

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietintö KM 2009:2

Tiivistelmä lausunnoista

Sisäinen turvallisuus

SISÄASIAINMINISTERIÖN JULKAISUJA 34/2009

SISÄASIAINMINISTERIÖ

Esitutkinta- ja
pakkokeinotoimikunnan
mietintö (KM 2009:2)

Tiivistelmä lausunnoista

Helsinki 2009

Tekijät Ylitarkastaja Marko Meriniemi	Julkaisun laji Lausuntotiivistelmä	
	Toimeksiantaja Oikeusministeriö ja Sisäasiainministeriö	
	Toimielimen asettamispäivä 1.10.2009, OM040:00/2009	
Julkaisun nimi Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietintö (KM 2009:2), Tiivistelmä lausunnoista		
Julkaisun osat 1. Johdanto 2. Keskeisimmät lausuntojen kohteet 3. Esitutkintalaki 4. Pakkokeinolaki 5. Poliisilaki 6. Muita huomioita		
Tiivistelmä Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunta luovutti mietintönsä oikeusministeriölle ja sisäasiainministeriölle 17.4.2009. Mietintö on julkaistu oikeusministeriön komiteamietintönä 2009:2. Mietintö on laadittu hallituksen esityksen muotoon. Toimikunnan mietintöön sisältyvät seuraavien toimikunnan jäsenten eriävät mielipiteet: Juha Haapamäki, Tea Kangasniemi, Robin Lardot, Tuija Turpeinen (mukaan lukien varajäsen Markku Fredmanin mielipide), Juha Vilkkio ja Tomi Vuori. Lisäksi mukana on Kimmo Hakosen lausuma. Eriävät mielipiteet ja lausuma ovat mietinnön lopussa. Oikeusministeriö pyysi 27.5.2009 päivätyllä lausuntopyynnöllä 81 taholta lausuntoa esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietinnöstä (Komiteamietintö 2009:2). Lausunnon antaneet ja lausumatta jättäneet tahot ilmenevät lausuntotiivistelmän lopusta. Lausuntotiivistelmän alussa on yleinen osa, johon on kerätty lausunnonantajien yleisiä huomioita esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietinnöstä, sen tavoitteista ja ehdotuksista. Yleiseen osaan on myös koottu lausunnoista selvästi suurinta huomiota saaneet ehdotukset, joita kommentoidaan lausunnonantajien toimesta lakikohtaisesta jäljempänä. Yleisen osan jälkeen lausuntotiivistelmässä käsitellään lausunnonantajien huomioita ja kommentteja laki- ja pykäläkohtaisesti järjestyksessä esitutkintalaki, pakkokeinolaki, poliisilaki ja muut lait. Saatujen lausuntojen perusteella esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilakia koskevia uudistusehdotuksia tullaan käsittelemään oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön virkamiehistä koostuvassa ohjausryhmässä.		
Avainsanat (asiasanat) Esitutkintalaki, pakkokeinolaki, poliisilaki, esitutkinta, pakkokeino, poliisi, toimivaltuudet		
Muut tiedot Sähköisen julkaisun ISBN 978-952-491-496-3 (PDF), osoite www.intermin.fi/julkaisut		
Sarjan nimi ja numero Sisäasiainministeriön julkaisut 34/2009	ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-495-6
Kokonaissivumäärä 236	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Sisäasiainministeriö	Kustantaja/julkaisija Sisäasiainministeriö	

Författare Överinspektör Marko Meriniemi	Typ av publikation Referat av betänkande		
	Uppdragsgivare Justitieministeriet och inrikesministeriet		
	Datum för tillsättandet av organet 1.10.2009, OM040:00/2009		
Publikation (även den finska titeln) Betänkande av förundersöknings- och tvångsmedelskommissionen (kommittébetänkande 2009:2), Sammanfattning av utlåtanden (Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan mietintö (KM 2009:2), Tiivistelmä lausunnoista)			
Publikationens delar 1. Inledning 2. Centrala teman för utlåtandena 3. Förundersökningslagen 4. Tvångsmedelslagen 5. Polislagen 6. Andra anmärkningar			
Referat Förundersöknings- och tvångsmedelskommissionen överlämnade sitt betänkande till justitieministeriet och inrikesministeriet den 17 april 2009. Betänkandet har publicerats som justitieministeriets kommittébetänkande 2009:2. Betänkandet är upprättat i form av regeringsproposition. Till kommissionens betänkande bifogas reservationer av följande kommissionsmedlemmar: Juha Haapamäki, Tea Kangasniemi, Robin Lardot, Tuija Turpeinen (inklusive suppleant Markku Fredmans åsikt), Juha Vilkkö och Tomi Vuori. Även Kimmo Hakonens utlåtande finns med. Reservationerna och utlåtandet finns i slutet av betänkandet. Med en begäran om utlåtande daterad den 27 maj 2009 bad justitieministeriet 81 instanser om utlåtanden om förundersöknings- och tvångsmedelskommissionens betänkande (Kommittébetänkande 2009:2). En förteckning över de instanser som lämnat eller låtit bli att lämna utlåtanden finns i slutet av referatet av betänkandet. Referatet av betänkandet inleds med en allmän del om remissinstansernas allmänna observationer om förundersöknings- och tvångsmedelskommissionens betänkande, dess mål och förslag. I den allmänna delen ingår även de förslag som fått mest uppmärksamhet i utlåtandena. Remissinstanserna kommenterar dem längre fram lag för lag. Efter den allmänna delen behandlas remissinstansernas anmärkningar och kommentarer om de olika lagarna och paragraferna i ordningen förundersökningslagen, tvångsmedelslagen, polislagen och andra lagar. På basis av utlåtandena kommer förslagen till revidering av förundersöknings-, tvångsmedels- och polislagen att behandlas i en styrgrupp som består av tjänstemän från justitieministeriet och inrikesministeriet.			
Nyckelord Förundersökningslagen, tvångsmedelslagen, polislagen, förundersökning, tvångsmedel, polisen, befogenheter			
Övriga uppgifter Elektronisk version, ISBN 978-952-491-496-3 (PDF), www.intermin.fi/publikationer			
Seriens namn och nummer Inrikesministeriets publikation 34/2009		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-495-6
Sidoantal 236	Språk finska	Pris -	Sekretessgrad offentlig
Distribution Inrikesministeriet		Förläggare/utgivare Inrikesministeriet	

Sisällys

1 JOHDANTO.....	11
1.1 Tausta.....	11
1.2 Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan toimeksianto.....	13
1.3 Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietintö.....	14
1.4 Lausuntomenettely ja lausuntotiivistelmän sisältö.....	15
2 KESKEISIMMÄT LAUSUNTOJEN KOHTEET.....	16
2.1 Yleistä.....	16
2.2 Lakien selkeyttämistavoite.....	19
2.2.1 Viittaustekniikka.....	19
2.2.2 Terminologia.....	21
2.3 Salaiset pakkokeinot ja salainen tiedonhankinta.....	22
2.4 Tutkinnanjohtaja-järjestelyt.....	23
2.5 Vahingonkorvaussäännökset.....	24
2.6 Ylimääräisen tiedon käyttäminen.....	24
2.7 Lähdesuoja.....	25
2.8 Taloudelliset vaikutukset.....	25
2.9 Eriävät mielipiteet.....	27
2.9.1 Vanhempi oikeusasiamiehen sihteeri Juha Haapamäki.....	27
2.9.2 Kihlakunnansyyttäjä Tea Kangasniemi.....	28
2.9.3 Sisäasianministeriön poliisiosasto (hallitusneuvos Tomi Vuori ja poliisiylitarkastaja Robin Lardot).....	28
2.9.4 Asianajaja Tuija Turpeinen ja asianajaja Markku Fredman.....	29
2.9.5 Sisäasiainministeriön lainsäädäntöjohtaja Kimmo Hakonen.....	29
3 ESITUTKINTALAKI.....	31
3.1 Yleistä.....	31
3.2 Pykäläkohtaiset kannanotot.....	34
3.2.1 ETL 1 luku 1 § Lain soveltamisala.....	34
3.2.2 ETL 1 luku 2 § Esitutkinnassa selvittävät asiat.....	35
3.2.3 ETL 2 luku 1 § Viranomaiset esitutkinnassa.....	36
3.2.4 ETL 2 luku 2 § Tutkinnanjohtaja.....	36
3.2.5 ETL 2 luku 3 § Tutkija.....	37
3.2.6 ETL 2 luku 4 § Erityiset tutkintajärjestelyt.....	38
3.2.7 ETL 2 luku 5 § Esitutkinnan asianosaiset.....	39

3.2.8 ETL 2 luku 7 § Esitutkintavirkamiehen esteellisyys	40
3.2.9 ETL 2 luku 8 § 3 momentti Esteellisyysperusteet	40
3.2.10 ETL 3 luku 1 § Rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaaminen	41
3.2.11 ETL 3 luku 2 § Rikoksesta tehdyn ilmoituksen siirtäminen	42
3.2.12 ETL 3 luku 3 § Esitutkinnan toimittaminen	43
3.2.13 ETL 3 luku 4 § Asianomistajarikoksen esitutkinnan toimittaminen	44
3.2.14 ETL 3 luku 5 § Rikollisen teon tutkinta	45
3.2.15 ETL 3 luku 6 § Ilmoitus esitutkinnan aloittamisesta	45
3.2.16 ETL 3 luku 7 § Asianosaisten pyytämät toimenpiteet	46
3.2.17 ETL 3 luku 8 § Ulkomailla tehty rikos	46
3.2.18 ETL 3 luku 9 § Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen	47
3.2.19 ETL 3 luku 10 § Esitutkinnan rajoittaminen	48
3.2.20 ETL 3 luku 11 § Esitutkinnan toimittamisaika	49
3.2.21 ETL 3 luku 12 § Esitutkintatoimenpiteiden siirtäminen	50
3.2.22 ETL 3 luku 13 § Esitutkinnan keskeyttäminen	50
3.2.23 ETL 3 luku 14 § Suppean esitutkinnan edellytykset	51
3.2.24 ETL 4 luku 1 § Tasapuolisuusperiaate	51
3.2.25 ETL 4 luku 3 § Oikeus olla myötävaikuttamatta rikoksen selvittämiseen	51
3.2.26 ETL 4 luku 4 § Suhteellisuusperiaate	52
3.2.27 ETL 4 luku 6 § Hienotunteisuusperiaate	53
3.2.28 ETL 4 luku 7 § Lasten kohtelu esitutkinnassa	53
3.2.29 ETL 4 luku 8 § Edunvalvojan määrääminen lapselle	54
3.2.30 ETL 4 luku 9 § Henkilön aseman selvittäminen	54
3.2.31 ETL 4 luku 10 § Oikeus käyttää avustajaa esitutkinnassa	55
3.2.32 ETL 4 luku 11 § Epäillyn yhteydenpito avustajaan	56
3.2.33 ETL 4 luku 12 § Esitutkinnan käsittelykieli	57
3.2.34 ETL 4 luku 14 § Asianosaisjulkisuus esitutkinnassa	59
3.2.35 ETL 5 luku 1 § Ilmoitus syyttäjälle	60
3.2.36 ETL 5 luku 2 § Syyttäjän toimivaltuudet esitutkinnassa	61
3.2.37 ETL 5 luku 3 § Yhteistyövelvollisuus	62
3.2.38 ETL 6 luku 1 § Velvollisuus saapua esitutkintaan	64
3.2.39 ETL 6 luku 5 § Läsnäolon kesto	64
3.2.40 ETL 7 luku Kuulustelut	65
3.2.40.1 Yleistä	65
3.2.40.2 ETL 7 luku 1 § Kuulusteltavan läsnäolo	65
3.2.40.3 ETL 7 luku 2 § Asianomistajan kuulustelemisrajoitukset	66
3.2.40.4 ETL 7 luku 8 § Todistajan ilmaisuvelvollisuus ja kieltäytyminen todistamasta	67
3.2.40.5 ETL 7 luku 9 § Todistajan kuulustelu esitutkinnassa ...	69
3.2.40.6 ETL 7 luku 10 § Ennen kuulustelua tehtävät ilmoitukset	69
3.2.40.7 ETL 7 luku 11 § Kuulustelutodistaja	70

3.2.40.8 ETL 7 luku 13 § Osallistuminen toisen henkilön kuulusteluun	70
3.2.40.9 ETL 7 luku 15 § Yhteydenotto vajaavaltaisen lailliseen edustajaan	71
3.2.40.10 ETL 7 luku 17 § Kysymysten tekeminen	71
3.2.40.11 ETL 7 luku 19 § Kuulustelusta poissaolleen asianosaisen oikeudet	71
3.2.40.12 ETL 7 luku 20 § Alustavat puhuttelut	72
3.2.41 ETL 8 luku Ryhmätunnistus	72
3.2.42 ETL 9 luku 1 § Esitutkintatoimenpiteistä laadittava pöytäkirja	73
3.2.43 ETL 9 luku 2 § Kuulustelupöytäkirjan tarkastaminen ja korjaaminen	74
3.2.44 ETL 9 luku 3 § Kuulustelutilaisuuden tallentaminen ääni- ja kuvatallenteeseen	74
3.2.45 ETL 9 luku 4 § Kuulustelutilaisuuden tallentaminen todisteena käyttämistä varten	75
3.2.46 ETL 9 luku 5 § Ääni- ja kuvatallenteen tarkastaminen	75
3.2.47 ETL 9 luku 6 § Esitutkintapöytäkirja	76
3.2.48 ETL 9 luku 7 § Esitutkinta-asiakirjojen julkisuus	77
3.2.49 ETL 10 luku 1 § Loppulausunto	79
3.2.50 ETL 10 luku 2 § Esitutkinnan päättäminen ja 3 § huomauttaminen	80
3.2.51 ETL 11 luku 1 § Esitutkintapäätös	82
3.2.52 ETL 11 luku 3 § Avustajan kelpoisuus	83
3.2.53 ETL 11 luku 5 § Ilmaisukielto	84
3.2.54 ETL 11 luku 7 § Esitutkinnasta tiedottaminen	85
3.2.55 ETL 11 luku 9 § Ilmoitukset asianomistajalle	86
4 PAKKOKKEINOLAKI	87
4.1 Yleistä	87
4.2 Pykäläkohtaiset kannanotot	90
4.2.1 PKL 1 luku 1 § Soveltamisala	90
4.2.2 PKL 1 luku 2 § Suhteellisuusperiaate	90
4.2.3 PKL 1 luku 3 § Vähimmän haitan periaate	91
4.2.4 PKL 1 luku 4 § Hienotunteisuusperiaate	91
4.2.5 PKL 2 luku 1 § Poliisimiehen kiinniotto-oikeus	91
4.2.6 PKL 2 luku 2 § Yleinen kiinniotto-oikeus	92
4.2.7 PKL 2 luku 4 § Kiinniottamisesta ilmoittaminen	92
4.2.8 PKL 2 luku 5 § Pidättämisen edellytykset	92
4.2.9 PKL 2 luku 6 § Kohtuuttoman pidättämisen kielto	94
4.2.10 PKL 2 luku 9 § Pidättämiseen oikeutettu virkamies	94
4.2.11 PKL 2 luku 11 § Vangitsemisen edellytykset	95
4.2.12 PKL 2 luku 12 § Tuomitun vangitsemisen edellytykset	96
4.2.13 PKL 2 luku 14 § Uudelleen vangitseminen	97

4.2.14 PKL 3 luku 1 § Vangitsemisesta päättävä viranomainen	98
4.2.15 PKL 3 luku 2 § Vangitsemisvaatimuksen tekijä	98
4.2.16 PKL 3 luku 6 § Vangitsemisvaatimuksen käsitteleminen	99
4.2.17 PKL 3 luku 8 § Vangitsemisasiassa esitettävä selvitys	100
4.2.18 PKL 3 luku 12 § Vangitsemismääräyksen täytäntöönpanoon liittyvä menettely	101
4.2.19 PKL 3 luku 14 § Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten	101
4.2.20 PKL 3 luku 15 § Vangitsemisasiasian uudelleen käsittely	103
4.2.21 PKL 3 luku 16 § Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa	103
4.2.22 PKL 3 luku 17 § Vangitun päästäminen vapaaksi	104
4.2.23 PKL 3 luku 19 § Muutoksenhaku (vangitsemisasiassa)	106
4.2.24 PKL 3 luku 20 § Määräaikaisten laskeminen	108
4.2.25 PKL 4 luku 1 § Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset	108
4.2.26 PKL 4 luku 4 § Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen ..	109
4.2.27 PKL 4 luku 5 § Erillinen käsittely tuomioistuimessa	110
4.2.28 PKL 4 luku 6 § Muutoksenhaku (yhteydenpidon rajoittamisessa)	110
4.2.29 PKL 5 luku 1 § Matkustuskiellon edellytykset	110
4.2.30 PKL 5 luku 2 § Matkustuskiellon sisältö	111
4.2.31 PKL 5 luku 4 § Matkustuskiellosta päättävä viranomainen	111
4.2.32 PKL 5 luku 5 § Päätös matkustuskiellosta	112
4.2.33 PKL 5 luku 6 § Poikkeuslupa	112
4.2.34 PKL 5 luku 7 § Matkustuskiellon päätöksen muuttaminen	113
4.2.35 PKL 5 luku 8 § Matkustuskiellon kumoaminen	113
4.2.36 PKL 6 luku 1 § Vakuustakavarikon edellytykset	114
4.2.37 PKL 6 luku 3 § Väliaikainen vakuustakavarikko	115
4.2.38 PKL 6 luku 4 § Toimenpiteen kumoaminen	116
4.2.39 PKL 6 luku 5 § Vakuustakavarikon uudelleen käsittely	117
4.2.40 PKL 6 luku 7 § Vakuustakavarikosta päättäminen pääasiaa ratkaistaessa	117
4.2.41 PKL 6 luku 9 § Muutoksenhaku	118
4.2.42 PKL 6 luku 10 § Toimenpiteen täytäntöönpano (Vakuustakavarikko)	118
4.2.43 PKL 6 luku 11 § Vahingonkorvausvastuu ja kulujen korvaaminen	118
4.2.44 PKL 7 luku 1 § Takavarikoimisen edellytykset	119
4.2.45 PKL 7 luku 2 § Asiakirjan jäljentäminen	119
4.2.46 PKL 7 luku 3 § Läheisiin henkilöihin sekä vaitiolovelvollisuuteen ja oikeuteen liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot	120
4.2.47 PKL 7 luku 4 § Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot	121
4.2.48 PKL 7 luku 9 § Ilmoitus haltuunottamisesta	121
4.2.49 PKL 7 luku 12 § Pöytäkirja	122

4.2.50 PKL 7 luku 13 § Takavarikon kohteen säilyttäminen	122
4.2.51 PKL 7 luku 14 § Takavarikon kumoaminen	123
4.2.52 PKL 7 luku 15 § Takavarikon tai jäljentämisen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi	124
4.2.53 PKL 7 luku 18 § Esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisen lykkääminen.....	125
4.2.54 PKL 7 luku 23 § Takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen.....	126
4.2.55 PKL 7 luku 24 § Takavarikon sijasta suoritettava toimenpide	126
4.2.56 PKL 8 luku Etsintää koskevat säännökset.....	127
4.2.56.1 Yleistä	127
4.2.56.2 PKL 8 luku 1 § Määritelmät.....	129
4.2.56.3 PKL 8 luku 2 § Kotietsinnän edellytykset	131
4.2.56.4 PKL 8 luku 3 § Yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi	131
4.2.56.5 PKL 8 luku 5 § Läsnäolo kotietsinnässä.....	132
4.2.56.6 PKL 8 luku 6 § Menettely kotietsinnässä	133
4.2.56.7 PKL 8 luku 7 § Etsintäasiamies	133
4.2.57 PKL 8 luku 9 § Etsintäasiamiehen kelpoisuusvaatimukset.....	134
4.2.57.1 PKL 8 luku 9 § Etsintäasiamiehen velvollisuudet	134
4.2.57.2 PKL 8 luku 11 § Etsintäasiamiehen käsityksen huomioonottaminen.....	135
4.2.57.3 PKL 8 luku 12 § Sinetöidyn aineiston tuomioistuinkäsittely	135
4.2.57.4 PKL 8 luku 15 § Paikkaan kohdistuvasta etsinnästä päättäminen	136
4.2.58 PKL 8 luku 16 § Kotietsintäpäätös.....	137
4.2.58.1 PKL 8 luku 17 § Erityistä etsintää koskeva tuomioistuinkäsittely	137
4.2.58.2 PKL 8 luku 18 § Pöytäkirja.....	138
4.2.58.3 PKL 8 luku 19 § Laite-etsinnän määritelmä	138
4.2.58.4 PKL 8 luku 22 § Tietojärjestelmän haltijan tietojenantovelvollisuus.....	139
4.2.58.5 PKL 8 luku 23 § Datan säilyttämismääräys	140
4.2.58.6 PKL 8 luku 26 § Laite-etsinnän toimittaminen etäetsintänä	140
4.2.58.7 PKL 8 luku 28 § Laite-etsinnästä päättäminen	141
4.2.58.8 PKL 8 luku 29 § Henkilöön kohdistuvan etsinnän lajit	141
4.2.58.9 PKL 8 luku 30 § Henkilöntarkastuksen edellytykset..	142
4.2.58.10 PKL 8 luku 32 § Henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittaminen	142
4.2.58.11 PKL 8 luku 33 § Viittaussäännös.....	143
4.2.59 PKL 9 luku 1 § Tutkimuspaikan tai -kohteen eristäminen.....	143
4.2.59.1 PKL 9 luku 3 § Henkilötuntemerkkien ottaminen.....	144

4.2.60 PKL 10 luku Salaiset pakkokeinot ja muu tiedonhankinta.....	144
4.2.60.1 Yleistä	144
4.2.60.2 PKL 10 luku 1 § Määritelmä.....	147
4.2.60.3 PKL 10 luku 2 § Salaisen tiedonhankinnan erityiset edellytykset	148
4.2.60.4 PKL 10 luku 3 § Telekuuntelu ja sen edellytykset	150
4.2.60.5 PKL 10 luku 4 § Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta	152
4.2.60.6 PKL 10 luku 5 § Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen	154
4.2.60.7 PKL 10 luku 6 § Televalvonta ja sen edellytykset.....	154
4.2.60.8 PKL 10 luku 7 § Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella	156
4.2.60.9 PKL 10 luku 8 § Televalvonta epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi.....	158
4.2.60.10 PKL 10 luku 9 § Televalvonnasta päättäminen	158
4.2.60.11 PKL 10 luku 10 § Tukiasematietojen hankkiminen ja sen edellytykset	159
4.2.60.12 PKL 10 luku 11 § Tukiasematietojen hankkimisesta päättäminen	159
4.2.60.13 PKL 10 luku 12 § Tarkkailu ja sen edellytykset.....	160
4.2.60.14 PKL 10 luku 13 § Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset	161
4.2.60.15 PKL 10 luku 14 § Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen	162
4.2.60.16 PKL 10 luku 15 § Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset	162
4.2.60.17 PKL 10 luku 16 § Asuntokuuntelu ja sen edellytykset	163
4.2.60.18 PKL 10 luku 17 § Teknisestä kuuntelusta päättäminen	164
4.2.60.19 PKL 10 luku 18 § Tekninen katselu ja sen edellytykset	165
4.2.60.20 PKL 10 luku 19 § Teknisestä katselusta päättäminen	165
4.2.60.21 PKL 10 luku 20 § Tekninen seuranta ja sen edellytykset	166
4.2.60.22 PKL 10 luku 22 § Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset	167
4.2.60.23 PKL 10 luku 23 § Teknisestä laitetarkkailusta päättäminen	168
4.2.60.24 PKL 10 luku 25 Peitet toiminta ja sen edellytykset	168
4.2.60.25 PKL 10 luku 26 § Rikoksentelekielto	169
4.2.60.26 PKL 10 luku 27 § Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen	171
4.2.60.27 PKL 10 luku 30 § Lupa peitet toimintaan	172
4.2.60.28 PKL 10 luku 32 § Valeosto ja sen edellytykset	174
4.2.60.29 PKL 10 luku 34 § Lupa valeoston toteuttamiseen	175

4.2.60.30 PKL 10 luku 36 § Poliisimiehen turvaaminen peitetoiminnassa ja valeostossa.....	175
4.2.60.31 PKL 10 luku 37 § Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset.....	176
4.2.60.32 PKL 10 luku 38 Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen	177
4.2.60.33 PKL 10 luku 39 § Valvottu läpilasku ja sen edellytykset	177
4.2.60.34 PKL 10 luku 40 § Valvotusta läpilaskusta päättäminen	178
4.2.60.35 PKL 10 luku 41 § Menettely tuomioistuimessa.....	179
4.2.60.36 PKL 10 luku 42 § Julkinen asiamies.....	180
4.2.60.37 PKL 10 luku 43 § Julkisen asiamiehen kelpoisuusvaatimukset	180
4.2.60.38 PKL 10 luku 45 § Salaisen tiedonhankinnan suojaaminen	181
4.2.60.39 PKL 10 luku 46 § Suojaamisesta päättäminen.....	181
4.2.60.40 PKL 10 luku 47 § Salaista tiedonhankintaa koskeva ilmaisukielto	182
4.2.60.41 PKL 10 luku 48 § Luvan ja päätöksen ehdot	182
4.2.60.42 PKL 10 luku 50 § Kuuntelu- ja katselukiellot	183
4.2.60.43 PKL 10 luku 51 § Tallenteiden ja asiakirjojen tarkastaminen	184
4.2.60.44 PKL 10 luku 52 § Tallenteiden tutkiminen.....	184
4.2.60.45 PKL 10 luku 53 § Ylimääräinen tieto	185
4.2.60.46 PKL 10 luku 54 § Ylimääräisen tiedon käyttäminen	185
4.2.60.47 PKL 10 luku 55 § Salaisella tiedonhankinnalla saadun tiedon säilyttäminen	189
4.2.61 PKL 10 luku 57 § Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen	189
4.2.61.1 PKL 10 luku 58 § Salaisesta tiedonhankinnasta ilmoittaminen	190
4.2.61.2 PKL 10 luku 60 § Julkisuu den rajoittaminen eräissä tapauksissa.....	192
4.2.61.3 PKL 10 luku 62 § Korvaukset teleyrityksille.....	193
4.2.61.4 PKL 10 luku 63 § Salaisen tiedonhankinnan valvonta	193
4.2.61.5 PKL 11 luku Vahingonkorvaussäännökset	194
4.2.62 PKL 12 luku 1 § Ilmoitus sotilasviranomaiselle	195
5 POLIISILAKI.....	196
5.1 Yleistä	196
5.2 Pykäläkohtaiset kannanotot.....	196
5.2.1 PolL 1 luku 1 § Poliisin tehtävät	196
5.2.2 PolL 1 luku 2 § Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen	197
5.2.3 PolL 1 luku 5 § Tarkoitussidonnaisuuden periaate	197

5.2.4 PoL 1 luku 8 § Poliisimiehen aseman ilmaiseminen ja poliisimiehen yksilöiminen	197
5.2.5 PoL 1 luku 9 § Toimenpiteestä luopuminen ja sen siirtäminen	198
5.2.6 PoL 1 luku 10 § Virkapuku	198
5.2.7 PoL 2 luku 1 § Henkilöllisyyden selvittäminen	198
5.2.8 PoL 2 luku 4 § Etsintä henkilön kiinniottamiseksi.....	199
5.2.9 PoL 2 luku 6 § Sisäänpääsy ja etsintä vaara- ja vahinkotilanteessa	199
5.2.10 PoL 2 luku 9 § Väkijoukon hajottaminen.....	200
5.2.11 PoL 2 luku 10 § Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen	200
5.2.12 PoL 2 luku 11 § Kulkuneuvon pysäyttäminen ja siirtäminen	200
5.2.13 PoL 2 luku 12 § Turvallisuustarkastus	201
5.2.14 PoL 2 luku 13 § Vaarallisten esineiden haltuunotto.....	202
5.2.15 PoL 2 luku 16 § Voimakeinojen käyttö.....	202
5.2.16 PoL 2 luku 18 § Ampuma-aseen käyttö	204
5.2.17 PoL 2 luku 19 § Sitominen.....	205
5.2.18 PoL 3 luku 1 § Turvatarkastus.....	205
5.2.19 PoL 3 luku 2 § Turvatarkastuksen suorittaminen.....	206
5.2.20 PoL 4 luku 1 § Tekninen valvonta ja sen edellytykset.....	206
5.2.21 PoL 5 luku Salainen tiedonhankinta.....	207
5.2.21.1 Yleistä	207
5.2.21.2 PoL 5 luku 1 § Määritelmät ja suhde pakkokeinolakiin	208
5.2.21.3 PoL 5 luku 2 § Salaisen tiedonhankinnan erityiset edellytykset	209
5.2.21.4 PoL 5 luku 3 § Salainen tiedonhankinta rikoksen paljastamiseksi	209
5.2.21.5 PoL 5 luku 4 § Salaisen tiedonhankinnan jatkaminen rikoksen selvittämiseksi	210
5.2.21.6 PoL 5 luku 5 § Telekuuntelu ja sen edellytykset	210
5.2.21.7 PoL 5 luku 6 § Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta	211
5.2.21.8 PoL 5 luku 8 § Televalvonta ja sen edellytykset	211
5.2.21.9 PoL 5 luku 9 § Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella	212
5.2.21.10 PoL 5 luku 16 § Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset	212
5.2.21.11 PoL 5 luku 18 § Tekninen katselu ja sen edellytykset	213
5.2.21.12 PoL 5 luku 20 § Tekninen seuranta ja sen edellytykset	214
5.2.21.13 PoL 5 luku 25 § Vieraan valtion virkamiehen suorittama tarkkailu ja tekninen tarkkailu.....	214
5.2.21.14 PoL 5 luku 26 § Peitetoiminta ja sen edellytykset...	215
5.2.21.15 PoL 5 luku 27 § Rikoksentelekielto.....	215
5.2.21.16 PoL 5 luku 34 § Lupa valeoston toteuttamiseen	215
5.2.21.17 PoL 5 luku 38 § Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset.....	216
5.2.21.18 PoL 5 luku 41–42 § Valvottu läpilasku	216

5.2.21.19 PoIL 5 luku 50 § Kuuntelu- ja katselukiellot	217
5.2.21.20 PoIL 5 luku 57 § Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen	217
5.2.21.21 PoIL 5 luku 58 § Salaisesta tiedonhankinnasta ilmoittaminen	217
5.2.21.22 PoIL 5 luku 60 § Julkisuuden rajoittaminen eräissä tapauksissa.....	218
5.2.21.23 PoIL 5 luku 62 § Korvaukset teleyritykselle.....	218
5.2.22 PoIL 7 luku 1 § Vaitiolovelvollisuus	219
5.2.23 PoIL 7 luku 2 § Tietojen antaminen vaitiolovelvollisuuden estämättä	219
5.2.24 PoIL 7 luku 3 § Vaitiolo-oikeus	219
5.2.25 PoIL 7 luku 4 § Ilmaisovelvollisuus oikeudenkäynnissä.....	220
5.2.26 PoIL 7 luku 5 § Ilmaisovelvollisuus rikosta selvitettyä.....	220
5.2.27 PoIL 8 luku Vahingonkorvaus ja palkkio	221
5.2.28 PoIL 9 luku 7 § Rangaistussäännökset	222
5.2.29 PoIL 9 luku 9 § Kansainvälinen yhteistoiminta.....	222
6 MUITA HUOMIOITA	223
6.1 Laki tutkintavankeuslain muuttamisesta	223
6.1.1 Tutkintavankeuslain 2 luku 1 §:n 3 ja 4 momentti (Tutkintavangin sijoittaminen)	223
6.2 Laki poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta	224
6.2.1 Poliisin hallinnosta annetun lain 15 b § Erityiset poliisivaltuudet.....	224
6.2.2 Poliisin hallinnosta annetun lain 15 h § Sivutoimet	225
6.2.3 Poliisin hallinnosta annetun lain 15 f § Poliisimiehen toimiminen avustajana tai asiamiehenä.....	225
6.3 Laki yleisistä syyttäjästä	225
6.3.1 Laki yleisistä syyttäjästä annetun lain muuttamisesta 11 a § Vaitiolovelvollisuus- ja oikeus	225
6.4 Lausunnoista ilmenneiden muiden lakien muutostarpeita	226
6.5 Jatkovalmistelu.....	227

Liitteet

Liite 1: LIITE LAUSUNNONANTAJISTA	228
---	-----

LYHENTEET

Demla	Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry
EAOA	Eduskunnan apulaisoikeusasiamies
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
ETL	Esitutkintalaki
KRP	Keskusrikospoliisi
LVM	Liikenne- ja viestintäministeriö
OKa	Valtioneuvoston oikeuskansleri
Optula	Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
PKL	Pakkokeinolaki
PolL	Poliisilaki
Pääesikunta	Puolustusvoimien pääesikunta
RISE	Rikosseuraamusvirasto
RL	Rikoslaki
RVL	Rajavartiolaitos
RVLE	Rajavartiolaitoksen esikunta
SPJL	Suomen poliisijärjestöjen liitto ry
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
SUPO	Suojelupoliisi
Tietosuojalaki	Sähköisen viestinnän tietosuojalaki (516/2004)
TSV	Tietosuojavaltuutetun toimisto
VKSV	Valtakunnansyyttäjänvirasto
VM	Valtiovarainministeriö

1 JOHDANTO

1.1 Tausta

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö asettivat 12.3.2007 toimikunnan valmistelemaan ehdotuksen esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistukseksi. Tarpeellisessa laajuudessa tuli selvittää myös eräiden muiden lakien muutostarpeet, ja ehdotukseen tuli sisällyttää tullilaitosta, rajavartiolaitosta ja puolustusvoimia koskevaan lainsäädäntöön johdonmukaisuussyistä tarvittavat muutokset. Toimikunnan työn määräaika päättyi 31.3.2009. Mietintö luovutettiin oikeusministerille ja sisäasiainministerille 20.5.2009. Mietinnöstä on pyydetty lausunnot 31.8.2009 mennessä.

Rikosten esitutkintaa keskeisesti sääntelevät esitutkintalaki (449/1987) ja pakkokeinolaki (450/1987) säädettiin 1987 ja ne tulivat voimaan vuoden 1989 alusta. Lait on säädetty oikeusministerin esittelystä. Esitutkintalaki sisältää säännökset esitutkinnan toimittamisvelvollisuudesta, esitutkinnassa noudatettavista yleisistä periaatteista, esitutkintaviranomaisista, esteellisyydestä, saapuvillaolosta esitutkinnasta, kuulusteluista, esitutkinta-aineiston säilyttämisestä sekä esitutkinnan päättämisestä. Pakkokeinolaissa puolestaan säädetään rikoksen esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista eli pidättämisestä, vangitsemisesta ja matkustuskiellosta, hukkaamiskiellosta, vakuustakavarikosta ja takavarikosta, etsinnästä (kotietsintä ja henkilöön kohdistuva etsintä) sekä ns. salaisista pakkokeinoista (telekuuntelu, televalvonta sekä tekninen tarkkailu).

Nykyinen poliisilaki (493/1995) tuli voimaan vuoden 1996 alusta. Se on säädetty sisäasiainministerin esittelystä. Laki sisältää yleiset poliisin toimintaa koskevat säännökset sekä säännökset yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä käytettävistä toimivaltuuksista, ml. voimankäyttöä koskevat säännökset, säännökset poliisin tiedonhankinnasta rikosten ennalta estämisessä ja ns. epäkonventionaalisista rikostorjuntamenetelmistä (peitetoiminta ja valeosto) sekä poliisitutkinnan toimittamisesta.

Kaikkia kolmea edellä mainittua lakia on muutettu useaan otteeseen niiden säätämisen jälkeen. Muutokset on yleensä valmisteltu oikeus- ja sisäasiainministeriön välisellä yhteistyöllä. Muutoksia on selostettu seikkaperäisesti jäljempänä mainitussa sisäasiainministeriön selvityshenkilön selvityksessä. Uudistettaessa rikosasioiden oikeudenkäyntimenettely alioikeuksissa vuonna 1997 esitutkintalakiin tehtiin useita muutoksia, mm. säädettiin, että asia on esitutkinnassa valmisteltava siten, että todistelu voidaan ottaa vastaan pääkäsittelyssä yhdellä kertaa, mahdollistettiin esitutkinnan rajoittaminen ja veloitettiin poliisi selvittämään asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus. Vuonna 2003 lakiin lisättiin ryhmätunnistamista koskevat ja lapsen

kuulustelun videotallentamista koskevat säännökset sekä yksityiskohtaiset avustajan esteellisyyttä koskevat säännökset.

Merkittävimpiä pakkokeinolain uudistuksia oli telekuuntelun, televalvonnan ja teknisen tarkkailun käyttöön ottaminen vuonna 1995 säädetyllä lailla. Vuonna 1997 lakiin lisättiin DNA-tunnisteen määrittämistä ja tallentamista koskevat säännökset. Vuoden 2004 alusta voimaan tulleen laajan lainmuutospaketin osana mm. telepakkokeinojen soveltamisalaa laajennettiin koskemaan törkeiden talousrikosten tutkintaa, telepakkokeinojen yksilöintiperusteiksi otettiin teleliittymien lisäksi teleosoitteet ja telepäätelaitteet, asuntoon kohdistuva tekninen kuuntelu mahdollistettiin, uutena telepakkokeinona otettiin käyttöön matkaviestimen sijaintitiedon hankkiminen, eräiden pakkokeinojen soveltamisedellytyksiä lievennettiin ja DNA-tunnisteen määrittämistä koskevaa sääntelyä laajennettiin.

Vuonna 2001 poliisilakiin lisättiin edellä mainitut epäkonventionaalisia rikostorjuntamenetelmiä eli peitetoimintaa ja valeostoa koskevat säännökset sekä laajennettiin poliisin oikeutta teletunnistetietojen saamiseen ja teknisen tarkkailun suorittamiseen rikosten ennalta estämiseksi. Vuonna 2005 tuli voimaan laaja poliisilain osittaisuudistus, jossa muun muassa muutettiin poliisin tiedonhankintaa koskevia säännöksiä, mahdollistettiin telekuuntelun ja teknisen kuuntelun käyttö terrorismirikosten ennalta estämiseksi sekä mahdollistettiin tiedon hankkiminen matkaviestimien sijainnista tiettyjen rikosten estämiseksi.

Osittaisuudistusten johdosta edellä mainituista laeista, erityisesti pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja ja poliisilain tiedonhankintaa koskevista säännöksistä on muodostunut osin sekava ja vaikeasti hallittava kokonaisuus. Tähän on muun muassa eduskunta kiinnittänyt huomiota. Eduskunnan lakivaliokunta on katsonut, että esitutkintaviranomaisten toimivaltuuksien useammassa vaiheessa tapahtunut laajentaminen on johtanut vaikeaselkoiseen kokonaisuuteen, minkä vuoksi esitutkintalaki ja pakkokeinolaki on syytä uudistaa kokonaisuudessaan (LaVM 31/2002 vp). Perustuslakivaliokunta taas on todennut, että telepakkokeinojen käyttöä koskeva lainsäädäntö on vaikeasti sovellettavaa ja katsonut, että pitäisi ryhtyä toimiin näiden säännösten kokonaisuudistuksen aikaansaamiseksi tavoitteena perusoikeusjärjestelmän vaatimukset täyttävä, selkeä ja johdonmukainen sääntelykokonaisuus. Samalla on ennakkoluulottomasti arvioitava nykyisiä oikeusturva- ja valvontajärjestelmiä (PeVL 11/2005 vp). Vuonna 2005 eduskunta on hyväksynyt lausuman (EV 83/2005 vp), jossa edellytetään, että valmistellaan poliisilain kokonaisuudistus siten, että sääntely muodostuu mahdollisimman selkeäksi ja johdonmukaiseksi.

Edellä selostettujen kannanottojen johdosta sisäasiainministeriö antoi oikeusministeriön kanssa neuvoteltuaan 11 päivänä tammikuuta 2006 OTL, VT Klaus Helmille tehtäväksi laatia selvityshenkilönä selvityksen esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistuksesta. Helmisen selvitys ”Turvallisuusviranomaisten toimivaltuussäännösten uudistamistarpeet” on julkaistu sisäasiainministeriön

julkaisusarjan julkaisuna 32/2006. Selvityksessään Helminen ehdottaa esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistusta ja esittää eräitä kyseisen säädöskokonaisuuden rakenteen kehittämistä koskevia näkökohtia. Säädosvalmistelu olisi selvityshenkilön mukaan toteutettava laajapohjaisessa komiteamuotoisessa valmisteluelimessä.

1.2 Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunnan toimeksianto

Toimikunnan tehtävänä oli valmistella ehdotus esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistukseksi. Tarpeellisessa laajuudessa oli myös selvitettävä kokonaisuudistuksesta johtuvat muutokset henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin (761/2003) ja sähköisen viestinnän tietosuojalakiin (516/2004). Tullilakiin (1466/1994) ja rajavartiolakiin (578/2005) sisältyvät rikostorjuntaan liittyvät toimivaltuussäännökset oli tarkoitus jättää ensivaiheessa uudistuksen ulkopuolelle. Myös puolustusvoimien toimintaa koskevat toimivaltasäännökset jätettiin ko. vaiheessa toimikunnan tehtäväkentän ulkopuolelle. Toimikunnan tuli kuitenkin sisällyttää ehdotukseensa myös tullilaitosta, rajavartiolaitosta ja puolustusvoimia koskevaan lainsäädäntöön johdonmukaisuussyistä tarvittavat muutokset.

Toimikunnan toimeksiannon yleisenä tavoitteena oli selkeyttää lukuisten osittaisuudistusten vuoksi vaikeaselkoiseksi muodostunutta lainsäädäntökokonaisuutta sekä uudistaa toimivaltuuksia siten, että toisaalta rikostorjunnan tehokkuusvaatimukset ja toisaalta perus- ja ihmisoikeudet otetaan tasapuolisesti huomioon.

Uudistuksen sisältökysymysten osalta tuli selvittää tarpeellisilta osin edellä mainitussa Helmisen selvityksessä esille nostetut kysymykset. Erityisesti oli selvitettävä seuraavat kysymykset:

- ns. salaisten pakkokeinojen ja poliisin tiedonhankinnan edellytykset ja niihin liittyvät oikeussuojajärjestelyt, ml. kuuntelukiellot ja ylimääräisen tiedon hyödyntämiskielto, julkisen asiamiehen käyttö päätettäessä tuomioistuimessa salaisten pakkokeinojen käytöstä sekä muutoksenhaun turvaaminen poliisin pakkokeinopäätöksistä ja salaisten pakkokeinojen käytön valvonta, ottaen huomioon muun muassa EIT:n oikeuskäytäntö sekä eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotot,
- etsinnän toimittaminen tietoverkoissa tai tietoverkon kautta ja takavarikon kohdistaminen sähköisessä muodossa olevaan aineistoon ottaen huomioon etsintä- ja takavarikkokiellot ja
- syyttäjän rooli esitutkinnassa ja pakkokeinoista päätettäessä sekä yhteistyö esitutkintaviranomaisten kanssa ottaen huomioon syyttäjän rooli suullisessa ja välittömässä rikosoikeudenkäynnissä sekä EU:n vastavuoroiseen tunnustamiseen perustuvassa oikeusapumenettelyssä.

Toimikunnan tuli pyrkiä säännöskokonaisuutta selkeyttäviin ja säännösten soveltamista helpottaviin lakisystemaattisiin ja lakitekniisiin ratkaisuihin. Erityistä huomiota tuli

kiinnittää nykyisin poliisilain 3 luvussa olevaan tiedonhankinnan sääntelyyn ja pakkokeinolain 5 a luvussa olevaan telekuuntelun, televalvonnan ja teknisen tarkkailun sääntelyyn sekä tiedonhankinta- ja pakkokeinoasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskeviin säännöksiin. Nykyiset asetuksentasoiset säännökset oli myös perustuslain edellyttämässä laajuudessa siirrettävä tarkistettuina lain tasolle.

1.3 Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunnan mietintö

Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunta luovutti mietintönsä oikeusministeriölle ja sisäasiainministeriölle 17.4.2009. Mietintö on julkaistu oikeusministeriön komiteamietintönä 2009:2. Mietintö on laadittu hallituksen esityksen muotoon. Mietintöön sisältyvät seuraavien toimikunnan jäsenten eriävät mielipiteet: Juha Haapamäki, Tea Kangasniemi, Robin Lardot, Tuija Turpeinen (mukaan lukien varajäsen Markku Fredmanin mielipide), Juha Vilkko ja Tomi Vuori. Lisäksi mukana on Kimmo Hakosen lausuma. Eriävät mielipiteet ja lausuma ovat mietinnön lopussa.

Uutta esitutkintalakia sääntelyn täsmentäminen ja täydentäminen koskettaa kauttaaltaan. Lakiin otettaisiin säännökset esim. esitutkintatoimenpiteiden siirtämisestä, esitutkinnan keskeyttämisestä, epäillyn oikeudesta olla myötävaikuttamatta rikoksen selvittämiseen ja esitutkintapäätöksestä sekä aikaisempaa täsmällisemmät säännökset esitutkinnassa ja esitutkinta-asiakirjoissa käytettävästä kielestä. Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyötä korostettaisiin muun ohessa säätämällä siitä oma lukunsa.

Pakkokeinolain yleisissä säännöksissä säädettäisiin erikseen keskeisimmistä pakkokeinojen käytössä sovellettavista periaatteista. Lain ainoaksi turvaamistoimeksi säädettäisiin vakuustakavarikko. Takavarikkoa koskevaan 7 lukuun otettaisiin säännökset myös asiakirjan jäljentämisestä. Lakiin otettaisiin etsintäasiamiehen käyttämistä koskevat säännökset niitä tapauksia varten, joissa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan salassapitovelvollisuuden tai -oikeuden piiriin kuuluvaa tietoa. Salaista tiedonhankintaa koskevassa pakkokeinolain 10 luvussa säädettäisiin myös tarkkailusta, peitellystä tiedonhankinnasta, teknisestä laitetarkkailusta, tietolähteen ohjatusta käytöstä ja valvotusta läpilaskusta. Esim. ylimääräisen tiedon käyttämistä ja salaisesta tiedonhankinnasta ilmoittamista säädettäisiin nykyistä laajemmin ja tarkemmin.

Uuden poliisilain keskeisimmät muutokset voimassa olevaan lakiin verrattuna koskisivat salaista tiedonhankintaa. Sitä koskeva 5 luku ehdotetaan rakennettavaksi mahdollisimman pitkälle pakkokeinolain 10 luvun varaan, jolloin käytettäisiin viittauksia viimeksi mainittuun lukuun. Pakkokeinolakiin otettaisiin säännökset pakkokeinojen käytöstä aiheutuneen vahingon korvaamisesta ja poliisilakiin säännökset poliisin toimivaltuuksien käyttämisestä aiheutuneen vahingon korvaamisesta. Vahingonkorvaussäännökset rakentuisivat tuottamuksesta riippumattomalle vastuulle, jota kuitenkin rajattaisiin esimerkiksi myötävaikutusta ja sietämisvelvollisuutta koskevilla säännöksillä.

1.4 Lausuntomenettely ja lausuntotiivistelmän sisältö

Oikeusministeriö pyysi 27.5.2009 päivätyllä lausuntopyynnöllä 81 taholta lausuntoa esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan mietinnöstä (Komiteamietintö 2009:2). Lausunnon antaneet ja lausumatta jättäneet tahot ilmenevät lausuntotiivistelmän lopusta.

Lausuntotiivistelmän alussa on yleinen osa, johon on kerätty lausunnonantajien yleisiä huomioita esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan mietinnöstä sekä sen tavoitteista ja ehdotuksista. Yleiseen osaan on myös koottu lausunnoista selvästi suurinta huomiota saaneet ehdotukset, joita kommentoidaan lausunnonantajien toimesta lakikohtaisesta jäljempänä.

Yleisen osan jälkeen lausuntotiivistelmässä käsitellään lausunnonantajien huomioita ja kommentteja laki- ja pykäläkohtaisesti järjestyksessä esitutkintalaki, pakkokeinolaki, poliisilaki ja muut lait.

2 KESKEISIMMÄT LAUSUNTOJEN KOHTEET

2.1 Yleistä

Suurin osa lausunnonantajista on pitänyt esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilain kokonaisuudistusta tarpeellisena. Lausunnonantajien enemmistön mukaan toimikunta on tehnyt varsin mittavan ja arvokkaan työn lyhyessä ajassa. Moni lausunnonantajista on toisaalta kiinnittänyt huomiota toimikunnan kiireelliseen aikatauluun ja toivonut, että jatkovalmistelulle varattaisiin riittävästi aikaa.

Tähän lukuun on koottu annetuista lausunnoista eniten kommentoituja asioita omiksi alakohdiksi. Useissa lausunnoissa on katsottu, että toimikunnalle annettu lakien selkiyttämistavoite ei ole toteutunut parhaalla mahdollisella tavalla. Arvostelua on myös herättänyt se, että salaiset pakkokeinot ja salaiset tiedonhankintamenetelmät ovat saaneet liian suuren roolin mietinnössä. Tutkinnanjohtaja-järjestelyjen uudelleen organisointi on saanut runsaasti tilaa erityisesti syyttäjipuolen antamissa lausunnoissa. Vahingonkorvausta koskevien säännösten lisääminen pakkokeino- ja poliisilakiin ei ole joitain poikkeuksia lukuun ottamatta saaneet kovinkaan laajaa kannatusta. Ylimääräistä tietoa koskevat säännökset ovat herättäneet laajalti vastustusta ja toimikunnan ehdottama ylimääräistä tietopa koskeva sääntely on pääosan mukaan katsottu olevan oikeusjärjestyksellemme vieras. Lähdesuojan muutosta koskeva säännös (ETL 7 luku 8 §) on herättänyt, ainakin julkisuudessa, runsasta keskustelua. Monessa lausunnossa on katsottu, että lakien kokonaisuudistuksella tulee olemaan merkittäviäkin taloudellisia vaikutuksia. Mainittakoon myös, että – erityisesti poliisin antamissa lausunnoissa – on virkavastuun kytkemistä hätävarjeluun arvosteltu runsaasti.

LVM pitää tarpeellisena, että ETL, PKL ja PolL:ia uudistetaan kokonaisuutena. Ministeriö pitää esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietintöä hyvin valmisteltuna ja selkeyttävänä.

Puolustusministeriö pitää esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietinnön ehdotuksia pääosin myönteisinä.

OKa toteaa yleisesti, että kokonaisvaikutelma on myönteinen, ja että laillisuusvalvonnan näkökulmasta isompia periaatteellisia ongelmakysymyksiä ei ole pistänyt silmään.

TSV:n mukaan työn laajuus ja yksityiskohtaisuus on kunnioitusta herättävää.

VKSV:n mukaan mietintö on kokonaisuutena huolellisesti ja kattavasti laadittu esitys varsin laajasta ja haasteellisesta asiakokonaisuudesta. Syyttäjälaitos voi pääosin yhtyä mietinnössä ehdotettuun.

Tullihallitus katsoo yleisellä tasolla toimikunnan onnistuneen luomaan varsin hyvän perustan esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilakien kokonaisuudistukselle

RVLEN ja Tullihallituksen mukaan jatkovalmistelussa on syytä kiinnittää erityistä huomiota kansainväliseen virka- ja oikeusapuun sekä ulkomaisen virkamiehen toimivaltuuksiin liittyviin kysymyksiin.

RISE pitää ETL, PKL ja PoLL uudistamista samalla kertaa tarkoituksenmukaisena.

Helsingin hovioikeuden mukaan laajojen ja vaikeiden rikosasioiden kohdalla tämänhetkinen keskeisin ongelma on oikeudenkäynnin viivästyminen. Kysymys on asioista, jotka kuluttavat huomattavassa määrin esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisten sekä tuomioistuinlaitoksen resursseja. jatkovalmistelussa on uudistusehdotuksia arvioitava uudelleen nimenomaan oikeudenkäynnin viivytyksettömyyden turvaamista silmällä pitäen. Hovioikeuden mukaan on tärkeää, että tuomioistuimia kuullaan vielä jatkovalmistelun jälkeen ennen esityksen antamista ja että niille varataan riittävästi aikaa perehtyä ehdotuksiin.

Helsingin käräjäoikeus pitää kannatettavana toimikunnan ehdotusta uuden pakkokeinolain säätämisestä ja siitä, että uudistuksessa pyritään selkeyttämään voimassa olevan pakkokeinolain säännöksiä sekä täydentämään säätelemättömiä tilanteita. Valitettavaa on, ettei toimikunnan ehdotuksessa ole pystytty käsittelemään yhä laajenevaa kansainvälistä yhteistyötä Euroopan unionin ja Suomen sekä unionin ulkopuolisten maiden välillä pakkokeinoasioissa.

Vantaan käräjäoikeus katsoo, että toimikunta on tehnyt sinänsä ansiokasta työtä, mutta työn on heidän omankin ilmoituksensa mukaisesti jäänyt ajanpuutteen vuoksi kesken. Lainsäädäntöteknisesti ehdotus perustuu (tämäkin ajanpuutteen vuoksi) liiaksi nykyisen lainsäädännön rakenteille.

Oulun käräjäoikeus katsoo, että kokonaisuudistuksen tarve ja uudistuksen tavoite selkiinnyttää lainsäädäntöä on osittaisuudistusten jälkeen tärkeä ja puollettava.

Helsingin syyttäjänvirasto pääosin yhtyy mietinnössä ehdotettuun ja toteaa, että esitys on varsin kattavasti laadittu.

Itä-Suomen syyttäjänvirasto toteaa, että ehdotettu sääntely toteutuessaan täsmentäisi ja täydentäisi lakiperustaa ao. viranomaisten toiminnalle ja suojaisi samalla perus- ja ihmisoikeuksia.

KRP katsoo, että mietinnössä perus- ja ihmisoikeuksien keskinäinen arvottaminen ja niiden välittyminen yksittäisiin pykäliin on jäänyt puutteelliseksi. Mietinnössä ei ole käsitelty perusoikeuksien keskinäistä suhdetta ja varsinkaan siitä näkökulmasta, että rikoksella on myös uhri, jonka perus- ja ihmisoikeuksia esitutkinnassa pyritään turvaamaan. Toimikunta on päätenyt enemänkin voimassa olevan lainsäädännön ”paikkaamiseen” kuin kokonaisuudistukseen, mikä on johtanut osin entistä sekavampaan ja tulkinnanvaraisempaan lainsäädäntöön.

Lahden käräjäoikeus pitää lakien uudistamista erittäin tarpeellisena.

Länsi-Suomen poliisin lääninjohto pitää mietintöä ansiokkaana ja perusteellisesti laadittuna pakkokeino- ja esitutkintalainsäädäntöön liittyvänä kokonaisesityksenä.

Oulun poliisin lääninjohto katsoo, että toimikunta on työssään onnistunut selkeyttämään ja täydentämään esitutkintaviranomaisten rikostorjunnan toimintaedellytyksiä. Perusoikeuksien toteutumisen ja poliisimiesten oikeusturvan kannalta poliisin lääninjohto pitää tärkeänä, että pakkokeinojen käyttö ja uudistuksessa lailla säädetyt velvoittavat ilmoittamiset toimenpiteen kohteelle ja pidättämiseen oikeutetuille poliisimiehille kirjataan asianmukaisesti. Tarkan, ehdottoman kirjaamisen merkitys korostuu erityisesti vapautteen ja omaisuuteen kohdistuneiden pakkokeinojen käytön laillisuuden valvonnassa ja oikea-asteisten toimivaltuuksien käytön seurannassa.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos huomauttaa, että mietinnössä on lyhennetty useita määräaikoja, joiden kuluessa pidättämiseen oikeutettu virkamies olisi velvoitettu hakemaan luvan käräjäoikeudesta (24 h>12h). Rikollinen toiminta ei kuitenkaan tapahdu pelkästään virka-aikana. Ongelmallisia tilanteita saattaisi syntyä etenkin ilta- ja viikonloppuaikaan.

Kanta-Hämeen poliisilaitoksen mukaan ehdotetussa lainsäädännössä ei ole otettu riittävästi huomioon järjestäytyneen rikollisuuden ammattimaistumisen ja kansainvälistymisen kehittymistä myös Suomessa.

SPJL:n mukaan joiltain osin mietinnöstä saa kuvan, että poliisiin ja poliisin toimintaan suhtaudutaan jokseenkin epäluuloisesti. **SPJL** haluaa tältä osin huomauttaa, että on kohtuutonta asettaa poliisiin ammattikuntana ”yleinen epäluottamus”. Kriittisyys ja epäluottamus tulee perustua konkreettisiin perusteisiin eikä mahdollisiin uhkakuviin.

Suomen asianajoliiton mukaan vireillä oleva kokonaisuudistus on tärkeä ja eduskunnan moneen kertaan toteamalla tavalla välttämätön. Huolestuttavimpana puutteena liitto pitää asianosaisjulkisuutta koskevia uusia säännöksiä.

Suomen haastemiehet JHL ry esittää haastemiesten lisäämistä nimettynä siihen viranomaisjoukkoon, jolla on oikeus saada poliisilta tiedot myös joukkotiedostona.

Esim. etsintäkuulutusten tiedoksiantamisten määrä, joka kuluttaa poliisin resursseja, tulisi vähenemään.

Optulan mukaan toimikunta ei ole käynyt laajempaa keskustelua yleisemmällä tasolla siitä, mitä perus- ja ihmisoikeusnäkökohtien huomioon ottaminen tarkoittaa tai mitkä ovat tältä osin Suomen merkittäviä ihmisoikeusongelmia.

2.2 Lakien selkeyttämistavoite

2.2.1 Viittaustekniikka

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan yhtenä tavoitteena on ollut selkeyttää erityisesti poliisin salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaa lainsäädäntöä. Moni lausunnonantaja on katsonut lausunnossaan, ettei tässä ole täysin onnistuttu. Erityisesti mietinnössä osin käytetty viittaustekniikka on saanut osakseen runsaasti arvostelua. Sen ei ole katsottu olevan omiaan helpottamaan lain käytettävyyttä ja ymmärtämistä.

EAOA katsoo, että viittausten käyttämisestä seuraava ongelma on eri viranomaisten toimivaltuuksien hämärtyminen. **KRP** katsoo, että lainsoveltajan näkökulmasta on varsin epätydyttävää esimerkiksi se, että toimivaltuutta koskevassa säännöksessä viitataan soveltuvin osin pakkokeinolain tiettyyn säännökseen, jossa puolestaan viitataan soveltuvin osin aikaisemmin pakkokeinolaissa mainittuun menettelyyn.

EAOA pitää toivottavana, että vielä perusteellisemmin kunkin viranomaisen osalta erikseen pohdittaisiin niiden tarpeet kullekin tiedonhankintakeinolle ja pakkokeinolle ja kutakin viranomaista koskevaan lakiin säädettäisiin sitä koskevat toimivaltuudet itsenäisesti. laissa käytetty viittaustekniikka ei ole omiaan selkiyttämään lakia sen käytännön soveltajan kannalta. Toinen viittausten käyttämisestä seuraava ongelma on eri viranomaisten toimivaltuuksien hämärtyminen. Kun tulli- ja rajavartio- tai sotilasviranomaisia koskevissa laeissa viitataan osin pääasiassa poliisia silmällä pitäen tehtyihin lakeihin ja samalla näihin erityisviranomaisia koskeviin lakeihin sisältyy poikkeuksia poliisin toimivaltuuksiin nähden, on kokonaiskuvan saaminen kunkin viranomaisen toimivaltuuksista varsin työlästä. Vaarana **EAOA:n** mukaan on, että "kokonaispaketin" mahdollisesti tultua voimaan, saavat nämä muut viranomaiset "toimivaltuusautomaatin". Jos poliisille tulevaisuudessa säädetään uusia toimivaltuuksia esimerkiksi tekniikan kehityksen myötä, pidän mahdollisena, että nämä muut viranomaiset saavat samoja toimivaltuuksia ilman pohdintaa siitä, ovatko nämä toimivaltuudet heille tarpeen tai onko heillä tosiasiallisia edellytyksiä niiden käyttämiseen. Toivottavaa olisi, että vielä perusteellisemmin kunkin viranomaisen osalta erikseen pohdittaisiin niiden tarpeet kullekin tiedonhankintakeinolle ja pakkokeinolle ja kutakin viranomaista koskevaan lakiin säädettäisiin sitä koskevat toimivaltuudet itsenäisesti.

OKa katsoo, että sääntelyn selkeyden ja helppokäyttöisyyden kannalta saattaisi olla perustellumpaa kirjoittaa PolL 5 luvun viittaukset PKL:iin auki.

VKSV katsoo, että pedagogisista ja käytännön syistä saattaa tosin olla poliisiosaston eriävässä mielipiteessä esitetyin tavoin syytä vielä harkita sanotun viittaustekniikan käyttöä.

RVLEn mukaan eräs keskeisimmistä säädösteknisistä kysymyksistä on esityksessä käytetty viittaustekniikka erityisesti PolL:n osalta, ja jatkovalmistelussa tulisikin harkita erillisen tiedonhankintaa koskevan lain säätämistä. Sen valmistelu tulisi olla sisäasiainministeriön vastuulla. Ehdotettu sääntely aiheuttaisi myös rajavartiolain näkökulmasta tarpeettoman pitkän viittausketjun, mikä vaikeuttaisi käytännön lainsoveltamista.

Vantaan käräjäoikeus katsoo, että viittaustekniikka tekee ehdotettavasta lainsäädännöstä paikoin vaikeasti hallittavan. Viittauksen kohteena olevat vanhat lait olisi myös hyvä viitatauilta osin ajanmukaistaa.

Oulun käräjäoikeuden mukaan toimikunnan ehdottamassa PKL:ssa olisi entiseen tapaan tai jopa enemmänkin kuin voimassa olevassa PKL:ssa, mikä jälleen tulee aiheuttamaan epäselvyyttä ja epä johdonmukaisuutta muiden pakkokeinojen menettelyn osalta.

Rovaniemen käräjäoikeuden mukaan asianmukaisempi menettely olisi eri pakkokeinojen osalta kirjata säännökset lakiin käyttämättä viittaustekniikkaa. Tämä vähentäisi tulkintaongelmia ja lisäisi oikeusvarmuutta.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto katsoo, että jos PKL:n ja PolL:n osalta päädyttäisiin nykymuotoiseen rakenteeseen, se vaatii jatkovalmistelun, jossa selkeytetään normistoa muun muassa vähentämällä viittauksia, liiallista sekä monitulkintaista tarkkaa määrämuotoisuutta ja missä huomioidaan edellä mainittu verkkojen erilaisuus sekä taataan ammattirikollisuuden torjuntamahdollisuus.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos ja Pohjois-Karjalan poliisilaitos katsoo, että mietinnössä käytetystä viittaustekniikasta tulisi jatkovalmistelussa luopua.

Kanta-Hämeen poliisilaitos katsoo, että lainsäädännön selkiyttämisessä toimikunta ei ole onnistunut ollenkaan, vaan lainsäädäntö on muuttunut yhä monipolvisemmaksi erilaisin viittauksin ja epätäsmällisin ilmauksin. Oma lakinsa tulisi laatia salaisista pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta, joka tulisi olla sovellettavissa rikosten estämiseen ja paljastamiseen sekä rikosten tutkintaan.

Varsinais-Suomen poliisilaitos katsoo, että parempi vaihtoehto käyttäjän kannalta olisi lainkirjoittamisen yhteydessä lisätä kyseinen teksti asianomaisiin kohtiin viittausten sijasta.

2.2.2 Terminologia

Toimikunnan ehdottaman sääntelyn käytännön soveltamisen kannalta **OKa** pitää ongelmallisena lakiehdotuksiin sisältyvien todennäköisyyttä koskevien ilmaisujen suurta määrää. Mainitunlaisia toimikunnan säädösehdotuksiin sisältyviä ilmaisuja ovat muun ohella ”on olemassa vaara”, ”on odotettavissa”, ”on syytä epäillä”, ”on todennäköistä”, ”on varsin todennäköistä”, ”todennäköisin syin”, ”oletettavasti”, ”ilmeisesti”, ”voidaan olettaa”, ”on syytä olettaa”, ”voidaan perustellusti olettaa”, ”voidaan todennäköisesti olettaa” ja ”voidaan erittäin pätevin perustein olettaa”.

RVLEN ja Tullihallituksen mukaan käytetyt käsitteet eivät kaikilta osin ole loogisia, selkeitä ja tarkkarajaisia, mikä tulisi myös ottaa huomioon jatkovalmistelussa. Esitutkinta- ja pakkokeinolaki tulisi kirjoittaa kaikkia esitutkintaviranomaisia koskevaksi, vaikka poliisi onkin päävastuuviranomainen rikostorjunnassa. Säännöksistä, jotka eivät koskisi muita esitutkintaviranomaisia kuin poliisia, voitaisiin säätää nimenomaisesti erillisessä pykälässä.

Tullihallituksen mukaan lainsäädännön selkeyttämisen ja rikostorjunnan tehokkuuden tavoitteiden täytyminen edellyttää vielä tarkennuksia.

KRP:n mukaan mietintöön sisältyy myös useita uudenlaisia määritelmiä, lähinnä toimivaltuuksien käyttämisen edellytyksiä koskeviin säännöksiin. Tämän lisäksi mietinnössä on edelleen sellaisia määritelmiä, kuten ”jatkuva tai toistuva” mitkä on epämääräisyydessään aiheuttaneet lainsoveltajalle tulkintavaikeuksia. Toisaalta **KRP** katsoo, että telepakkokeinojen terminologiassa on kuitenkin tyystin sitouduttu 90-luvun teleteknologiaan ja ajattelumalliin, vaikka muussa lainsäädännössä siitä on jo siirrytty pois¹.

Mietinnön PKL:n telepakkokeinoissa on käytetty virheellistä terminologiaa. PKL:n telepakkokeinoissa puhutaan ainoastaan teleosoitteesta (ja telepäätelaitteesta). Esitöissä (alkaen s. 450) esitetään puhelinteknologiasta periytyvän termin ”teleosoite” kattavan myös Internet-verkon käsitteet kuten sähköpostiosoitteen (tai verkkolaitteen). Näitä olisi syytä tarkentaa.

Optulan mukaan ETL:n, PKL:n ja PolL:n selkeyttämisessä sekä erityisesti salaisten pakkokeinojen osalta PKL:n ja PolL:n välisen suhteen arvioinnissa ei ole täysin onnistuttu. Optula on nostanut esille kolme terminologista seikkaa: henkilöntarkastus ja -katsastus sekä yleinen kotietsintä. Ehdotus kaipaa näiden osalta vielä lisätyöstämistä.

¹ Sähköisen viestinnän ja viestintäliiketoiminnan sääntelyssä siirryttiin pois televerkkosidonnaisuuksista jo vuonna 2003 Liikenne- ja viestintäministeriön valmistelemassa hallituksen esityksissä. Se että teleyritykset tarjoavat myös tietoverkon palveluita ei tarkoita, että tietoverkko olisi televerkko.

2.3 Salaiset pakkokeinot ja salainen tiedonhankinta

Lausuntojen pääpaino on selkeästi kohdentunut salaista tiedonhankintaa koskeviin pakkokeinolain 10 lukuun ja poliisilain 5 lukuun. Tämän otsikon alle on kerätty annetuista lausunnoista lähinnä yleisluonteisia huomioita, jotka koskettavat salaista tiedonhankintaa. Yksityiskohtaisemmat kommentit löytyvät tiedonhankintaa koskevien lukujen alta.

TSV kiinnittää huomiota siihen, että kokonaisuudistusta valmisteltaessa tulisi salaiset pakkokeinot kyetä erottelemaan tilanteista, joissa tutkinnan kohteena on tieto- tai viestintärikos. **RVLE** katsoo, että erityisesti tietoverkoissa tapahtuvan rikostorjunnan osalta ehdotetussa sääntelyssä olisi kehittämisen varaa. Tietoverkot muodostavat reaali maailmaan verrattuna selkeästi erilaisen toimintaympäristön, mikä tulisi huomioida erityisesti toimivaltuussäännösten osalta.

KRP katsoo, että perustelematta on jäänyt se miksi edelleen pitäydytään PKL:n ja PolL:n erillisyydessä, vaikka suurelta osin kyse on samansisältöisten toimivaltuuksien säätämisestä. PolL:ssa varsin useassa kohdin viitataan suoraan pakkokeinolain vastaavaan säännökseen tai menettelyyn, tosin vain ”soveltuvien osin” joka ei millään muotoa myöskään selkeytä lainsäädäntöä.

Puolustusministeriö. Salaisten pakkokeinojen ja muun salaisen tiedonhankinnan osalta peitelty tiedonhankinta, peitetoiminta, valeosto ja tietolähteen ohjattu käyttö on tässä vaiheessa rajattu poliisin käyttöön. Mietinnön yksityiskohtaisten perustelujen mukaan (s. 447 ja 553) nämä pakkokeinot tulevat tarkasteltaviksi muun muassa poliisin tehtävistä puolustusvoimissa annetun lain uudistamisen yhteydessä. Puolustusministeriö pitää tätä mainintaa tärkeänä.

VKSV:n mukaan syyttäjän toiminnan kannalta ongelmallisimmat ja kritiikille alttiit mietinnön esitykset koskevat pakkokeinolain säännöksiä ylimääräisen tiedon käyttämisestä ja salaisista pakkokeinoista ilmoittamisesta.

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen mukaan em. pakkokeinojen kohteena on henkilöitä, jotka ovat ammatti- ja taparikollisia ja jotka ovat toistuvasti syyllistyneet törkeisiin rikoksiin. Suomen kaltaisessa pienessä maassa rikollisessa toiminnassa mukana olevat tuntevat toisensa ja ovat hyvin verkostoituneet, joten tieto edellä mainituista asioista (epäilyt tietolähteistä ja muista salaisista pakkokeinoista) leviävät kattavasti ja nopeasti. On selvää, että tällaisten henkilöiden saadessa tietää pakkokeinoihin liittyviä menettelytapoja ja henkilöllisyyksiä vaarannetaan konkreettisesti tietolähteiden kuin heidän läheistensä henkeä ja terveyttä.

Mietinnössä edellytetään useilta salaisilta pakkokeinoilta sitä, että poliisin tiedossa tulisi olla tietty yksilöity henkilö. Käytännössä kuitenkin henkilöiden roolit ja henkilöllisyys selviävät vasta tiedonhankinnan edistyessä.

2.4 Tutkinnanjohtaja-järjestelyt

VKSV katsoo, ettei ole syytä muuttaa nykylainsäädäntöä, jonka mukaan syyttäjä ei ole esitutkinnan johtaja. Sen sijaan **VKSV** puoltaa vielä mietinnössä esitettyä voimakkaampaakin esitutkintayhteistyön velvoittavuuden korostamista.

Lahden käräjäoikeuden mukaan tulisi kuitenkin vakavasti harkita tutkinnanjohtajan tehtävän siirtämistä syyttäjälle.

Helsingin syyttäjävirsto katsoo, että esitutkintayhteistyön tehostamisella on mahdollista merkittävästi lyhentää koko rikosprosessin kestoa ja parantaa sen laatua ja käytettävyyttä syyteharkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä.

Itä-Suomen syyttäjävirsto katsoo, että syyttäjän tutkinnanjohtajuus jäisi kovin muodollis-prosessuaaliseksi ja vaille operatiivisia toteutumisen takeita, jos/kun hänellä ei olisi henkilöstöhallinnollista käskyvaltaa esitutkintaviranomaisen sisällä esim. haluamiensa priorisointien tueksi. Virsto ei tue tätä ehdotusta.

Oulun syyttäjävirsto pitää mietinnössä ehdotettua syyttäjä-tutkinnanjohtaja-aseman muuttamista pääsääntöisesti tarpeettomana.

Varsinais-Suomen syyttäjävirston näkemyksen mukaan syyttäjällä tulee olla mahdollisuus toimia tutkinnanjohtajana poliisimiehen epäiltyyn rikokseen liittyvissä rikosasioissa silloin, kun se on asioiden selvittämisen kannalta tarkoituksenmukaista.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto ei yhdy Tuija Turpeisen ja Markku Fredmanin eriävään mielipiteeseen siinä, että tutkinnanjohto tulisi siirtää syyttäjälle.

SPJL katsoo, ettei Suomessa tulisi siirtyä menettelyyn, jossa tutkinnanjohtajan tehtävät siirtyvät syyttäjälle.

Suomen syyttäjähdistys ry:n mukaan syyttäjä ei voi olla esitutkinnasta niin laajalti virkavastuussa kuin esitetään, jos hän ei ole tutkinnanjohtaja tai hänellä ei vähintäänkin ole kaikilta osin tutkinnanjohtajan kanssa yhteneväinen toimivalta päättää kaikista esitutkintatoimenpiteistä ja pakkokeinojen sekä tutkintaresurssien käytöstä.

Suomen lakimiesliitto on suhtautunut syyttäjätutkinnanjohtajuuteen siten, että syyttäjän tutkinnanjohtajuus lähtökohtaisesti ulotettaisiin koskemaan myös poliisin vapaa-ajalla epäillyksi tekemiä rikoksia sekä laajoja rikosasioita.

Suomen asianajajaliitto puoltaa syyttäjätutkinnanjohtajuutta.

2.5 Vahingonkorvaussäännökset

Valtiovarainministeriö katsoo, että *tuottamuksesta riippumaton vahingonkorvausvastuun* (PKL 11 luku ja PoL 8 luku) voidaan olettaa kasvattavan valtion varoista maksettavia vahingonkorvauksia, joskin vaikutusten arviointiin liittyy merkittävästi epävarmuustekijöitä. VM katsoo, että em. vahingonkorvausvastuun uudistaminen olisi parempi selvittää osana laajempaa julkisyhteisöjen vahingonkorvausvastuun uudistamista. VM:n mukaan vaikutukset tulisi pyrkiä selvittämään toimikunnan esittämää selvitystä laaja-alaisemmin ja tarkemmin. Samalla tulisi selvittää myös vahingonkorvausvastuun merkitys henkilöstön kannalta.

SUPO yhtyy poliisin jäsenten eriävässä mielipiteessä esitettyihin näkemyksiin, jotka koskevat ehdotettua tuottamuksesta riippumatonta vahingonkorvausvastuuta ja poliisin hätävarjelu-oikeutta.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohdon, Länsi-Suomen poliisin lääninjohdon, Oulun poliisin lääninjohdon, Pohjois-Karjalan poliisilaitoksen ja Varsinais-Suomen poliisilaitoksen mukaan ei ole esitetty kestäviä perusteita, miksi toimiva tuottamusperusteinen korvausvelvollisuus tulisi muuttaa.

Itä-Suomen poliisin lääninjohdon mukaan tulisi erityisesti selvittää tuottamuksesta riippumattoman vahingonkorvausvastuun vaikutukset poliisin toimintaan.

SPJL suhtautuu kielteisesti ehdotukseen ulottaa tuottamuksesta riippumattoman vahingonkorvausvastuu poliisin ja muiden esitutkintaviranomaisten toimintaan ottamalla erikseen tätä koskeva sääntely ehdotettavaan PKL:iin ja ehdotettavaan PoL:iin.

Demla ry:n mielestä ehdotus siirtymisestä esitutkintaviranomaisen tuottamuksesta riippumattomaan vahingonkorvausvastuuseen on erittäin kannatettava.

2.6 Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Moni lausunnonantaja on kritisoinut toimikunnan ehdotusta, jossa ylimääräisen tiedon käyttämisen edellytykseksi asetettaisiin se, että tieto koskee rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää kysymyksessä olevaa pakkokeinoja. Lausunnonantajista **VKSV, RVLE, Tullihallitus, KRP, Helsingin käräjäoikeus, Espoon käräjäoikeus, Lahden käräjäoikeus, Kuopion käräjäoikeus, Rovaniemen käräjäoikeus, Itä-Suomen syyttäjänvirasto, Oulun syyttäjänvirasto, Pirkanmaan syyttäjänvirasto, Varsinais-Suomen syyttäjänvirasto, Länsi-Suomen poliisin lääninjohto, Keski-Suomen poliisilaitos ja SPJL** ovat joko vastustaneet toimikunnan ehdotusta tai kyseenalaistaneet sen.

Julkiset oikeusavustajat yhtyvät osittain Tea Kangasniemen kritiikkiin siitä, ettei saatua tietoa voisi käyttää törkeää pahoinpitelyä ja törkeää raiskausta ym. koskevan rikoksen paljastamiseen.

Suomen asianajajaliitto hyväksyy toimikunnan ehdotuksen.

Optula pitää positiivisena yksityiskohtana sitä, että toimikunta ehdottaa säännöstä salaisilla pakkokeinoilla hankitun ylimääräisen tiedon käytöstä.

Lakimiesliitto kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ylimääräisen tiedon käytöstä on säädettävä äärimmäisen tarkasti niin, että tulkintakäytännössä ei jouduta ristiriitaan perustuslain tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön kanssa.

2.7 Lähdesuoja

Runsaasti julkisuuttakin saanut lähdesuojaa koskeva muutos on saanut kannatusta **EAOA:n, VKSV:n ja TSV:n** osalta. **EAOA** ei pidä ehdotettua muutosta uhkana sananvapaudelle. **VKSV** katsoo, että esitys on lähtökohtaisesti perusteltu ja kannatettava tietyin tarkistuksin. **TSV** on samaa mieltä työryhmän kanssa siitä, että on vaikea perustella sitä, ettei salassapitorikosten vakavuudelle yksilön näkökulmasta voida nykyisen lain mukaan antaa mitään merkitystä.

ETL 7 luvun 8 §:n 4 momentin ehdotettua muutosta lähdesuojan murtamisesta esitutkintavaiheessa vastustavat **Oikeustoimittajat ry, Suomen journalistiliitto, Viestinnän keskusliitto, Julkisen sanan neuvosto, Sämpy ry, ENPA ja MTV Media.**

Suomen lakimiesliitto pitää pykälän 4 momentin 2 kohtaa ongelmallisena sananvapauden toteutumisen kannalta.

Suomen Asianajajaliitto ei kannata esitystä lähdesuojan murtamiseksi esitutkinnassa. Mikäli ehdotus hyväksyttäisiin, on todennäköistä, että tuomioistuimet tulisivat hyväksymään yleisesti poliisin asiaa koskevat hakemukset.

Oulun syyttäjänvirasto ei ota kantaa ehdotetun säännöksen sisältöön, mutta katsoo, että koko lakiuudistus saattaa olla uhattuna esitykseen kohdistuvan vastustuksen johdosta.

2.8 Taloudelliset vaikutukset

VKSV tuo painokkaasti esiin sen seikan, että syyttäjälaitoksen resurssien vahvistamistarve on valitettavasti jäänyt kokonaan mietinnössä tarkastelun ulkopuolelle. Merkille pantavaa on, että mietinnössä on painotettu syyttäjän roolin merkitystä entisestään esitutkinnassa ja pakkokeinojen käytössä, vaikka esitutkinnan johtaminen

jäisikin edelleen poliisille. Resurssikysymystä tarkastellaan lähemmin esitutkintalain 5 luvun 3 §:n kohdalla, jossa käsitellään yhteistyövelvollisuutta.

RVLEn mukaan ehdotettu sääntely toisi paljon uusia velvoitteita tutkinnanjohtajille ja tutkijoille muun muassa erilaisten muotomääräysten lisääntymisen johdosta. Tämä voi aiheuttaa tarpeen arvioida esitutkintaviranomaisten ja syyttäjälaitoksen voimavaroja, minkä lisäksi viranomaisten koulutuksen ja ohjeistuksen merkitys korostuu muutosten onnistuneen läpiviemisen varmistamiseksi.

Helsingin hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että mietinnössä mainitussa ("Muutokset voidaan toteuttaa nykyisin henkilövoimavaroin") ei ole otettu huomioon kysymystä oikeudenkäynnin viivästymisestä. Lisäksi uudistuksen yhteydessä on syyttäjille annettava lisäresursseja sen turvaamiseksi, että laajoissa ja vaikeissa asioissa syyttäjän osallistuminen esitutkintaan voi osaltaan vähentää oikeudenkäyntien viipymistä.

Helsingin käräjäoikeus huomauttaa, että uusien asiaryhmien siirtäminen tuomioistuimen ratkaistavaksi ei voi tapahtua ilman että koulutukseen ja asioiden käsittelyyn varataan riittävät resurssit.

Itä-Suomen syyttäjänviraston mukaan ehdotukseen (s. 265) sisältyy vähintäänkin optimistinen arvio siitä, että *"Muutokset viranomaisten tehtävissä voidaan toteuttaa nykyisin henkilöstövoimavaroin"*.

Oulun syyttäjänvirasto katsoo, että väitteet uudistuksen toteuttamiskelpoisuudesta nykyisin voimavaroin eivät perustu mihinkään. Virasto huomauttaa, ettei tule tuudittautua mietinnössä (s. 266) julkituutuun, kielellisesti erittäin epäonnistuneeseen muotoiluun väittämään siitä, että esityksellä ei voida arvioida olevan sellaisia vaikutuksia viranomaisten työmääriin, että ne eivät kykenisi hoitamaan tehtäviään nykyisillä voimavaroilla, että resursseja tarvitsisi siirtää.

Pirkanmaan syyttäjänvirasto katsoo, että syyttäjävoroja tarvitaan lisää, jos ehdotukset meinataan toteuttaa. Nyt käytännössä voimavarat eivät riitä edes VKSV:n edellyttämään lisäpanostukseen

Kanta-Hämeen poliisilaitos katsoo, että esitetyt muutokset tulevat lisäämään huomattavasti poliisin tutkinnan kustannuksia ja tulevat pidentämään tutkinta-aikaa ja vähentävät siten tuottavuutta. Myös syyttäjä- ja tuomioistuinlaitoksen osalta tuottavuus tulee vähenemään.

Pohjois-Karjalan poliisilaitos katsoo, että kokonaisuudistus tulee vaikuttamaan huomattavasti poliisin taloudellisiin resursseihin. Uudistus aiheuttaa poliisiorganisaatiossa henkilöstön laajamittaisen kouluttamisen, koska poliisitoiminnan keskeinen lainsäädäntöympäristö tulee huomattavalta osin muuttumaan.

Etelä-Suomen poliisin läänijohto, Kanta-Hämeen poliisilaitos ja Itä-Uudenmaan poliisilaitos katsoo, että mietintö sisältää runsaasti sellaista määrämuotoisuutta tai uusia prosessia, jotka lisäävät merkittävästi poliisin tutkintatyöhön käyttämää aikaa ja täten vähentävät tuottavuutta. Näin näyttää tapahtuvan myös syyttäjän ja oikeuslaitoksen osalta. Uudistuskokonaisuus tulee vaatimaan merkittävän kentän koulutuksen. Tämä tulee huomioida voimaantuloaikataulussa.

Varsinais-Suomen poliisilaitos kiinnittää erityistä huomiota uudistuksen aiheuttamiin laajoihin koulutustarpeisiin ja siitä aiheutuviin kustannuksiin, joihin tulisi varata erillinen määräraha.

Tuomariliitto katsoo, että uudistuksesta johtuva tuomioistuimien tehtävien lisäys tai ratkaisujen lisäperustelutarve sekä näihin liittyvä koulutuksen tarve olisi otettava huomioon tuomioistuimen resursseissa. Uudistuksella on tarkoitus muun muassa lisätä oikeusturvaa. Uudistusta ei ole syytä viedä eteenpäin, jos resursseja siihen ei voida myöntää.

Suomen syyttäjäyhdistys esittää, että asian jatkovalmistelussa selvästi todetaan esityksen vaativan merkittävän, vähintään noin 100 syyttäjätövuoden lisätarpeen ja kustannusvaikutuksen vähennyksen kohteena olevan syyttäjähenkilömäärän lisäksi. Tällä tavoin lienee asiassa mahdollista päästä edes jollain tavalla välttävästi alkuun. Muutoin koko rikosasian valmistelua koskevasta sinänsä hyvästä asiasta on luovuttava.

2.9 Eriävät mielipiteet

2.9.1 Vanhempi oikeusasiamiehen sihteeri Juha Haapamäki

Eriävään mielipiteeseen ovat yhtyneet seuraavat lausunnon antaneet:

VM yhtyy valvotun läpilaskun osalta.

EAOA yhtyy ETL 3 luvun 13 §:n (esitutinnan keskeyttäminen) osalta eriävässä mielipiteessä esitettyyn, jonka mukaan keskeyttämismahdollisuutta ei tulisi rajata vain niihin tapauksiin, joissa ei ole epäiltyä. Myös ehdotetun ETL 10 luvun 39 §:n osalta **EAOA** viittaa eriävään mielipiteeseen.

Tullihallitus yhtyy eriävään mielipiteeseen koskien tukiasematietojen rajaamista menneisyyteen (PKL 10 luku 10 §).

Helsingin käräjäoikeus yhtyy vanhemman oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäen eriävään mielipiteeseen siltä osin kuin hän katsoo, ettei tukiasematietojen rajaamista ei tulisi esitutkinnassakaan rajata vain menneisyyteen.

SUPO yhtyy siltä osin eriävään mielipiteeseen, kuin siinä käsitellään tekniikkaneutraalimman sääntelyn käyttämisen mahdollisuutta sekä sitä, että jatkovalmisteluissa olisi syytä vielä keskittyä tietoverkoissa tapahtuvan poliisitoiminnan kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen ja eri toimenpiteiden rajapintojen selkiyttämiseen.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto ja Kanta-Hämeen poliisilaitos yhtyvät Haapamäen eriävään mielipiteeseen.

2.9.2 Kihlakunnansyyttäjä Tea Kangasniemi

Eriävään mielipiteeseen ovat ottaneet kantaa seuraavat lausunnon antaneet:

Tullihallitus yhtyy eriävään mielipiteeseen liittyen ylimääräisen tiedon käyttämistä (PKL 10 luku 54 §).

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto ja Kanta-Hämeen poliisilaitos sekä Helsingin käräjäoikeus, Kuopion käräjäoikeus ja Itä-Suomen syyttäjänvirasto yhtyy ylimääräisen tiedon osalta eriävässä mielipiteissä mainittuun.

Oulun syyttäjänvirasto ja Pirkanmaan syyttäjänvirasto yhtyy Tea Kangasniemen eriävään mielipiteeseen.

Julkiset oikeusavustajat ry yhtyy Tea Kangasniemen kritiikkiin siitä, ettei ylimääräistä tietoa voisi käyttää törkeää pahoinpitelyä ja törkeää raiskausta ym. koskevan rikoksen paljastamiseen.

2.9.3 Sisäasianministeriön poliisiosasto (hallitusneuvos Tomi Vuori ja poliisiylitarkastaja Robin Lardot)

Eriävään mielipiteeseen ovat ottaneet kantaa seuraavat lausunnon antaneet:

RVLEn mukaan jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan poliisijäsenten 29.4.2009 jättämään eriävään mielipiteeseen.

Tullihallitus yhtyy eriävässä mielipiteessä esitettyihin näkemyksiin ETL 3 § 2 momentin ja ETL 4 luvun 9 § 1 momentin osalta.

KRP ja SUPO yhtyy eriävään mielipiteeseen sellaisenaan. KRP ja SUPO pitää tärkeänä, että järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjunnasta säädettäisiin erillinen laki. Lisäksi toimikunnan toivoisi käsittelevän laajemminkin kysymystä asianosaisen antaman suostumuksen merkityksestä tiedonhankintakeinon käytölle sekä salaisten tiedonhankintakeinojen edellyttämän valvonnan tarkoituksenmukaisuutta ja ajallisesti oikeaa kohdentamista.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto ja Kanta-Hämeen poliisilaitos sekä Kuopion käräjäoikeus ja Itä-Suomen syyttäjänvirasto yhtyy ylimääräisen tiedon osalta poliisiosaston eriävissä mielipiteissä mainittuun.

Pohjois-Karjalan poliisilaitos ja Varsinais-Suomen poliisilaitos viittaa sisäasiainministeriön poliisiosaston eriävissä mielipiteessä esittämiin näkemyksiin ja yhtyy niihin kaikilta osiltaan.

2.9.4 Asianajaja Tuija Turpeinen ja asianajaja Markku Fredman

Eriävään mielipiteeseen ovat ottaneet kantaa seuraavat lausunnon antaneet:

Helsingin käräjäoikeus kannattaa eriävissä mielipiteessä esitettyä, jonka mukaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun todistamiskieltoja koskeva säännöstö olisi uudistamisen tarpeessa.

Vantaan käräjäoikeus katsoo, että asianajajien eriävissä mielipiteessä on hyvä esimerkki viittausten kohteena olevista vanhoista laeista; oikeudenkäymiskaaren 17 luvun muutostarpeet, erityisesti 17 luvun 20 §:n muutostarve.

Itä-Suomen syyttäjänvirasto yhtyy AA Markku Fredmanin ja Tuija Turpeisen eriävissä mielipiteessään perustelemaan kantaan vakuustakavarikosta.

Oulun syyttäjänvirasto ei yhdy eriävissä mielipiteessä esitettyyn, että syyttäjän tulisi toimia tutkinnanjohtajana pääsääntöisesti kaikissa rikosasioissa.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto ei yhdy eriävään mielipiteeseen siinä, että tutkinnanjohto tulisi siirtää syyttäjälle.

Suomen asianajajaliitto viittaa kaikilta osiltaan asianajaja Tuija Turpeisen ja Markku Fredmanin eriävissä mielipiteessä lausuttuun ja kannattaa siinä esille nostettuja muutosten ja uudistusehdotuksia valmisteltaviin lakeihin.

Julkiset oikeusavustajat ry yhtyy Tuija Turpeisen ja Markku Fredmanin eriävissä mielipiteessään esittämiin näkökohtiin siltä osin, kun he ovat lausuneet kohdassa 2. kotietsinnästä päättämisestä, kohdassa 3. asianosaisjulkisuus esitutkinnassa, kohdassa 5. todistamiskielto ja -rajoitukset, kohdassa 6 muutoksenhausta eräisiin päätöksiin, kohdassa 7. vakuustakavarikon tehostaminen yksityisen asianomistajan oikeussuojakeinona ja kohdassa 8. ryhmätunnistuksen käyttö.

2.9.5 Sisäasiainministeriön lainsäädäntöjohtaja Kimmo Hakonen

Eriävään mielipiteeseen yhtyvät seuraavat lausunnon antaneet:

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto, Kanta-Hämeen poliisilaitos

3 ESITUTKINTALAKI

3.1 Yleistä

Esitutkintalakiin ehdotettuja muutoksia on pääosin pidetty onnistuneina.

Esitutkintalakia koskeviin säännösehdotuksiin liittyen on lukuisissa lausunnoissa kiinnitetty huomiota resurssi- ja taloudellisiin seikkoihin. Erityisesti tutkinnanjohtajan tehtävien siirtäminen syyttäjille on katsottu edellyttävän olennaista lisävoimavarojen siirtoa syyttäjälaitokselle, minkä toteutuminen ei syyttäjälaitoksen nykyinen resurssitilanne huomioon ottaen vaikuta lainkaan todennäköiseltä.

Valtiovarainministeriö katsoo, että kokonaisuudistuksen jatkovalmistelussa tulisi selvittää tulliviranomaisten toimivaltuuksien muutostarpeet ja valmistella tarvittavat tullilain muutosehdotukset. Esitutkinnassa tulliviranomainen soveltaa tullilain (1466/1994) 43 §:n 2 momentissa olevan viittaussäännöksen perusteella esitutkinta- ja pakkokeinolain säännöksiä sellaisinaan, minkä lisäksi tullilaissa on vähäinen määrä tullitoiminnan erityispiirteistä johtuvia erityissäännöksiä. Lainsäädännön tulisi mahdollistaa yhtäläiset toimivaltuudet samanlaisissa asioissa toimivaltaisille (ja toimiville) viranomaisille.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että mietinnössä ei ole arvioitu, mitä taloudellisia vaikutuksia aiheutuisi alle 18-vuotiaalle esitutkintaan nimettäville edunvalvojille ja etsintäasiamiehille maksettavista palkkioista, tai siitä, miten holhustoimilain tai oikeustoimilain mukainen palkkiokäytäntö soveltuu uusiin tehtäviin. Mietinnön perusteella ei ole selvää esim. se, että etsintäasiamiehen tehtävät olisivat siinä määrin rinnasteisia oikeusavustajan tehtäviin, että palkkioperusteenkin olisi syytä olla sama. Valtiovarainministeriö korostaa, että vaikka uudistuksella ei näyttäisikään olevan viranomaisorganisaatioihin liittyviä taloudellisia vaikutuksia, uudistus kokonaisuudessaan tulee voida rahoittaa valtiontalouden kehyspäättöksen puitteissa tuottavuusohjelmaa noudattaen.

EAOA:n mukaan komitean ehdotuksen vaikutukset oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin tulee ottaa huomioon. Ainakin lain 16 §:n 3 momentti tulee muuttumaan. Yhtenäisyyden vuoksi tulisi myös pohtia, onko syytä muuttaa **tullilain 43 §:n 2 momenttia** niin, että siinä olisi otettu huomioon pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentin poikkeukset tullimiehen oikeuteen pakkokeinojen käyttöön. **Rajavartiolain 41 §:n 2 momentti** on näin laadittu.

VKSV katsoo, ettei ole syytä muuttaa nykylainsäädäntöä, jonka mukaan syyttäjä ei ole esitutkinnan johtaja. Sen sijaan **VKSV** puoltaa vielä mietinnössä esitettyä voimakkaampana esitutkintayhteistyön velvoittavuuden korostamista.

Poliisirikoksissa, joissa tutkinnanjohtajana toimii syyttäjä, asian syyteharkinnan suorittaa eri syyttäjä. Syyttäjän asema tutkinnanjohtajana edellyttäisi myös näiden lainsäädäntöratkaisujen muuttamista. Tutkinnanjohtajan tehtävien siirtäminen syyttäjille edellyttäisi olennaista lisävoimavarojen siirtoa syyttäjälaitokselle, minkä toteutuminen ei syyttäjälaitoksen nykyinen resurssitilanne huomioon ottaen vaikuta lainkaan todennäköiseltä. Syyttäjällä ei tutkinnanjohtajana toimiessaan olisi mahdollisuutta määrätä poliisin voimavarojen käytöstä ja kohdentamisesta tiettyyn tutkintaan. Syyttäjälaitoksen ja poliisin resurssiohjaus kuuluvat eri ministeriöille.

TSV kiinnittää esitutkinnan osalta huomiota **henkilötietolain 40–41 §:iin**. Lain 40 §:n mukaan TSV voi ilmoittaa henkilötietolain vastaisen menettelyn viime kädessä syytteesen panoa varten. Säännös on kirjoitettu siten, ettei mitään esitutkintaa tarvitsisi suorittaa. Ehdotuksessa ei ole säännöksiä erityisviranomaisen aloitteesta käynnistettävän esitutkinnan suorittamisesta. Olennaista on yhtenäistää erityisviranomaisten rooli esitutkinnassa ja onko syyteharkintaan saattamiselle saatava erityisviranomaisen hyväksyntä. TSV:n mukaan erityisviranomaisen kuulemista koskevat muutkin kuin TSV:a koskevat säännökset kirjattaisiin esim. **esitutkintalain 11 luvun 4 §:n** yhteyteen ja esitutkintaviranomainen voisi hoitaa kuulemisen ja syyttäjä viime kädessä varmistaisi, että muualla laissa säädetty tilaisuus tulla kuulluksi on varattu ennen syyteharkinnan päättymistä.

RVLEn mukaan esimerkiksi esitutkinnan päättämiseen liittyviä säännöksiä monessa eri luvussa. Lakiehdotus vaikuttaa voimassa olevaa esitutkintalakia selkeämmältä, mutta kaikilta osin selkeyttäminen ei ole onnistunut. Esimerkiksi säännökset esitutkinnasta ja esitutkinnan aloittamisesta sekä esitutkinnan aloittamista edeltävistä toimista ja niihin liittyvistä kuulusteluista, kuulemisista ja alustavista puhutteluista velvoitteineen vaikuttavat hankalasti hahmotettavilta.

Tullihallitus kiinnittää huomiota siihen, että toimikunnan mietinnössään esittämien esitutkintalain säännösten terminologia on monin paikoin epäjohdonmukaista. Lain sanamuodoissa puhutaan paikoin asianmukaisesti *esitutkintaviranomaisista* (esimerkiksi esitutkintalain luvut 3–5). Osa säännöksistä on sen sijaan kirjoitettu koskemaan ainoastaan poliisia, vaikka ne selkeästi koskevat yhtä lailla muitakin esitutkintaviranomaisia (esimerkiksi luku 6). Säännösten tulisi olla yhtäläiset kaikkien esitutkintaviranomaisten osalta. Lainsäädännön selkiyttämisen tavoitteen – joka siis oli yksi toimikunnan keskeisimmistä tavoitteista – täyttäminen edellyttää lainsäädännöltä erityistä täsmällisyyttä.

Pääesikunta pitää toimikunnan ehdotuksia pääosin nykytilaa selkeyttävinä. Ehdotettavat muutokset lisäävät myönteisellä tavalla asianosaisten oikeusturvaa.

Helsingin hovioikeus kysyy, että eikö esitutkinnan sääntelyn yksityiskohtaistuminen ole omiaan vaikuttamaan esitutkintaa kangistavasti ja hidastavasti.

Lahden käräjäoikeus katsoo, ettei lakipaketti esitä muutosta syyttäjän asemaan esitutkinnassa. Käräjäoikeuden mukaan tulisi kuitenkin vakavasti harkita tutkinnanjohtajan tehtävän siirtämistä syyttäjälle. Tällä saataisiin esitutkinta-aineisto laadultaan sellaiseksi, että asianomistajan ja vastaajan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyvät intressit tulisivat nykyistä huomioon otetuiksi. Tällainen järjestelmä, joka on käytössä Ruotsissa, edellyttäisi syyttäjälaitokselle riittävästi resursseja.

Helsingin syyttäjävirsto pääosin yhtyy mietinnössä ehdotettuun ja toteaa, että esitys on varsin kattavasti laadittu. Talousrikosasioiden viipymisestä syyttäjävirsto mainitsee, että niitä voidaan estää ainoastaan projektimallisella työskentelyllä, jossa syyttäjällä on hyvin keskeinen rooli, mutta tämä vaatii selvästi lisää syyttäjäreksurseja ja esitutkintalaissa täsmällisempiä säännöksiä esitutkintayhteistyön vastuista poliisin ja syyttäjän välillä.

Itä-Suomen syyttäjävirsto katsoo, että **ETL 5 luvusta** ja sen esitöistä (mietintö s. 54–55) ilmenevä, yhteistyölle rakentuva linjavalinta on oikea. Syyttäjän tutkinnanjohtajuutta vastaan puhuvana, painavana käytännön argumenttina olisi ollut syytä tuoda esille myös ne ongelmat, jotka – erinäisiä muita lakeja samalla muuttamatta – aiheutuisivat siitä, että (syyttäjä)tutkinnanjohtaja kuuluisi oikeusministeriön ja tutkijat sisäasiainministeriön hallinnonalaan, ja kumpikin samalla oman hallinnonalansa tulosohjauksen piiriin. Syyttäjän tutkinnanjohtajuus jäisi kovin muodollis-prosessuaaliseksi ja vaille operatiivisia toteutumisen takeita, jos/kun hänellä ei kuitenkaan olisi henkilöstöhallinnollista käskyvaltaa esitutkintaviranomaisen sisällä esim. haluamiensa priorisointien tueksi.

Oulun syyttäjävirsto pitää mietinnössä ehdotettua syyttäjä-tutkinnanjohtaja-aseman muuttamista pääsääntöisesti tarpeettomana. Toimikunnan perustelut muutokselle eivät ole vakuuttavat ja uudistus jättäisi hieman sekavalla tavalla harkintavaltaa yksittäiselle syyttäjälle. Syyttäjälle tulisi olla esityksen mukaisesti tarvittaessa oikeus toimia jatkossa tutkinnanjohtajana koko rikosasiassa, jossa poliisimies on osallinen. Näin haitallinen kaksoistutkinnanjohtajuus poistuisi. Virsto ei kannata asianajajaliiton eriävissä mielipiteessä esitettyä ruotsin mallin mukaista konstruktiota.

Virsto pitää asiaintilaa selkeyttävänä sitä, että esitutkintayhteistyö nostetaan lakitasolle kuitenkin siten, että yksityiskohdista voidaan päättää lähemmin viranomaisten välisillä sopimuksilla ja ohjeistuksella.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto ei yhdy Tuija Turpeisen ja Markku Fredmanin eriävään mielipiteeseen siinä, että tutkinnanjohto tulisi siirtää syyttäjälle. Poliisikeskeinen tutkinnanjohto ei ole syy pitkiin rikosoikeudenkäynteihin. Mietinnössä oleva yhteistyövaatimus syyttäjän ja poliisin kesken on tuottavampi tapa myös rikosprosessin keston osalta. Resurssijohdon tulee olla ehdottomasti tutkinnanjohtajan kanssa samassa organisaatiossa. Myös ”pidättämiseen oikeutettu virkamies” tulee säilyttää. Käytännössä tutkinnanjohtaja tekee päätökset ja valinnat, mutta muilla

”oikeutetuilla” virkamiehillä tulee olla mahdollisuus esittää ja hakea niitä. Nykyinen määrä tutkinnanjohtajia ei muuten selviä tehtävistään ja mihinkään määrälliseen lisäykseen ei nykyoloissa ole realistisia mahdollisuuksia. Esitutkintaan tulee kohtuutonta viivytystä, ellei paikallista avustajaa voi käyttää ensisijaisena vaihtoehtona.

Itä-Suomen poliisin lääninjohto painottaa selvästi määrämuotoisemman esitutkintaprosessin vaikutusten selvittämistä erityisesti massarikosten tutkintaan.

Kanta-Hämeen poliisilaitos ja Pohjois-Karjalan poliisilaitos toteaa, että esitutkintaviranomaiseen kohdistuvien velvoittavien säännösten määrä on lisääntynyt. Muutosten huomioon ottaminen tulee johtamaan esitutkinta-aikojen pitenemiseen vakavampien rikosten osalta.

Varsinais-Suomen poliisilaitoksen mukaan esitutkintalaissa on liikaa pykälää. Asioita voitaisiin yhdistää luettavuuden tai sisällön siitä kärsimättä. Poliisirikostutkinnan osalta poliisilaitos näkee kyseisenlaisen menettelyn tarkoituksenmukaisena.

SPJL katsoo, ettei Suomessa tulisi siirtyä menettelyyn, jossa tutkinnanjohtajan tehtävät siirtyvät syyttäjälle. Asianajajien eriävissä mielipiteessä esitetyt ongelmat – kuten liian pitkät rikosoikeudenkäynnit – johtuvat muista syistä kuin poliisin kykenemättömyydestä tai ammattitaidottomuudesta johtaa tutkintaa.

Suomen syyttäjäyhdistys ry:n mukaan syyttäjä ei voi olla esitutkinnasta niin laajalti virkavastuussa kuin esitetään, jos hän ei ole tutkinnanjohtaja tai hänellä ei vähintäänkin ole kaikilta osin tutkinnanjohtajan kanssa yhteneväinen toimivalta päättää kaikista esitutkintatoimenpiteistä ja pakkokeinojen sekä tutkintaresurssien käytöstä. Rikosasian valmistelusta esitutkinnassa pääkäsittelyä varten pitää arvioida uudelleen siitä aiheutuvat kustannusvaikutusten ja resurssitarpeiden lisääntyminen sekä keinot rikosasian valmistelemiseksi. Kustannusvaikutusten osalta toimikunnan mietinnössä esitetään, että sillä ei olisi kustannusvaikutuksia. Tämä on yhdistyksen mukaan käsittämätöntä. Keinoista viitataan 10 luvun 1 §:ssä esitettyihin.

Optula katsoo, että *esitutkintaperiaatteiden* kirjaaminen lakiin on tärkeää, ja periaatteiden muotoilut vaikuttavat pääpiirteissään onnistuneilta. Mietinnössä puhutaan alle 15-vuotiaan kohdalla ”rikollisesta teosta”. Ilmaisun voisi muuttaa ”oikeudenvastaiseksi teoksi”.

Optula kiinnittää huomiota siihen, että esitutkintaa ja etenkin rikosprosessuaalisia pakkokeinoja koskevaa tutkimusta on lisättävä. Tämän lisäksi on kehitettävä esitutkintaa ja pakkokeinoja koskevaa tilastointia.

3.2 Pykäläkohtaiset kannanotot

3.2.1 ETL 1 luku 1 § Lain soveltamisala

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Rikoksen esitutkinta toimitetaan tämän lain mukaisesti, jollei laissa erikseen toisin säädetä.

Pakkokeinojen käyttämisestä ja esitutkintaviranomaisen tiedonhankinnasta on muuten voimassa, mitä niistä erikseen laissa säädetään.

RVLEn mukaan 1 momentissa tulisi mainita 3 luvun 5 §:n mukaisesti esitutkinnan selvittäminen rikollisen teon selvittämiseksi. **RVLE** ehdottaa uudeksi 1 momentiksi: "Rikoksen ja rikollisen teon esitutkinta toimitetaan tämän lain mukaisesti, jollei laissa erikseen toisin säädetä. Sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen tutkinnasta on lisäksi voimassa, mitä sotilaskurinpitolaisissa (331/1983) säädetään."

3.2.2 ETL 1 luku 2 § Esitutkinnassa selvittävät asiat

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinnassa selvitetään

- 1) asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syytteestä päättämistä ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat;
- 2) mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi;
- 3) asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:n nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan; ja
- 4) suostuuko asianomistaja ja aikooko rikoksesta epäilty suostua asian käsittelemiseen käräjäoikeudessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä.

Esitutkinnassa asia on valmisteltava siten, että syyteharkinta ja asianosaisten etujen valvominen voidaan suorittaa asianmukaisesti ja että todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan yhdellä kertaa tai asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä.

VKSV:n mukaan 2 momentin perusteluissa tulisi korostaa, että niissä asioissa, joista poliisi tekee ilmoituksen syyttäjälle, asian valmistelu esitutkintayhteistyön puitteissa on yksi syyttäjän keskeisistä tehtävistä esitutkinnan aikana.

RVLEn mukaan pykälän 1 momentin 1 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi mainita selkeämmin se, että asian selvittäminen sen laadun edellyttämällä tavalla voi merkitä myös sitä, että asiaa ei välttämättä selvitetä vakaviin rikoksiin verrattuna yhtä syvällisesti ja laajasti taikka että selvitysvelvollisuuden laajuus on riippuvainen epäillyn rikoksen (tai rikollisen teon) vakavuudesta.

Pykälän 3 momentin säännöksen suhde **4 luvun 1 §:n** tasapuolisuusperiaatteen ei ole selkeä.

Lain **10 luvun 2 §:n** mukaan esitutkinta päättyy siinä vaiheessa, kun asia toimitetaan syyttäjälle. Käytännössä kuitenkin rikoshyötyä jää usein kateisiin, kun esitutkinta päätetään. Ehdotetun sääntelyn perusteella on epäselvää, mitä toimia

esitutkintaviranomaiset voivat tehdä mainitun ajankohdan jälkeen rikoshyödyn jäljittämiseksi. Sääntelyä tulisikin tältä osin kehittää.

Itä-Suomen syyttäjänvirasto katsoo, että pykälän 1 momentin 1 kohdassa mainittu ilmaisu ”syytteestä päättämistä” olisi muutettava termiksi ”syyteharkintaa”. Tämä ottaisi paremmin huomioon sen ao. säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissakin nyt sivuutetun realiteetin, että huomattava osa esitutkintasuoritteesta päättyy syyttämättä jättämiseen, mistä puolestaan suuri osa on seuraamusluonteista toimenpiteistä luopumista.

Pykälän 2 kohtaa olisi syytä täydentää sen loppuun kirjoitettavalla lisäyksellä: ”ja rikoksesta epäillyn kanta vaatimuksiin; ja”. Tällainen kontradiktorinen menettely helpottaisi huomattavasti myös syyttäjän harkintaa esitetyn ja ajettavaksi pyydetyn vaatimuksen ajettavaksi ottamisesta, koska se erottelisi riittaiset vaatimukset riidattomista.

Pykälän 2 momenttiin tulisi lisätä ”ja että samaa vastaajaa tai samoja rikoksia koskevat syytteet voitaisiin käsitellä yhdessä”.

KRP:n mukaan henkilötunnuksen laaja käytötapa esitutkintapöytäkirjoissa, jotka tuleva pääsääntöisesti julkisiksi, ei vastaa täysin henkilötietolain ja yksityisyyden suojan vaatimuksia. Pykälään tulisi lisätä maininta siitä, että esitutkinnassa voitaisiin selvittää rikoksen tekijän olinpaikka hänen löytämisekseen. Jos tämän katsottaisiin sisältyvän rikoksen selvittämisen käsitteeseen, mahdollistaisi se myös tiedonhankintakeinojen käyttämisen epäillyn löytämiseksi.

Suomen asianajajaliitto kannattaa toimikunnan lisäysehdotuksia.

3.2.3 ETL 2 luku 1 § Viranomaiset esitutkinnassa

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinnan toimittaa poliisi.

Poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset siten kuin niiden esitutkintatoimivallasta säädetään rajavartiolaissa (578/2005), tullilaissa (1466/1994), sotilaskurinpitolaissa (331/1983) ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa (1251/1995).

Esitutkintaviranomaisten lisäksi esitutkintaan osallistuu virallinen syyttäjä.

RVLEn mukaan pykälän 1 momentti vaikuttaa tarpeettomalta. Toisesta momentista voitaisiin tehdä 1 momentti ja kolmannelta momentista 2 momentti.

Pääesikunta pitää sotilasviranomaisten mainintaa pykälässä hyvänä. Se selventää tilannetta nykyiseen verrattuna.

3.2.4 ETL 2 luku 2 § Tutkinnanjohtaja

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, jona toimii pakkokeinolain (/) 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies. Virallinen syyttäjä toimii tutkinnanjohtajana kuitenkin vain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Poliisin toimittamassa esitutkinnassa saa rikosylikonstaapeli tai ylikonstaapeli toimia tutkinnanjohtajana asian laatuun liittyvästä tai muusta vastaavasta perustellusta syystä ja muun viranomaisen toimittamassa esitutkinnassa virkamies, jonka oikeudesta toimia tutkinnanjohtajana laissa säädetään erikseen.

Samaan rikoskokonaisuuteen kuuluvien rikosten tutkinnanjohtajien esimieheksi voidaan määrätä yleistutkinnanjohtaja, joka päättää esitutkinnan yhteensovittamisesta ja joka voi tuossa tarkoituksessa antaa alaisenaan toimivia tutkinnanjohtajia koskevia määräyksiä.

Kun sisäasiainministeriö antaa määrätylle virkamiehelle poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 15 b §:n 2 momentin nojalla valtuudet esitutkinnan toimittamiseen, se saa samalla oikeuttaa hänet toimimaan tutkinnanjohtajana.

RVLEN mukaan voitaisiin harkita sitä vaihtoehtoa, että jo tutkinnanjohtajaa koskevaan pykälään otettaisiin viittaussäännös kutakin esitutkintaviranomaista koskevaan lainsäädäntöön, jossa määriteltäisiin, ketkä voivat toimia pidättämiseen oikeutettuna virkamiehenä.

Pykälän 2 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 279) mainitaan ainoastaan poliisivirkamiehet. Perusteluissa tulisi mainita myös muut esitutkintaviranomaiset.

Etelä-Suomen poliisin läänijohdon mukaan esityksen tutkinnanjohtajamääritys vahvistaa nykyisen käytännön. Yhdenmukaisuuden vuoksi *yleistutkinnanjohtaja* tulee korvata termillä tutkinnan yleisjohtaja. Valvonnan puolella on vakiintunut ja vahvistettu käsite *kenttätoiminnan yleisjohtaja*.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos ja Kanta-Hämeen poliisilaitos esittävät pykälässä esitettyä termiä ”yleistutkinnanjohtaja” muutettavaksi ”tutkinnan yleisjohtajaksi”. Viimeaikainen poliisin johtamisjärjestelmän kehitys on johtanut nelipuolaisen (hallinnollinen johto, yleisjohto, tutkinnanjohto, ryhmänjohto) johtamisrakenteen käyttöönottoon myös rikostorjunnassa.

Suomen asianajajaliitto kiinnittää huomiota ”Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean” vuonna 2003 mietinnössä esittämänsä koskien syyttäjien ja poliisin välistä yhteistyön kehittämistä. Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan kuulemista asiantuntijoista kaksi (Frände ja Niemi) ovat todenneet, että yksi syy Suomessa ongelmaksi tullee liian pitkiin rikosoikeudenkäynteihin voi olla se, ettei syyttäjä johda esitutkintaa.

3.2.5 ETL 2 luku 3 § Tutkija

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tutkinnanjohtajan johdon ja valvonnan alaisena tutkija suorittaa epäiltyä rikosta koskevat kuulustelut ja muut esitutkintatoimenpiteet sekä toteuttaa tutkinnanjohtajan antamat asian tutkintaa koskevat määräykset ja suorittaa muut tutkijalle lain mukaan kuuluvat toimenpiteet.

RVLEN ehdottaa säännöksen muotoilua seuraavasti: ”Tutkija suorittaa tutkinnanjohtajan johdon ja valvonnan alaisena epäiltyä rikosta koskevat

esitutkintatoimenpiteet sekä toteuttaa tutkintaa koskevat määräykset ja suorittaa muut tutkijalle lain mukaan kuuluvat [vaihtoehtoisesti säädetty] toimenpiteet."

KRP:n mukaan pykälää voitaisiin täydentää siten, että mainittaisiin tutkijan velvollisuudesta noudattaa myös syyttäjän ETL 5 luvun 2 §:n nojalla antamia määräyksiä.

Keski-Suomen poliisilaitoksen mukaan tulisi korostaa myös tutkijan vastuuta. Tutkijalta on edellytettävä, että hän omalta osaltaan vastaa tutkittavakseen määrättyjen rikosten tutkinnasta, tarkoituksenmukaisesta priorisoinnista ja määrääkojen noudattamisesta.

3.2.6 ETL 2 luku 4 § Erityiset tutkintajärjestelyt

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Virallinen syyttäjä johtaa esitutkintaa, jos poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä. Vaikka poliisimiehen tekemäksi epäiltyä rikosta ei ole tehty virkatehtävien suorittamisen yhteydessä, syyttäjä voi rikoksen vakavuuden tai asian laadun sitä muuten edellyttäessä päättää ryhtymisestään tutkinnanjohtajaksi. Sama koskee myös asian selvittämiseen liittyvistä tarkoituksenmukaisuussyistä rikosasiaa siltä osin kuin siinä on poliisimiehen lisäksi muukin epäilty. Syyttäjä ei toimi tutkinnanjohtajana, jos asia käsitellään rikesakkoasiana tai rangaistusmääräysmenettelyssä.

Tutkinnanjohtajana toimiessaan syyttäjällä on tuossa tehtävässään samat toimivaltuudet kuin tutkinnanjohtajana toimivalla päällystön kuuluvalla poliisimiehellä.

Poliisimiehen tekemäksi epäilty rikos tutkitaan aina muussa kuin hänen toimipaikkansa poliisiyksikössä, jos asia ei ole rikesakkoasiana tai rangaistusmääräysmenettelyssä käsiteltävä. Muutenkin rikoksen tutkiva poliisiyksikkö tulee tarvittaessa määrätä niin, ettei luottamus esitutkinnan puolueettomuuteen vaarannu.

VKSV pitää säännöstä pääosin onnistuneena. Säännöstä tai ainakin sen perusteluja tulisi kuitenkin selventää: Syyttäjän tulee voida ryhtyä tutkinnanjohtajaksi myös poliisimiehen epäiltyyn rikokseen liittyvissä rikoksissa silloin, kun se on selvästi tarkoituksenmukaista asioiden selvittämisen kannalta.

RVLEn ehdotus 1 momentin kahdeksi ensimmäiseksi virkkeeksi ja 3 momentin ensimmäiseksi virkkeeksi: "Virallinen syyttäjä johtaa esitutkintaa, jos poliisimestä epäillään virkatehtävän suorittamisen yhteydessä tehdystä rikoksesta. Syyttäjä voi rikoksen vakavuuden tai asian laadun sitä muuten edellyttäessä johtaa esitutkintaa [toimia tutkinnanjohtajana] myös silloin, kun epäiltyä rikosta ei ole tehty virkatehtävien yhteydessä tai poliisimies on asianomistajan asemassa."

"Erityisten tutkintajärjestelyjen kohteena oleva rikos tutkitaan aina muussa kuin poliisimiehen toimipaikan poliisiyksikössä, jos asiaa käsitellään rikesakko- tai rangaistusmääräysmenettelyssä."

Tullihallituksen näkemyksen mukaan esitutkintalain 4 luvun 2 §:ssä tulisi säätää myös tutkintajärjestelyistä, jos tullimiehen epäillään – joko virkatehtävien suorittamisen

yhteydessä tai muutoin – syyllistyneen tullirikokseen. Näissä tilanteissa poliisi voisi yleistoimivaltansa nojalla suorittaa esitutkinnan.

Pirkanmaan syyttäjävirsto pitää muutosesitystä kannatettavana.

Varsinais-Suomen syyttäjänviraston näkemyksen mukaan syyttäjällä tulee olla mahdollisuus toimia tutkinnanjohtajana poliisimiehen epäiltyyn rikokseen liittyvissä rikosasioissa silloin, kun se on asioiden selvittämisen kannalta tarkoituksenmukaista. Kahden tutkinnanjohtajan tapaukset samassa asiakokonaisuudessa ovat osoittautuneet usein pulmallisiksi, kun kysymys on ollut vastakkaisista rikosepäilyistä. Siksi syyttäjän tulisi voida päättää ryhtymisestään tutkinnanjohtajaksi ehdotettua laajemmin.

KRP ehdottaa pykälään tai perusteluosioon täydennettäväksi sen, että toimipaikan poliisiyksiköllä ja poliisimiehellä niin halutessaan on oikeus toimittaa oma selvitys ja tarvittava aineisto syyttäjälle päätöksentekoa varten. Näin voidaan välttää tarpeettomien esitutkintojen aloittaminen.

Suomen lakimiesliitto katsoo, että esitutkinnan riippumattomuus edellyttäneen syyttäjän tutkinnanjohtajuuden ulottamista myös poliisimiehen vapaa-aikaan liittyvään rikosepäilyyn. Pykälän voisi muotoilla siten, että syyttäjä toimisi aina lähtökohtaisesti tutkinnanjohtajana. Syyttäjän tutkinnanjohtajuutta tulisi myös pohtia laajoissa talousrikosjutuissa.

Tuomariliitto katsoo, että mietinnössä esitetyle muutokselle ei ole esitetty vakuuttavia perusteluja.

3.2.7 ETL 2 luku 5 § Esitutkinnan asianosaiset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinnassa asianosaisia ovat

- 1) asianomistaja;
- 2) rikoksesta epäilty; ja
- 3) muu henkilö, jonka oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin rikos ja sen selvittäminen voivat vaikuttaa.

Asianosaisen huoltajan tai edunvalvojan, asianosaisena olevan oikeushenkilön lakimääräiseen toimielimeen tai muuhun johtoon kuuluvan edustajan taikka muun asianosaisen laillisen edustajan kohdalla noudatetaan soveltuvin osin tämän lain asianosaisia koskevia säännöksiä.

Tarvittaessa tutkinnanjohtaja päättää siitä, onko henkilöä pidettävä asianosaisena.

RVLEn mukaan se, että jatkossa asianosaisena mainittaisiin muu henkilö, jonka oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin rikos ja sen selvittäminen voivat vaikuttaa, voi aiheuttaa esitutkintaviranomaiselle merkittävän työmäärän lisääntymisen (vrt. ehdotettu vahingonkorvaussääntely).

Pykälän 2 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa mainitut 6 luvun säännökset läsnäolosta tulisi mainita pykälätekstissä.

Pykälän 3 momentin osalta voitaisiin harkita valitusmahdollisuutta tutkinnanjohtajan päätökseen.

KRP:n mukaan pykälän perusteluissa tulisi mainita esitutinnan asianosaisena työnantaja.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa esitutinnan asianosaisten määrittämistä esitutkintalaissa.

3.2.8 ETL 2 luku 7 § Esitutkintavirkamiehen esteellisyys

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tutkinnanjohtaja, tutkija tai muu esitutkintaviranomaisen virkamies ei saa esteellisenä osallistua esitutkintaan.

Esitutkintavirkamiehen esteellisyyttä koskeva kysymys on ratkaistava viipymättä. Virkamies itse tai tarvittaessa hänen esimiehensä ratkaisee kysymyksen esteellisyydestä.

Esteellisen esitutkintavirkamiehen tilalle on viipymättä määrättävä esteetön virkamies. Esitutkintavirkamies saa kuitenkin esteellisenäkin ryhtyä esitutkintatoimenpiteeseen, jota rikoksen selvittämistä vaarantamatta ei voida viivyttää.

VKSV:n mukaan myös syyttäjälle tulisi säätää oikeus ratkaista johtamassaan esitutkinnassa toimivan tutkijan esteellisyys. Lisäksi säännöstä tulisi muuttaa siten, ettei tutkija tai hänen esimiehensä voisi tehdä ratkaisua tutkijan esteellisyydestä kuulematta syyttäjätutkinnanjohtajaa, koska tutkijan tai tutkijoiden katsominen esteelliseksi voi suoraan tai välillisesti vaikuttaa tutkinnanjohtajan esteellisyyteen. Olisi ongelmallista, mikäli esimerkiksi esitutkinnasta vain vähäisessä määrin tietävä poliisiesimies keskustelematta syyttäjän kanssa katsoisi tutkijan esteelliseksi, sillä tämä toimenpide saattaisi aiheuttaa leimata jo aloitetun esitutinnan tai tutkinnanjohtajan toiminnan epäasialliseksi.

3.2.9 ETL 2 luku 8 § 3 momentti Esteellisyyserusteet

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Läheisellä tarkoitetaan 1 momentissa

- 1) esitutkintavirkamiehen puolisoa ja virkamiehen lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa, isovanhempaa ja virkamiehelle muuten erityisen läheistä henkilöä samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa;
- 2) esitutkintavirkamiehen vanhempien sisarusta sekä hänen puolisoaan, virkamiehen sisarusten lapsia ja virkamiehen entistä puolisoa; sekä
- 3) esitutkintavirkamiehen puolison lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa ja isovanhempaa samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa sekä virkamiehen puolison sisarusten lapsia.

RVLEn ehdotus säännökseksi:

"Läheisellä tarkoitetaan 1 momentissa esitutkintavirkamiehen

- 1) puolisoa, entistä puolisoa, lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa, isovanhempaa ja esitutkintavirkamiehelle muuten erityisen läheistä henkilöä samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa;

- 2) sisarusten lapsia, vanhempien sisarusta ja hänen puolisoaan;
- 3) puolison lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa ja isovanhempaa samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa sekä esitutkintavirkamiehen puolison sisarusten lapsia."

3.2.10 ETL 3 luku 1 § Rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi, esitutkintaviranomaisen on viivytyksettä kirjattava ilmoitus. Jos ilmoitus on epäselvä tai puutteellinen, ilmoituksen tekijää on tarvittaessa kehotettava täsmentämään tai täydentämään sitä.

Rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuus koskee myös muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla esitutkintaviranomaisen tietoon tullutta epäiltyä rikosta, jos 9 §:n 1 momentissa tarkoitetut toimenpiteistä luopumisen edellytykset eivät täyty.

EAOA:n mukaan 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuus koskee myös muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla (ilmoituksen perusteella) esitutkintaviranomaisen tietoon tullutta epäiltyä rikosta, jos 9 §:n 1 momentissa tarkoitetut toimenpiteistä luopumisen edellytykset eivät täyty. Ehdotuksen perusteella jää jossain määrin epäselväksi, mikä epäillyn rikoksen kirjaamiskynnys tällaisissa tapauksissa halutaan olevan. Tilannetta selventäisi, jos lainkohdassa käytettäisiin kirjaamisvelvollisuuden alarajana esimerkiksi ilmaisua "syytä olettaa", joka on esitutkinnan aloittamiskynnystä alhaisempi. Myös poliisirikosten osalta sääntelyä olisi syytä tarkentaa niin, että myös poliisin tietoon muutoin kuin ilmoituksen kautta tulleet mahdolliset poliisirikokset tulisivat kirjatuiksi samalla tavalla kuin muut rikokset ja esitutkinnan aloittamisesta päättäisi poliisirikosten tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä. Ehdotetun lainkohdan perusteella näyttäisi myös siltä, että esimerkiksi kuolleeksi tiedetyn tekemäksi epäilty rikos olisi kirjattava, koska 9 §:n 1 momentin mukainen esitutkinnan toimittamatta jättäminen olisi riippuvainen rikoksen vähäisyydestä ja asianomistajan vaatimuksista.

VKSV:n mukaan 2 momentin säännös on tarpeellinen erityisesti poliisin tekemäksi epäiltyjen rikosten osalta.

RVLEn mukaan tulisi harkita sääntelyä poliisimiehen velvollisuudesta ilmoittaa toista poliisimiestä koskevasta tapahtumasta, jota toinen poliisimies pitää rikoksena tai epäilee sellaiseksi - esimerkiksi säilöönottotiloissa tapahtuneesta pahoinpitelystä.

Pääesikunta (Maavoimien esikunnan alalausunto) katsoo rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuuden osalta, ettei se pidä tarpeellisena rikosilmoituksen kirjaamisvelvoitteen ulottumista sotilasviranomaisten tutkittavana oleviin rikoksiin ainakaan niissä tilanteissa, joissa velvollisuus koskee "muulla tavalla kuin ilmoituksen perusteella" esitutkintaviranomaisen tietoon tullutta rikosta ja asia ratkaistaan

kurinpitomenettelyssä. Pääesikunnan mukaan mahdollinen poikkeus säännökseen on mahdollista valmistella sotilaskurinpitolain uudistuksen yhteydessä.

KRP:n mukaan ilmoituksen kirjaamisvelvollisuutta tulee lieventää. Poliisin resurssien säästämiseksi riittävää tulisi olla se, että täysin perusteettomat rikosilmoitukset kirjataan saapuneiksi kirjaamatta asiaa poliisiasiain tietojärjestelmään. Säännöksessä tulisi säätää vielä siitä, että ilmoituksen kirjaamista voidaan tietyssä tapauksissa siirtää, koska poliisin käyttämien tiedonhankintakeinojen käytöstä tehdään rikosilmoituksia ja tämä voi johtaa tiedonhankintamenetelmien paljastumiseen.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohdon mukaan rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisen tulee olla selkeästi määritetty lakitasolla. Nyt kirjaaminen / täsmentäminen tai täydentäminen selkeytyy vasta perusteluissa. Poliisilaitokset toivovat selkeyttä henkilöstön kokemaan epäselvyyteen: ”kirjattava ja sen jälkeen täydennettävä” vai ”täydennettävä ja sen jälkeen kirjattava”.

Oulun poliisin lääninjohdon mukaan ilmoituksen kirjaamista koskevassa 3 luvun 1 §:ssä määritellään ilmoituksen kirjaaminen, mikä on tehtävä *viivytyksettä*. Voimassa olevassa lainsäädännössä ilmoituksen kirjaaminen on määritelty esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 1 §:n 1 momentissa ilmaisulla *viipymättä*. Laeissa käytettävän terminologisen yhtenäisyyden vuoksi olisi syytä tarkistaa koko lainsäädäntökokonaisuus em. termien osalta.

3.2.11 ETL 3 luku 2 § Rikoksesta tehdyn ilmoituksen siirtäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos ilmoitus rikoksesta on tehty sellaiselle esitutkintaviranomaiselle, jonka tehtäviin esitutkinnan toimittaminen asiassa ei kuulu, tämän on heti kirjattava asia sekä toimitettava ilmoitus ja mahdollinen muu asiassa kertynyt aineisto asianomaiselle esitutkintaviranomaiselle, jonka on viivytyksettä kirjattava ilmoitus.

RVLEn mukaan varsinaista ilmoituksen kirjoittamista ei tulisi edellyttää. Riittävää olisi, että jälkikäteen voidaan selvittää luotettavasti siirtoketju.

Lain 3 luvun 1 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on kirjattava ilmoitus viivytyksettä. Luvun 2 §:ssä käytetään kirjaamisen osalta sekä käsitettä ”heti” että ”viivytyksettä”. Ehdotusta tulisi tältä osin selkeyttää. Lisäksi perusteluissa tulisi erikseen mainita, että säännöksen sanamuoto ei estä sitä, että asiasta kirjattaisiin esimerkiksi S-ilmoitus suoraan poliisiasiain tietojärjestelmään tutkivan esitutkintaviranomaisen jutuksi.

KRP:n mukaan kirjaamisvelvoite tulisi poistaa, koska riittävää olisi se, että ilmoitus siirretään esimerkiksi kirjeellä tai sähköpostilla toimivaltaiselle yksikölle. Ehdotettu säännös edellyttäisi, että valtakunnalliset yksiköt joutuisivat kirjaamaan kaikki niille saapuneet ilmoitukset.

3.2.12 ETL 3 luku 3 § Esitutinnan toimittaminen

Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Ennen esitutinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvitettävä 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutinnan toimittamatta jättämisestä. Esitutinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä.

Tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta, ja päätöksen tekemiseen mahdollisesti tarvittavien seikkojen selvittämisestä. Asian selvittämiseksi tarpeellisiin esitutkintatoimenpiteisiin saadaan ryhtyä ennen tutkinnanjohtajan päätöstä.

VKSV:n mukaan 2 momentissa sanaa ”tarvittaessa” on korostettava, sillä selvitysten tekeminen ei saa saisi nostaa 1 momentin esitutinnan aloittamisesta. Kolmas momentti on kannatettava.

RVLEn mukaan yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 294) on virhe. Kolmannessa kappaleessa todetaan, että virallinen syyttäjä ei olisi enää tutkinnanjohtaja kaikissa muuten kuin rikesakolla tai rangaistusmääräyssakolla ratkaistavissa asioissa. Ehdotuksen 2 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan syyttäjä ei toimi tutkinnanjohtajana rikesakko- tai rangaistusmääräysmenettelyssä käsiteltävissä asioissa.

Ehdotetun 2 momentin osalta tulisi kiinnittää huomiota toimikunnan poliisijäsenten eriävään mielipiteeseen. Ehdotettu ”esiselvitysvelvollisuus” vaikuttaa tarpeettoman tiukalta. Vaihtoehtoisesti itse momentin sanamuodosta tulisi ilmetä perusteluissa mainittu näkemys siitä, että momentin edellyttämä selvittäminen olisi poikkeuksellista.

Tullihallitus yhtyy poliisin edustajien eriävässä mielipiteessään esittämiin näkemyksiin. Pykälän 3 momentin säännöksen sanamuoto saattaa aiheuttaa epäselvyyttä siitä, minkälaisissa tapauksissa esiselvitys on tehtävä. Muutos käytäntöihin olisi omiaan hidastamaan esitutkintaprosessia ja lisäämään tutkinnanjohtajien juttukohtaista työmäärää entisestään. Näin ollen lain ilmaisua ”*tarvittaessa selvitettävä*” olisi syytä lieventää esimerkiksi eriävässä mielipiteessä esitettyyn muotoon ”*voi tarvittaessa selvittää*”.

SUPOn mukaan jatkovalmistelussa olisi syytä arvioida vielä uudelleen erillisen esiselvityksen tarpeellisuutta. Kyse olisi joka tapauksessa poikkeuksellisesta menettelystä ja tosiasiaa esiselvityskin on käytännössä esitutkintaa.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto pitää pykälän toista momenttia kannatettavana ratkaisuna.

Oulun poliisin lääninjohdon mukaan kyseinen pykälä (sekä ETL 10 luvun 2 §:n 2 mom.) eivät anna nyky muodossaan mahdollisuutta jättää esitutkintaa toimittamatta

tapauksissa, joissa esimerkiksi rikoksesta epäilty on kuollut, on alle 15-vuotias tai rikosasian syyteoikeus selvästi vanhentunut ja asia todetaan riidattomasti ja selkeästi jo ennen kuin päätös esitutkinnan aloittamisesta on tehty.

Kolmannessa momentissa mainitaan, että esitutkintoimenpiteisiin voidaan ryhtyä jo ennen tutkinnanjohtajan päätöstä. Perusteluissa esimerkkinä mainitaan henkilökatsastus. Omaksutun käytännön mukaan ja eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen kannanoton (Dnro 1803/4/06) perusteella alustavissa esitutkintoimenpiteinä ei voida kuitenkaan turvautua pakkokeinojen käyttöön ennen kuin esitutkinta on aloitettu.

Kanta-Hämeen poliisilaitos katsoo, ettei 2 momentissa mainitun esiselvityksen tekeminen ole mahdollista käytännön massarikollisuuden tutkinnassa ja sen tekeminen tulisi rajoittua vain poikkeustapauksiin. Tästä ei saa tulla uutta vaihetta esitutkintaprosessiin. Esiselvityksen tekeminen tulisi säätää "voidaan"-muotoon.

Pohjois-Karjalan poliisilaitoksen mukaan pykälän 2 momentin säännös on sinänsä tavoitteeltaan oikeansuuntainen, mutta poliisilaitoksen näkemyksen mukaan mainitun säännöksen soveltaminen tulisi kysymykseen kuitenkin vain poikkeuksellisesti.

3.2.13 ETL 3 luku 4 § Asianomistajarikoksen esitutkinnan toimittaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos virallinen syyttäjä saa nostaa syytteen rikoksesta ainoastaan asianomistajan vaatimuksesta (*asianomistajarikos*), esitutkinta toimitetaan vain, jos asianomistaja on ilmoittanut esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle vaativansa rikokseen syyllistyneelle rangaistusta. Jos asianomistaja peruuttaa rangaistusvaatimuksensa, tutkinta on lopetettava.

Asianomistajarikoksen esitutkinta saadaan aloittaa, vaikkei rangaistusvaatimusta olekaan tehty, jos asianomistaja ei ilmeisesti vielä tiedä rikoksesta eikä tutkintaa voida siirtää rikoksen selvittämistä vaarantamatta. Tutkinnan aloittamisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava asianomistajalle. Tutkinta on lopetettava, jos asianomistaja tiedon rikoksesta saatuaan ei ilmoita vaativansa rikokseen syyllistyneelle rangaistusta.

Jos virallinen syyttäjä saa lain mukaan yleisen edun sitä vaatiessa nostaa syytteen asianomistajarikoksesta, vaikkei asianomistaja vaatisikaan rikokseen syyllistyneelle rangaistusta, esitutkinta on syyttäjän pyynnöstä toimitettava.

Jos sen osoittaminen, että rikos on tapahtunut, on lain mukaan edellytys johonkin toimenpiteeseen ryhtymiseen tai jonkin etuuden säilyttämiseen, asianomistajarikoksen esitutkinta on toimitettava tarpeellisessa laajuudessa asianomistajan pyynnöstä, vaikkei hän ilmoitakaan vaativansa rikokseen syyllistyneelle rangaistusta.

RVLEn mukaan pykälä ei anna vastausta siihen, voiko asianomistaja esittää uudelleen rangaistusvaatimuksensa peruuttamisen jälkeen, mitä kysymystä olisi ehkä syytä pykälän sanamuodossa ja/tai perusteluissa täsmentää. Mikäli halutaan, että peruuttaminen on ehdotonta ja pysyvää, tulisi harkita, olisiko peruuttaminen tehtävä kirjallisesti siten, että asianomistaja ymmärtää peruuttamisen oikeusvaikutukset.

Keski-Suomen syyttäjävirston mukaan pykälässä tulisi käyttää ROL:ssa ja RL:ssa valittua terminologiaa. ROL 1 luvussa puhutaan asianomistajan syyttämispyyntöstä.

Rikoslain useissa luvuissa erillisen "Syyteoikeus"-säännöksen kohdalla puolestaan käytetään säännönmukaisesti ilmausta "ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi".

Keski-Suomen poliisilaitoksen mukaan asianomistajan rangaistusvaatimuksen peruuttaminen on lopullinen. Selkiyttämiseen pyrittäessä myös tästä tulisi säädöksessä olla maininta.

3.2.14 ETL 3 luku 5 § Rikollisen teon tutkinta

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kun alle 15-vuotiaan epäillään syyllistyneen rikolliseen tekoon, tarvittaessa toimitetaan esitutkinta sen selvittämiseksi, onko 15 vuotta täyttänyt ollut osallisena teossa. Tällöin esitutkinnassa selvitetään kunkin epäillyn osalta 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetut seikat.

Alle 15-vuotiaan tekemäksi epäillyn rikollisen teon johdosta toimitetaan lisäksi tarvittaessa esitutkinta

- 1) asianomistajan pyynnöstä teolla menetetyn omaisuuden saamiseksi takaisin tai hänen vahingonkorvausoikeutensa toteuttamiseksi;
- 2) menettämisuraamuksen edellytysten selvittämiseksi; tai
- 3) epäiltyyn kohdistettavien lastensuojelutoimenpiteiden tarpeen tai muun epäillyn etuun liittyvän selvittämistarpeen vuoksi.

Esitutkinta voidaan 2 momentin 3 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa toimittaa, vaikka asianomistajarikoksen asianomistaja ei ole esittänyt 4 §:n 1 momentissa tarkoitettua vaatimusta.

Länsi-Suomen poliisin lääninjohdon mukaan se, että rikollisen teon (tekijänä alle 15 -vuotias) johdosta toimitettaisiin esitutkinta tarvittaessa myös pelkän vahingonkorvausvelvollisuuden selvittämiseksi, olisi selvä muutos nykyiseen ja saattaisi aiheuttaa runsaasti lisää työtä poliisille. Alaikäiset lapset aiheuttavat paljon vahinkoja, mutta tähän mennessä poliisi ei ole joutunut selvittämään pelkkiä vahingonkorvauksia. Lääninjohto pitää todennäköisenä, että poliisilla tultaisiin jatkossa teettämään säännöksen nojalla puhtaita vahingonkorvausjuttuja ja samalla poliisin toimintavelvollisuus laajenisi entistä enemmän rikosten selvittämisen ohella myös siviilioikeudellisten korvausvaatimusten alueelle.

Keski-Suomen poliisilaitos katsoo, että 2 momentin 3-kohdan sanamuoto on ongelmallinen eikä riittävän selkeästi tuo esille perusteluissa mainittua viittausta nimenomaisesti 7 luvun 16 §:n 1 momenttiin. Jos kyse on ainoastaan lastensuojelutoimenpiteiden tarpeen selvittämisestä, kuuluu tehtävä selkeästi lastensuojelu-viranomaisille. Esimerkiksi alle 15-vuotiaiden lasten pahoinpidellessä koulussa toisiaan on selvää, että asian työstäminen kuuluu pääsääntöisesti lastensuojeluviranomaisille, jos asianosaisten henkilöllisyys on selvillä.

3.2.15 ETL 3 luku 6 § Ilmoitus esitutkinnan aloittamisesta

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tutkinnanjohtajan on ilmoitettava esitutkinnan aloittamisesta rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdassa tarkoitetun virkamiehen esimiehelle mahdollisia virkamiesoikeudellisia toimenpiteitä varten, jos virkamiehestä epäillään rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Tutkinnanjohtajalla on oikeus ilmoittaa myös virkamiehen tekemäksi epäillyn muun rikoksen esitutkinnan aloittamisesta, jos tutkittavana oleva rikos on sellainen, että sillä voidaan olettaa olevan merkitystä virkatehtävien suorittamisen kannalta.

RVLEn mukaan rikostutkinnan tehokkuuden näkökulmasta voitaisiin harkita ilmoitusvelvollisuuden ehdottomuuden muuttamista ehdolliseksi. Vastaavanlaiset ilmoitukset voisivat olla tarpeellisia myös muiden kuin virkamiesten osalta esim. yhtiössä vastuuasemassa oleva henkilö. Vaihtoehtoisesti tästä voitaisiin säätää poliisilaissa. Ehdotettua 4 vuoden kynnystä tulisi madaltaa.

3.2.16 ETL 3 luku 7 § Asianosaisten pyytämät toimenpiteet

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Asianosaisten pyytämät kuulustelut ja muut esitutkintatoimenpiteet on suoritettava, jos hän osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan, ja jollei niistä aiheudu asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia.

Asianosaisten pyytämistä esitutkintatoimenpiteistä päättää esitutkinnan aikana tutkinnanjohtaja tai 5 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla virallinen syyttäjä. Kun asia on siirretty syyttäjälle, niistä päättää syyttäjä.

RVLEn mukaan riittävää olisi, että esitutkintapöytäkirjaan tehtäisiin merkintä niistä pyydytyistä tutkintatoimenpiteistä, joista on kieltäydytty.

3.2.17 ETL 3 luku 8 § Ulkomailla tehty rikos

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintaviranomainen voi tutkia ulkomailla tehdyksi epäillyn rikoksen, jos rikokseen rikoslain (39/1889) 1 luvun säännösten nojalla voidaan soveltaa Suomen lakia ja jos esitutkinnan toimittaminen Suomessa on tutkinnallisista syistä ja rikosvastuun toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista. Kansainvälisestä yhteistyöstä rikosten selvittämiseksi säädetään laissa erikseen.

Kun asianomistaja ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle toisen Euroopan unionin jäsenvaltion alueella tehdystä rikoksesta, asianomistajan ilmoitus ja hänen vaatimuksensa on toimitettava sen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka alueella rikos on tehty, jos kysymys on vakavasta rikoksesta ja jos asianomistaja ei ole voinut tehdä ilmoitusta tekopaikan valtiossa.

EAOA:n mukaan käytetty ilmaisu "voi tutkia" vaikuttaa liian tulkinnanvaraiselta ja ilmaisun antaessa esitutkintaviranomaiselle varsin paljon harkintavaltaa on myös kanteluherkkä. Vaarana on myös epäyhtenäinen soveltamiskäytäntö. Säätelyltä toivoisi tältä osin tarkkuutta ja olisi myös toivottavaa, että tässä säädettäisiin syyttäjän asemasta päätettäessä ulkomailla tehdyn rikoksen tutkinnasta sen lisäksi, että asiasta mainitaan pykälän perusteluissa.

OKa ymmärtää 2 momentin säännösehdotuksen perusteluista tarkoituksena olevan nykyisin voimassa olevan sisäasiainministeriön ohjeen SM-2007-02286/Ri-3

mukaisesti, ettei siirtovelvoite koske tilanteita, joissa suomalainen esitutkintaviranomainen on rikoslain 1 luvun säännösten mukaan itse toimivaltainen suorittamaan esitutkinnan. Tämä ei kuitenkaan käy ilmi itse säännöksestä, mitä OKa pitää puutteena. Kysymys on ollut esillä kanteluasiassa Dnro 809/1/07.

VKSV katsoo, että pykälä selventää voimassa olevaa tilannetta. VKSV myös painottaa viranomaisten yhteistyön merkittävyyttä rikosvastuun toteutumisessa. Kysymys on tutkinta- ja syytetoimien koordinoinnista. Perusteluissa on syytä korostaa Eurojustin roolia. VKSV kiinnittää huomiota rikoslain 1 luvun 12 §:ään, jossa säädetään valtakunnansyyttäjän syytemääräyksen tarpeellisuudesta.

Myös termit ”rikosasia” ja ”tutkiminen” ovat tässä yhteydessä tulkinnanvaraisia ja ehdotetun säännöksen tulkinnanvaraisuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota jatkovalmistelussa. Lakiesityksen yhteydessä tulisi antaa lainkäyttäjille perusteltu tulkinta edellä mainitussa asiassa. Luontevimmin se liittyisi yllä mainitun esitutkintalain 3 luvun 8 §:n yhteyteen.

RVLEn mukaan tulisi harkita 2 momentin loppuosan poistamista. Se, että asianomistaja ei ole voinut tehdä ilmoitusta tekopaikan valtiossa vaikuttaa turhalta. Pykälän 2 momentissa mainittu vakava rikos voitaisiin määritellä rikokseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. On myös harkittava sitä, voidaanko ulkomailla tehdyn rikoksen osalta laventaa pykälää koskemaan teon johdosta suoritettua tutkintaa.

KRP:n mukaan puitepäätöksestä 2001/220/YOS Suomelle aiheutuvat sääntelyvelvoitteet ovat laajemmat kuin miten asia on ilmaistu säännösluonnoksessa. puitepäätöksen mukaan Suomen viranomaisten olisi toimitettava vakavia rikoksia koskeva rikosilmoitus asianomistajan pyynnöstä toiseen EU-valtioon, vaikka asianomistajalla ei olisi ollut mitään estettä toimittaa ilmoituksensa suoraan tekovaltion viranomaisille. Vastaavasti puitepäätöksen mukaan asianomistajalla on oltava oikeus jättää myös lieviä rikoksia koskeva rikosilmoitus asuinvaltionsa viranomaisille silloin kun hän ei ole jostain syystä voinut tehdä sitä rikosentekovaltiossa. Säännös tulisi kirjata tavalla, joka täyttäisi mainitut puitepäätökseen perustuvat rikoksen uhrin asemaa koskevat vaatimukset.

3.2.18 ETL 3 luku 9 § Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Esitutkinta- ja pakkokeino toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinta saadaan jättää toimittamatta tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä, jos asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia.

Jos viranomaisella sen perusteella, mitä muussa laissa säädetään, jättää ryhtymättä toimenpiteisiin rikoksesta epäillyn saattamiseksi syytteeseen, esitutkinta toimitetaan kuitenkin vain erityisestä syystä.

Tässä pykälässä tarkoitettua päätökset tekee tarvittaessa tutkinnanjohtaja.

TSV:n mukaan epäillyn osalta ongelmia voi syntyä siitä, että rikosilmoitus on kirjattava 3 luvun 1 §:n perusteella eli käytännössä merkittävä Patjan rikosilmoitusjärjestelmään. Jos tämän jälkeen päädytään esitutinnan toimittamatta jättämiseen, ei ehdotettu 9 § takaa sitä, että epäilty saisi myös tiedon tällaisesta rikosepäilystä, joka on kirjattu Patjaan ja hävitetään vuoden kuluttua epäillyn rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta. Koska tietojärjestelmää voidaan käyttää turvallisuus selvitysten tekemiseen, tulisi rikoksesta epäillylle antaa tehostetusti tieto.

RVLE katsoo, että yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetty maininta siitä, että vaatimuksilla tarkoitetaan yksityisoikeudellisia vaatimuksia, tulisi ilmetä säännöksen sanamuodosta.

Ehdotettu 2 momentti jättää voimassa olevan sääntelyn tavoin tulkinnanvaraiseksi tutkinnanjohtajan valtuudet lopettaa esitutkinta tapauksessa, jossa muussa laissa säädetään esimerkiksi tuomitsematta jättämisestä.

RVLE:n mukaan kaikki esitutinnan päättämis- ja lopettamismuodot voitaisiin sijoittaa samaan lukuun. Lisäksi ehdotettu esitutinnan lopettamisen ja päättämisen erottelu ei vaikuta selkeältä. Perusteluissa voisi selventää myös sitä, että pykälä koskee luonnollisesti myös niitä rikoksia, joissa ei ole asianomistajaa.

Optulan mukaan **ETL 3 ja 10 luvuissa** esitutinnan lopettamista koskeva käsitteistö kaipaa selkeyttämistä. Esitutinnan lopettaminen, päättäminen, keskeyttäminen ja rajoittaminen tarkoittavat osin samaa asiaa, osin termeillä viitataan toimivalla järjestelyyn eri vakavuusasteisten rikosten tutkinnan lopettamisesta. Ehdotetuista ETL 3 luvun 9 §:stä ja 10 luvun 3 §:stä saattaa syntyä käsitys, että suullinen huomautus voidaan antaa vain jo aloitetun esitutinnan muodollisen lopettamisen yhteydessä.

3.2.19 ETL 3 luku 10 § Esitutinnan rajoittaminen

Esitutkinta- ja pakkokeino toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Virallinen syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä päättää, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se lopetetaan, jos syyttäjä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tulisi jättämään syytteen nostamatta eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista.

Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä myös päättää, että esitutkinta lopetetaan, jos tutkinnan jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen tai jos jo suoritettujen esitutkintatoimenpiteiden perusteella on varsin todennäköistä, että syyttäjä tulisi jättämään syytteen nostamatta muulla kuin 1 momentissa mainitulla perusteella. Esitutinnan lopettaminen edellyttää lisäksi, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan jatkamista.

Esitutkinta on 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa aloitettava kuitenkin uudelleen, jos siihen asiassa ilmenneiden uusien seikkojen vuoksi on perusteltua syytä.

EAOA:n mukaan tosiasiallisesti syyttäjän tekemät tutkinnan suuntaamispäätökset ovat monissa tapauksissa esitutkinnan rajoittamista koskevia päätöksiä ilman muodollista päätöstä. Ilman lain tukea tällainen menettely on kuitenkin ongelmallinen. Jotta syyttäjä

voisi tehokkaasti suunnata tutkintaa mahdollista syyteharkintaansa ja siitä mahdollisesti seuraavaa oikeudenkäyntiä silmällä pitäen, tulisi pohtia syyttäjän tutkinnan suuntaamispäätöksistä säätämistä laissa. Muussa tapauksessa on mahdollista, että esimerkiksi ehdotetun 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti kirjattu poliisin tietoon tullut rikos tutkitaan tutkinnanjohtajan jättäessä tekemättä syyttäjälle esityksen esitutkinnan rajoittamisesta, vaikka syyttäjän näkemyksen mukaan tutkintaa tulisi suunnata muualle jättäen tällainen rikos tutkimatta. Jos halutaan rikosprosessien nopeutumista, tulisi syyttäjän tutkinnansuuntaamispäätösten edellytyksiä väljentää verrattaessa nykyisiin esitutkinnan rajoittamispäätösten edellytyksiin, mikä käsitykseni mukaan lisäksi huomattavasti suuntaamispäätöksen tosiasiallista vaikutusta rikosprosessien keston. Tällöin tulee huomioida myös yhdenvertaisuusnäkökohdat. syyttäjän tehokas esitutkinnan suuntaaminen edellyttäisi konkreettisia säännöksiä tuekseen sen lisäksi, että ehdotetussa 5 luvussa lähinnä julistuksenomaisesti korostetaan esitutkintayhteistyön merkitystä.

OKa, ensimmäisen momentin säännös vastaa asiallisesti ottaen nykyistä esitutkintalain 4 §:n 3 momenttia. Kun kysymys on esitutkinnan suorittamisesta päättämisestä, olisi ratkaisutilanteessa perustellumpaa arvioida sitä, vaatiiko yleinen tai yksityinen etu esitutkinnan toimittamista, kuin sitä, vaatiiko se syytteen nostamista.

RVLEn mukaan pykälä voitaisiin sijoittaa 10 lukuun. Myös 2 momentin mukaisessa esitutkinnan lopettamistilanteessa päätös voitaisiin tehdä jo ennen esitutkinnan aloittamisen edellytysten toteamista.

Keski-Suomen syyttäjävirsto katsoo, että kustannusperuste ja prosessuaalinen peruste eroavat siinä määrin toisistaan, että ne pitäisi esittää eri momenteissa ja pykälä tulisi tältä osin muotoilla uudestaan. Olisi myös harkittava selkeää toimivaltasäännöstä esitutkinnan uudelleen käynnistämisen osalta. Koska esitutkinnan rajoittaminen on tehty syyttäjän päätöksellä, voisi olla perusteltua, että sen uudelleen käynnistäminen edellyttäisi myös syyttäjän päätöstä.

3.2.20 ETL 3 luku 11 § Esitutkinnan toimittamisaika

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä.

Alle 18-vuotiaan ollessa epäilty rikoksesta tai alle 15-vuotiaana tekemästään rikollisesta teosta esitutkinta on toimitettava kiireellisesti.

Esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen.

VKSV:n mukaan 2 momentin osalta olisi syytä myös harkita esitutkintalakiin vastaavanlaista säännöstä virkarikosten kiireellisyydestä silloin, kun epäilty on pidätetty virasta. Kolmanteen momenttiin on otettu PoL 3 §:ssä todettu priorisointimahdollisuus. Säännöksen perusteluihin olisi syytä kiireellisten asioiden esimerkkiluetteloon lisätä poliisin tekemäksi epäillyt rikokset.

3.2.21 ETL 3 luku 12 § Esitutkintoimenpiteiden siirtäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintoimenpiteiden suorittamista saadaan tutkinnanjohtajan päätöksellä siirtää myöhempään ajankohtaan, jos siirtäminen on välttämätöntä tutkittavana olevan rikoksen tai toisen siihen liittyvän rikoksen selvittämiseksi ja jos siirtämisestä ei aiheudu vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa.

RVLEn mukaan toimenpiteen siirtäminen voisi olla perusteltua myös rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi erityisesti tutkittavana olevaa rikosta vakavampien tekojen osalta tai jonkun hengen ja terveyden suojaamiseksi.

Jatkovalmistelussa tulisi harkita "vaaraklausuulin" ja välttämättömyys-kriteerin lieventämistä, koska ne ovat varsin ankaria.

Säännöstä tulisi arvioida myös valvottua läpilaskua koskevan sääntelyn kanssa, koska valvottu läpilasku on eräällä tavalla myös toimenpiteen siirtämistä.

Oulun syyttäjävirsto pitää 12 ja 13 §:ien nostamista lakitasolle perusteltuna.

3.2.22 ETL 3 luku 13 § Esitutinnan keskeyttäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinta saadaan sen aloittamisen jälkeen tutkinnanjohtajan päätöksellä keskeyttää, jos rikoksesta ei epäillä ketään ja jos asiaan vaikuttavaa selvitystä ei ole saatavissa. Esitutinnan keskeyttämisestä päätettäessä on erityisesti otettava huomioon epäillyn rikoksen laatu.

Esitutkintaa on jatkettava ilman aiheetonta viivytystä, kun edellytyksiä keskeyttämiselle ei enää ole.

EAOA pitää hyvänä, että käytännössä jossain määrin hämäräksi jäänyt "esitutinnan keskeyttäminen" tulee säänneltyksi. **EAOA** kuitenkin yhtyy vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäen eriävässä mielipiteessään esittämään, jonka mukaan keskeyttämismahdollisuutta ei tulisi rajata vain niihin tapauksiin, joissa ei ole epäiltyä. Ehdotuksen perusteluissa on todettu pykälän tarkoituksena olevan rajoittaa esitutinnan keskeyttämisen käyttämistä nykyisestä ja viitattu keskeyttämisen haitallisiin vaikutuksiin, erityisesti rikoksesta epäillyn joutumiseen olemaan joskus hyvinkin pitkiä aikoja epäillyn asemassa ilman asian ratkaisemista. Mietinnössä ei näytä laajemmin pohditun, mitä vaikutuksia ehdotetulla sääntelyllä mahdollisesti on. Olisi tarpeen esimerkiksi sen arviointi, miten poliisi mahdollisesti tulisi menettelemään sellaisen henkirikoksen tutkinnan lopettamisessa tai päättämisessä taikka 12 §:ssä tarkoitettussa toimenpiteen siirtämisessä niissä tapauksissa, joissa voimassa olevan lain aikana on tehty keskeyttämisspäätös.

RVLEn mukaan keskeyttämisen tulisi olla mahdollista myös, kun jutussa on epäilty. Lisäksi suhde esitutinnan siirtämiseen tulisi määritellä tarkemmin.

Oulun poliisin lääninjohto katsoo, että jos ehdotetun esitutkintalain 13 §:n mukaisesti keskeyttäminen on mahdollista ainoastaan silloin, kun epäiltyä rikoksentehtijää ei ole tiedossa, on tärkeää, että tässä yhteydessä asianomistajan itsenäistä syyteoikeutta arvioidaan uudelleen. Tuleeko esim. oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 14 §:n 1 momentin syyteoikeuden perusteita tarkentaa lisäämällä asianomistajan oman syyteoikeuden edellytykseksi päätös esitutkintatoimenpiteiden siirtämisestä. Täydentämällä ehdotetun esitutkintalain 3 luvun 13 §:n keskeyttämisen edellytykset koskemaan myös esitutkintatoimenpiteiden siirtämistä koskevan 3 luvun 12 §:n perusteluissa esimerkkinä mainitulla edellytyksellä *asiaan vaikuttavaa selvitystä ei ole saatavissa, kuin vasta pidemmän ajan kuluttua*, tarve muuttaa rikosasioista annetun lain 1 luvun 14 §:n 1 momentin sisältöä asianomistajan oikeuksien varmistamiseksi poistuu.

3.2.23 ETL 3 luku 14 § Suppean esitutkinnan edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Yksinkertaisissa ja selvissä asioissa esitutkinta saadaan suorittaa suppeana siten kuin siitä jäljempänä säädetään, jos teosta ei ole yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa.

Poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen johdosta saadaan toimittaa suppea esitutkinta vain, jos asia käsitellään rikesakkoasiana tai rangaistusmääräysmenettelyssä.

Tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta täydellisenä vai suppeana.

RVLEN mukaan säädösteknisesti ehdotusta voitaisiin selkeyttää ottamalla pykälän 4 momentiksi viittaussäännös ehdotettuun 11 luvun 2 §:ään tai vaihtoehtoisesti siirtämällä mainittu pykälä 3 luvun 15 §:ksi.

3.2.24 ETL 4 luku 1 § Tasapuolisuusperiaate

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinnassa on selvítettävä ja otettava huomioon sekä rikoksesta epäiltyä vastaan että hänen puolestaan vaikuttavat seikat ja todisteet.

Suomen asianajajaliitto nostaa esille kysymyksen siitä, että millä edellytyksillä henkilö voidaan asettaa esitutkinnassa rikoksesta epäillyksi. Tätä ei ole ehdotuksessa käsitelty.

3.2.25 ETL 4 luku 3 § Oikeus olla myötävaikuttamatta rikoksen selvittämiseen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Rikoksesta epäillyllä on oikeus olla myötävaikuttamatta sen rikoksen selvittämiseen, josta häntä epäillään.

Epäillylle on ennen hänen kuulemistaan ilmoitettava 1 momentissa tarkoitetusta oikeudesta ja sen merkityksestä.

Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa puhutaan *itsekriminointikiellosta*. **RVLEn** mukaan oikea käsite on *itsekriminointiin velvoittamisen kieltö*. Perusteluihin tulisi korjata myös se, ettei muussa menettelyssä (esimerkiksi hallintoasian käsittelyssä) tai totuusvelvollisuuden alaisena annettuja kertomuksia voitaisi ottaa huomioon, ellei henkilö anna siihen suostumustaan.

Perusteluissa tulisi myös huomioida läheisesti toisiinsa liittyvät rikokset tai rikoskokonaisuudet, joissa samat asianosaiset voivat olla eri asemissa.

Toisen momentin ilmoitus voi osoittautua käytännössä rikostutkinnan tehokkuuden kannalta ongelmalliseksi.

Oulun syyttäjävirsto katsoo, että itsekriminointikieltoa koskeva pykälä on tarpeeton säännös. Tästä saattaa olla epäilyllä jopa haittaa.

KRP on kiinnittänyt huomiota pykälän perusteluihin. Perustelujen valossa jää epäselväksi mitä 2 momentissa tarkoitetaan epäillyn kuulemisella. Onko puhuttelu tai alustava puhelinkeskustelu jo kuulemisesta vai vasta kuulustelu? Tämä vaatii tarkennusta ainakin perusteluissa. Selkeintä olisi kytkeä ilmoitusvelvollisuus kuulustelun toimittamiseen.

Etelä-Suomen poliisin läänijohto pitää pykälää tarpeettomana. Itsekriminointisuojaan ilmaiseminen lain tasolla arvioitaisiin todennäköisesti johtavan epäillyn kannalta haitallisiin seurauksiin.

Keski-Suomen poliisilaitos suhtautuu pykälään varauksella. Jos pykälä sisällytetään lakiin, tulisi sen paikka olla 7 luvun 10 §:ssä "Ennen kuulustelua tehtävät ilmoitukset".

Demlan mukaan läheisen oikeutta olla myötävaikuttamatta rikoksen selvittämisessä tulee laajentaa toimikunnan tekemästä ehdotuksesta. Avopuolisolle ja muille uusioperheeseen kuuluville jäsenille pitää taata oikeus kieltäytyä todistamasta toistensa rikosasioista.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa toimikunnan esittämää periaatteen sisällyttämistä esitutkintalakiin. Liitto esittää, että lakiin otettaisiin uusi säännös siitä, ettei esitutkinnassa saa painostaa epäiltyä luopumaan laillisista oikeuksistaan: "*Esitutkintaviranomainen ei saa painostaa asianosaista luopumaan hänelle lain mukaan kuuluvista oikeuksista.*"

3.2.26 ETL 4 luku 4 § Suhteellisuusperiaate

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintatoimenpiteen ja siitä aiheutuvan henkilön oikeuksiin puuttumisen on oltava puolustettavia suhteessa selvittävään rikokseen, selvittävän asian selvittämistarpeeseen sekä toimenpiteen kohteena olevan henkilön ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin ja muihin asiaan vaikuttaviin seikkoihin nähden.

RVLEn näkemyksen mukaan pykälää voitaisiin selkeyttää seuraavasti: ”Esitutkimatoimenpiteen ja siitä aiheutuvan henkilön oikeuksiin puuttumisen tulee olla puolustettavia suhteessa selvittävään rikokseen, selvittämistarpeeseen sekä toimenpiteen kohteena olevan henkilön ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin ja muihin asian kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin nähden.”

3.2.27 ETL 4 luku 6 § Hienotunteisuusperiaate

Esitutkiminta- ja pakkokeino-toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkiminnan asianosaisia ja muita esitutkimintaan osallistuvia on kohdeltava hienotunteisesti.

Keski-Suomen syyttäjävirston näkemyksen mukaan hienotunteisuus käsitteenä ei ole selkeärajainen. Ilmeisenä vaarana näin yksioikoisessa sanamuodossa ovat perusteettomat kantelut ja jopa rikosilmoitukset, kun asianosaiset väittävät hienotunteisuusperiaatetta rikohtaneen. Olisi harkittava, pitäisikö pykälään lisätä jokin lisämäärittäminen, kuten "asian laatu huomioden".

Demlan mukaan käsiteltäessä hienotunteisuusperiaatteen sisältöä on tärkeää huomioida, että uhrin hienotunteinen kohteleminen on huomioitava paitsi uhrin itsensä, myös rikoksen selvittämisen näkökulmasta.

Optula katsoo, että perustelujen mukaan hienotunteisuusperiaatteella on merkitystä myös rikoksen uhrin kohtelussa, varsinkin kun kyse on lapsesta tai seksuaalirikoksen uhrista. Näitä olisi hyvä käsitellä konkreettisemmin perusteluissa. Lainsäädännön kehittämisessä tulisi myös kiinnittää huomiota erilaisten kulttuuritaustojen huomioon ottamiseen, jota perusoikeusnäkökohdatkin puoltavat.

3.2.28 ETL 4 luku 7 § Lasten kohtelu esitutkinassa

Esitutkiminta- ja pakkokeino-toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Alle 18-vuotiasta on kohdeltava esitutkinassa hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Erityisesti on huolehdittava siitä, ettei tutkintatoimenpiteistä aiheudu hänelle tarpeetonta haittaa koulussa, työpaikalla tai muussa hänelle tärkeässä ympäristössä.

Alle 18-vuotiaisiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet on mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille. Esitutkimintaviranomaisen on tarvittaessa neuvoteltava lääkärin tai muun asiantuntijan kanssa siitä, voidaanko tällaiseen henkilöön kohdistaa tutkintatoimenpiteitä.

VKSV:n mukaan pykälässä edellytetään nykyisen asetuksen tavoin, että alle 18-vuotiaisiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet on mahdollisuuksien mukaan annettava erityisesti tähän tehtävään perehtyneiden poliisimiesten tehtäväksi. Muotoilu on avoin ja mahdollistaa käytännössä sen, että kuka tahansa poliisi voi kuulla lapsen. Termille "erityinen perehtyneisyys" ei ole annettu mitään sisältöä, vaikka sillä voitaneen

tarkoittaa sekä erityisiä koulutuksen kautta saatavia tietoja että kokemuksen kautta hankittuja valmiuksia.

RVLEn mukaan pykälän 2 momenttia voitaisiin selkeyttää kielellisesti korvaamalla toisen virkkeen ”tällainen henkilö” ilmaisulla ”alle 18-vuotias”.

3.2.29 ETL 4 luku 8 § Edunvalvojan määrääminen lapselle

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuimen on määrättävä alle 18-vuotiaalle asianosaiselle esitutkintaa varten edunvalvoja, jos on perusteltua syytä olettaa, että huoltaja, edunvalvoja tai muu laillinen edustaja ei voi puolueettomasti valvoa asianosaisen etua asiassa ja jos edunvalvojan määrääminen ei ole selvästi tarpeetonta. Tutkinnanjohtajan on tarvittaessa tehtävä tuomioistuimelle hakemus edunvalvojan määräämisestä. Hakemuksen voi tehdä myös virallinen syyttäjä, holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettuna holhousviranomaisena toimiva maistraatti tai sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimitus (*sosiaaliviranomainen*).

Edunvalvojan määräämisestä aiheutuneet kustannukset sekä edunvalvojan palkkio ja kustannukset maksetaan valtion varoista. Muuten edunvalvonnassa noudatetaan soveltuvin osin holhoustoimesta annetun lain säännöksiä.

RVLEn mukaan perusteluissa tulisi huomioida myös maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain (493/1999) 26 § edustamisesta ja puhevallan käytöstä.

Keski-Suomen syyttäjävirsto ehdottaa, että pykälää olisi harkittava täydennettäväksi niin, että esitutkinnan aikana haettaisiin edunvalvoja paitsi esitutkintaa myös mahdollista tulevaa oikeudenkäyntiä varten.

Kanta-Hämeen poliisilaitoksen mukaan säännös parantaa asianosaisten oikeusturvaa muun muassa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tapauksissa.

Keski-Suomen poliisilaitoksen mukaan tutkinnanjohtaja ei voi tehdä esitystä sijaisedunvalvojasta suoraan tuomioistuimelle ottamatta kantaa edunvalvojan henkilöön. Tästä syystä maistraatti lienee ainoa taho, jolle tutkinnanjohtaja voi käytännössä tehdä hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi.

Demla pitää erittäin tarpeellisena ehdotusta edunvalvojan määräämisestä lapselle tuomioistuimen toimesta.

Optulan mukaan on ehdotus siitä, että tuomioistuin voisi määrätä lapselle edunvalvoja on tarpeellinen.

3.2.30 ETL 4 luku 9 § Henkilön aseman selvittäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Henkilön asema esitutkinnassa on määritettävä ja asemassa tapahtuneet muutokset todettava mahdollisimman nopeasti. Henkilölle on viipymättä ilmoitettava hänen asemansa esitutkinnassa ja siinä tapahtuneet muutokset.

Henkilöä voidaan kohdella esitutkinnassa kuultavana, jos hänen asemansa on epäselvä.

RVLEn mukaan 1 momentin ensimmäinen lause vaikuttaisi sinänsä oikeasuhtaiselta, mutta toinen lause on tarpeettoman tiukka. Toisen lauseen voisi muotoilla esimerkiksi seuraavasti: ”Asemasta [esitutkinnassa] ja siinä tapahtuneista muutoksista on ilmoitettava henkilölle ilman aiheetonta viivytystä [mahdollisimman nopeasti].” Vaihtoehtoisesti toisen lauseen osalta sääntely voitaisiin jättää ehdotetun 7 luvun 10 §:n varaan, jolloin viimeistään ennen kuulustelua henkilön asema olisi ilmoitettava.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 315) todetaan, että rikoksesta ilmiannettua tulisi pitää epäiltyä, jollei ilmiantoa voida pitää selvästi perusteettomana. Oikeampaa olisi korostaa mietinnössä aikaisemmin esille tuotua näkemystä siitä, että rikosepäilyä kohdistamiselle tiettyyn henkilöön tulee olla objektiiviset perusteet.

Tullihallitus yhtyy pykälän 1 momentin osalta poliisin edustajien eriävään mielipiteeseen.

Keski-Suomen syyttäjävirsto ja KRP ehdottavat, että pykälässä tulisi määritellä, mitä oikeuksia tai velvollisuuksia kuultavalla on. Asia ei selviä myöskään 2 luvusta, jossa ”kuultavaa” ei edes mainita esitutkintaan osallisena.

Pohjois-Karjalan poliisilaitoksen mukaan säännös on oikeusturvan kannalta erittäin tärkeä. Säännös tulisi kuitenkin kirjoittaa siten, että henkilön asema tulisi ilmoittaa ilman aiheetonta viivästystä silloin, kun poliisi on kohdistanut henkilöön esitutkintatoimenpiteitä. Tämän jälkeen henkilön asemassa tapahtuneet muutokset tulisi ilmoittaa viipymättä myös silloin kun henkilöön ei enää kohdisteta esitutkintatoimenpiteitä.

3.2.31 ETL 4 luku 10 § Oikeus käyttää avustajaa esitutkinnassa

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa. Asianosaiselle on ennen hänen kuulemistaan kirjallisesti ilmoitettava mainitusta oikeudesta, jollei asia ole suppeassa esitutkinnassa käsiteltävä. Rikoksesta epäillylle oikeudesta on kirjallisesti ilmoitettava viipymättä kiinniottamisen, pidättämisen tai vangitsemisen tapahduttua. Esitutkintaviranomaisen on muutenkin selvittävään rikokseen, rikoksen selvittämiseen ja asianosaisen henkilöön liittyvät seikat huomioon ottaen huolehdittava siitä, että asianosaisen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu hänen sitä halutessaan.

Tutkinnanjohtajan tai virallisen syyttäjän on tehtävä tuomioistuimelle esitys oikeudenkäyntiavustajan tai tukihenkilön määräämisestä asianomistajalle, kun siihen on aihetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun säännösten nojalla, ja avustajan määräämisestä rikoksesta epäillylle, kun siihen on aihetta mainitun luvun 1 §:n 3 momentin nojalla.

Asianosaisen avustajan kelpoisuudesta ja sen ratkaisemisesta säädetään 11 luvun 3 §:ssä.

RVLEn mukaan ehdotettu sääntely vaikuttaa tarpeettoman tiukalta. Perusteluissa voitaisiin erikseen tuoda esille, että kirjallisen ilmoittamisen vaatimus tulee täytettyä esimerkiksi ennen kuulustelua tehtävällä ilmoituksella. Kuulemisen käsite tulisi johdonmukaisuussyistä korvata kuulustelun käsitteellä. Säännöksen osalta tulisi kiinnittää myös huomiota ulkomaalaisten asiainosaisten ja avustajien osalta mahdollisiin kieliongelmiin.

Keski-Suomen syyttäjävirsto huomauttaa, että 2 momentissa viitattaessa ROL:n 2 luvun 1 § 3 momenttiin käytetään termiä avustaja, vaikka viitatussa lainkohdassa puhutaan ainoastaan puolustajasta. Termit tulisi yhtenäistää.

KRP vastustaa kirjallista ilmoitusvelvollisuutta. Riittävää olisi se, että ilmoituksesta tehdään merkintä kuulustelulomakkeelle, kuten muidenkin ilmoitusten suhteen menetellään.

Keski-Suomen poliisilaitoksen mukaan tutkinnanjohtajan velvollisuus tehdä tuomioistuimelle esitys oikeudenkäyntiavustajasta on koettu epätarkoituksenmukaiseksi tilanteessa, jossa suostumuksensa antanut avustaja voi itse hakea määräystä. Tukihenkilön määräämistä koskevia esityksiä ei tutkinnanjohtaja käytännössä tee, koska asiat ovat poikkeuksetta luonteeltaan sellaisia, että ne edellyttävät nimenomaisesti oikeudenkäyntiavustajaa.

Optula pitää tärkeänä, että oikeus käyttää avustajaa esitutkinnan aikana toteutuisi tulevaisuudessa nykyistä paremmin. Pidätetyille tulisi määrätä aina viran puolesta puolustaja.

Suomen asianajajaliitto näkee uudistuksen myönteisenä. Liitto ehdottaa, että lain jatkovalmistelussa esitutkintalain 4 luvun 10 §:ää muutetaan siten, että rikoksesta epäillylle on ilmoitettava oikeudesta avustajaan välittömästi jo kiinniottamisen ja pidättämisen jälkeen, jolloin rikoksesta epäillyn oikeus käyttää avustajaa toteutuu lain tarkoittamilla tavoin silloin kuin hän sitä haluaa. Liitto ehdottaa säännöksen muotoiluksi: *"Asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa. Asianosaiselle on ennen hänen kuulemistaan kirjallisesti ilmoitettava mainitusta oikeudesta, jollei asia ole suppeassa esitutkinnassa käsiteltävä. Rikoksesta epäillylle oikeudesta on kirjallisesti ilmoitettava viipymättä vapaudenmenetyksen [poist.] tapahduttua."*

Samalla esitutkintalakiin tulee lisätä säännökset siitä, miten 4 luvun 10 §:n mukaisesta oikeudesta ilmoittaminen tulee dokumentoida esitutkintapöytäkirjaan. Jatkovalmistelussa tulee myös kiinnittää huomiota siihen, että, epäillyn tiedossa olevalle avustajalle ilmoitetaan asiakkaan kiinniottamisesta ja pidättämisestä

3.2.32 ETL 4 luku 11 § Epäillyn yhteydenpito avustajaan

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Rikoksesta epäiltyä kiinniotetulla, pidätetyllä tai vangitulla on oikeus pitää yhteyttä avustajaansa tapaamalla, kirjeitse ja puhelimitse siten kuin tutkintavankeuslaissa (768/2005) ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) tarkemmin säädetään.

Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava siitä, että epäillyn ja hänen avustajansa yhteydenpidon luottamuksellisuus turvataan.

RVLEn mukaan vähintäänkin perusteluissa tulisi käsitellä ehdotetun pakkokeinolain 10 luvun 50 §:n kuuntelu- ja katselukielloja (ks. esim. EAOA:n ratkaisu Dnro 1673/4/07).

Suomen asianajajaliitto ei pidä kannatettavana, että ETL:ssa todetaan ainoastaan rikoksesta epäillyllä olevan oikeus pitää yhteyttä avustajaansa. Epäillyn ja vapautensa menettäneen avustajan työn asianmukainen hoitaminen edellyttää mahdollisuutta yhteydenpitoon myös avustajan aloitteesta hänen katsoessaan sen tarpeelliseksi. Tuomioistuimen määräämä puolustaja tai oikeudenkäyntiavustaja ei voi hoitaa hänelle laissa säädettyjä tehtäviä, mikäli häneltä päämiehen ymmärtämättömyyden johdosta evätään yhteydenpito.

Liitto esittää, että pykälä muutetaan kuulumaan seuraavasti: *"Rikoksesta epäillyllä kiinniotetulla, pidätetyllä tai vangitulla ja hänen avustajallaan tai puolustajallaan on oikeus pitää yhteyttä toisiinsa tapaamalla, kirjeitse ja puhelimitse siten kuin tutkintavankeuslaissa (768/2005) ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) tarkemmin säädetään. Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava siitä, että epäillyn ja hänen avustajansa yhteydenpidon luottamuksellisuus turvataan."*

3.2.33 ETL 4 luku 12 § Esitutinnan käsittelykieli

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinnassa käytetään kaksikielisen esitutkintaviranomaisen virka-alueella rikoksesta epäillyn kieltä. Jos epäillyt ovat erikielisiä tai jos epäillyn kieli ei ole suomi tai ruotsi, esitutkintaviranomainen päättää käsittelykielestä asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen. Jos kielivalintaa ei voida tehdä tällä perusteella, käytetään esitutkintaviranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kieltä. Esitutkinnan käsittelykielenä käytetään yksikielisen esitutkintaviranomaisen toimittamassa esitutkinnassa sen virka-alueen kieltä, jollei viranomainen asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen päättää toisen kielen käyttämisestä.

Esitutkinnassa jokaisella on kuitenkin 1 momentista riippumatta oikeus käyttää suomea tai ruotsia kielilain 10 §:ssä säädetyllä tavalla. Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava tulkkauksesta tai valtion kustannuksella hankittava tulkki silloin, kun viranomaisen ei ole käytettävä sen kanssa asioivan henkilön kieltä.

Oikeudesta käyttää saamen kieltä esitutkinnassa säädetään saamen kielilaissa (1086/2003).

Muulla kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisellä on oikeus esitutkinnassa käyttää kieltä, jota hän ymmärtää ja puhuu riittävästi. Esitutkintaviranomaisen on viran puolesta huolehdittava maksuttoman tulkkauksen järjestämisestä, jollei viranomainen itse huolehdi tulkkauksesta. Tulkkaus on vastaavalla tavalla järjestettävä myös silloin, kun se kuulusteltavan aisti- tai puhevian takia on tarpeen.

VKSV katsoo, että mietinnössä ei ole otettu kantaa tilanteeseen, jossa suomen kielellä laadittu esitutkintapöytäkirja pitäisi saattaa suomea osaamattoman ulkomaalaisen kommentoitavaksi loppulausuntomenettelyä varten. Oikeudenmukaisen

oikeudenkäynnin vaatimukset (EIS 6 artikla) edellyttävät, että epäilty saa ymmärtämällään kielellä tiedon syytteestä ja sen perusteluista. Tätä on käytännön tapauksissa puolustuksen taholta haluttu laajentaa koskemaan myös esitutkinta-aineistoa. Jatkovalmistelussa tulisi ottaa kantaa kerrotun tähän, koska kääntäminen voi osoittautua laajoissa jutuissa hyvinkin kalliiksi.

RVLEn mukaan 4 momentin sanamuoto mahdollistaa sen, että sinänsä esitutkintaviranomaisen hallitsemaa kieltä taitava henkilö voi valita sellaisen kielen, jota esitutkintaviranomaisen palveluksessa olevan virkamies ei hallitse. Momentti voisi kuulua seuraavasti: ”Muulla kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisellä on oikeus käyttää esitutkinnassa kieltä, jota henkilö ymmärtää ja puhuu riittävästi ja johon esitutkintaviranomaisella on mahdollisuus järjestää tulkkaus ilman kohtuuttomia kustannuksia [tai vaikeuksia], jollei viranomaisella itse huolehdi tulkkauksesta. Tulkkaus on järjestettävä vastaavalla tavalla, kun se on kuulusteltavan aisti- tai puhevian johdosta tarpeen.”

KRP:n mukaan neljännessä pykälässä puhutaan vain tulkkauksesta, joten kokonaan säätelemättä ovat kielelliset oikeudet esitutkinnassa hankittuihin asiakirjoihin. EIS 6.3 artiklan e-kohdan mukaan syytetyn oikeus tulkkaukseen ei koske pelkästään oikeudessa annettuja suullisia lausumia, vaan sääntö soveltuu myös kirjalliseen aineistoon ja esitutkintaan. Sanottu säännös ei edellytä kuitenkaan kaikkien virallisten asiakirjojen tai todisteiden kirjallista kääntämistä. Ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että määräyksessä puhutaan tulkista eikä kääntäjästä, mikä viittaa siihen, että suullinen tulkin apu on EIS:n kannalta riittävä (ks. EIT *Hermi v. Italia* (suuri jaosto) 18.10.2006). Esitutkintalaissa tulisi säätää asiakirjojen kirjallisen kääntämisvelvollisuuden laajuudesta. Kääntämisvelvollisuus tulisi siirtää esim. puolustajan tehtäväksi tai teetetäväksi, mistä hän saisi korvauksen valtion varoista maksuttoman oikeudenkäynnin säännösten mukaisesti. Lisäksi on huomattava, että EU:ssa pyritään parantamaan rikoksesta epäiltyjen ja syytettyjen asemaa. Uudella puitepäätöksellä turvattaisiin epäillyn ja syytetyn oikeus tulkkaus- ja käännösapuun silloin, kun henkilö ei ymmärrä rikosoikeudellisessa menettelyssä käytettävää kieltä.

Keski-Suomen poliisilaitos katsoo, että pykälä koskee perustelujen mukaan kaikkea esitutkintaa niin sanotussa laajassa merkityksessä. Tulkkausvelvollisuus ulottuu siten liian laajalle. Poliisilaitoksen mukaan ei ole kohtuutonta edellyttää, että asia kiteytetään esitutkintaviranomaisen virka-alueen enemmistön kielelle.

Demla ja Optula pitävät erittäin myönteisenä, että esitutkintalakiin lisätään säännös oikeudesta käyttää tulkkia. Tulkin esteellisyys olisi syytä ottaa jatkovalmistelussa tarkastelun kohteeksi. Tästä voitaisiin lisätä säännös esimerkiksi viittaamalla tulkin esteellisyydestä esitutkintaviranomaisia koskevaan esteellisyyssääntöön. Tulkilla tulisi myös olla riittävä koulutus ja riittävät perustiedot suomalaisesta rikosprosessista ja oikeudellisesta terminologiasta. Käytännössä tulkkien oikeudellinen sanasto ja

tietämys eivät ole aina olleet riittäviä. Oikeustulkkauksen selvityshankkeessa esitetyt suositukset kannattaisi nostaa uudistuksessa esille.

Suomen asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että toimikunta ei ole ottanut huomioon Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välillä tehtyä sopimusta Pohjoismaisten kansalaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään muussa pohjoismaassa (SK: 11/1987). Sopimus koskee muun muassa tuomioistuimia ja poliisiviranomaisia. Sopimusvaltion kansalaisen pitäisi saada tarvittava tulkitsemis- ja kääntämisapu, mikäli mahdollista.

3.2.34 ETL 4 luku 14 § Asianosaisjulkisuus esitutkinnassa

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Asianosaisella on oikeus saada tieto esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista, jos siitä ei ole haittaa rikoksen selvittämiseksi. Esitutkintaviranomainen voi muutenkin rajoittaa asianosaisen tiedonsaantioikeutta viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla perusteilla.

EAOA:n mukaan olisi ollut toivottavaa, että tässä yhteydessä oli perusteellisemmin pohdittu julkisuuskysymystä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten näkökulmasta. Esimerkiksi korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan KHO:2007:64 katsonut, että televalvonnassa ja puhelinkuuntelussa kertynyt käsittelemätön konekielinen tietoaaineisto, jota ei ollut liitetty esitutkintapöytäkirjaan eikä käsitelty enempää, ei ollut sellaisenaan viranomaisen asiakirja, josta epäilyllä olisi ollut asianosaisena oikeus saada tietoa. Ratkaisu voi olla ongelmallinen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta, mihin myös on viitattu komitean asianajajajäsenien eriävissä mielipiteessä. Myös oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa on eräissä ratkaisuissa korostettu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksia (esim. 1240/4/01, 2519/4/05 ja 3171/4/06).

VKSV:n mukaan säännös asianosaisjulkisuudesta vastaa nykytilaa eikä sitä tule muuttaa eriävän mielipiteen suuntaan ilman perusteellista selvitystä sen vaikutuksesta rikosten selvittämismahdollisuuksiin.

RVLEn mukaan pykälässä voisi olla lisäksi viittaus ehdotettuihin pakkokeinolain 10 luvun 58 ja 60 §:ään, joissa säädetään asianosaisjulkisuuden rajoituksista salaisessa tiedonhankinnassa.

KRP:n mukaan asianosaisjulkisuuden käsitteen piiriin tulee sisällyttää ehdotetun 3 luvun 6 §:n mukainen esimies tai työnantaja silloin, kun esitutkinnassa olevalla asialla on julkisuuslain tarkoittamalla tavalla vaikutusta heidän oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa.

Suomen asianajajaliiton mukaan esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisen on tuotava rikoksesta epäillylle ja syytetylle tietoon kaikki relevantti näyttö, myös hänelle

myönteinen. Liitto viittaa tältä osin myös AA Markku Fredmanin ja Tuija Turpeisen eriävissä mielipiteessä asiasta lausuttuun.

Liitto kannattaa periaatetta, että asianosaisella on lähtökohtaisesti oikeus saada tieto esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista, ja ehdottaa, että tätä periaatetta vahvennettaisiin siten, että se muodostaisi ensimmäisen momentin pykälässä.

Tiedonsaannin estäminen sillä perusteella, että se haittaa rikoksen selvittämistä, ei kuitenkaan saa vaikeuttaa puolustuksen järjestämistä pakkokeinoasiaa käsiteltäessä, mitä koskeva määräys tulisi myös ilmetä laista.

Lisäksi asianosaisella tulee olla oikeus muutoksenhakuun, jos hänen tiedonsaantipyynnönsä ei ole suostuttu.

Suomen Asianajajaliitto ehdottaa esitutkintalain 4 luvun 14 § kuuluvaksi seuraavasti:

"Asianosaisella on oikeus saada tieto esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista.

Esitutkintaviranomainen voi rajoittaa asianosaisen tiedonsaantioikeutta esitutkinnan aikana, jos siitä on haittaa rikoksen selvittämiseksi. Sen lisäksi mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään asianosaisen oikeudesta asiakirjoihin, esitutkinnan asianosaisella on oikeus saada tieto esitutkintaan johtaneista ja esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista sekä siinä kertyneistä asiakirjoista niin pian kun siitä ei ole haittaa rikoksen selvittämiseksi.

Muista kuin salaisista pakkokeinoista päätettäessä on pakkokeinon kohteelle annettava tiedoksi seikat, jotka ovat tarpeen puolustuksen järjestämiseksi pakkokeinoasiassa.

Asianosaisella, jonka tiedonsaantipyynnöön ei ole suostuttu, on oikeus hakea muutosta tämän pykälän perusteella tehtyyn päätökseen, Viranomaisen päätöksestä, valituksesta ja sen käsittelystä on soveltuvin osin voimassa mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa päätöksestä ja muutoksenhausta säädetään.

Valitus on käsiteltävä kiireellisenä."

3.2.35 ETL 5 luku 1 § Ilmoitus syyttäjälle

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava sille tutkittavaksi tulleesta rikoksesta viralliselle syyttäjälle. Esitutkinta- ja syyttäviranomaiset päättävät yhdessä ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikoksista niille kuuluvan toimivallan perusteella. Ilmoitus on kuitenkin aina viipymättä tehtävä asiasta, jossa rikoksesta epäiltynä on poliisimies, jollei asiaa käsitellä rikesakkoasiana tai rangaistusmääräysmenettelyssä.

Syyttäjälle on lisäksi ilmoitettava sellaisista rikosasioista, joista hän on erikseen pyytänyt ilmoittamaan.

VKSV:n mukaan säännös on joustava ja vastaa nykykäytäntöä.

Helsingin syyttävävirasto katsoo, että tutkinnanjohtajan vastuuta ilmoituksentekoa koskevien normien ja ohjeiden noudattamista tulee korostaa.

Itä-Suomen syyttäjävirsto katsoo, että pykäläjärjestyksestä tulisi loogisempi, jos ensin säädettäisiin yhteistyövelvoitteesta (3 §) ja sen jälkeen vasta ilmoittamisesta syyttäjälle.

Oulun syyttäjävirsto pitää pykälää perusteltuna. Pykälän periaatteet huomioon ottaen virsto pitää erikoisena, että pykälän perusteluissa todetaan, että esitutinnan aikana päätösvalta esitutkintatoimenpiteiden suorittamisesta olisi pääsääntöisesti tutkinnanjohtajalla. Tämä kaippaa täsmennystä, koska tutkinnanjohtaja ei voi kävellä syyttäjän pyytämän toimenpidepyynnön yli.

Pirkanmaan syyttäjävirsto kannattaa pykälän 1 momentin 2 virkkeen yksityiskohtaisten perusteluissa todettua paikallista sopimista. Pykälän 1 momentin 3 virke viipymättä tehtävästä ilmoituksesta, kun rikoksesta epäiltynä on poliisihenkilö, tukee ehdotettua 2 luvun 4 § 1 momenttia.

KRP:n mukaan nykyistä ilmoitusvelvollisuutta ei ole syytä laajentaa nykyisestä. Nykyinen menettely on toiminut poliisin osalta hyvin. Puutteena on pidettävä sitä, etteivät ilmoitukset ole johtaneet sellaiseen vuoropuheluun syyttäjän kanssa, mikä on säännöksen perimmäinen tavoite.

3.2.36 ETL 5 luku 2 § Syyttäjän toimivaltuudet esitutkinnassa

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintaviranomaisen on virallisen syyttäjän pyynnöstä toimitettava esitutkinta tai suoritettava esitutkintatoimenpide. Esitutkintaviranomaisen on muutenkin noudatettava syyttäjän määräyksiä, joilla pyritään turvaamaan asian selvittäminen 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Syyttäjä päättää esitutkintatoimenpiteistä asian siirryttyä hänelle esitutinnan päättämisen jälkeen.

Syyttäjän toimimisesta tutkinnanjohtajana säädetään 2 luvun 4 §:ssä.

VKSV:n mukaan 1 momentin perusteluissa tulisi korostaa, että syyttäjän puoleen kääntymisen ei tulisi olla ensisijainen menettely. Asianomistajalla on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 14 §:n nojalla oikeus itse nostaa syyte esitutkintaviranomaisen tehtyä ratkaisunsa olla suorittamatta esitutkintaa. Toisen momentin perusteluihin tulisi lisätä, että myös tiedottaminen siirtyy syyttäjälle asian siirtymisen myötä.

RVLEn mukaan esitutkintaviranomaisen ja virallisen syyttäjän välistä toimivallan jakoa tulisi vielä terävöittää. Säännöksestä tulisi ilmetä vielä selkeämmin ”jutun herruutta” koskeva periaate.

Helsingin syyttäjävirsto huomauttaa, että merkittävä syyteharkinnan keston vaikuttava seikka on syyteharkinnassa olevien asioiden viivästyminen syyttäjän pyytämän lisätutinnan johdosta. Tämän vuoksi syyttäjän pyytämät lisätutkintatoimenpiteet tulisi pykälään säätää suoritettavaksi aina kiireellisinä.

Itä-Suomen syyttäjänviraston mukaan pykälän toinen momentti voitaisiin poistaa. Nykyisen toisen momentin mukaiset esitutkintatoimenpiteet ovat ihan samanlaisia esitutkintatoimenpiteitä kuin ensimmäisessä momentissakin mainitut. Myös *esitutkintatoimenpiteiden* määrittely on syytä jatkossa selvittää.

KRP:n mukaan selkeintä olisi se, että esitutkintapöytäkirjan sisällöstä ja muodosta päättää esitutkintaviranomainen neuvoteltuaan asiasta syyttäjän kanssa. Ehdotettu säännös mahdollistaisi syyttäjän puuttumisen em. seikkoihin.

Suomen syyttäjähdistyksen mukaan säännös sisältää toimivaltuuksia, joiden sisältö on säännöksessä ja sen perusteluissa jätetty täysin auki. Erityisesti säännöksen suhde pakkokeinoihin ja niiden käytöstä päättämiseen on epäselvä. Myös termi esitutkintatoimenpiteet tulisi määritellä.

Säännöksessä ei ole huomioitu tilannetta, jolloin esitutkinta on siirretty syyttäjälle syyteharkintaan liian aikaisessa vaiheessa tai sitten asian syyteharkinta-aikana selviää uusia seikkoja, joiden perusteella olisi tarvetta tutkinnan aivan normaalille jatkamiselle. ETL 10 lukuun tulisi lisätä säännös, jonka mukaan syyttäjä voisi palauttaa esitutkinnassa päätetyn asian esitutkintaan. Vastaavasti 5 luvun 2 §:ään tulee säätää, että palautetussa asiassa toimivalta päättää esitutkintatoimenpiteistä on sama kuin esitutkinnassa yleensäkin.

Yhdistys haluaa vielä tarkentaa, että syyttäjällä tulisi olla mahdollisuus siirtää hänelle tehty tutkintapyyntö oikean viranomaisen käsiteltäväksi ottamatta kantaa siihen, tuleeko esitutkinta aloittaa. Jos syyttäjältä vaaditaan määräystä esitutkinnan toimittamiseksi asiassa, jossa esitutkintaviranomainen on jo päättänyt olla aloittamatta esitutkintaa, on syyttäjä velvollinen ottamaan asian tutkittavakseen vain, jos esitettyyn selvitykseen nähden on ilmeisen selvää, että esitutkintaviranomaisen päätös on lopputulokseltaan väärä.

Suomen asianajajaliitto kannattaa syyttäjävetoiseen tutkinnanjohtajuuteen siirtymistä.

3.2.37 ETL 5 luku 3 § Yhteistyövelvollisuus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintaviranomaisen tulee asian laadun tai laajuuden edellyttämällä tavalla tarvittaessa ilmoittaa viralliselle syyttäjälle esitutkinnan toimittamiseen ja esitutkintatoimenpiteisiin liittyvistä seikoista sekä tutkinnan edistymisestä muuten. Pakkokeinojen käyttöön liittyvästä ilmoittamisvelvollisuudesta säädetään pakkokeinolaissa. (/).

Syyttäjän on tarvittavassa määrin osallistuttava esitutkintaan sen varmistamiseksi, että asia selvitetään 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän tulee neuvotella esitutkintayhteistyön järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä.

VKSV:n mukaan 1 momentin sanamuodossa termi "tarvittaessa" tarpeeton, koska esitutkintaviranomaisen tulee ilmoittaa syyttäjälle ao. seikoista aina, kun asian laatu tai

laajuus sitä edellyttää. Lakitekstissä olisi syytä mainita esitutkintatoimenpiteisiin ja tutkinnan edistymiseen liittyvien seikkojen lisäksi myös esitutkinnan lopettaminen. Esitutkintaa ei tulisi sellaisissa asioissa, joista on ilmoitettu syyttäjälle, lopettaa esitutkintaviranomaisen päätöksellä ilman, että esitutkintaviranomainen ja syyttäjä ovat siitä yksimielisiä. Pykälän 2 momentin perusteluissa tulisi vielä korostaa syyttäjän keskeistä tehtävää esitutkinnan aikana. Syyttäjällä on roolistaan johtuen korostettu objektiivisuusvaatimus esitutkinnan aikana. Toimikunnan mietinnössä todetaan, että lainsäädännön muutoksilla ei olisi vaikutusta voimavaroihin. Tämä ei pidä paikkaansa, sillä tosiasiaa lakiin kirjattu velvollisuus ajantasaiseen esitutkintayhteistyöhön ja sen mukanaan tuomiin tehtäviin edellyttää syyttäjäreSURSSien selvää vahvistamista nykyisestäään. Toimivan esitutkintayhteistyön suurimpana ongelmana on ollut syyttäjien liian pieni määrä. Todellisesta esitutkintayhteistyöstä voidaan puhua vasta sitten, kun siihen on varattu asianmukaiset voimavarat (ks. LaVM 9/1997, LaVM 19/1997, Syyttäjälaitoksen resursseja tarkastelleet työryhmät vuosina 2005 ja 2008).

RVLEn mukaan velvoittavan yhteistyösäännöksen lisäksi esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyö tulisi turvata myös käytännössä ottamalla huomioon esimerkiksi molemminpuoliset resurssitarpeet.

Helsingin hovioikeus katsoo, että kysymys syyttäjän osallistumisesta esitutkintaan on jatkovalmistelussa otettava uudelleen arvioitavaksi ja tällöin kiinnitettävä erityistä huomiota oikeudenkäynnin keston liittyviin kysymyksiin. Lisäksi uudistuksen yhteydessä on syyttäjille annettava lisäresursseja sen turvaamiseksi, että laajoissa ja vaikeissa asioissa syyttäjän osallistuminen esitutkintaan voi osaltaan vähentää oikeudenkäyntien viipymistä.

Helsingin syyttäjävirsto katsoo, että esitutkintayhteistyöstä tulisi säätää ehdotettua täsmällisemmin. Nykysäännökset ja myös mietinnössä esitetyt säännökset ovat liian yleisluonteisia. Esitutkinnan nopeuttamisen ja laadun varmistamiseksi tutkinnanjohtajan velvollisuudeksi vaativissa rikosasioissa tulisi säätää aina seuraavista seikoista: 1) Tutkintasuunnitelman tarpeellisuuden selvittäminen syyttäjältä, 2) Loppulausuntomenettelyn tarpeellisuuden selvittämisen syyttäjältä, 3) Esitutkinta-aikataulusta sopiminen syyttäjän kanssa.

Itä-Suomen syyttäjävirston mukaan ensimmäisen momentin ensimmäisestä virkkeestä tulisi poistaa rajoite ”tarvittaessa” ja täydentää sen perusteluja siten, että haluttu tarveharkinta sisällytettäisiin esim. ”esitutkintatoimenpiteisiin liittyvien seikkojen” perusteluihin. Ehdotetussa muodossaan säännöksen soveltaminen tulisi hyvin kirjavaksi tai jopa vesittyisi, kun po. ilmoituksia ei pidettäisi tarpeellisina. Kolmas momentti voitaisiin poistaa kokonaan.

Oulun syyttäjävirsto ja Pirkanmaan syyttäjävirsto pitävät pykälää melko ylimalkaisena. Se tulee johtamaan erilaisiin toimintatapoihin riippuen siitä, ketkä henkilöt ovat tutkinnanjohtajan ja syyttäjän asemassa kussakin yksittäisessä

rikosasiassa. Pykälän ilmaukset "asian laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla", "tarvittaessa ilmoitettava" ja "tarvittavassa määrin osallistuttava" ovat avoimia. Yhteistyövelvoitteen tiukemmalla määrittelyllä olisi sosiaalista tilausta.

Kanta-Hämeen poliisilaitos pitää säännöstä yhteistyövelvollisuudesta toimintaa selkeyttävänä ja tutkintaa parantavana. Syyttäjälaitoksella ei ole voimavaroja siihen, että syyttäjistä tulisi esitutinnan johtaja poliisin tilalle.

Suomen syyttäjäyhdistys ry esittää, että säännöksistä (2 momentti) ja niiden perusteluista tulee poistaa syyttäjien erityiset velvollisuudet varmistua ja selvittää tutkinnan oikeellisuutta, koska esityksessä ei ole päädytty syyttäjätutkinnanjohtajuuteen. Oikea taho tähän on esitutkintaviranomainen.

3.2.38 ETL 6 luku 1 § Velvollisuus saapua esitutkintaan

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta, tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suoritettaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi, hän on velvollinen kutsusta saapumaan esitutkintaan sen poliisilaitoksen toimialueella, jossa hän oleskelee.

Kutsussa on ilmoitettava tutkittavana oleva rikos ja kutsuttavan asema esitutkinnassa.

RVLEN mukaan kuulustelukutsun yhteydessä tehtävä ilmoitus oikeudesta avustajaan olisi perusteltua mainita itse säännöksessä. Olisi myös hyvä harkita sitä, tulisiko säännöksessä mainita jotakin kutsumistavasta ja mahdollisesti myös määrääjoista. Koska esimerkiksi Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköiden rajat eivät täsmää poliisilaitosten toimialueisiin, tulisi säännöksessä käyttää esimerkiksi esitutkintaviranomaisen toimialueen käsitettä tai muuta neutraalimpaa ilmaisua.

Tullihallitus kiinnittää huomiota siihen, että myös tullilain 43 §:n 4 momentissa säädetään velvollisuudesta saapua esitutkintaan. Asianosaisten oikeusturvasyistä johtuen kyseessä oleva lainkohta olisi asianmukaista muotoilla siten, että se kattaisi myös tullirikosten esitutkinnan. Sama koskee esitutkintalain 6 luvun 3 §:ää.

3.2.39 ETL 6 luku 5 § Läsnäolon kesto

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Ketään ei saa pitää esitutkinnassa kauempaa kuin on välttämätöntä.

Muu kuin rikoksesta epäilty on velvollinen olemaan läsnä esitutkinnassa enintään 6 tuntia kerrallaan. Epäilty, jota ei ole pidätetty tai vangittu, on velvollinen olemaan läsnä kerrallaan enintään 12 tuntia ja, milloin pidättämiseen ovat pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n mukaiset edellytykset, enintään 24 tuntia. Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäilty on erittäin painavista syistä velvollinen olemaan läsnä kerrallaan yli 12 tuntia ja enintään 24 tuntia.

Esitutkinnassa ollutta ei saa ilman erityistä syytä uudelleen velvoittaa saapumaan tai noutaa sinne seuraavien 12 tunnin aikana.

RVLEN mukaan kahdentoista tunnin läsnäolon enimmäiskesto on ulkomaalaisten rattijuopumustapausten esitutinnan osalta ongelmallinen.

Suomen asianajajaliitto pitää erittäin tärkeänä, että rikosasian asianosaisen läsnäolon kesto säädetään yksityiskohtaisen tarkasti. Jatkovalmistelussa tulee vielä kiinnittää huomiota siihen, mihin kelloaikaan läsnäoloon voidaan velvoittaa. Kohtuullisena ei ainakaan voida pitää sitä, että muu kuin rikoksesta epäilty olisi velvollinen olemaan läsnä esitutkinnassa klo 22.00 – 06.00 välisenä aikana tai että alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäilty joutuisi olemaan läsnä esitutkinnassa muuten kuin erityisen poikkeuksellisista syistä klo 22.00 jälkeen.

3.2.40 ETL 7 luku Kuulustelut

3.2.40.1 Yleistä

RVLEN mukaan aikaisemmin käytetyt käsitteet, kuten kuuleminen, alustava puhuttelu ja ennen esitutkintaa tehtävät selvitykset eivät ole keskinäiseltä suhteeltaan ja rajapinnoiltaan selkeitä. Alustaviin puhutteluihin sovelletaan 7 luvun 20 §:n mukaisia säännöksiä ja alustaviin selvityksiin koko lakia soveltuvin osin. On epäselvää, sovelletaanko lakia tällöin laajemmin kuin alustavien puhuttelujen osalta. Lisäksi edelleen epäselväksi jäävät kuulemisessa noudatettavat periaatteet.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohdon mukaan alle 15-vuotiaan epäillyn osalta epäselvyyttä on ollut siitä, kuullaanko alle 15-vuotiasta rikoksesta epäiltynä, rikollisen teon johdosta vai jonain muuna.

3.2.40.2 ETL 7 luku 1 § Kuulusteltavan läsnäolo

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Kuulusteltavan on oltava itse läsnä kuulustelussa.

Jos tutkija katsoo, ettei siitä aiheudu haittaa ja ettei se vaaranna tutkinnan luotettavuutta, asianosainen saa antaa lausumansa asiamiehen välityksellä taikka puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Samoin edellytyksin saadaan todistajaa kuulustella puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Rikoksesta epäiltyä saadaan kuulustella asiamiehen välityksellä vain, jos asia koskee rikosta, josta ei ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai kuusi kuukautta vankeutta.

Asianosaiselta ja todistajalta on otettava vastaan heidän tarjoamansa kuulustelukertomusta täydentävät kirjalliset selvitykset.

EAOA:n mukaan sähköpostitse kuulemiseen sisältyy melkoisia riskejä kuultavan henkilöllisyyden varmistamisen osalta, mikä on omiaan lisäämään riskiä esimerkiksi oikeudenkäynnin yhteydessä tehtävistä väitteistä siitä, että todellisuudessa jotain henkilöä ei ole kuultu. Vaarana voi olla, että jutturuuhkien johdosta menetelmää käytetään liian epävarmoissa tilanteissa tarkoituksin nopeuttaa tutkintaa. Toivottavaa on, että käytännössä sähköpostitse kuulemista käytettäisiin sellaisissa tapauksissa,

joissa voidaan olla varmoja kuultavan henkilöllisyydestä, esimerkiksi virkasähköpostien välityksin tapahtuvat kuulemiset jne.

OKa:n mukaan *tiedonsiirtovälineen* käsitettä ei käytetä lainsäädännössä muualla kuin nykyisessä esitutkintalaissa (22 § 2 mom.). Säännösesityksen perusteluista ei ilmene, mitä termillä tarkoitetaan. Onko sillä jostakin syystä tarkoitettu rajata esimerkiksi mahdollisuus antaa lausuma kirjeitse?

RVLEn mukaan ensimmäisen momentin voisi kirjata muotoon: ” Kuulusteltavan on oltava henkilökohtaisesti läsnä kuulustelussa.”

Perusteluissa voitaisiin myös ottaa kantaa siihen, rinnastetaanko videoneuvottelun avulla tapahtuva kuulustelu henkilökohtaiseen läsnäoloon.

Keski-Suomen syyttäjävirsto katsoo, että 2 momentissa harkintavalta tulisi rajata koskemaan tutkinnanjohtajaa.

KRP:n mukaan yksinkertaisissa ja selvissä asioissa tulisi sallia sähköpostitse tehty kuulustelu. Esimerkiksi kirjalliseen käsittelyyn päätyvissä jutuissa ei liene merkitystä, millä tavoin asianosaiset on kuulusteltu.

Suomen asianajajaliitto esittää 3 momenttiin seuraavaa lisäystä: *"Mikäli tarjottua lisäystä ei liitetä esitutkintapöytäkirjaan, siitä tehdään joka tapauksessa merkintä esitutkintapöytäkirjan merkintälehdelle."*

3.2.40.3 ETL 7 luku 2 § Asianomistajan kuulustelemisrajoitukset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Asianomistaja, jolla ilmeisesti ei ole tutkittavaa asiaa selventäviä tietoja, voidaan jättää esitutkinnassa kuulustelematta, jos hän on rikosilmoituksen tehdessään tai muussa yhteydessä ilmoittanut syytteestä päättämistä ja oikeudenkäyntiä varten tarvittavat seikat. Asianomistajan kuulusteleminen voidaan jättää tämän omasta ilmoittautumisesta tapahtuvaksi, jos asian laatu asianomistajien suuren lukumäärän tai muun vastaavan syyn vuoksi sitä edellyttää.

RVLEn mukaan asianomistajan kuulustelu voitaisiin muun muassa jättää tämän oman ilmoittautumisen varaan, jos asian laatu, asianomistajien suuri lukumäärä tai muu vastaava syy sitä edellyttäisi. Pykälässä (tai 3 luvun 10 §:ssä) tulisi myös huomioida laajat rikokset, joissa on paljon asianosaisia.

Oulun syyttäjävirsto katsoo, että pykälässä esitetty adheesioperiaatteen tosiasialliseen lieventämiseen myös oikeudenkäynnissä johtava menettely on välttämätön suurten avustuspetosten tai esimerkiksi tulevaa WinCapita-kokonaisuutta ajatellen.

Suomen asianajajaliitto kannattaa esitystä.

3.2.40.4 ETL 7 luku 8 § Todistajan ilmaisuvelvollisuus ja kieltäytyminen todistamasta

Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Todistajan on totuudenmukaisesti ja mitään salaamatta ilmaistava, mitä hän tietää tutkittavasta asiasta. Jos hän kuitenkin olisi tutkittavaa rikosta koskevassa oikeudenkäynnissä oikeutettu tai velvollinen kieltäytymään todistamasta, ilmaisemasta seikkaa tai vastaamasta kysymykseen, hän on oikeutettu tai velvollinen siihen myös esitutkinnassa.

Todistaja, jolla on 1 momentissa tarkoitettu ilmaisuvelvollisuus, on velvollinen myös esittämään hallussaan olevan, esitutkinnan kannalta merkityksellisen asiakirjan tai muun todistusaineiston.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö, joka saman pykälän 3 momentin nojalla voidaan velvoittaa todistamaan salassa pidettävästä asiasta, on oikeutettu todistamaan tästä esitutkinnassa, jos tutkittavana on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta taikka sellaisen rikoksen yritys tai osallisuus siihen.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 2 momentissa tarkoitettu henkilö, joka saman pykälän 4 momentin nojalla voidaan velvoittaa vastaamaan pykälän 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun kysymykseen, on velvollinen vastaamaan tällaiseen kysymykseen ja esittämään hallussaan olevan, esitutkinnan kannalta merkityksellisen asiakirjan tai muun todistusaineiston myös esitutkinnassa, jos

- 1) tutkittavana on 3 momentissa tarkoitettu rikos; tai
- 2) asiassa on todennäköisiä syitä epäillä, että tieto on annettu vastoin sellaista salassapitovelvollisuutta, jonka rikkomisesta on erikseen säädetty rangaistus, ja vastaaminen tai esittäminen on ilmeisen välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi ja perusteltua rikoksen vakavuuteen tai seurauksiin nähden.

EAOA ei pidä ehdotettua muutosta uhkana sananvapaudelle. On kuitenkin syytä pohtia, voisiko ehdotettua säännöstä muokata niin, että edellytyksiä harkittaessa olisi suoritettava punnintaa vastoin salassapitovelvollisuutta annetun tiedon yhteiskunnallisen merkityksen ja yksityisen edun välillä.

VKSV katsoo, että esitys on lähtökohtaisesti perusteltu ja kannatettava, mutta edellyttää tiettyjä tarkistuksia. Lähdesuojan nykyinen sääntely turvaa sananvapauden toteutumisen liaksi yksityisyyden suojan kustannuksella. Esityksen mukaan lähdesuoja väistyisi vain vakavimmissa salassapidon rikkomistapauksissa. Ehdotetun esitutkintalain 7 luvun 8 §:n 4 momentin 2-kohdasta tulisi kuitenkin tarkemmin ilmetä, mitä epäiltyä salassapidon rikkomista käsittävää rikosta esitutkinnan tulee koskea, jotta lähdesuojan murtaminen olisi mahdollista. Luettelon tulisi sisältää seuraavat rikosnimikkeet: turvallisuussalassalaisuuden paljastaminen (rikoslain 12 luvun 7 §), tuottamuksellinen turvallisuussalassalaisuuden rikkominen (rikoslain 12 luvun 8 §), salassapitorikos (rikoslain 38 luvun 1 §), virkasalassalaisuuden rikkominen (rikoslain 40 luvun 5 §:n 1 mom.) ja tuottamuksellinen virkasalassalaisuuden rikkominen (rikoslain 40 luvun 5 §:n 2 mom.). Salassapitorikoksen ja virkasalassalaisuuden rikkomisen sekä tuottamuksellisen virkasalassalaisuuden rikkomisen osalta lisäedellytykseksi olisi vielä syytä asettaa vaatimus siitä, että epäilty teko on todennäköisesti aiheuttanut loukatulle suurta tai pitkäaikaista kärsimystä tai erityisen suurta tai tuntuva vahinkoa. VKSV esittää, että esitutkintalain 7 luku 8 § 4 mom. 2-kohta säädettäisiin seuraavasti: "2) asiassa on todennäköisiä syitä epäillä, että tieto on annettu vastoin sellaista salassapitovelvollisuutta, jonka rikkomisesta on erikseen säädetty rangaistus rikoslain

12 luvun 7 tai 8 §:ssä, ja vastaaminen tai esittäminen on ilmeisen välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi, tai rikoslain 38 luvun 1 §:ssä taikka rikoslain 40 luvun 5 §:n 1 tai 2 momentissa ja teolla lisäksi on todennäköisesti aiheutettu loukatulle suurta tai pitkäaikaista kärsimystä tai erityisen suurta tai tuntuva vahinkoa, ja vastaaminen tai esittäminen on ilmeisen välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi." Tämä myötä olisi tarkistettava myös oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n muuttamista.

TSV on samaa mieltä työryhmän kanssa siitä, että on vaikea perustella sitä, ettei salassapitorikoksen vakavuudelle yksilön näkökulmasta voida nykyisen lain mukaan antaa mitään merkitystä. Myös se, että salassa pidettävän tiedon ilmaiseminen sukulaiselle, jäisi todistajaoikeudellisista (kuulemisrajoitukset) seikoista selvittämättä, on tiedonkohteen näkökulmasta vaikea perustella. Lähdesuojan murtamisen voitaisiin lähteä samantyyppisestä viimekätisestä keinosta kuin ns. Lex Nokian osalta eli viestinnän tunnustetietoja voi ryhtyä käsittelemään vasta kun "muut tutkintalinjat" eivät tuottaneet riittävää tulosta. Näitä olisivat tässä tapauksessa lähinnä Patjan tuottamat lokitiedot, joiden avulla selvitetäisiin kuka on hankkinut tietoja tietovuodon kohteena olleesta henkilöstä.

RVLE katsoo, että ETL:n osalta voitaisiin myös harkita PKL:ssa ehdotettua säännöstä (ehdotettu pakkokeinolain 12 luvun 3 §) rangaistusasteikon lieventämisen vaikutuksesta, joten rangaistavaa yritystä tai osallisuutta rikokseen ei tarvitsisi tässä yhteydessä erikseen mainita.

KRP esittää tietovuotojen estämiseksi ja perusoikeuksien sekä tutkinnan turvaamiseksi poliisille toimivaltuutta määrätä ilmaisukielto sekä tiedotusvälineelle että sen toimittajalle, joka on lainvastaisesti saanut haltuunsa salassa pidettävää tietoa. Lisäedellytyksenä tulisi olla, että tiedon paljastaminen voi vaarantaa törkeän rikoksen estämistä tai selvittämistä tai loukkaa keskeisiä yksityisyyden suojaksi säädettyjä perusoikeuksia.

Oulun syyttäjävirston mielestä pykälän lähdesuojan murtamista koskevan säännöksen tarpeellisuutta lienee vielä syytä pohtia, koska on todennäköistä, että esitys kohtaa melkoista vastustusta lausuntokierroksella ja tulevassa eduskuntakäsittelyssä.

Oikeustoimittajat ry, Suomen journalistiliitto, Viestinnän keskusliitto, Julkisen sanan neuvosto, Sämpy ry, ENPA ja MTV Media vastustavat jyrkästi pykälän 4 momentin säännökseen ehdotettua muutosta lähdesuojan murtamisesta jo esitutkintavaiheessa. Ehdotetun säännöksen soveltamiseen liittyy huomattavia ongelmia ja se olisi ristiriidassa Suomen perustuslain 12 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa turvatun sananvapauden kanssa sekä EIT:n ratkaisukäytännön vastainen. Salassa pidettävän tiedon julkittulemisen päättelyketjussa tulee myös huomioida salassa pidettävän tiedon julkaisijan oikeudellinen vastuu.

Suomen lakimiesliitto pitää 4 momentin 2 kohtaa ongelmallisena sananvapauden toteutumisen kannalta.

Suomen asianajajaliitto katsoo, ettei ole mahdollista säätää enää uutta lainsäädäntöä, jossa viitataan täysin vanhentuneisiin oikeudenkäymiskaaren säännöksiin.

Suomen Asianajajaliitto ei kannata esitystä lähdesuojan murtamiseksi esitutkinnassa. Mikäli ehdotus hyväksyttäisiin, on todennäköistä, että tuomioistuimet tulisivat hyväksymään yleisesti poliisin asiaa koskevat hakemukset. Lakia ei pitäisi muuttaa yhden yksittäistapauksen (Alpo Rusi) perusteella. Jos esitys johtaisi lain muutokseen, on syytä kiinnittää huomiota toimittajan oikeusturvaan. Esitetyn lain 7 luvun 9 §:ssä ei ole mitään mainintaa toimittajan valitusoikeudesta.

3.2.40.5 ETL 7 luku 9 § Todistajan kuulustelu esitutkinnassa

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Jos todistajalla ilmeisesti on tiedossaan seikka, joka on tärkeä syyllisyyden selvittämiseksi tai rikoksella saadun hyödyn jäljittämiseksi ja pois ottamiseksi, ja hän kieltäytyy sitä ilmaisemasta, vaikka hän saattaa olla ilmaisemiseen velvollinen tai 8 §:n 3 momentin mukaan ilmaisemiseen oikeutettu, tutkinnanjohtajan pyynnöstä kysymys kieltäytymisen perusteesta tutkitaan tuomioistuimessa. Todistajankuulustelu toimitetaan siellä, jos kieltäytymiselle ei ole laillista perustetta.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös todistajaan, joka kieltäytyy esittämästä asiakirjaa tai muuta todistusaineistoa.

Todistajankuulustelu voidaan toimittaa siinä käräjäoikeudessa, jossa se käy sopivasti päinsä. Todistajankuulustelussa on soveltuvin osin voimassa, mitä todistelun vastaanottamisesta pääkäsitteilyn ulkopuolella oikeudenkäymiskaassa säädetään. Rikoksesta epäillyn ja hänen avustajansa tai asiamiehensä oikeudesta olla läsnä todistajaa kuulusteltaessa on voimassa, mitä 13 ja 18 §:ssä säädetään. Läsnäolo-oikeudesta päättää tuomioistuin tutkinnanjohtajaa kuultuaan.

Todistajalla on oikeus saada korvausta taloudellisesta menetyksestä sekä matka- ja toimeentulokustannuksista niiden perusteiden mukaan, joista säädetään valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/72). Oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan ole, jos tuomioistuin katsoo, että todistajan kieltäytyminen on ollut ilmeisen aiheeton.

RVLEN mukaan tulisi harkita sitä vaihtoehtoa, että todistajankuulustelu voitaisiin toimittaa rikoksen eikä pelkästään syyllisyyden selvittämiseksi.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että ehdotettu säännös vastaa olennaisilta osiltaan voimassaolevaa sääntelyä. Mainitun lainkohdan soveltaminen tuomioistuimessa on verrattain harvinaista. Käräjäoikeuden kokemusten mukaan menettelyssä ei ole ongelmia, jotka edellyttäisivät säädösmuutoksia.

3.2.40.6 ETL 7 luku 10 § Ennen kuulustelua tehtävät ilmoitukset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Kuulusteltavalle on ennen kuulustelua ilmoitettava hänen asemansa esitutkinnassa, hänen oikeudestaan pyytää kuulustelutodistaja paikalle ja hänen kielellisistä oikeuksistaan.

Rikoksesta epäillylle on ennen kuulustelua yksilöitävä teko, josta häntä epäillään. Samalla epäillylle on ilmoitettava oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa ja siitä, milloin hänelle voidaan

määrätä puolustaja. Avustajaa ja puolustajaa koskeva ilmoitus voidaan jättää tekemättä, jos se on 4 luvun 10 §:n nojalla jo tehtyjen toimenpiteiden perusteella tai muuten ilmeisen tarpeeton.

Ennen kuulustelua asianomistajalle, tämän lailliselle edustajalle ja asiamiehelle sekä todistajalle on ilmoitettava totuusvelvollisuudesta ja perättömästä lausumasta säädetystä rangaistusuhasta. Asianomistajalle on ennen kuulustelua ilmoitettava, milloin hänelle oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun mukaan voidaan määrätä oikeudenkäyntiavustaja tai tukihenkilö.

Todistajalta on tiedusteltava sellaisia seikkoja, jotka lain mukaan oikeuttavat tai velvoittavat hänet kieltäytymään todistamasta. Aiheen ilmetessä todistajalle on ilmoitettava, mitä 8 ja 9 §:ssä säädetään.

RVLEN mukaan Jatkovalmistelussa voitaisiin harkita joko säännöksen sanamuodossa tai yksityiskohtaisissa perusteluissa sen esille tuomista, mitkä oikeudet ja velvollisuudet koskevat alle 15-vuotiaita rikollisesta teosta epäiltyjä henkilöitä sekä heidän laillisia edustajiaan.

Suomen asianajajaliitto näkee uudistuksen myönteisenä. Tosin se, että kirjalliselle ilmoitukselle mahdollisuudesta käyttää avustajaa on asetettu kolme eri ajankohtaa eli se on tehtävä kiinniottamisen, pidättämisen tai vangitsemisen yhteydessä, on epäillyn oikeusturvan ja lakiuudistuksen tavoitteiden kannalta kuvattu tilanne on kestävä.

Liitto esittää pykälän neljänneksi momentiksi seuraavaa: *"Asianosaiselle on lisäksi ilmoitettava, että hänellä on oikeus saada ilmaiseksi jäljennös esitutkintapöytäkirjasta sen valmistuttua ja annettava ohjeet jäljennöksen saamiseksi."*

3.2.40.7 ETL 7 luku 11 § Kuulustelutodistaja

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Kuulusteltavan pyynnöstä on kuulustelussa oltava läsnä luotettava ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 43 §:n mukaan esteetön todistaja. Tutkija voi myös omasta aloitteestaan kutsua todistajan paikalle. Jollei kuulustelua voida tutkintaa vaarantamatta viivyttää, se saadaan kuulusteltavan pyynnöstä huolimatta suorittaa ilman todistajaa. Rikoksesta epäiltyä alle 18-vuotiasta ei kuitenkaan saa kuulustella ilman todistajaa, paitsi jos kuulustelussa on läsnä hänen avustajansa tai laillinen edustajansa taikka sosiaaliviranomaisen edustaja.

Kuulustelutodistajan käyttö voidaan korvata kuulustelutilaisuuden tallentamisella ääni- ja kuvataallenteeseen, jos siten voidaan riittävästi osoittaa kuulustelun suorittamistapa ja kuulustelun aikaiset tapahtumat.

RVLEN mukaan tutkinnan vaarantamisen sijaan oikeampi käsite olisi haitta rikoksen selvittämiseksi, jota käsiteltä käytetään muun muassa 7 luvun 13 §:ssä.

3.2.40.8 ETL 7 luku 13 § Osallistuminen toisen henkilön kuulusteluun

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Tutkija voi sallia asianosaisen ja hänen avustajansa tai asiamiehensä sekä asianomistajalle määrätyn tukihenkilön osallistua asianomistajan kanssa toisen asianosaisen tai todistajan kuulusteluun, jollei siitä voi aiheutua haittaa rikoksen selvittämiseksi. Osallistumisen sallimista harkittaessa on otettava lisäksi huomioon hienotunteisuusnäkökohdat ja se, että epäillyn läsnäolosta ei saa aiheutua kärsimystä tai sitä vastaavaa muuta haittaa asianomistajalle.

Virallisella syyttäjällä on oikeus osallistua kuulusteluun.

RVLEN mukaan säännöksen sanamuoto voisi olla perusteltua muotoilla niin, että tutkijan harkintavaltaa lisättäisiin. Ehdotettu sanamuoto vaikuttaisi liian tiukalta.

3.2.40.9 ETL 7 luku 15 § Yhteydenotto vajaavaltaisen lailliseen edustajaan

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Kuulustelusta on etukäteen ilmoitettava 14 §:n 1 momentissa tarkoitetuille läsnäoloon oikeutetuille vajaavaltaisen laillisille edustajille ja ainakin yhdelle heistä on varattava tilaisuus olla läsnä kuulustelussa.

Ilmoitusvelvollisuudesta ja tilaisuuden varaamisesta läsnäoloon voidaan poiketa vain, jos laillista edustajaa ei kyetä tavoittamaan tai jos ilmoittaminen ja tilaisuuden varaaminen eivät ole rikostutkinnallisista syistä mahdollisia ja jos epäiltyä on rikoksen tai rikollisen teon selvittämiseksi viipymättä kuulusteltava.

Kuulustelusta ja kuulustelukertomuksen sisällöstä on 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa mahdollisimman pian ilmoitettava kuulusteltavan lailliselle edustajalle.

RVLEN mukaan rikostutkinnallisen syyn käsite vaikuttaa epämääräiseltä yksityiskohtaisissa perusteluissa esille tuotuun tavoitteeseen nähden. Jatkovalmistelussa voitaisiin harkita, olisiko oikeampi käsite ”haitta rikoksen selvittämiseksi”.

3.2.40.10 ETL 7 luku 17 § Kysymysten tekeminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Asianosainen ja hänen avustajansa tai asiamiehensä voi kuulustelussa tutkijan luvalla esittää kuulusteltavalle kysymyksiä asian selvittämiseksi. Tutkija saa päättää, että kysymykset on esitettävä hänen välityksellään. Myös virallinen syyttäjä voi esittää kuulusteltavalle kysymyksiä. Asianosaisella, hänen avustajallaan ja asiamiehellään on muulloinkin oikeus pyytää tutkijaa kysymään kuulusteltavalta asian selvittämiseksi tarpeellisia seikkoja.

RVLEN mukaan säännöksen yksityiskohtaisista perusteluista ei ilmene, onko tutkijalla velvollisuus tiedustella näitä seikkoja oma-aloitteisesti vai onko kysymys puhtaasti asianosaisaloitteisesta toiminnasta.

3.2.40.11 ETL 7 luku 19 § Kuulustelusta poissaolleen asianosaisen oikeudet

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Asianosaiselle ja hänen avustajalleen tai asiamiehelleen, joka ei pyynnöstään huolimatta ole saanut olla läsnä kuulustelussa tai on siitä poistettu, on varattava tilaisuus saada tietoonsa, mitä kuulustelussa on käynyt ilmi, ja tehdä kysymyksiä niin pian kuin siitä ei voi aiheutua haittaa rikoksen selvittämiseksi.

RVLEN mukaan jatkovalmistelussa tulisi harkita, voivatko muut intressit kuin haitta rikoksen selvittämiseksi viivästyttää tai jopa estää asianosaisen, hänen avustajansa tai asiamiehensä tiedonsaantioikeutta kuulustelusta.

3.2.40.12 ETL 7 luku 20 § Alustavat puhuttelut

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi säännökseksi:

Rikoksen selvittämiseksi toimitettavissa alustavissa puhutteluissa on noudatettava, mitä 5 §:n 1 momentissa säädetään kuulusteltavan kohtelusta sekä 8 §:ssä todistajan ilmaisovelvollisuudesta ja kieltäytymisestä todistamasta.

RVLE katsoo, että mikäli alustavat puhuttelut sijoittuvat aikaan ennen esitutkinnan aloittamista, on samalla kyse myös 3 luvun 3 §:n mukaisista alustavista toimenpiteistä. Tällöin sovellettavaksi tulevat soveltuvin osin ETL:n säännökset. Näissä tilanteissa oikeudet ja velvollisuudet eivät vaikuttaisi selkeiltä, mitä kysymystä tulisi jatkovalmistelussa vielä tarkastella.

3.2.41 ETL 8 luku Ryhmätunnistus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uusiksi pykäliksi:

3 § Ryhmätunnistuksen järjestäminen

Ryhmätunnistus on järjestettävä siten, että sen tulos on mahdollisimman luotettava. Vertailuhenkilönä ei saa käyttää henkilöitä, joiden ulkonäkö poikkeaa rikoksesta epäillystä tunnistamisen luotettavuutta vähentävällä tavalla. Vertailuhenkilöitä on ryhmätunnistuksessa oltava vähintään viisi.

Tutkija voi sallia asianosaisen, hänen avustajansa tai asiamiehensä ja asianomistajan kanssa hänelle määrätyn tukihenkilön olla läsnä ryhmätunnistuksessa, jollei siitä aiheudu haittaa tunnistamiselle. Virallisella syyttäjällä on oikeus olla läsnä ryhmätunnistuksessa.

Ryhmätunnistuksesta on laadittava pöytäkirja, minkä lisäksi tunnistamistilaisuus on tallennettava videotallenteeseen tai muuhun siihen verrattavaan kuvatalenteeseen.

Tarkempia säännöksiä ryhmätunnistuksesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

5 § Säännösten soveltaminen muuhun tunnistukseen

Mitä 2 §:ssä säädetään ryhmätunnistuksesta, on soveltuvin osin voimassa myös tunnistuksessa, jossa käytetään valokuvia tai muuta kuvatalennetta.

RVLEn mukaan 3 §:n ryhmätunnistuksen järjestämistä koskeva asetuksenantovaltuus sisältyy myös 11 luvun 10 §:ään, joten se olisi tarkoituksenmukaista poistaa pykälän 4 momentista.

Keski-Suomen syyttäjävirston mukaan 5 pykälän viittaustekniikka on puutteellinen, kun viittauksen kohteena on ainoastaan luvun 2 §, jossa säädetään vain osa ryhmätunnistuksen menettelytavoista. Olisikin aiheellista muuttaa viittaamista koskemaan ainakin luvun 1-3 §:ää.

Pirkanmaan syyttäjävirsto kannattaa sitä, että ryhmätunnistuksen järjestämisestä ilmoitettaisiin syyttäjälle. Olisi perusteltua, että ilmoittaminen syyttäjälle ryhmätunnistuksen järjestämisestä olisi kirjattu lakiin eikä pelkästään sen esitöihin.

KRP:n mukaan epäselvää on ehdotetun 5 §:n viittauksen perusteella, tuleeko 3 §:n pöytäkirjaamista tai muita velvoitteita soveltaa muuhun tunnistamiseen. Ehdotuksen 5 §:n muuhun tunnistamiseen tulisi vielä lisätä äänitunnistaminen, jota koskeva kehittämishanke on aloitettu KRP:ssä.

Suomen Asianajajaliitto on pettynyt toimikunnan esitykseen ryhmätunnistuksesta. Sitä ei edelleenkään esitetä pakolliseksi minkään rikostutkinnan yhteydessä. Liitto yhtyy edellä mainittuun asianajajien eriävään mielipiteeseen, jossa ryhmätunnistusta esitetään pakolliseksi aina, jos tutkittavana olevasta rikoksesta voidaan tuomita enemmän kuin neljä vuotta vankeutta.

3.2.42 ETL 9 luku 1 § Esitutkintoimenpiteistä laadittava pöytäkirja

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintoimenpiteistä on laadittava pöytäkirja tai tehtävä merkintä muuhun asiakirjaan, jollei erikseen laissa muuta säädetä.

Kuulustelusta laaditaan kuulustelupöytäkirja kuulusteltavan käyttämällä suomen tai ruotsin kielellä. Jos kuulusteltava on käyttänyt muuta kieltä, pöytäkirja laaditaan 4 luvun 12 §:n 1 momentin mukaisella esitutkinnan käsitteleykielellä.

Kuulustelupöytäkirjasta on käytävä ilmi, miltä osin lausuma tai kertomus on annettu asiamiehen välityksellä, puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä. Jos kuulusteltava on ollut 7 luvun 3 tai 4 §:ssä tarkoitettussa tilassa, kuulustelupöytäkirjaan on tehtävä merkintä kuulusteltavan tilasta ja siitä, miksi kuulustelemista ei ole voitu lykätä.

RVLEn mukaan esitutkintoimenpiteet voivat käsittää varsin laajan joukon esitutkinnan aikana tehtäviä toimenpiteitä, joten kaikkien toimenpiteiden merkitseminen johonkin asiakirjaan vaikuttaa tarpeettoman tiukalta.

Ehdotus ei myöskään näyttäisi helpottavan siirtymistä esimerkiksi sähköiseen esitutkintapöytäkirjaan.

KRP:n mukaan ETL 9 luvun 1 ja 9 luvun 6 pykälien soveltamisessa saattaa syntyä epäselvyyttä lähinnä 1 §:ssä mainitun ”muu asiakirja” sekä 6 §:n sisällön osalta ja säännösten keskinäistä yhteensopivuutta olisikin syytä selkeyttää. Yksinkertaisissa ja selvissä asioissa kaikki esitutkinnan merkinnät tulisi voida tehdä ilmoitusosaan, jolloin varsinaista esitutkintapöytäkirjaa ei tarvittaisi.

Suomen asianajajaliiton mukaan jää epäselväksi ja säätelyä vaille, mikä tai mitkä muut asiakirjat kuin esitutkintapöytäkirja voivat olla sellaisia, joihin esitutkintoimenpiteistä voitaisiin tehdä merkintä. Siksi 1 momentista poistaa mahdollisuus merkinnän tekemiseen muihin asiakirjoihin.

Toimikunnan ehdottama 1 momentti on jossakin määrin ristiriidassa ehdotetun 6 §:n kanssa, jossa siinäkin säädetään esitutkintoimenpiteiden kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan. Liiton mukaan tulisi uuteen 1 §:ään tehdä 6 §:ään kohdistuva viittaus, jolloin kirjaamisen tarpeellisuus määrittäisi vain viimeksi mainitun normin mukaan seuraavasti: *”Esitutkintoimenpiteistä on 6 §:n mukaisessa laajuudessa*

laadittava pöytäkirja tai niistä on tehtävä merkintä esitutkintapöytäkirjaan, jollei laissa erikseen muuta säädetä."

3.2.43 ETL 9 luku 2 § Kuulustelupöytäkirjan tarkastaminen ja korjaaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Heti kuulustelun päätyttyä on kuulustelupöytäkirja annettava kuulusteltavan tarkastettavaksi. Kuulustellulta on tiedusteltava, onko hänen kertomuksensa kirjattu oikein. Kuulustelupöytäkirjaan on merkittävä kuulustellun pyytämät lisäykset ja korjaukset.

Kuulustelupöytäkirjaa ei saa muuttaa sen jälkeen, kun kuulusteltu on sen tarkastanut ja pyydetty korjaukset ja lisäykset on tehty.

OKa, ensimmäisen momentin perustelutekstin mukaan tarkastaminen voidaan tehdä muun ohella ainoastaan lukemalla kuulustelukertomus ääneen kuulustellulle. Kerrottua tapa ei OKa:n mukaan tarkkaan ottaen vastaa säännöksen sanamuotoa. Edelleen momentin mukaan kuulustelupöytäkirjaan on merkittävä kuulustellun pyytämät lisäykset ja korjaukset. Säännöksen sanamuoto on tältäkin osin ehdottomampi kuin sen perusteluteksti, jonka mukaan selvästi asiaankuulumattomia korjauksia ja lisäyksiä ei tarvitsisi tehdä mutta ”kynnys tekemättä jättämiselle olisi kuitenkin korkea”.

RVLEn mukaan jatkovalmistelussa tulisi harkita erityisesti päihtyneiden osalta, olisiko oikeampaa antaa kuulustelukertomus tarkastettavaksi vasta sen jälkeen, kun henkilö on selvinnyt päihtymyksestä. Mikäli kysymyksessä on puhelinkuulustelu, pykälän sanamuoto kuulustelupöytäkirjan tarkastamisesta ei myöskään ole toimiva.

Suomen Asianajajaliitto huomauttaa, että ETL 9 luvussa ja erityisesti 2 §:ssä ei ole erikseen otettu kantaa kuulustelun aikana kuulusteluun tehtyihin merkintöihin, jotka koskevat kuulustelutilanteessa tapahtuneita seikkoja, kuten taukoja, avustajan paikalle saapumista tai vaikkapa kuulustelun allekirjoittamisesta kieltäytymistä tai kuulustelijan asiaton kielenkäyttö sekä kykenemättömyys keskittyä kuulusteluun perheestään kokemansa huolen takia tms. syystä.

3.2.44 ETL 9 luku 3 § Kuulustelutilaisuuden tallentaminen ääni- ja kuvatallenteeseen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kuulustelutilaisuus saadaan ottaa kokonaan tai osittain ääni- ja kuvatallenteeseen. Kuulustelutilaisuus on otettava kokonaan tai osittain tallenteeseen, jos siihen on asian laatuun tai kuulusteltavan henkilöön liittyvät seikat huomioon ottaen syytä kuulustelun suorittamistavan, kuulustelun aikaisten tapahtumien tai kuulusteltavan kertomuksen jälkikäteistä todentamista varten. Tallentamisesta on ennen sen aloittamista ilmoitettava kuulusteltavalle.

VKSV:n mukaan nykyisin voimassa oleva vastaavan kaltainen säännös on aiheuttanut kiistoja siitä, pitääkö tallenne syyteharkintaa varten purkaa. Säännöksen perusteluihin olisi hyvä lisätä maininta siitä, että tallenne on tarvittaessa purettava.

RVLEN mukaan ääni- ja kuvatallenteen ottamisen lisääminen edellyttää esitutkintaviranomaisten välineistön lisäämistä, koulutusta sekä arkistoinnin järjestämistä.

Suomen asianajajaliitto kannattaa ehdotusta.

3.2.45 ETL 9 luku 4 § Kuulustelutilaisuuden tallentaminen todisteena käyttämistä varten

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Asianomistajan ja todistajan kuulustelu on tallennettava ääni- ja kuvatallenteeseen, jos kuulustelukertomusta on tarkoitus käyttää todisteena oikeudenkäynnissä eikä kuulusteltavaa tämän nuoren iän tai henkisen toiminnan häiriintyneisyyden vuoksi todennäköisesti voidaan siinä haittaa kuulusteltavalle aiheuttamatta kuulla henkilökohtaisesti. Kuulustelussa on otettava huomioon kuulusteltavan kehitystason asettamat erityisvaatimukset kuulustelumenetelmille, kuulusteluun osallistuvien henkilöiden määrälle ja muille kuulusteluolosuhteille. Tallentamisesta on ennen sen aloittamista ilmoitettava kuulusteltavalle.

Tutkinnaajohtaja voi päättää, että muukin kuin esitutkintaviranomainen voi kuulustelijan valvonnassa esittää kysymyksiä kuulusteltavalle. Rikoksesta epäillylle on varattava mahdollisuus esittää kysymyksiä kuulusteltavalle. Jos rikoksesta epäilty niin pyytää, hänen kysymyksensä saa esittää myös asiamies tai avustaja. Kuulustelija voi kuitenkin määrätä, että kysymykset on esitettävä kuulustelijan välityksellä kuulusteltavalle.

Viralliselle syyttäjälle on hyvissä ajoin etukäteen ilmoitettava kuulustelutilaisuuden tallentamisesta tässä pykälässä tarkoitetulla tavalla ja varattava tilaisuus olla läsnä kuulustelutilaisuudessa. Hänellä on oikeus esittää kysymyksiä kuulusteltavalle itse tai kuulustelijan välityksellä.

RVLEN mukaan pykälän 1 momentin ensimmäinen virkkeen kieliasu tulisi tarkastaa. Lisäksi tulisi harkita, että kuulustelutilaisuuden tallentaminen ulotettaisiin koskemaan myös kuolevia ja erittäin iäkkäitä henkilöitä.

Pääesikunta pitää sotilasviranomaisten suorittamien esitutkintojen kannalta erittäin tärkeänä mietinnössä omaksuttua kantaa, jonka mukaan kuulustelujen tallentaminen ääni- ja kuvatallenteeseen olisi harkinnanvaraista.

Pirkanmaan syyttäjävirston mukaan syyttäjälle olisi hyvissä ajoin etukäteen ilmoitettava kuulustelutilaisuuden tallentamisesta. Tämä on tarpeellinen lisäys lakiin.

3.2.46 ETL 9 luku 5 § Ääni- ja kuvatallenteen tarkastaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos kuulustelutilaisuus tallennetaan 3 tai 4 §:ssä tarkoitetulla tavalla, kuulusteltavalle on kuulustelun päätyttyä varattava tilaisuus kuunnella ja katsella äänitys ja tehdä kertomukseensa tarpeelliset korjaukset ja lisäykset. Kuulustelukertomuksen tarkastaminen tapahtuu kuulusteltavan valinnan mukaan tallenteen kuuntelemisella ja katselemisellä tai 2 §:n 1 momentissa tarkoitetulla kuulustelupöytäkirjan tarkastamisella.

Keski-Suomen syyttäjävirston mukaan pykälän sanamuotoa tulisi muuttaa niin, että tilaisuus kuuntelemiseen ja katselemiseen varattaisiin ainoastaan niissä tapauksissa,

joissa kuultavan voidaan olettaa ymmärtävän, minkä vuoksi tällainen tilaisuus hänelle varataan. Ehdotettu säännös ei sovellu lapsiin.

Keski-Suomen poliisilaitos katsoo, että lapsen puhutuksen tarkastaminen vaihtoehtoisesti kuulustelupöytäkirjan tarkastamisella on epätarkoituksenmukaista tilanteessa, jossa kuulustelua on tarkoitus käyttää todisteena oikeudessa. Kaikille osapuolille varataan tilaisuus tutustua videoituun puhutukseen ja sellaisenaan se esitetään myös oikeudenkäynnissä. Puhtaaksikirjoittamisen vaatimus on tarpeeton, työläs jäänne nykyaikaista videointiteknikkaa hyödynnettäessä.

Suomen asianajajaliitto esittää ETL 9 luvun 5 §:ää kuulumaan seuraavasti: *"Jos kuulustelutilaisuus tallennetaan 3 tai 4 §:ssä tarkoitettulla tavalla, kuulusteltavalle on kuulustelun päätyttyä varattava tilaisuus kuunnella ja katsella äänitys ja tehdä kertomukseensa tarpeelliset korjaukset ja lisäykset."*

3.2.47 ETL 9 luku 6 § Esitutkintapöytäkirja

Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinnan päätyttyä on siitä kertyneestä aineistosta laadittava 4 luvun 12 §:n 1 momentin mukaisella esitutkinnan käsittelykielellä pöytäkirja (*esitutkintapöytäkirja*) silloin, kun se tarvitaan asian jatkokäsittelyä varten.

Esitutkintapöytäkirjaan on otettava kuulustelupöytäkirjat ja selostukset tutkintatoimenpiteistä ja niiden yhteydessä tehdyistä esitutkinnassa selvitettäviä asioita koskevista havainnoista sekä liitettävä tutkinnassa kertyneet asiakirjat, tallenteet ja valokuvat, jos niillä voidaan olettaa olevan merkitystä asiassa ja jos laissa ei toisin säädetä. Esitutkintapöytäkirjaan on merkittävä esitutkinnassa kuultujen henkilöiden kieli.

Esitutkinnassa kertyneestä aineistosta, jota ei ole otettu esitutkintapöytäkirjaan, on tehtävä merkintä pöytäkirjaan, jollei laissa toisin säädetä.

Rikoksesta epäillylle oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 §:n nojalla määrätylle puolustajalle ja asianomistajalle mainitun luvun 1 a §:n nojalla määrätylle oikeudenkäyntiavustajalle on lähetettävä jäljennös esitutkintapöytäkirjasta.

EAOA:n mukaan **3 momentissa** säädetään esitutkintapöytäkirjaan ottamatta jätetystä aineistosta tehtävästä merkinnästä yhtenevästi voimassa olevan lain kanssa lisäyksen "jollei laissa toisin säädetä". Perusteluissa viitataan siihen laillisuusvalvonnassakin hyväksytyyn näkemykseen, jonka mukaan merkintä voitaisiin jättää tekemättä, jos aineisto esimerkiksi liittyy selvästi perusteettomaksi osoittautuneeseen tutkintalinjaan. Säännöksen osalta kysymys on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta periaatteellisesti merkittävästä ongelmasta, joka on tullut esiin laillisuusvalvonnassa ja joissain oikeudenkäynneissäkin. Sen johdosta olisi toivottavaa, että asiaa pohdittaisiin laajemmin muun muassa siltä kannalta, onko asiasta mahdollista säätää tarkemmin.

VKSV:n mukaan pykälän perusteluissa voisi kuitenkin antaa ohjausta siitä, että esitutkintapöytäkirja tulisi laatia kiinnittäen erityistä huomiota oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain säännöksiin ja kunkin epäillyn rikoksen tunnusmerkistötekijöihin. Erityisesti rasististen ja ns. viharikosten osalta

esitutkintapöytäkirjan sisältö ja rakenne tulisi olla sellainen, että laissa tarkoitetut koventamisperusteet tulisivat selvitettyksi ja huomioonotetuksi syyteharkinnassa sekä seuraamuslainsäädännössä.

RVLEn mukaan pykälän 2 ja 3 momentin sanamuodossa tai perusteluissa tulisi ottaa huomioon ehdotetun pakkokeinolain 10 luvun 58 ja 60 § asianosaisen ja muun henkilön tiedonsaantioikeudesta.

SUPOn mukaan pykälä on ongelmallinen, mikäli esitutkintapöytäkirja sisältää salassa pidettävää aineistoa. Salassa pidettävä aineisto siirtyisi prosessin aikana mahdollisesti varsin heikosti suojattuihin tiloihin, jolloin aineiston paljastumisriski kasvaa. Jos aineisto säilyisi viranomaisen hallussa, voitaisiin varmistua riittävästä suojauksesta salassapidon varmistamiseksi. SUPO esittää, että esitutkintalain 9 luvun 6 pykälän 4 momenttiin lisättäisiin virke: *”Esitutkintaviranomaisella on kuitenkin erittäin tärkeän yleisen edun vaatiessa oikeus päättää, että ilmitullessaan valtion turvallisuutta erityisesti vaarantava esitutkintapöytäkirjan osa tai todiste saadaan antaa nähtäville vain viranomaisen luona”*.

Suomen asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että myös muilla avustajilla kuin määrättyllä puolustajalla ja määrättyllä oikeudenkäyntiavustajalla on tarve saada päämiehensä puolesta esitutkintapöytäkirja. Olisi selkeintä, että esitutkintapöytäkirjan toimittamisvelvollisuus tai saamisoikeus kirjataan lakiin. Liitto ehdottaa ETL 9 luvun 6 §:n 4 momenttia kuuluvaksi seuraavasti: *”Rikoksesta epäillylle oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 §:n nojalla määrätylle puolustajalle ja asianomistajalle mainitun luvun 1 a §:n nojalla määrätylle oikeudenkäyntiavustajalle on lähetettävä jäljennös esitutkintapöytäkirjasta. Rikoksesta epäillyn ja asianomistajan muulle avustajalle on pyynnöstä lähetettävä jäljennös esitutkintapöytäkirjasta.”*

Jatkovalmistelussa on otettava myös harkintaan se vaihtoehto, että esitutkintapöytäkirjan kopion saava henkilöpiiri laajennetaan kaikkiin asianosaisiin, jotka esitutkintapöytäkirjan haluavat. Liitto ehdottaa, että ETL 9 luvun 6 §:ään lisätään uusi 4 momentti, jolloin edellä muutettavaksi ehdotettu 4 momentti muuttuu 5 momentiksi. Liitto ehdottaa, että uusi 4 momentti kuuluisi seuraavasti: *”Esitutkinnassa käytetyistä pakkokeinoista on tehtävä merkintä pöytäkirjaan. Asianosaiselle on pyynnöstä toimitettava jäljennökset esitutkinnassa käytettyjen pakkokeinojen käyttöä koskevista päätöksistä, ellei niitä ole liitetty esitutkintapöytäkirjaan.”*

Kun merkintä (salaisten) pakkokeinojen käytöstä esitutkinnassa tehdään esitutkintapöytäkirjaan, poistuvat myös osin ne ongelmat, joita on todettu PeVL 5/1999 ja LaVL 77/2000 lausunnossa koskien poliisin vaitiolo-oikeuden suhdetta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. EIT:n katsoi tapauksessa V v. Suomi, että oikeudenmukainen oikeudenkäynti ei ollut toteutunut, kun puolustukselta oli pimitetty tietoja (valeoston käyttö esitutkinnassa).

3.2.48 ETL 9 luku 7 § Esitutkinta-asiakirjojen julkisuus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinta-asiakirjojen julkisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

Ääni- ja kuvatallenteesta tieto voidaan antaa vain luovuttamalla tallenne esitutkintaviranomaisen luona nähtäväksi, jos tallenteen sisältö huomioon ottaen on syytä olettaa, että tiedon antaminen muulla tavoin voisi johtaa tallenteessa esiintyvän henkilön yksityisyyden suojan loukkaamiseen.

RVLEn mukaan tulisi harkita, että henkilön yksityisyyden suojan lisäksi tallenteeseen tutustumista voitaisiin rajoittaa myös muiden intressien perusteella. Tällaisia voivat olla salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suoja sekä myös hengen ja terveyden suoja.

KRP:n mukaan äänitallenteen antaminen nähtäväksi ei täyttäne perusoikeusvaatimuksia. Pykälään tulisi lisätä kuultavaksi antaminen.

SUPOn mukaan erityisesti maanpetosrikosten esitutkinnan yhteydessä saattaa tulla esittäväksi todisteena ääni- tai kuvatallenteita, joiden esittäminen julkisuudessa esitutkinnan jälkeen ei ole valtion turvallisuuden vuoksi perusteltua. Tällaisen materiaalin suhteen on yhtäläiset vaatimukset kuin yksityisyyden suoja osalta tutustua siihen vain esitutkintaviranomaisen luona. Tällainen materiaali tulee säilyttää vain riittävästi suojatuissa rakenteissa. **SUPO** esittää, että säännöksen loppuun lisättäisiin intressiksi myös valtion turvallisuus: ”... tai valtion turvallisuuden vaarantumiseen”.

Oikeustoimittajat ry huomauttaa, että julkisuuslain mukaan asiakirjan yleisöjulkisuuden ratkaisee sen sisältö, ei sen muoto. Pääsääntö on myös se, että jos tieto on julkinen, siitä on myös oikeus saada kopio pyydettyssä muodossa.

Suomen asianajajaliitto katsoo, että 1 momentin viittaussäännös on kattava suhteessa ns. yleisöjulkisuuteen, mutta vajavainen suhteessa asianosaisjulkisuuteen ja esitutkintapöytäkirjan saamiseen asianosaisen käyttöön. Liitto ehdottaa, että uusi 4 momentti kuuluisi seuraavasti: *”Esitutkinnassa käytetyistä pakkokeinoista on tehtävä merkintä pöytäkirjaan. Asianosaiselle on pyynnöstä toimitettava jäljennökset esitutkinnassa käytettyjen pakkokeinojen käyttöä koskevista päätöksistä, ellei niitä ole liitetty esitutkintapöytäkirjaan.”*

Toimikunnan perusteluissa s. 356 julkisuuslain 11 § 2 momentin rajoitusperuste ei olisi enää relevantti, koska haitta asian selvittämisestä on poistunut esitutkinnan edettyä esitutkintapöytäkirjan laatimiseen asti ja asia on myös otettu huomioon edellä ehdotetussa 4 luvun 14 §:n alla olevassa asianajajaliiton lausumassa.

Ääni- ja kuvatallenteen luovuttamisen osalta olisi selkeämpää ja asianosaisten yhtenäisen kohtelun kannalta oikeudenmukaisempaa, että tallenteiden sisältämää tietoa ei luovutettaisi muille kuin asianosaisille muutoin kuin lainkohdassa tarkoitettulla rajoitetulla tavalla. *Asianosaisten oikeutta saada tallenteesta sen sijaan ei tulisi rajoittaa.* Jo equality of arms -periaate edellyttää, että puolustuksella on oltava samat mahdollisuudet kuin syyttäjällä.

3.2.49 ETL 10 luku 1 § Loppulausunto

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uusiksi pykäliksi:

Ennen esitutkinnan päättämistä asianosaisille on varattava tilaisuus antaa esitutkintaviranomaiselle loppulausunto esitutkinta-aineiston riittävydestä, näytön arvioinnista tai oikeuskysymyksistä, jollei lausunnon pyytäminen ole asian laatu ja laajuus, rikoksen vähäisyys tai muut vastaavat seikat huomioon ottaen syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn kannalta ilmeisen tarpeetonta. Loppulausuntopyyntö on tarvittaessa yksilöitävä. Esitutkintaviranomaisen on loppulausunnon saatuaan harkittava, antaako lausunto aihetta esitutkinnan täydentämiseen.

Tutkinnanjohtaja päättää loppulausunnon pyytämisestä ja sen mahdollisesti edellyttämistä toimenpiteistä. Tarvittaessa virallista syyttäjää on kuultava loppulausuntopyynnön tarpeellisuudesta ja sisällöstä.

VKSV:n mukaan säännös tulisi kirjoittaa ehdottomampaan muotoon. Virallista syyttäjää olisi kuultava loppulausuntomenettelyn tarpeellisuudesta ja sisällöstä, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta.

RVLEn mukaan jatkovalmistelussa pykälän 2 momentin osalta voitaisiin harkita sitä, että loppulausunto toimitettaisiin viralliselle syyttäjälle, joka voisi harkita mahdollisten jatkoselvitysten tekemistä

Pääesikunta pitää hyvänä sitä, että loppulausuntomenettelyn käyttäminen säilyy edelleen harkinnanvaraisena.

Helsingin syyttäjävirsto ehdottaa, että tutkinnanjohtajan tulee silloin, kun menettelyn tarpeellisuudesta on 5 luvun 3 §:n mukaisesti sovittu (ks. Helsingin syyttäjävirston lausuma 5 luvun 3 §:n alla) syyttäjän kanssa heti, kun menettelylle ei ole mitään tutkinnallista estettä luovuttaa kertynyttä esitutkinta-aineistoa asiaosaisten käyttöön loppulausunnon antamista varten. Asianosaisille on varattava riittävästi aikaa lausua kertyneestä esitutkinta-aineistosta. Tutkinnanjohtajan on aina ennen asian siirtämistä syyteharkintaan varmistettava, että asiassa on tehty kaikki ne esitutkintatoimenpiteet, joita asianosaiset ovat perustellusti pyytäneet.

Itä-Suomen syyttäjävirsto toteaa, että pykälän 1. lauseen loppulausunnon kohdeluettelon loppuun on syytä lisätä – siltä osin kirjoitettavin yksityiskohtaisin perusteluin täydennettynä – myös ”tai asianomistajan yksityisoikeudellisesta vaatimuksesta”. Se helpottaisi syyttäjän toimenpideharkintaa (ROL 3:9) ja palvelisi pääkäsittelyn valmistelun ideaa.

Oulun syyttäjävirsto katsoo, että ehdotuksen sanamuoto näyttäisi puoltavan sellaista tulkintaa, että loppulausunnon varaamismahdollisuudesta tulee pääsääntö. Juttujen suuresta määrästä johtuen nykyisessä ETL:ssa oleva sanamuoto on perustellumpi vaihtoehto.

Pirkanmaan syyttäjävirston mukaan ehdotukseen kirjattu mahdollisuus osallistua loppulausuntomenettelyyn on kannatettava. Sanamuoto jättää kuitenkin mahdollisuuden sille tulkinnalle, että loppulausuntomenettelyn käyttämisestä tehtäisiin pääsääntö ("jollei...ilmeisen tarpeetonta"). Tähän käytettävissä olevat resurssit ei riitä.

Suomen syyttäjähdistys ry:n mukaan se, että asia yleensäkin voitaisiin valmistella esitutkinnassa, tulee ehdotettua pykälää tarkistaa. Loppulausuntopyynnössä esitutkintaviranomaisen on yksilöitävä se rikollinen menettely, johon epäillyn henkilön on esitutkinnassa selvinneen perusteella syytä epäillä syyllistyneen sekä ilmoitettava, mistä rikoksesta on kysymys. Epäilylle on ilmoitettava ne seikat, joihin rikosepäily perustuu. Pyyntönsä saaneen asianosaisen on esitettävä lisätutkintavaateet ja muut huomautuksensa. Asianosaisen on myös ilmoitettava, mistä rikoksista hän vaatii rangaistusta, jos vaatimukset poikkeavat loppulausuntopyynnössä ilmoitetusta rikosepäilystä. Pyyntönsä saaneen epäillyn on ilmoitettava tunnustaako hän toimineensa epäillyllä tavalla ja myöntääkö hän syyllistyneensä. Jos epäilty kiistää syyllisyytensä, on hänen ilmoitettava, mihin seikkoihin kiistäminen perustuu ja samalla hänen on ilmoitettava kantansa hänelle ilmoitettuihin rikosepäilyyn perusteisiin.

Yhdistys esittää pykälään seuraavan lisäyksen: "Jos asiaan on määrätty syyttäjä, ei esitutkintaa saa päättää ja siirtää syyteharkintaan ennen kuin syyttäjä on hyväksynyt asian tulleen tutkituksi 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla."

Suomen Asianajajaliitto on erittäin tyytyväinen, että lopultakin loppulausuntomenettely tulisi säännönmukaiseksi menettelytavaksi. ETL 9 luvun 6 §:n ja ETL 10 luvun 1 §:n välillä on ristiriita. Lisäksi loppulausunnossa voi olla tarvetta lausua enemmän kuin mitä nyt ehdotetaan säädettäväksi. Liitto ehdottaa, että ETL 10 luvun 1 §:n ensimmäinen virke muutetaan kuulumaan: *"Ennen esitutkinnan päättämistä asianosaisille on varattava tilaisuus antaa esitutkintaviranomaiselle loppulausunto esitutkinta-aineiston riittävydestä, näytön arvioinnista, oikeuskysymyksistä tai muusta asiassa olennaisena pitämistään seikoista, jollei lausunnon pyytäminen ole asian laatu ja laajuus, rikoksen vähäisyys tai muut vastaavat seikat huomioon ottaen syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn kannalta ilmeisen tarpeetonta."*

3.2.50 ETL 10 luku 2 § Esitutkinnan päättäminen ja 3 § huomauttaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uusiksi pykäliksi:

2 § Esitutkinnan päättäminen

Esitutkinnan valmistuttua asia on toimitettava viralliselle syyttäjälle syyteharkintaa tai rangaistusmääräyksen antamista varten. Sotilasoikeudenkäyntiasiana tutkittavasta rikoksesta laadittu esitutkintapöytäkirja on toimitettava viipymättä sotilasviranomaiselle.

Esitutkinta päätetään kuitenkin saattamatta asiaa syyttäjän käsiteltäväksi, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty taikka ettei asiassa voida nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaatimusta.

Esitutinnan lopettamisesta ja rajoittamisesta esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän ratkaisulla säädetään 3 luvun 9 ja 10 §:ssä.

3 § Huomauttaminen

Poliisimies ja tutkinnanjohtajana toimiessaan virallinen syyttäjä voi antaa rikoksesta epäiltynä olleelle suullisen tai kirjallisen huomautuksen, jos esitutkinta lopetetaan 3 luvun 9 §:n nojalla.

EAOA:n mukaan on jossain määrin tulkinnanvaraista, kuinka perusteellisen esitutinnan tulee olla, jotta asiassa voitaisiin tehdä päätös ”ei rikosta” viitaten (voimassa olevan) esitutkintalain 43 §:ään. Ehdotus jättää jossain määrin tulkinnanvaraiseksi sen, kuinka perusteellinen esitutkinnan tulee olla, jotta 10 luvun 2 §:ssä tarkoitettu päätös voidaan tehdä. Olisi syytä pohtia, voiko lakia muuttaa niin, että kesken oleva esitutkinta saadaan päättää tai lopettaa, jos asiassa tutkinnan kuluessa selviää, ettei ole enää syytä epäillä rikosta tai muutoin on käynyt selväksi, ettei asiassa voida nostaa syytettä ketään vastaan. Ehdotetussa 3 luvussa säädetty esitutkinnan lopettamista, keskeyttämistä tai rajoittamista koskevat säännökset eivät sovellu tilanteeseen, jossa esitutkinta on aloitettu, koska on ollut syytä epäillä rikosta ja jossa on epäilty, mutta jossa tutkinnan kuluessa selviää, ettei enää ole syytä epäillä rikosta esimerkiksi jonkun epäillyn rikoksen tunnusmerkistökiteijän puuttumisen johdosta. Ehdotetun **10 luvun 4 §:n** perusteella voidaan toki tehdä henkilöä koskeva päätös, kun häntä ei ole enää syytä epäillä rikoksesta, mutta koko esitutkinnan päättäminen tämänkään lainkohdan nojalla ei näytä olevan mahdollista. Sen korostaminen, että myös virallinen syyttäjä voi tutkinnanjohtajana toimiessaan antaa huomautuksen on sinänsä perusteltua, koska syyttäjä ei ole esitutkintaviranomainen, mutta lausuma lienee turha, koska jo ehdotetun 2 luvun 4 §:n 2 momentin perusteella tutkinnanjohtajana toimiessaan syyttäjällä on tuossa tehtävässään samat toimivaltuudet kuin tutkinnanjohtajana toimivalla päällystöön kuuluvalla poliisimiehellä. Ehdotuksessa ei näytä erikseen pohditun sitä, miksi voimassa olevassa 43 §:n 3 momentissa käytetty ilmaisu ”esitutkintaviranomainen” on poistettu ja sen sijaan käytetty ilmaisua ”poliisimies” ja mikä vaikutus tällä muutoksella mahdollisesti on esimerkiksi esitutkintaviranomaisina toimiviin rajavartio- ja tulliviranomaisiin.

VKSV pitää huomauttamista koskevaa pykälää (3 §) kannatettavana.

RVLEn mukaan esitutkinnan päättämisessä Rajavartiolaitoksessa palvelevien sotilaiden osalta esitutkintapöytäkirjat tulisi toimittaa myös Rajavartiolaitokselle.

Voimassa oleva oikeustila ei ole selvä sen suhteen, voidaanko esitutkinta päättää sen perusteella, ettei teosta voida tuomita rangaistusta, kun turvapaikkaa on haettu.

Huomauttamista koskevan pykälän perusteluissa voitaisiin todeta, että esitutkinnan päättämistä koskevat säännökset tulevat sovellettavaksi myös Rajavartiolaitoksen suorittamassa esitutkinnassa, koska rajavartiolain 41 §:n 2 momentin viittaussäännöstä ei ole käytännössä kaikelta osin pidetty riittävän selkeänä.

Tullihallituksen näkemyksen mukaan 3 § tulisi johdonmukaisuussyistä laajentaa 3 luvun 9 §:n tavoin koskemaan poliisin ja syyttäjän lisäksi myös muut

esitutkintaviranomaiset, etenkin kun tullimiehen mahdollisuudesta olla ryhtymättä toimenpiteisiin säädetään tullilain 45 §:ssä. Vastaavanlainen päällekkäinen tilanne on ehdotetun **ETL 11 luvun 8 §:n** ja tullilain 28 §:n välillä.

Pääesikunta pitää 2 §:n 1 momenttia (myös 6 luvun 7 §:ää) velvollisuuden tunnettuuden kannalta hyvänä uudistuksena.

Optulan osalta huomautuksesta viitataan 3 luvun 9 §:n alla esitettyyn.

Suomen asianajajaliitto kiinnittää huomiota esitutkinnan päättämiseen (2 §). Ehdotetussa säännöksessä ei ole säädetty siitä kynnyksestä, jolla asia siirretään syyteharkintaan. Kynnyksenä tulisi olla alennettu todennäköisyys. Eli jos tutkinnanjohtajan mielestä on todennäköistä, että asia vaatii syyttäjän toimivaltuuksiin kuuluvia toimenpiteitä, on asia saatettava syyttäjän ratkaistavaksi. Mietinnön perusteluista ilmenevistä syistä liitto katsoo, että syyttäjälle siirtämisen kynnyksestä tulisi säätää laissa. Pelkät perusteluissa esitetyt näkemykset eivät riitä.

3.2.51 ETL 11 luku 1 § Esitutkintapäätös

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinnan toimittamatta jättämisestä, lopettamisesta 3 luvun 9 §:n 1 momentin tai 10 §:n nojalla sekä päättämisestä saattamatta asiaa virallisen syyttäjän harkittavaksi on tehtävä kirjallinen päätös. Sama koskee muuta vastaavaa esitutkintapäätöstä, joka voi vaikuttaa asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin.

Pykälän 1 momentissa tarkoitettua päätöksestä on ilmentävä

- 1) päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta;
- 2) asianosaiset;
- 3) asia;
- 4) päätöksen perustelut ja sovelletut säännökset;
- 5) päätöksen sisältö; ja
- 6) lisätietoja antavan esitutkintavirkamiehen yhteystiedot.

Päätös annetaan esitutkinnassa läsnä olevalle asianosaiselle tai lähetetään postitse hänen ilmoittamaansa taikka muuten esitutkintaviranomaisen tiedossa olevaan osoitteeseen. Päätös saadaan jättää antamatta tai lähettämättä, jos siitä aiheutuisi haittaa kysymyksessä olevan rikoksen tai toisen siihen liittyvän rikoksen selvittämiseksi. Ilmoitus on annettava tai lähetettävä ilman aiheutonta viivytystä sen jälkeen, kun selvittämisestä aiheutuvaa haittaa ei voi enää aiheutua.

Esitutkintaviranomaisen päätöksistä on muuten voimassa, mitä niistä erikseen laissa säädetään.

EAOA, toisen virkkeen mukaan esitutkintapäätös, joka voi vaikuttaa asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin, on tehtävä kirjallisesti. Ehdotetun 3 luvun 13 §:n mukaan esitutkinnan keskeyttämistä koskeva päätös on mahdollista vain, jos rikoksesta epäiltyä ei ole. Jos tällaisessa rikoksessa ei ole myöskään asianomistajaa eikä päätöksellä olisi vaikutusta kenenkään oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin, ei ehdotuksen mukaan kirjallisen päätöksen tekemiseen olisi ehdotonta velvollisuutta. Myös tällaisessa tapauksessa olisi suotavaa, että keskeyttämisestä tehtäisiin kirjallinen

päätös. Olisi myös syytä pohtia, että ehdotetussa 11 luvun 1 §:n 1 momentissa nimenomaisesti mainittaisiin myös esitutinnan keskeytyspäätös.

RVLE esittää harkittavaksi, kuuluisiko pykälä ennemmin esitutinnan päättämistä koskevaan 10 lukuun. Pykälän 1 momentin säännös, jonka mukaan kirjallinen päätös olisi tehtävä myös muista esitutkintapäätöksistä, jotka voivat vaikuttaa asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin näyttäisi olevan epämääräinen.

Jatkovalmistelussa voitaisiin pykälän 3 momentin osalta harkita sitä, että päätös voitaisiin jättää antamatta tai lähettämättä myös silloin, jos siitä aiheutuisi haittaa rikoksen estämiselle, paljastamiselle tai keskeyttämiselle. Lisäksi pykälän 4 momentin viittaus muualla laissa säädettyyn vaikuttaa ilman aineellista sisältöä turhalta.

Keski-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan esitutkintapäätös ei aina edellytä lisätietoja antavan esitutkintavirkamiehen yhteystietoja.

Suomen Asianajajaliitto pitää uutta sääntelyä esitutkintapäätöksestä kannatettavana. Liitto kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että esitutkintapäätöksen oikeellisuus tulee voida saattaa tarkasteltavaksi

3.2.52 ETL 11 luku 3 § Avustajan kelpoisuus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Asianosaisen avustajana esitutkinnassa saa toimia asianajaja tai julkinen oikeusavustaja taikka muu oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan oikeudenkäyntiasiamieheksi kelpoinen henkilö.

Avustajana yksittäistapauksessa ei saa toimia se, joka

- 1) on toiminut rikoksesta epäillyn neuvonantajana tutkittavassa tai siihen välittömästi liittyvässä rikoksessa;
- 2) toimii toisen rikoksesta epäillyn avustajana tutkittavaa tai siihen välittömästi liittyvää rikosta koskevassa asiassa, mikäli hänen toimimisensa asianosaisen avustajana oletettavasti vaikeuttaa merkittävästi asian selvittämistä;
- 3) toimii tai on toiminut tutkittavaa tai siihen välittömästi liittyvää rikosta koskevassa asiassa pakkokeinolain luvun §:ssä tarkoitettuna julkisena asiamiehenä;
- 4) harjoittaa oikeudellisten toimeksiantojen hoitamista yhdessä sellaisen henkilön kanssa, joka 1-3 kohdassa tarkoitettua syytä ei saisi toimia asianosaisen avustajana;
- 5) on epäilty tai todistajana tutkittavaa tai siihen välittömästi liittyvää rikosta koskevassa asiassa;
- 6) on virkamiehenä tai muuten julkista valtaa käyttäen osallistunut toimenpiteisiin tutkittavassa tai siihen välittömästi liittyvässä rikoksessa taikka tällaista rikosta koskevassa asiassa; tai
- 7) on ryhdyttyään avustajaksi kyseisessä asiassa menetellyt lain tai hyvän asianajotavan vastaisesti siten, että hänen jatkamisensa avustajana oletettavasti vaikeuttaa merkittävästi asian selvittämistä.

Avustajan kelpoisuuden ratkaisee tutkinnanjohtaja. Jos henkilöltä on evätty oikeus toimia avustajana esitutkinnassa, asianosaiselle on varattava tilaisuus hankkia kelpoisuusvaatimukset täyttävä avustaja. Tutkintaa ei kuitenkaan tarvitse tämän vuoksi aiheettomasti viivyttaa.

Sen vaatimuksesta, jota asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko tutkinnanjohtajan 2 momentin nojalla tekemää päätöstä noudatettava. Asian ratkaisee se tuomioistuin, jonka toimivaltaan pääasian tutkiminen kuuluu. Tuomioistuimen päätökseen ei saa hakea muutosta

valittamalla. Vaatimuksen esittänyt saa kannella tuomioistuimen päätöksestä siten kuin pakkokeinolaissa vangitsemisen osalta säädetään.

RVLEN mukaan pykälän 2 momentin 2 kohdassa voitaisiin kieltää avustajana toimiminen myös henkilöltä, joka tahtoi toimia sekä epäillyn että asianomistajan avustajana. Pykälän 3 momentin osalta tulisi huolehtia, ettei epäämispäätökseen muutosta haettaessa paljastuisi esimerkiksi salaisen tiedonhankinnan avulla saadut tiedot, joiden perusteella tähän epäämispäätökseen on tultu.

Keski-Suomen poliisilaitoksen mukaan 3 §:n 1 momentin 2 kohdan muotoilu "oletettavasti vaikeuttaa merkittävästi asian selvittämistä" on ilmaisultaan löysä ja huono. Pitäisi olla pääsääntö, että samassa asiassa kahdella epäillyllä ei ole samaa avustajaa. Merkittävä vaikeuttaminen on yleensä mahdollista todeta vasta kun on liian myöhäistä.

Suomen asianajajaliiton mukaan pykälän korkeaa soveltamiskynnystä ilmentää 2 momentin loppuosa, kuten mietinnössäkkin todetaan. Tutkinnanjohtajat eivät kuitenkaan pääsääntöisesti omaa korkeampaa oikeustieteellistä koulutusta ja huomiota tulee kiinnittää siihen, onko tutkinnanjohtajalla valmius harkita se, onko avustaja tai esim. asianajaja menetellyt hyvän asianajotavan vastaisesti.

Suomen Asianajajaliitto suosittaa, että pykälässä mainitulle tuomioistuinkäsittelylle asetetaan määräaika. Mikäli käsittely tuomioistuimessa viivästyy, saattaa tilanne johtaa siihen, että epäilty ei tutkinnanjohtajan ehkä perusteettomankaan päätöksen johdosta saa käyttää 4 luvun 10 § mukaisesti valitsemaansa avustajaa.

3.2.53 ETL 11 luku 5 § Ilmaisukielto

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos esitutkinnassa läsnä olevalle henkilölle ilmaistaan muita kuin häntä itseään tai hänen päämiestään koskevia tutkintaan liittyviä seikkoja, jotka eivät ennestään ole hänen tiedossaan, tutkinnanjohtaja voi kieltää häntä ilmaisemasta niitä sivullisille esitutkinnan aikana. Syyteharkinnan aikana ilmaisukiellosta päättää virallinen syyttäjä. Ilmaisukielto voidaan antaa asianosaisen edustajalle ja avustajalle silloinkin, kun hän ei ole ollut läsnä tutkinnassa.

Ilmaisukielton edellytyksenä on, että 1 momentissa tarkoitettujen seikkojen ilmitulo esitutkinnan aikana voi vaikeuttaa rikoksen selvittämistä taikka aiheuttaa asianosaiselle tai muulle henkilölle vahinkoa tai haittaa. Kielto voidaan määrätä olemaan voimassa esitutkinnan päättymisen jälkeenkin, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa taikka kun syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai kun asia on jätetty sikseen, jos seikkojen ilmitulo voi vaikeuttaa muun vielä tutkittavana olevan rikoksen selvittämistä.

Ilmaisukielto annetaan enintään kolmen kuukauden määräajaksi kerrallaan. Kielto on annettava saajalleen kirjallisena todisteellisesti tiedoksi. Kiellossa on yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloaika ja ilmoitettava kiellon rikkomiseen liittyvästä rangaistuksesta.

Ilmaisukielto on viipymättä kumottava ennen määräajan päättymistä, jos 2 momentissa tarkoitettua määräämisen edellytystä ei enää ole. Kiellon saajalle on ilmoitettava kiellon kumoamisesta.

Rangaistus ilmaisukielton rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n nojalla, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

RVLEN mukaan voitaisiin harkita, voidaanko ilmaisukielto ulottaa koskemaan myös muita kuin esitutkinnassa läsnä olevia henkilöitä sekä sellaisia tietoja, jotka jo ennestään ovat hänen tiedossaan. Pykälän 3 momentin osalta voitaisiin myös harkita, voidaanko sallia kiellon saaminen myös pidemmäksi kuin kolmen kuukauden määräajaksi, koska ilmaisukielto olisi joka tapauksessa 4 momentin mukaan kumottava, jos edellytyksiä sille ei enää ole.

3.2.54 ETL 11 luku 7 § Esitutkinnasta tiedottaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos esitutkinnasta on asian yhteiskunnallisen merkityksen, sen herättämän yleisen mielenkiinnon, rikoksen selvittämisen, rikoksesta epäillyn tavoittamisen, uuden rikoksen estämisen, rikoksesta aiheutuvan vahingon estämisen tai muun vastaavan syyn vuoksi tarpeen tiedottaa, tiedottaminen on tehtävä niin, että ketään ei aiheuttomasti saateta epäilyksenalaiseksi ja että kenellekään ei tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa tai haittaa

Henkilön nimen tai kuvan saa antaa julkisuuteen vain, jos se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi, rikoksesta epäillyn tavoittamiseksi, uuden rikoksen estämiseksi tai rikoksesta aiheutuvan vahingon estämiseksi.

Oikeus antaa tietoja esitutkinnasta julkisuuteen on tutkinnanjohtajalla ja hänen esimiehillään sekä heidän määräämällään muulla virkamiehellä.

EAOA, ehdotuksen mukaan yhtenä esitutkinnasta tiedottamisen perusteena olisi "yleinen mielenkiinto". Käytetty ilmaus on liian tulkinnanvarainen. On varsin vaikea määrittellä, milloin asialla olisi sellaista yleistä mielenkiintoa, että siitä on tarpeen tiedottaa. Näkemykset epäilemättä vaihtelevat riippuen siitä, kuka asiaa arvioi. Rikoksesta tiedottaminen voi useissa tapauksissa vaarantaa syyttömyysolettaman, joka käytännössä vaarantuu sitä enemmän mitä yleisempää mielenkiintoa epäilty rikos herättää. Esitän pohdittavaksi, olisiko mahdollista asettaa yleisen mielenkiinnon perusteella tapahtuvalle tiedottamiselle edellytykseksi ”erityisen painava syyt”, joiden määrittelemiselle esimerkkejä voisi kirjata perusteluihin.

VKSV:n mukaan pykälän perusteluihin tulisi selvyiden vuoksi ottaa lausuma, että asian siirrettyä syyttäjälle, siirtyy myös tiedottamisvastuu hänelle. Esitutkintaviranomaisen ei tulisi tässä vaiheessa enää oma-aloitteisesti tiedottaa asiasta.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa esitutkinnasta tiedottamisesta säätämistä laissa. Liitto ehdottaa, että toimikunnan esittämään säännökseen merkitään näkyviin hienotunteisuusperiaate ja objektiivisuusperiaate niiden tärkeyden vuoksi. ETL 10 luvun 7 §:n 1 momentin loppuun tulisi lisätä seuraavaa: *"Tiedottamisessa on erityisesti otettava huomioon hienotunteisuus, tasapuolisuus ja syyttömyysolettama."*

Oikeustoimittajat ry pitää välttämättömänä, että poliisilla on mahdollisuus antaa henkilön nimi tai kuva julkisuuteen laajemmin kuin toimikunnan ehdottamissa tapauksissa. Muussa tapauksessa voi syntyä tilanne, että nimen julkaiseminen olisi yhteiskunnallisista syistä välttämätöntä, mutta mikään säännöksen edellytyksistä ei

täyty. Poliisi ei siis saisi kertoa julkisuuteen, että vaikkapa pääministeri on joko rikoksesta epäiltynä – mahdollisesti jopa kiinniotettuna tai pidätettynä – tai (vakavan) rikoksen uhrina. Tilanne olisi täysin kestämätön demokraattisessa yhteiskunnassa.

Viestinnän keskusliiton mukaan poliisin tiedottamista koskevaa pykälän 2 momenttia on täydennettävä julkisuusperiaatteen ja sananvapauden edellyttämällä poikkeusmahdollisuudella. Esimerkiksi yhteiskunnallisissa luottamustehtävissä toimivien ja julkista valtaa käyttävien henkilöiden valvonta edellyttää, että heitä koskevat rikosepäilyistä tiedotetaan yleisölle silloinkin, kun riskiä uudesta rikoksesta tai vahingosta ei voida tarkasti osoittaa tai yksilöidä. Tapauskohtaisen arvioinnin tällaisissa tilanteissa mahdollistava ”muu painava syy” on siksi säilytettävä uudessakin säännöksessä.

3.2.55 ETL 11 luku 9 § Ilmoitukset asianomistajalle

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Sen lisäksi, mitä edellä säädetään ilmoittamisesta, esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava asianomistajalle

- 1) mahdollisuuksien mukaan siitä, mihin toimenpiteisiin rikoksesta tehdyn ilmoituksen tai esitutkintaviranomaisen tietoon muuten tulleen rikoksen johdosta ryhdytään;
- 2) asianomistajan rikoksesta epäiltyyn kohdistaman rangaistusvaatimuksen merkityksestä, jos vaatimus on edellytyksenä esitutkinnan toimittamiselle tai jatkamiselle; ja
- 3) viipymättä asianomistajarikoksen esitutkinnan toimittamisesta 3 luvun 4 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa.

Jos asianomistaja on kärsinyt rikoksen johdosta vahinkoa, josta hänellä on ilmeisesti oikeus saada korvausta rikosvahinkolain (1204/2005) nojalla, esitutkintaviranomaisen on lisäksi ilmoitettava asianomistajalle oikeudesta korvaukseen ja tarvittaessa opastettava häntä korvauksen hakemisessa.

RVLE ehdottaa, että Pykälän 1 momentin 2 kohtaan voitaisiin lisätä rangaistusvaatimuksen merkityksen lisäksi myös tieto sen peruuttamisen merkityksestä.

Keski-Suomen syyttäjävirsto viittaa 1 momentin 2 kohdassa käytetyn termin ”rangaistusvaatimuksen” osalta aiemmin 3 luvun 4 § alla esittämäänsä.

4 PAKKOKEINOLAKI

4.1 Yleistä

LVM kiinnittää huomiota eduskunnan vastauksessa (3/2009 vp) hallituksen esitykseen sähköisen viestinnän tietosuojalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 48/2008 vp) sisältyvä lausuma, jonka sisältöä tulee tämän hankkeen yhteydessä erityisesti arvioida. Eduskunta edellyttää, että tietosuojalain lakiesityksen esiin nostamat mahdolliset puutteet tai epäselvyydet poliisin toimivaltuuksissa, esimerkiksi selvitettäessä yrityssalaisuuksiin liittyviä väärinkäytöksiä ja rikoksia, selvitetään pikaisesti ja tarvittaessa jo ennen pakkokeinolainsäädännön laajempaa uudistusta.

PKL:iin ja **PolL:iin** ehdotetut korvaussäännökset ovat ilmeisessä ristiriidassa viestintämarkkinalain korvaussäännösten (97 § ja 98 §) kanssa. **LVM** toivoo, että ristiriitaisuudet poistetaan.

LVM esittää, että jos yhteisötilaaja (ks. 10 luku 3 §:n alla esitetyt kommentit) rinnastetaan 7 ja 10 luvuissa teleyrityksiin, näitä koskevat korvaussäännökset käsiteltäisiin esitutkintaviranomaisen toimesta. Teleyrityksiä koskevat korvausasiat ratkaistaisiin viestintämarkkinalain 97 ja 98 §:ien mukaisesti ja tästä lisättäisiin **PKL:iin** ja **PolL:iin** selventävät viittaukset.

TSV:n näkemyksen mukaan oikeudellinen epäselvyys konkretisoituu ns. teletunnistetietojen käsittelyssä, jonka osalta pakkokeinolain säännöksiä olisi sovitettava yhteen sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) kanssa. Telepakkokeinojen osalta tulisi selkeämmin erottaa salaiset pakkokeinot törkeiden rikosten tutkinnan apuvälineenä ja puhtaiden tieto- ja viestintärikosten tutkinnassa tarvittavien tietojen hankinta. **TSV** katsoo, että poliisin pakkokeinoja tulisi kehittää siten, että poliisilla olisi mahdollisuus tutkia yhteisötilaajien toiminnassa tapahtuneita viestintäsalaisuuden loukkauksia tieto- ja viestintäjärjestelmän tasolla. Myös asianomistajien oikeuksia tulisi voida kehittää tieto- ja viestintäympäristössä.

Henkilötiedollisen aineiston levittämistä koskevassa tutkinnassa on osoittautunut käyttökelpoiseksi tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain (458/2002) 16 §:ssä säädetty turvaamistoimi. Tällaista pakkokeinoja koskevat säännökset voitaisiin siirtää pakkokeinolakiin. Käytännössä on ilmennyt ongelmia siinä, että jakelukeskeytykset ovat kohdistuneet vain tiettyyn operaattoriin tai sivustoon ja siten aineiston siirtäminen muualla yleisesti saataville on ollut helppo tapa kiertää tätä määräystä.

Uusien vuonna 2007 voimaanastuneiden rikoslain 34 luvun 9 a ja b §:ien mukaan ainakin haittaohjelman levittäminen tulisi arvioiduksi 9 a §:n 1 momentin 1 a) -kohdassa tarkoitettuna vaaran aiheuttamisena tietojenkäsittelylle. Lisäksi 9 b § kattaa käyttäjätunnusten ja salasanojen hallussapidon. Tällaisten rikosten estämiseksi tai niiden jatkamisen katkaisemiseksi varsinkin kun tekijät ovat ulkomailta, tulisi poliisilla olla turvaamistoimenpiteenä oikeus antaa määräys teleyritykselle katkaista liikenne

osoitteisiin, johon haittaohjelma on määrätty toimittamaan tietoja. Säännös olisi oikeuttamisperuste rikoslain 38 luvun 5 §:ssä tarkoitetulle teolle.

RVLE kiinnittää huomiota siihen, että säännökset tulisi kirjoittaa koskemaan yleisesti kaikkia esitutkintaviranomaisia. Poikkeukset voitaisiin toteuttaa nimenomaisella pykälällä niistä pakkokeinolain säännöksistä, joita ei sovellettaisi Rajavartiolaitoksen esitutkintavirkamiehiin tai jotka nimenomaisesti koskisivat po. virkamiehiä.

Tullihallitus katsoo, että peitellyn tiedonhankinnan käytön, peitetoiminnan ja valeoston käytön rajaaminen ainoastaan poliisin käyttöön ei ole perusteltua. Erityisesti viranomaisyhteistyössä (ml. kansainvälinen viranomaisyhteistyö²) tullilla tulisi olla mahdollisuus käyttää myös edellä mainittuja keinoja. Tullilain kokonaisuudistus on vireillä, joka tulisi huomioida jatkovalmistelussa.

Pääesikunta korostaa salaisten pakkokeinojen ja tiedonhankintakeinojen osalta, että toimikunta ei ole PKL 10 luvun 1 §:n 2 momentin ja PolL 5 luvun 1 §:n 4 momentin nuotoilulla tarkoittanut pysyvästi rajata telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä pelkästään poliisin käyttöön. Pääesikunta esittää em. rajauksen poistamista ja lausunnossaan siteeratun kokouspöytäkirjan sisällyttämistä perustelutekstiin.

KRP kiinnittää huomiota viranomaisten toimivaltuuksien epätasapainoon. Esim. Viestintävirastolla on sähköisen viestinnän tietosuojalain (SVTSL) 33 § 3. momentin nojalla oikeus saada salassapitosäännösten estämättä tunnistamistiedot ja viestit merkittävien tietoturvaloukkausten ja -uhkien selvittämiseksi säännöksessä mainituissa tapauksissa. Esitutkintaa varten viestin sisältöä ei voi saada minkään em. säännöksessä mainitun tunnusmerkistön täytyessä.

Helsingin hovioikeus huomauttaa, että mietinnössä on tavoitteeksi asetettu sääntelyn selkeyttäminen. Tämä sekä ehdotuksen mukainen oikeussuojakeinojen käytön lisääminen johtaa kysymään, mitkä ovat ne perusteet, joiden vuoksi eri pakkokeinojen käyttöön liittyviin alioikeuden ratkaisuihin on muutoksenhaku järjestettävä erilaisin muutoksenhakukeinoin ja -menettelyin.

Hovioikeus kysyy, olisiko tarpeen antaa pakkokeinokanteluun liittyviä tarkempia menettelysääntöjä.

Helsingin käräjäoikeus esittää harkittavaksi, tulisiko oikeudenkäymiskaaren 11 lukuun lisätä erillinen säännös pakkokeinoasioiden tiedoksiannoista siten, että kutsut pakkokeinoasian käsittelyyn voidaan lähettää postitse oikeudenkäymiskaaren 11 luvun

² Tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä on sovittu yleissopimuksessa (Napoli II). Yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluu muun muassa avunanto sekä kansallisen että yhteisön tullilainsäädännön rikkomisten vuoksi syytteen ja rangaistukseen saattamiseksi. Tullihallitus katsoo, että yleissopimuksesta seuraavat velvoitteet tulee ottaa huomioon asian jatkovalmistelussa.

3 a §:n mukaisesti kuultavan osoitteeseen, jonka hakija kärjäoikeudelle ilmoittaa. Jos pakkokeinovaatimus on kuultavan poissaollessa hyväksytty ja hän esittää väitteen, ettei hän ollut saanut käsittelystä tietoa, voisi oikeusturvakeinona olla asian uudelleen käsittely kärjäoikeudessa.

Kärjäoikeus toteaa, että ehdotukseen ei sisälly nimenomaista säännöstä siitä, millä edellytyksillä pakkokeinon kohteen oikeudenkäyntikulut tulevat valtion varoista korvattavaksi, jos vaatimus hylätään. Kysymystä on sivuttu muun muassa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2002:85.

Oulun kärjäoikeuden mukaan laissa tulisi säätää selkeästi, milloin "varattava tilaisuus tulla kuulluksi" tarkoittaa lähtökohtaisesti kirjallista kuulemistä ja milloin istunnossa kuulemistä.

Pakkokeinoasian käsittelyn kannalta on parasta, että vaatimuksen esittäjänä toimii pakkokeinoistunnoissa tutkinnanjohtaja tai se tutkija, joka parhaiten tuntee esitutkinnan sisällön ja vaiheen.

Rovaniemen kärjäoikeus katsoo, että PKL:n ehdotuksessa asetetut määräajat parantavat tuomioistuimen mahdollisuuksia ratkaista asia asiaankuuluvasti aikaisemmin syytteen nostamiselle asetetussa määräajassa.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto katsoo, että pakkokeinojen osalta toimikunnan työ näyttää jääneen osittain keskeneräiseksi. Raja rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi sekä rikoksen selvittämiseksi on usein tulkinnanvarainen ja epäselvä. Poliisi- ja pakkokeinolaki ovat nykyisellään sekä mietinnössä esitetyn perusteella edelleen liialti sidoksissa toisiinsa.

Mietinnössä salaisten pakkokeinojen ja salaisen tiedonhankinnan käytölle asetetaan tarpeellisuusvaatimus ja vaatimus erityisestä merkityksestä rikoksen selvittämiseksi. **Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen** mukaan käytännössä tämä erityinen merkitsevyys rikoksen selvittämiseksi voidaan usein todeta vasta esitutkinnan edistyttyä.

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen mukaan päätöksenteon siirtyminen tuomioistuimille muidenkin kuin telepakkokeinojen osalta olisi merkittävä muutos. Perusteluja tälle muutokselle ei esityksestä löydy. Päätös valeostosta ja peitetoinnasta sekä tietolähdetoiminnasta tulisi tehdä hyvin rajoitetulla henkilömäärällä, jotta toiminnan tavoitteita ei vaaranneta eikä aiheuteta tarpeettomia työturvallisuusriskejä.

Mietinnössä edellytetään useilta salaisilta pakkokeinoilta sitä, että poliisin tiedossa tulisi olla tietty yksilöity henkilö. Käytännössä henkilöiden roolit ja henkilöllisyys selviävät vasta tiedonhankinnan edistyessä.

Suomen Asianajajaliitto yhtyy asianajajien eriävään mielipiteeseen, jossa esitetään pidättäminen ja monesta muustakin pakkokeinosta päättäminen vain tutkinnanjohtajalle ja jutun syyttäjälle kuuluvaksi pakkokeinovaltuudeksi. Tutkinnanjohtaja voisi toki delegoida esimerkiksi pakkokeinoistunnossa esiintymisen kollegalleen, mutta hän vastaisi hakemuksesta ja siinä esitettyjen tietojen oikeellisuudesta.

Tuomariliiton mukaan olisi toivottavaa, että etenkin menettelytapoja koskevat säännökset olisi selkeästi kirjattu lakiin siten, että niiden soveltaminen ei vaadi perustelujen läpikäymistä.

Optulan mukaan 4 päivän pidätysaika on kansainvälisen vertailun valossa varsin pitkä aika. Optulan esittää harkittavaksi, tulisiko pidätysmenettelystä säätää nykyistä tarkemmin laissa tai asetuksessa tai antaa sitä ainakin tarkempia hallinnollisia ohjeita.

Optula kiinnittää huomiota myös siihen, että vapaudenmenettämistä koskevien perustelujen tulisi olla nykyistä kattavampia. Tilastointijärjestelmiä olisi kehitettävä niin, että pakkokeinojen käytön tarkoituksenmukaisuutta olisi mahdollisuutta arvioida jälkikäteen. Siksi tietoa olisi kerättävä siitä, johtaako pidättäminen tai vangitseminen syytteen nostamiseen epäillyn rikoksen perusteella.

4.2 Pykäläkohtaiset kannanotot

4.2.1 PKL 1 luku 1 § Soveltamisala

Esitutkinta- ja pakkokeino toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tässä laissa säädetään pakkokeinojen käytöstä ja niiden käytön edellytyksistä, jollei laissa erikseen toisin säädetä.

VKSV:n mukaan pykälän perusteluissa on mainittu eräitä muita lakeja, joiden sisältämät pakkokeinosäännökset erityissäännöksinä syrjäyttävät pakkokeinolain säännökset. Pykälän perustelutekstiin tulisi tältä osin lisätä sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annettu laki (460/2003), koska sen viidennessä luvussa on säädetty merkittävistä pakkokeinoista, joiden soveltamisala liittyy julkaistun viestin sisältöön perustuvien rikosten tutkintaan (esim. 20 §).

Suomen Asianajajaliitto kannattaa toimikunnan ehdotusta uudeksi pakkokeinolain 1 luvuksi.

4.2.2 PKL 1 luku 2 § Suhteellisuusperiaate

Esitutkinta- ja pakkokeino toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat.

RVLE katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi tarkistaa onko suhteellisuusperiaatteesta perusteltua säätää ETL:ssa, PKL:ssa ja PolL:ssa näinkin paljon toisistaan poikkeavasti. Sääntely tulisi toteuttaa mahdollisimman yhtenevällä tavalla ETL:n kanssa. RVLEn mukaan PKL:n säännös voisi kuulua seuraavasti: *Pakkokeinojen käytön tulee olla puolustettavaa suhteessa selvitettävänä olevaan rikokseen [vaihtoehtoisesti rikoksen*

vakavuuteen tai törkeyteen], selvittämistarpeeseen sekä pakkokeinon kohteena olevalle tai muulle henkilölle aiheutuvaan oikeuksiin puuttumiseen.

4.2.3 PKL 1 luku 3 § Vähimmän haitan periaate

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Pakkokeinon käytöllä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä käytön tarkoituksen saavuttamiseksi.

Pakkokeinon käytöllä ei saa aiheuttaa kenellekään tarpeettomasti vahinkoa tai haittaa.

RVLEn mukaan tulisi harkita sitä vaihtoehtoa, että vähimmän haitan periaatteesta säädettäisiin pelkästään esitutkintalaissa.

4.2.4 PKL 1 luku 4 § Hienotunteisuusperiaate

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Pakkokeinoja käytettäessä on vältettävä aiheettoman huomion herättämistä ja toimittava muutenkin hienotunteisesti.

RVLEn mukaan tulisi harkita sitä vaihtoehtoa, että hienotunteisuusperiaatteesta säädettäisiin pelkästään esitutkintalaissa.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan vähimmän haitan periaatteen ja etenkin hienotunteisuusperiaatteen (ehdotettu PKL 1:4) merkitys tuomioistuimenmenettelyn kannalta jäävät perustelujensa osalta epäselviksi. Aiheettoman huomion herättämisen välttämisen osalta mietinnössä ei ole lainkaan käsitelty pakkokeinolain suhdetta oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin. Käräjäoikeus esittää harkittavaksi, tulisiko oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia tältä osin täydentää säätämällä lakiin erilliset säännökset pakkokeinoistunnossa kuvaamisen osalta erityisesti vangitsemisasiain ensimmäisessä käsittelyssä.

Lahden käräjäoikeus pitää hyvänä, että pakkokeinoihin sovellettavat periaatteet on otettu lakiin

4.2.5 PKL 2 luku 1 § Poliisimiehen kiinniotto-oikeus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn.

Poliisimies saa myös ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Poliisimies saa lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista tuomitsemisen yhteydessä on vaadittu, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi.

Jos pidättämiseen on edellytykset, poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillyn kiinni ilman pidättämismääräystäkin, jos pidättämisen toimeenpano voi muuten vaarantua. Poliisimiehen on

ilmoitettava kiinniottamisesta viipymättä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Tämän on 24 tunnin kuluessa kiinniottamisesta päätettävä, onko kiinni otettu päästettävä vapaaksi vai pidätettävä. Kiinnioton jatkuminen yli 12 tuntia edellyttää pidättämisen edellytysten olemassaoloa.

EAOA:n kommentissa viitataan pykälän osalta **PKL 2 luvun 5 §:ään**.

RVLE huomauttaa viranomaisneutraalin sääntelyn osalta.

Pirkanmaan syyttäjänvirasto pitää poliisimiehen oikeutta ottaa kiinni pääkäsittelyn tai päätösharkinnan vastaaja on kannatettava.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto pitää säännöstä kannatettavana.

4.2.6 PKL 2 luku 2 § Yleinen kiinniotto-oikeus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jokainen saa ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta tai rikos on lievä pahoinpitely, näpistys, lievä kavallus, lievä luvaton käyttö, lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, lievä vahingonteko tai lievä petos.

Jokainen saa ottaa kiinni myös sen, joka viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan on pidätettävä tai vangittava.

Kiinni otettu on viipymättä luovutettava poliisimiehelle.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto ja Varsinais-Suomen poliisilaitos ehdottaa, että yleisen kiinniotto-oikeuden luetteloon lisätään lievä väärennys. Tämä antaisi enemmän mahdollisuuksia mm. vuokraamoiden tai liikkeiden kassoille esim. väärennetyksi epäillyn asiakirjan poissaamiseksi ja toisaalta epäillyn välittömään kiinniottoon ja saattamiseen poliisin tutkintatoimenpiteiden kohteeksi.

4.2.7 PKL 2 luku 4 § Kiinniottamisesta ilmoittaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kiinni otetulle on viipymättä ilmoitettava kiinniottamisen syy.

Kiinniottamisesta ilmoittamisesta kiinni otetun läheiselle tai muulle henkilölle säädetään poliisien säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 2 luvun 2 §:n 2 momentissa

RVLE; yksityiskohtaisten perustelujen (sivu 372) mukaan puheena oleva säännös velvoittaisi varsinaisesti kiinniottavaa poliisia tai poliisia, jolle kiinniotettu luovutetaan. Säännös voitaisiin sijoittaa lakiteknisenä toimenpiteenä muualle kuin yleistä kiinniotto-oikeutta koskevien pykälien jälkeen. Muussa tapauksessa säännöksen soveltamisesta saattaa syntyä epäselvyyttä.

4.2.8 PKL 2 luku 5 § Pidättämisen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan pidättää, jos

- 1) rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta;
 - 2) rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty ankaran rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän
 - a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa;
 - b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; tai
 - c) jatkaa rikollista toimintaa;
 - 3) hän on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta nimeään tai osoitettaan taikka antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon; tai
 - 4) hänellä ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa.
- Kun henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan pidättää, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen on muuten 1 momentissa säädetty edellytykset ja epäillyn pidättäminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.
- Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei saa pidättää.

EAOA:n kommentissa viitataan **PKL 2 luvun 1 §:ään** (*Poliisimiehen kiinniottaoikeus*). Pidättämisen edellytyksiä koskevissa perusteluissa todetaan, että mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan rikoksesta epäiltyä tulisi kuulla pidättämisen edellytyksiä harkittaessa. Kuuleminen voisi perustelujen mukaan toteutua siten, että epäillylle kerrotaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen alustava käsitys pidättämisen edellytysten olemassaolosta ja varataan hänelle tilaisuus lausua tästä käsityksestä. Ehdotetun **esitutkintalain 4 luvun 10 §:n** mukaan rikoksesta epäillylle on ilmoitettava oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa kirjallisesti viipymättä kiinniottamisen, pidättämisen tai vangitsemisen tapahduttua. Jotta perusteluissa mainittu mahdollisuus lausua pidättämisen edellytyksistä tosiasiallisesti toteutuisi ja samalla varmistuisi rikoksesta epäillyn mahdollisuus avustajan käyttöön, tulisi **EAOA:n** mukaan vähintäänkin pohtia avustajan käytöstä ilmoittamisesta säätämistä myös PKL 1 luvun yhteyteen. Asialla olisi merkitystä epäillyn oikeusturvan ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen kannalta.

Viitaten pykälän 1 momentin 4 kohdan perusteluihin, **VKSV:n** toteaa ulkomaalaisten osalta, että käytännössä usein käynyt niin, ettei rikosprosessin osallisia heidän poistuttuaan maasta saada enää vapaaehtoisesti osallistumaan Suomessa pidettävään oikeudenkäyntiin. Tällaisia rikosasioita on runsaasti, joka on asianomistajien kannalta ikävä tilanne. Perusteluissa tulisi mainita käytännön vaikeudet maasta poistuvan epäillyn kohdalla. Myös **RVLE** on kiinnittänyt huomiota edellä mainittuun.

Perusteluissa tulisi painottaa, että esitutkinta- ja oikeusviranomaisten on tehtävä tiivistä yhteistyötä välittömästi, kun vailla vakituista asuntoa Suomessa oleva rikoksesta epäilty tavoitetaan. Rikoksen selvittäminen pitää tehdä mahdollisimman ripeästi. Yhtäaikaaisesti rikoksen selvittämisen kanssa on pohdittava näytön riittävyttä ja sitä, onko mahdollista haastaa vastaaja tulevaan oikeudenkäyntiin tai mikäli mahdollista järjestää tuomioistuinkäsittely nopeutetussa menettelyssä - tarvittaessa päivystysjärjestelyssä.

Helsingin käräjäoikeus esittää harkittavaksi, olisiko pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohtaan lisättävä todisteluun vaikuttamisen lisäksi rikoshyödyn kätkeminen pidättämis- tai vangitsemisperusteeksi. Oikeuskäytännössä vangitsemisvaatimuksen tueksi vedotaan ajoittain muiden perusteiden ohella siihen, että henkilö vapaana ollessaan voisi estää rikoshyödyn takaisinsaannin ja siten estää mahdollisen turvaamistoimen täytäntöönpanon.

Keski-Suomen syyttäjänviraston mukaan ei ole lainkaan pohdittu sitä, onko valittu sääntelytapa oikea tai ainakaan ainoa oikea. Se ei nimittäin huomioi rangaistusmaksimeja tai eri rikostyypeistä tuomittavia konkreettisia rangaistuksia. Olisikin harkittava sääntelyä, jossa vangitsemisen edellytys kytkettäisiin maksimi, ei minimirangaistukseen. On monia rikoksia, joiden rangaistusasteikko on 1-10 vuotta vankeutta.

Suomen asianajajaliitto ehdottaa, että esitutkintaviranomaisen kiinniottamaa henkilöä tulee kuulla ennen kun tehdään päätös hänen pidättämisestään. Jos esim. kiinniotettu täysin myöntää sen, minkä takia hänet on otettu kiinni ja aiotaan pidättää, saattaa pidättämiseltä poistua kokonaan perusteet. Liitto ehdottaa uutta momenttia 5 §:n loppuun: *"Ennen päätöstä kiinniotetun pidättämisestä on häntä kuultava ja mikäli pidätykseen päädytään, on pidätetyn ilmaisema käsitys kirjattava päätökseen, ellei hänen käsityksensä pidättämisen edellytyksistä ja tarpeellisuudesta ilmene ennen pidätystä laaditusta kuulustelupöytäkirjasta."*

Demlan mukaan rikoksesta epäillyn oikeusturvan kohentamiseksi olisi tarpeellista määrätä pidätetyille aina puolustaja viran puolesta.

Optula kiinnittää huomiota siihen, että alaikäisiin ei saa kohdistaa mitään vapauteen kohdistuvia pakkokeinoja kuin aivan poikkeuksellisissa tilanteissa.

4.2.9 PKL 2 luku 6 § Kohtuuttoman pidättämisen kieltö

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Ketään ei saa pidättää, jos pidättäminen olisi kohtuutonta asian laadun taikka rikoksesta epäillyn iän tai muiden henkilökohtaisten olosuhteiden vuoksi.

Pykälässä säädettäisiin kohtuuttoman pidättämisen kiellosta ja 12 §:ssä kohtuuttoman vangitsemisen kiellosta. **RVLEn** mukaan jatkovalmistelussa tulisi harkita mainittujen säännösten yhdistämistä esimerkiksi kohtuuttoman vapaudenmenetyksen kielloksi. Vastaavasti voitaisiin harkita tulisiko pakkokeinolakiin ottaa yleisempi pakkokeinojen käytön kohtuullisuutta koskeva periaate. Joka tapauksessa kohtuullistamista koskevat periaatteet ovat päällekkäisiä ehdotetun esitutkintalain suhteellisuusperiaatteen kanssa.

4.2.10 PKL 2 luku 9 § Pidättämiseen oikeutettu virkamies

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Pidättämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat

- 1) poliisiylijohtaja, poliisijohtaja, poliisiylitarkastaja, poliisitarkastaja, lääninpoliisijohtaja, lääninpoliisiylitarkastaja, lääninylikomisario, lääninkomisario, poliisipäällikkö, apulaispoliisipäällikkö, keskusrikospoliisin päällikkö ja apulaispäällikkö, suojelupoliisin päällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty apulaispäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty osastopäällikkö ja esitutkintatehtäviin määrätty ylitarkastaja, liikkuvan poliisin päällikkö, apulaispäällikkö ja liikennepoliisitarkastaja, rikosylitarkastaja, rikostarkastaja, rikosylikomisario, ylikomisario, rikoskomisario ja komisario;
- 2) virallinen syyttäjä;
- 3) Tullihallituksen valvontaosaston päällikkö ja valvontaosaston tullirikostorjunnasta vastaavien yksiköiden päälliköt sekä tullipiirin ja sen valvonnan päälliköt sekä tulliylitarkastaja, jonka Tullihallituksen valvontaosaston tai tullipiirin päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi; ja
- 4) rajavartiolaitoksen päällikkö ja apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, toimistopäällikkö ja ylitarkastaja, rajavartioston ja merivartioston komentaja ja apulaiskomentaja, rajavartioston ja merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö sekä rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö.

Pidättämiseen oikeutetuista puolustusvoimien virkamiehistä säädetään laissa erikseen.

RVLEn mukaan jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota eduskunnassa käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen (HE 219/2008 vp), jossa mm. ehdotetaan nykyisen PKL 1 luvun 6 §:n muuttamista rajavartiolaitoksen pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten osalta.

4.2.11 PKL 2 luku 11 § Vangitsemisen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuimien saa vangitsemisvaatimuksen esittämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä rikoksesta todennäköisin syin epäillyn vangittavaksi 5 §:n 1 momentissa säädetyn edellytyksin.

Kun henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan vangita, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos vangitsemiseen muuten on 5 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset ja vangitseminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää. Jos epäilty on vangittu tämän momentin nojalla, on häntä koskeva vangitsemisasiä käsiteltävä uudelleen siten kuin 3 luvun 11 §:ssä säädetään. Vangitsemisvaatimuksen tekijän pyynnöstä tuomioistuimien voi siirtää vangitsemisasiän uudelleen käsittelyn syyteasiassa toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Tuomioistuimen on heti ilmoitettava päätöksestään tälle tuomioistuimelle.

Rikoksesta todennäköisin syin epäilty, jonka luovuttamista Suomeen tullaan pyytämään, saadaan vangita, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja jos epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden, luovuttamispyyntöön sisällytettävien rikosten määrän tai laadun taikka muiden vastaavien seikkojen perusteella on syytä epäillä, ettei hän saavu vapaaehtoisesti Suomeen syytetoimenpiteitä varten.

Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei saa vangita.

VKSV:n mukaan vakavissa tapauksissa on pohdittava myös (ulkomaalaisen) epäillyn pidättämistä tai vangitsemista. Vangitsemisessa Suomeen luovuttamista varten tulisi

esitöissä taikka lain sanamuotoa muuttaen ottaa huomioon, ettei kovin korkeita edellytyksiä voida asettaa epäilylle siitä, ettei luovutettavaksi pyydettyä vapaaehtoisesti saavu Suomeen syytetoimenpiteitä varten. Mikäli pelkästään vastahakoisuuden toteen näyttämiseksi joudutaan usein ensin käyttämään luovutuspyyntöä tehottomampia oikeusapukeinoja, on tämä omiaan olennaisesti viivästyttämään rikosoikeudenkäyntiä. Oikeudenkäynnin viivästyminen puolestaan aiheuttaa merkittäviä ongelmia kaikille asianosaisille mukaan lukien rikoksesta epäilylle.

Pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle ehdotetaan oikeutta kannella päätöksestä, jolla PKL 2 luvun 11 §:ään perustuva vangitsemisvaatimus on hylätty. Koska uuteen seikkaan perustuva uudelleen pidättäminen ja vangitseminen ovat myös mahdollisia, kanteluun turvautuminen jäänee **Helsingin hovioikeuden** käsityksen mukaan harvinaiseksi. Kuitenkin kantelun yhteydessä saatetaan vedota myös uusiin seikkoihin, jolloin tosiasiaa vangitseminen tapahtuisi ensiasteessa hovioikeudessa, eikä epäilyllä olisi kantelumahdollisuutta.

Helsingin käräjäoikeus ehdottaa ehdottaa, että tuomioistuin voisi omasta aloitteestaan ja mahdollisuuksien mukaan asianosaisia kuultuaan päättää 1) vangitsemisesta oikeudenkäynnin kulun turvaamiseksi, kun vastaaja pakoilee oikeudenkäyntiä ja 2) tuomitun vangitsemisesta pakkokeinolain 2 luvun 12 §:n mukaan, kun tuomittu rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Tilanteessa, jossa vastaaja ei noudata käräjäoikeuden antamaa määräystä saapua oikeudenkäyntiin, tulisi käräjäoikeudella olla itsenäinen mahdollisuus määrätä henkilö vangittavaksi. Tuomitun vangitsemisen osalta käräjäoikeuden näkemyksen perusteena on yhdenvertaisuus: jos vangitsemisesta voidaan mainituissa tilanteissa päättää vain syyttäjän (tai asianomistajan) vaatimuksesta ja jos syyttäjien omaksuma käytäntö on epäyhtenäinen, ei käräjäoikeudella ole mahdollisuutta yhdenmukaistaa käytäntöä.

Optulan mukaan, jos alle 18-vuotiasta esitetään vangittavaksi, käsittelyyn tulisi saada mukaan nuoren vanhempi ja/tai sosiaaliviranomainen. Kiinniotetun lapsen sijoittamispaikka tulisi olla muu kuin poliisivankila. Nykyisen ja ehdotetun PolL 2 luvun 2 §:n 2 momentissa on säännös kiinniotetun lapsen sijoittamisesta. Vastaavista periaatteista tulisi myös säätää PKL:ssa.

4.2.12 PKL 2 luku 12 § Tuomitun vangitsemisen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuin saa virallisen syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta määrätä ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangittavaksi tai pidettäväksi edelleen vangittuna, jos

- 1) tuomittu rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 2) tuomittu rangaistus on vähemmän kuin kaksi vuotta vankeutta mutta vähintään yksi vuosi vankeutta ja on todennäköistä, että tuomittu
 - a) lähtee pakoon tai muuten karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa; tai

- b) jatkaa rikollista toimintaa;
- 3) tuomittu rangaistus on vähemmän kuin yksi vuosi vankeutta ja
 - a) tuomitulla ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa; tai
 - b) hänet on tuomittu yhdellä tai useammalla päätöksellä vankeusrangaistukseen useista lyhyin väliajoin suoritetuista rikoksista ja vangitseminen on tarpeen vakavuusasteeltaan samanlaisen rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi.

Päätös tuomitun vangitsemisesta on voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai muutoksenhakutuomioistuimella on toisin päättänyt.

VKSV:n mukaan perusteluissa olisi syytä mainita, että tuomioistuimen tulisi vastaisuudessa prosessinjohtonsa puitteissa nostaa esiin kysymys tuomitun vangitsemisesta, jos vaatimusta ei ole esitetty, vaikka lainmukaiset edellytykset vangitsemiselle ovat ilmeiset. Vaatimuksen esittämisen laiminlyönti on voinut mm. johtua epähuomiosta. Näin voi käydä puhtaasti inhimillisistä syistä esimerkiksi laajassa ja oikeudellisesti vaikeassa jutussa, jossa syyttäjän on käsittelyn aikana täytynyt lausua lukuisista muista asioista.

RVLE ehdottaa, että jatkovalmistelun yhteydessä voitaisiin vielä tarkistaa kaikkien sellaisten pakkokeinojen voimassa pitäminen, missä muutoksenhaku on mahdollista.

Espoon käräjäoikeuden mukaan käräjäoikeudella tulee olla mahdollisuus määrätä rangaistuksesta itsenäisesti ilman syyttäjän tai asianomistajan vaatimusta. Säännöksen muuttamiselle ei ole tarvetta tältä osin.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan rikoksesta tuomitun vangitseminen tai vangittuna pitäminen voidaan nähdä osana rangaistuksen määräämistä, mikä kuuluu viime kädessä tuomioistuimelle. Myös tältä osin vastaajan oikeusturva on taattavissa tuomalla vangitsemiskysymys keskusteltavaksi ennen päätöksentekoa. Syyttäjien käytäntö vangitsemisvaatimusten osalta saattaa lisäksi vaihdella, minkä vuoksi vastaajien yhtenäisen kohtelun turvaamiseksi tuomioistuimella tulee olla mahdollisuus määrätä asiasta itsenäisesti ilman syyttäjän tai asianomistajan vaatimusta. Tuomariliitto ei siten näe tarvetta voimassa olevan PKL 1 luvun 26 §:n muuttamiselle tältä osin.

4.2.13 PKL 2 luku 14 § Uudelleen vangitseminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Rikoksesta vangittua, joka on päästetty vapaaksi, ei saa uudelleen vangita samasta rikoksesta sellaisen seikan nojalla, joka on ollut viranomaisen tiedossa sen päättäessä vangitsemisesta.

OKa kiinnittää huomiota valintaan käyttää säännöksessä ja sen perusteluissa termiä viranomainen, kun vangitsemisesta voi päättää vain tuomioistuin.

Keski-Suomen syyttäjänviraston mukaan saavuttamiseksi pykälän sanamuotoa tulisi tarkistaa niin, että se estäisi jo vangitsemisvaatimuksen esittämisen pykälässä tarkoitettussa tilanteessa. Pykälä jättää avoimeksi tilanteen, jossa uudelleen

vangitsemisessa seikka on kyllä aiemmin ollut vangitsemisvaatimuksen esittäjän, muttei vangitsemisesta päättävän eli tuomioistuimen tiedossa

4.2.14 PKL 3 luku 1 § Vangitsemisesta päättävä viranomainen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Vangitsemisesta päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Ennen syytteen nostamista pidätetyn vangitsemisesta saa päättää myös muu käräjäoikeus, jossa asian käsittely käy sopivasti päinsä. Käräjäoikeuksien päivystyksestä kiireellisissä tapauksissa säädetään oikeusministeriön asetuksella.

Vangitsemista koskevaa asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnosta säädetään.

RVLEN näkemyksen mukaan yksityiskohtaisissa perusteluissa voitaisiin selkeyden vuoksi mainita se, että pidätetyn vangitsemista koskeva säännös koskee vain tätä tilannetta, eikä säännöstä enää sovellettaisi jo vangitun vangitsemisasian uudelleen käsittelyssä, mistä säädetäisiin ehdotetussa 15 §:ssä.

Ehdotuksen mukaan vangitsemisasian voi ennen syytteen nostamista käsitellä "myös muu käräjäoikeus, jossa asian käsittely käy sopivasti päinsä." **Helsingin käräjäoikeus** katsoo, että muutos on oikeansuuntainen: pakkokeinoasioiden lyhyet määräajat ja päivystysjärjestelyt puoltavat joustavuutta. Myös pidätetyn etu on saada vapaudenmenetyks nopeasti ja joustavasti tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Espoon käräjäoikeuden mukaan erityisesti poliisien, mutta myös käräjäoikeuksien työn helpottamiseksi laaja forum -säännös on paikallaan. Pakkokeinoasioissa määräajat ovat yleensä lyhyitä, mikä myös puoltaa joustavaa oikeuspaikkasäännöstä.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa toimikunnan ehdotusta tuomioistuinmenettelystä vangitsemisasiassa.

Tuomariliiton mukaan käytännössä saattaa esiintyä laajojen poliisipiirien johdosta tilanteita, joissa poliisipiirin rajat muodostavat alueen, joka kuuluu useamman hovioikeuspiiriin alueeseen. Erityisesti poliisien, mutta myös käräjäoikeuksien työn helpottamiseksi laaja forum -säännös on paikallaan. Pakkokeinoasioissa määräajat ovat yleensä lyhyitä, mikä myös puoltaa joustavaa oikeuspaikkasäännöstä. Myös päivystystä koskevan sääntelyn osalta tulisi forum -säännöksen olla yhtä joustava.

4.2.15 PKL 3 luku 2 § Vangitsemisvaatimuksen tekijä

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinnan aikana vangitsemisvaatimuksen tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ennen vaatimuksen tekemistä siitä on ilmoitettava viralliselle syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vangitsemisvaatimuksen tekemisestä. Kun asia on esitutkinnan päätyttyä siirretty

syyttäjälle, hän päättää vangitsemisvaatimuksen tekemisestä. Vaatimuksen tuomitun vangitsemisesta voi myös tehdä hänelle rangaistusta vaatinut asianomistaja.

Tuomioistuin ei saa omasta aloitteestaan määrätä rikosasian vastaajaa vangittavaksi.

Espoon käräjäoikeus ehdottaa harkittavaksi olisiko tuomioistuimille syytä antaa mahdollisuus itsenäisesti määrätä vireillä olevassa asiassa oikeudenkäyntiä karttavan vastaajan vangitsemisesta prosessin turvaamiseksi. Tuomioistuimelle pitää antaa riittävät keinot käräjäoikeudessa vireillä olevan oikeudenkäyntimenettelyn toteutumisen turvaamiseksi ja juttujen viipymisen ehkäisemiseksi.

Lakimiesliitto kiinnittää huomiota 2 momenttiin sisältyvään kieltoon. Tämä näyttäisi sulkevan tuomioistuimen oma-aloitteisen vangitsemisoikeuden kokonaan pois. Kyseessä olisi nykykäytäntöön verrattuna muutos, johon ei ole riittävän vakuuttavia perusteita.

Tuomariliitto saattaa harkittavaksi, olisiko tuomioistuimille kuitenkin syytä antaa mahdollisuus itsenäisesti määrätä vireillä olevassa asiassa oikeudenkäyntiä karttavan vastaajan vangitsemisesta prosessin turvaamiseksi.

Jos rikosasian vastaaja jää saapumatta sakon uhalla haastettuna oikeuteen, tuomioistuin voi määrätä ROL 8 luvun 5 §:n perusteella vastaajan tuotavaksi oikeudenkäyntiin. Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 33 §:n perusteella vapaudenmenetyks saa tuolloin kestää enintään viisi vuorokautta. Tuo aika voi olla liian lyhyt pääkäsittelyn järjestämiseksi, koska vastaajan kiinniottaminen voi osua viikonloppuun, jolloin tuomioistuin ei voi aloittaa pääkäsittelyn järjestämistä ja muita oikeudenkäynnin asianosaisia voi olla erittäin suuri määrä. **Tuomariliiton** näkemyksen mukaan tuomioistuimelle pitää antaa riittävät keinot käräjäoikeudessa vireillä olevan oikeudenkäyntimenettelyn toteutumisen turvaamiseksi ja juttujen viipymisen ehkäisemiseksi.

4.2.16 PKL 3 luku 6 § Vangitsemisvaatimuksen käsitteleminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Vangitsemisvaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen on oltava läsnä vaatimusta käsiteltäessä. Määrätty virkamies voi käyttää vangitsemisvaatimuksen tehneen virkamiehen puhevaltaa siltä osin kuin käyttämistä ei ole rajoitettu vaatimuksessa.

Pidätettyä olevaa vangittavaksi vaadittua on kuultava henkilökohtaisesti vangitsemisvaatimuksesta. Jos tuomioistuin harkitsee soveliaaksi, kuuleminen voi tapahtua vangittavaksi vaaditun olematta läsnä istuntosalissa käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena, vangittavaksi vaadittu on tuotava tuomioistuimeen. Vangittavaksi vaaditulle on varattava tilaisuus käyttää avustajaa vaatimusta käsiteltäessä.

Vangittavaksi vaaditulle, jota ei ole pidätetty, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi vaatimuksesta paitsi, jos hän ei ole Suomessa, on tietymättömissä taikka välttelee esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä. Tiedossa olevalle vangittavaksi vaaditun asiassa valtuuttamalle avustajalle on kuitenkin varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Vangitsemisvaatimuksen tai syytteen käsittelystä

ilman laillista estettä pois jäänyt vastaaja saadaan määrätä vangittavaksi poissaolostaan huolimatta.

Espoon käräjäoikeus katsoo, että estettä ei pitäisi olla sille, että kuuleminen voitaisiin toteuttaa videoyhteyden avulla myös muiden menettelyssä osallisten osalta (2 mom.). Käytännössä kysymykseen tulevat vaatimuksen esittäjä eli poliisi tai syyttäjä, vangittavaksi vaaditun avustaja sekä tulkki. Koskee myös PKL 3 luku 15 § 3 momenttia.

Oulun käräjäoikeus huomauttaa, että oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa on videokuulemiselle asetettu tarkat ja itse käsiteltävään asiaan liittyvät perusteet, joskin myös kuultavaa koskevat taloudelliset syyt. Vangittavaksi vaaditun/vangitun videoteitse kuulemisen olisi perustuttava joko hänen omaan suostumukseensa tai ainakin siihen, ettei hän ilmoita vastustavansa videokuulemista, ellei ole erityistä aihetta järjestää videokuulemista vastoin hänen tahtoaan, joita voisivat olla esimerkiksi turvallisuussyyt tai kuljettamiseen kuuluva poikkeuksellisen pitkä kuljetusmatka tai hankaluus.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto kiinnittää huomiota siihen, että sääntely (1 mom.) säilytetään ennallaan. Vangitsemisvaatimuksen tekijä tai hänen määräämänsä virkamiehen on oltava läsnä vangitsemisvaatimuksen käsittelemisessä. Sääntely on epäonnistunut, koska virkamiehen tulee aina olla perehtynyt asiaan. Toimivalta pitäisi säätää virka-asemaan liittyväksi.

Lakimiesliitto katsoo, että pykälä tullee tulkita siten, että videoneuvottelua tai muuta soveltuvaan teknistä tiedonvälitystapaa voidaan käyttää pidätettynä olevan vangittavaksi vaaditun kuulemiseen myös ilman tämän suostumusta. Nyt tätä ei erikseen todeta säädöstekstissä. Selvyiden vuoksi saattaisikin olla tarpeellista muokata sanamuotoa niin, että edellä mainittu seikka ilmenee lainkohdasta yksiselitteisesti. Pohdittavaksi voisi ottaa myös sen, tulisiko vangittavaksi vaaditulle antaa oikeus estää asian käsittely videoyhteyttä käyttäen, mikäli tähän olisi perusteltu syy.

Tuomariliiton käsityksen mukaan estettä ei pitäisi olla sille, että kuuleminen voitaisiin toteuttaa samoin myös muiden menettelyssä osallisten osalta. Käytännössä kysymykseen tulevat vaatimuksen esittäjä eli poliisi tai syyttäjä, vangittavaksi vaaditun avustaja sekä tulkki. Sama koskee **PKL 3 luvun 15 §:n 3 momenttia**.

4.2.17 PKL 3 luku 8 § Vangitsemisasiassa esitettävä selvitys

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Vangitsemisasiassa käsitellyssä on esitettävä selvitys vangitsemisen edellytyksistä. Tutkittavana olevasta rikoksesta ei saa esittää tämän sekä vangittavaksi vaaditun vangitsemisvaatimuksen johdosta esittämän lisäksi muuta selvitystä, ellei tuomioistuimien katso siihen olevan erityistä syytä.

Tuomariliitto kiinnittää huomiota, että perustelujen (s. 381, 112) mukaan vangitsemisasiassa lähtökohtaisesti esitetään vain kirjallisia todisteita, kuten

kuulustelupöytäkirjoja. Koska tämä muodostaa poikkeuksen yleisprosessuaaliseksi katsottavasta suullisuusperiaatteesta ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 §:n 2-kohdan nimenomaisesta kiellosta käyttää tuollaisia todistelukeinoja, tästä olisi hyvä säätää lakitekstissä. Korkein oikeus näyttäisi suhtautuvan erityisen kriittisesti ns. perusteluilla säätämiseen (KKO 2009:73, kpl 7)³.

4.2.18 PKL 3 luku 12 § Vangitsemismääräyksen täytäntöönpanoon liittyvä menettely

Esitutkinta- ja pakkokeino toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kun tuomioistuin on määrännyt vangittavaksi epäillyn, joka ei ole ollut läsnä asiaa käsiteltäessä, määräyksen täytäntöönpanosta on viipymättä ilmoitettava toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Vangitsemisasiasta on otettava tuomioistuimessa uudelleen tutkittavaksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua siitä, kun epäilty on vangitsemismääräyksen johdosta menettänyt vapautensa.

Tuomariliitto ehdottaa, että selvyuden vuoksi säännöksessä olisi perusteluissa selostettu nykyistä käytäntöä vastaava lisäys, että ulkomailla kiinni otetun osalta määräaika alkaa siitä, kun kiinni otettu on Suomen maaperällä.

4.2.19 PKL 3 luku 14 § Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten

Esitutkinta- ja pakkokeino toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kun tuomioistuin päättää läsnä olevan epäillyn vangitsemisesta, sen on, jollei syytettyä jo ole nostettu, asetettava määräaika, jonka kuluessa syyte on nostettava. Aikaa syytteen nostamiselle ei saa määrätä pidemmäksi kuin on välttämätöntä esitutkinnan päättämiseksi ja syytteen valmistelemiseksi.

Jos syytteen nostamiselle määrätty aika osoittautuu liian lyhyeksi, tuomioistuin voi virallisen syyttäjän viimeistään neljä päivää ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaika. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Vangitulle ja hänen avustajalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluksi pyynnöstä. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos hän niin haluaa. Jos tuomioistuin harkitsee soveliaaksi, vangitun kuulemisessa voidaan käyttää 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua teknistä tiedonvälitystapaa. Jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena, vangittu on tuotava tuomioistuimeen.

Vangittua vastaajaa koskevan syyteasian tuomioistuinkäsittelyssä noudatettavista määräajoista säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997).

VKSV ja Keski-Suomen syyttäjänvirasto katsoo, ettei ole perusteltua, että vangitsemisasioiden (4 pvä) ja PKL 5 luvun 8 §:ssä mainituissa matkustuskieltoasioissa (7 pvä) olisi voimassa erilaiset aikarajat syytteen nostamiselle asetetun määräajan pidentämistä koskevan pyynnön esittämiselle. Aikarajojen erilaisuus aiheuttaisi käytännön lainkäyttötoiminnassa todennäköisesti turhia ongelmia. Aikarajojen tulisi

³ KKO 2009:73 tuomion perustelut, 7 kappaleen viimeinen virke: "Hallituksen esityksessä mainitulle, edeltä 3 kohdasta ilmenevälle kannanotolle huumausaineen käyttörikoksen sisällyttäminen rattijuopumusrikokseen ei voida perustellusti antaa sellaista muut tulkintavaihtoehtoja yksittäistapauksessa poissulkevaa merkitystä kuin hovioikeus on nyt ratkaisussaan tehnyt."

näissä henkilöä koskevissa pakkokeinoissa olla yhdenmukaiset, joko seitsemän tai neljä päivää ennen määräajan umpeutumista.

RVLEn mukaan ehdotettu sääntely (4 päivää) vaikuttaa liian tiukalta. Jos säännöstä lievennetään, tulisi muutos huomioida myös luvun 17 §:ssä.

Helsingin käräjäoikeus esittää harkittavaksi, voisiko käräjäoikeus lyhentää syytteen nostamisen määräaika esimerkiksi tilanteissa, joissa olosuhteet ovat selvästi muuttuneet vangitsemispäätöksen jälkeen. Jos epäiltyjen rikosten määrä tai vakavuus vähenee, mutta vangitsemisen edellytykset sinänsä ovat olemassa, on käräjäoikeudella nykyisin lähinnä mahdollisuus huomauttaa tutkinnanjohtajalle tai syyttäjälle, että vangitseminen voi muodostua kestoltaan kohtuuttomaksi jo ennen aiemmin määrättyä syytteen nostamisen määräaika.

Espoon käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksessa määräajalle ei ole asetettu enimmäispituutta kuten matkustuskiellolle, jota voidaan pitää lievempänä pakkokeinona. Olisiko syytä säätää käräjäoikeudelle mahdollisuus lyhentää asetettua määräaika, jos olosuhteet ovat muuttuneet.

Keski-suomen syyttäjänviraston mukaan 2 momentti jättää täysin avoimeksi sen, mikä tuomioistuin päättää määräajan jatkamisesta. Muutoin vangitsemisasioidelle ehdotetaan vaihtoehtoisia foorumeita ajalle ennen syytteen nostamista. Momenttia olisi selkeytettävä esimerkiksi siten, että määräajan pidentämisestä päättäisi aina syytteen käsittelevä tuomioistuin riippumatta siitä, onko se alun perin määrännyt määräaika.

Oulun syyttäjänviraston mukaan mainittu neljän päivän ratkaisu on oikea. Toisaalta syytteen viimeistely vangitun asiassa jää usein hyvin lähelle määräajan viimeistä päivää. Viraston mukaan määräaika voitaisiin lyhentää 2 päivään, jolloin syyttäjä osaa jo varmuudella arvioida valmistuuko syyte vai ei. Viraston käsityksen mukaan ainakin vangitsemisasioiden uudelleen käsittelyä koskevassa asiassa myös pidättämiseen oikeutettua virkamiestä voitaisiin kuulla videoneuvottelun välityksellä (PKL 3 luku 15 §).

Suomen asianajajaliitto kannattaa sitä (14 § 2 mom.), että lisäajan saaminen syytteen nostamiseen tulee hakea riittävän ajoissa ennen alkuperäisen määräajan päättymistä ja, että päätös mahdollisesta jatkoajasta on tehtävä alkuperäisen määräajan kuluessa.

Tuomariliitto huomauttaa, että ehdotuksessa määräajalle ei ole asetettu enimmäispituutta kuten matkustuskiellolle, joka on vangitsemista lievempi pakkokeino. Liitto saattaa harkittavaksi olisiko syytä säätää käräjäoikeudelle mahdollisuus lyhentää asetettua määräaika, jos olosuhteet ovat muuttuneet. Nykykäytännössä nämä tilanteet on säädöksen puuttuessa pyritty hoitamaan siten, että tutkinnanjohtajalle korostetaan tavoitetta saattaa asia heti esitutkinnan valmistuttua syyttäjälle syyteharkintaa varten tai vangitsemisen kohtuuttomuuden vuoksi vangittu on päästetty vapaaksi.

4.2.20 PKL 3 luku 15 § Vangitsemisasian uudelleen käsittely

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos rikoksesta epäilty on vangittu, sen tuomioistuimen, joka tulee käsittelemään syytteen, on vangitun pyynnöstä otettava vangitsemisasia tuomion antamiseen asti uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua pyynnön esittämisestä. Ennen syytteen nostamista uudelleen käsittely saadaan suorittaa myös siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiiriin säilyttämispaikkakunta kuuluu. Vangitsemisasiaa ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluessa asian edellisestä käsittelystä.

Tuomioistuimen tulee ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi 1 momentissa säädettyä aikaisemminkin, jos siihen on aihetta edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen seikan johdosta. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on välittömästi ilmoitettava tuomioistuimelle ja vangitulle sellaisesta olennaisesta olosuhteista tapahtuneesta muutoksesta, joka antaa aiheen uudelleenkäsittelyyn.

Vangitulle ja hänen avustajalleen sekä asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi vangitsemisasiaa uudelleen käsiteltäessä, jollei vangittu tai mainittu virkamies ilmoita, ettei kuuleminen ole tarpeen. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos vangittu niin haluaa tai hänen kuulemiseensa asian selvittämiseksi on muuten syytä. Jos tuomioistuimella on harkitsee soveliaaksi, vangitun kuulemisessa voidaan käyttää 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua teknistä tiedonvälitystapaa. Jos tuomioistuimella pitää sitä tarpeellisenä, vangittu on tuotava tuomioistuimeen.

Helsingin käräjäoikeus esittää harkittavaksi, että lain sanamuotoa täsmennettäisiin niin, että siitä käy selkeästi ilmi, että pidättämiseen oikeutettua virkamiestäkin voidaan kuulla videoneuvottelua käyttäen. Nyt ehdotetussa muodossa 15 §:n 3 momentin voi lukea niinkin, että vain vangittua voidaan kuulla videoneuvottelua käyttäen.

4.2.21 PKL 3 luku 16 § Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos tuomioistuimella peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn taikka määrää toimitettavaksi uuden pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on vangittuna, on sen samalla päätettävä, onko syytä pitää hänet edelleen vangittuna. Vangitsemisasian uudelleen käsittely ei kuitenkaan ole tarpeen sinä aikana, kun pääkäsittelyä on lykätty jonkun samassa asiassa vastaajana olevan mielentilan tutkimisen johdosta.

Tuomioistuimen on määrättävä vangittuna pitämisestä myös silloin, kun tuomiota ei julisteta heti pääkäsittelyn päätyttyä.

Helsingin hovioikeus toteaa, että vangitun asiassa hovioikeus pääkäsittelyn päätteeksi lausuu vangittuna pitämisestä. Vaikka tuomio tulee OK 24:17.2:n mukaan antaa 30 päivän kuluessa pääkäsittelyn päättymispäivästä, tuomion antaminen toisinaan viivästyy. Nykyään esiintyy useita ns. "mammuttijuttuja", joissa hovioikeuden tuomion antaminen vie useita kuukausia. Vastaava tilanne esiintyy myös käräjäoikeuksien kohdalla pääkäsittelyn toimittamisen ja tuomion antamisen välillä, mutta tällöin vangitulla vastaajalla on aina kantelumahdollisuus hovioikeuteen (2 mom.). **Helsingin**

hovi oikeus kiinnittää huomiota siihen, ettei mietinnössä ei ole lainkaan arvioitu, tulisiko tällaisia hovioikeuden kansliatuomion antamiseen liittyviä välivaiheita koskien antaa säännöksiä vangitsemisasian mahdollisesta uudelleen käsittelystä. Muutoksenhaun ohjaaminen korkeimpaan oikeuteen ei ole perusteltua, koska vangittuna pitäminen perustuu hovioikeuden pääkäsittelyssä esitettyyn aineistoon, mikä ei ole ennen hovioikeuden tuomion antamista muiden kuin hovioikeuden arvioitavissa. Vaikka tilanteiden lukumäärä ei olisikaan suuri, sääntelemätön tilanne ei ole periaatteellisesti tyydyttävä.

Espoon kärjäoikeuden mukaan säännöksen soveltamista selkeyttäisi kuitenkin se, että siinä säädettäisiin, millä edellytyksillä vastaaja voidaan vangita tai pitää vangittuna silloin, kun asiaa ei ratkaista heti pääkäsittelyn päättyessä, vaan asiassa annetaan kansliatuomio. Lakitekstiin voitaisiin myös lisätä mietinnön yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevä viittaus 2 luvun 11 pykälään.

Tuomariliiton mukaan lainkohdan soveltamista selkeyttäisi kuitenkin se, että siinä säädettäisiin, millä edellytyksillä vastaaja voidaan vangita tai pitää vangittuna silloin, kun asiaa ei ratkaista heti pääkäsittelyn päättyessä, vaan asiassa annetaan kansliatuomio. Myös lakitekstiin voitaisiin lisätä mietinnön yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevä viittaus 2 luvun 11 pykälään.

4.2.22 PKL 3 luku 17 § Vangitun päästäminen vapaaksi

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuimen on määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn perusteella tai syyteen hylkäämisen vuoksi.

Tuomioistuimen on asianomaisen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole. Vangittu on määrättävä päästettäväksi vapaaksi myös, jos syytetty ei ole nostettu sille määrättyssä ajassa eikä sen kuluessa ole tehty päätöstä määräajan pidentämisestä. Vangittua tai hänen avustajaansa ei tarvitse kutsua asian käsittelyyn.

Esitutkinnan aikana ennen pykälän 2 momentissa tarkoitetun esityksen tekemistä siitä on ilmoitettava viralliselle syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen esityksen tekemisestä.

VKSV huomauttaa 3 momentin osalta, että ilmoitus tulee tehdä sille syyttäjälle, joka ilmeisesti tulee toimimaan syyttäjänä asiassa, eli pääsääntöisesti samalle syyttäjälle, jolle 3 luvun 2 §:n mukaan on pitänyt tehdä ilmoitus vangitsemisvaatimuksen esittämisestä.

Helsingin kärjäoikeus ehdottaa, että vangitun vapauttamisen tulisi voida tapahtua myös välittömästi tutkinnanjohtajan päätöksellä, josta ilmoitettaisiin kärjäoikeudelle. Ehdotuksen perusteena on, että tutkinnanjohtajan ehdottaessa vangitun vapauttamista kärjäoikeus ei voine päätyä muuhun ratkaisuun kuin vapauttaa epäiltyä, joten oikeussuojajasyistä kärjäoikeuskäsittely ei ole tarpeen.

Käräjäoikeus kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että muuten seikkaperäinen lainkohta ei näyttäisi sisältävän sääntelyä siihen käytännössä hyvin tavalliseen tilanteeseen, jossa vangittu tuomitaan pääkäsittelyn päätteeksi ehdolliseen vankeusrangaistukseen tai ehdottomaan vankeusrangaistukseen niin, ettei häntä määrätä pidettäväksi edelleen vangittuna.

Vantaan käräjäoikeuden mukaan vangitun vapaaksi päästämisen osalta tarkoituksenmukaista olisi, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi omalla päätöksellään päästää tutkintavankinsa vapaaksi. Ei ole tarpeen, että käräjäoikeus toimii vapaaksipäästö -asiassa kumileimasimena.

Espoon käräjäoikeuden mukaan vapaaksi päästämisen voisi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies siitä huolimatta, että vangitsemisesta on päättänyt tuomioistuin. Vapauttamisesta pitäisi kuitenkin tehdä ilmoitus käräjäoikeudelle.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto huomauttaa, että 2 momentin sanamuoto määrää vangitun päästettäväksi vapaaksi myös siinä tilanteessa, että käräjäoikeus ei ole määrääjassa tehnyt mitään päätöstä syyttäjän jatkoaikahakemukseen, toisin sanoen käräjäoikeus on laiminlyönyt 14 § 2 momentissa säädetyn velvollisuutensa ratkaista asia ennen syytteen nostamiselle varatun määrääjän umpeutumista. 2 luvun 14 §:stä seuraisi, ettei tällä perusteella vapautettua, esim. murhasta epäiltyä ja sittemmin elinkaudeksi vankeuteen tuomittavaa vaarallista väkivaltarikollista mahdollisesti voitaisi vangita uudelleen kuin vasta tuomiossa.

Pirkanmaan syyttäjänvirasto pitää 3 momentin esitutkintaviranomaisen ilmaisuvelvollisuutta loogisena lisäyksenä.

RISE katsoo, että 1 momentti on puutteellinen, koska siitä puuttuu maininta vapaaksi päästämisestä tilanteessa, jossa tuomioistuin määrää vankeusrangaistukseen tuomitun vapautettavaksi. RISE:n mukaan vapauttaminen vankilan kautta on tarpeellista, joten tämä ja edellytykset on kirjattava lakiin.

RISE ehdottaa harkittavaksi perusteluissa mainitun velvollisuuden antaa rahaa ja matkalippu vapautettavalle tutkintavangille nostamista laintasolle.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan vapaaksi päästäminen on luonteeltaan sellainen toimi, jonka voisi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies siitä huolimatta, että vangitsemisesta on päättänyt tuomioistuin, kuten ehdotuksessa on laita vähäisen poikkeuksen myöntämiseen tuomioistuimen määräämässä lähestymiskiellosta. Vapauttamisesta pitäisi kuitenkin tehdä ilmoitus käräjäoikeudelle.

Jos kaikkia vapaaksi päästämisiä ei voi jättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tehtäväksi, **Tuomariliitto** ehdottaa, että ainakin tuomioistuimen pitäisi voida antaa tutkinnanjohtajalle valtuus vapaaksi päästämiseen. Sellainen valtuus sopisi erittäin hyvin tilanteisiin, joissa vangitseminen on perustunut tutkinnallisiin syihin.

4.2.23 PKL 3 luku 19 § Muutoksenhaku (vangitsemisasiassa)

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Vangitsemisasiassa annettuun päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla. Vangittu saa kannella vangitsemispäätöksestä ja syytteen nostamiselle asetetusta määräajasta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella päätöksestä, jolla 2 luvun 11 §:ään perustuva vangitsemisvaatimus on hylätty.

Kantelulle ei ole määräaika. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Jollei kantelua jätetä tutkimatta tai selvästi perusteettomana hylätä, sen johdosta on asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tai vangittavaksi vaaditulle varattava tilaisuus vastauksen antamiseen hovioikeuden tarkoituksenmukaiseksi katsomalla tavalla, jollei se ole ilmeisesti tarpeetonta.

Syytteen nostamiselle määrättyä aikaa ja määräajan pidentämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

VKSV katsoo, että myös pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tulee antaa kantelu-oikeus vangitsemisvaatimuksia koskevissa asioissa. Muutoksenhaku-oikeuden täydellinen puuttuminen estää nykyään ylempää oikeusastetta antamasta oikeuskäytäntöä ohjaavia ratkaisuja alemman oikeusasteen selvästi virheellisissäkään vangitsemisvaatimuksen hylkäävissä ratkaisuissa.

Perusteltua olisi, että syyttäjää saisi kannella myös tapauksissa, joissa tuomittua ei ole määrätty vangittavaksi tai pidettäväksi vangittuna. Tämä saattaisi vähentää syyttäjien tarvetta varsinaiseen muutoksenhakemiseen.

Helsingin hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että mietinnössä on tavoitteeksi asetettu sääntelyn selkeyttäminen. Tämä sekä ehdotuksen mukainen oikeussuojakeinojen käytön lisääminen johtaa kysymään, mitkä ovat ne perusteet, joiden vuoksi eri pakkokeinojen käyttöön liittyviin alioikeuden ratkaisuihin on muutoksenhaku järjestettävä erilaisin muutoksenhakukeinoin ja -menettelyin. Kysymys olisi edellyttänyt arviointia. (myös PKL 5:12, PKL 3:14, PKL 4 luku, PKL 8:17, PKL 10:41 ja 58).

Hovioikeus kiinnittää myös huomiota siihen, että mietinnön jaksossa “keskeiset ehdotukset” on pakkokeinolakia käsittelevässä osassa väliotsikon “tuomioistuimenmenettely vangitsemisasiassa” alla lausuttu, että muutoksenhaku koskeva pykälä (PKL 3:19) koskisi muuta kuin tuomitun vangitsemista (mietinnön s. 251). Vastaavaa lausumaa ei sisälly mietinnön yksityiskohtaisissa perusteluissa mainitun lainkohdan alla esitettyyn (s. 385–386). Perustelulausuma poikkeaa nykyisestä käytännöstä, jonka mukaisesti käräjäoikeuden tuomiossa vangituksi määrätty vastaaja valituksensa yhteydessä tai sitä ennen kantelee vangittuna pitämisestä. Jos mietinnössä tavoitellaan vakiintuneen nykytilan muuttamista, lienee asianmukaista säätää asiasta laissa. Tällainen oikeussuojakeinojen heikennys ei ole perusteltavissa; mikä olisi tällöin tuomiossa vangittuna pidettäväksi määrätyn käytettävissä oleva tehokas oikeussuojakeino? Lakiehdotuksesta ei käy riittävän selkeästi ilmi, miten vastaajan vangitsemisesta voidaan päättää muutoksenhakutuomioistuimessa. Asian tärkeyden vuoksi tämän tulisi ilmetä laista yksiselitteisesti. Ehdotuksen perusteluissa tulisi myös käsitellä erilaisia muutoksenhakutuomioistuimessa esiintyviä vangitsemistilanteita.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että toimikunta on rajannut kansainväliset asiat ehdotuksen ulkopuolelle. Siitä huolimatta on tarpeen ottaa kantaa tilanteeseen, jossa ulkomailla oleskeleva henkilö, joka on vangittu poissaolevana, saa tiedon vangitsemisesta ja mahdollisesti siihen liittyvästä eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä tai luovutuspyynnöstä.

Luovutettavaksi pyydetty ei voi riitauttaa suomalaisen tuomioistuimen tekemää vangitsemispäätöstä oleskelumaassaan. Laissa olisi ratkaistava, onko poissaolevana vangitun ja luovuttamista vastustavan henkilön ensisijaisesti pyydettyä asiamiehen välityksellä vangitsemisen uudelleen käsittelyä vai onko oikeusturvakeinona kantelu. Tuomioistuinten instanssiastejärjestys puoltaisi menettelyä, jossa asiamiehen esittämä uusi selvitys otettaisiin ensin vastaan alioikeudessa eli poissaolevana vangitun (ja vielä tavoittamattoman henkilön) ensisijaisena oikeusturvakeinona olisi vangitsemisasiän uudelleen käsittely asiamiehen läsnäollessa.

Espoon käräjäoikeuden mukaan on harkittava tulisiko kantelumahdollisuus antaa myös niiden tilanteiden osalta, jolloin tuomioistuin vangitsemisen uudelleen käsittelyn yhteydessä päästää vangitun vapaaksi vastoin kuultavana olevan poliisin tai syyttäjän vastustamista. Ylemmän oikeusasteen näkemys vangitsemisen tai vangittuna pitämisen edellytyksistä saattaa olla oikeuskäytäntöä ohjaava ja siten hyödyllinen.

Ehdotetun 19 § mukaan vangittu saisi jatkossa kannella erikseen määräajasta, jolloin sen lyhentämisestä päättäisi ylempi oikeusaste. **Keski-Suomen syyttäjänvirasto** katsoo, että ainakin perusteluissa tulisi korostaa, ettei alioikeudella ole toimivaltaa lyhentää kertaalleen asetettua määräaika riippumatta siitä, onko määräajan asettanut syytteen käsittelevä tai jokin muu tuomioistuin.

Vantaan käräjäoikeus huomauttaa, että muutoksenhakusäännöksessä on edelleen viimeisenä momenttina aikanaan nykyisin voimassa olevan PKL 1 luvun 27 §:n muutoksenhakusäännökseen myöhemmin lisätty valituskielto syytteen nostamisen määräaika -päätöksen kohdalla. Käräjäoikeus katsoo, että kun ehdotettuun säännökseen on lisätty alkupuolelle kanteluoikeus vangitsemispäätöksen lisäksi myös määräaikapäätökseen, niin luontevaa olisi ollut siirtää määräaikapäätökseen kohdistuva valituskielto pois viimeisestä momentista heti ensimmäiseen momenttiin yhteen vangitsemisasiän valituskiellon kanssa.

Oulun syyttäjänvirasto pitää kantelumahdollisuutta hyvänä tämän ja myös PKL 5 luvun 12 §:n osalta.

Suomen asianajajaliitto ehdottaa, että lakiin (19 §) otettaisiin selkeä säännös siitä kenellä on oikeus hakea muutosta vangitsemiskanteluun saatua hovioikeuden ratkaisuun. Nykyisin viranomaiset eivät voi hakea muutosta, jos kantelu johtaa vangitsemispäätöksen kumoamiseen.

Tuomariliiton mukaan asiassa on harkittava tulisiko kantelumahdollisuus antaa myös niiden tilanteiden osalta, jolloin tuomioistuin vangitsemisen uudelleen käsittelyn yhteydessä päästää vangitun vapaaksi vastoin kuultavana olevan poliisin tai syyttäjän vastustamista. Ylemmän oikeusasteen näkemys vangitsemisen tai vangittuna pitämisen edellytyksistä ohjaa oikeuskäytäntöä ja on siten hyödyllinen.

4.2.24 PKL 3 luku 20 § Määräaikojen laskeminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Laskettaessa 4 §:ssä, 5 §:n 1 momentissa, 11 §:n 2 momentissa, 12 §:ssä, 14 §:n 2 momentissa ja 18 §:n 2 momentissa säädettyjä määräaikoja ei sovelleta säädettyjen määräaikojen laskemisesta annetun lain (150/1930) 5 §:ää.

Tuomariliitto kannattaa esitettyä, jonka mukaan määräaikalain 5 §:n ns. pyhäpäiväsäännös koskee edelleen 3 luvun 15 §:n uudelleenvangitsemisasian käsittelyn ja vangitsemista muutoksenhakuuomioistuimessa koskevan 18 §:n 2 momentin määräaikoja. Näin vältetään uudelleenvangitsemisasian käsittelyt päivystysaikana eikä hovioikeuksiin ole tarve luoda päivystysjärjestelmää. Kun näissä käytännössä varsin harvinaisissa tapauksissa on kysymys vangittuna pitämisestä tuomioistuimen määräyksestä, ei todellista tarvetta käsittelyyn normaalien työpäivien ulkopuolella ole.

4.2.25 PKL 4 luku 1 § Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa muuhun henkilöön, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.

Yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen kanssa ei saa rajoittaa. Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain 9 luvun 7 §:ssä tarkoitetun edustuston kanssa rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Lähiomaisen osalta yhteydenpidon rajoittaminen on mahdollista ainoastaan siinä määrin kuin se on ehdottomasti tarpeen kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi.

RVLEN mukaan toisen momentin kieliasua tulisi tarkistaa. Toinen lause voisi kuulua seuraavasti: "Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain 9 luvun 7 §:ssä tarkoitetun edustuston kanssa *voidaan* rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä painavista syistä." Lisäksi kolmannessa virkkeessä käytetty ilmaisu "ehdottomasti tarpeen" voitaisiin korvata käsitteellä "välttämättömyys".

Helsingin käräjäoikeus ehdottaa harkittavaksi, että yhteydenpidon rajoitusten edellytyksiä koskevaa (PKL 4:1,1) säännöstä täsmennettäisiin niin, että siitä kävisi

nimenomaisesti ilmi mahdollisuus rajoittaa yhteydenpitoa kaikkiin muihin tutkintavankeihin. Nyt ehdotetussa muodossa seikka jää tulkinnanvaraiseksi.

RISE:n mukaan PKL:iin tulisi ottaa säännökset viranomaisen velvollisuudesta ilmoittaa yhteydenpitorajoituksista, niiden muuttamisesta ja poistamisesta tutkintavankilaan. Ilmoitus tulisi tehdä kirjallisena. Ilmoittamisten kanssa on ollut ongelmia.

Demla kiinnittää huomiota siihen, että rajoituksista ei ole saatavissa julkaistuja tilastotietoja. Tästä syystä tilastointia olisi ehdottomasti kehitettävä rajoitusten käytöstä, niiden tarkemmasta sisällöstä ja kestosta.

Optulan mukaan rajoitusten tarkemmasta sisällöstä ja kestosta tarvitaan enemmän tietoa tilastointia ja tutkimusta varten.

Suomen asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että jatkovalmistelussa tulee huomioida, että ”lähiomaisen” käsite yksilöidään laissa vastaamaan modernin yhteiskunnan käsitettä siten, että lähiomaiseksi käsitetään avopuoliso tai rekisteröidyn parisuhteen puoliso.

4.2.26 PKL 4 luku 4 § Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Yhteydenpidon rajoittamisesta kiinniottamisen ja pidättämisen aikana päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkintavankeuteen liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta ja sen voimassaolon jatkamisesta päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai vankilan johtajan esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin. Yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä vankilan johtaja tai, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Jos tuomioistuin 3 luvun 9 §:n nojalla lykkää pidätetyn vangitsemista koskevan asian käsittelyä, sen tulee päättää pidätetylle määrätyn väliaikaisen yhteydenpitorajoituksen voimassa pitämisestä tai muuttamisesta. Yhteydenpitorajoitus ja sen perusteet on otettava uudelleen käsiteltäväksi 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä.

Pykälän 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittämiseen oikeutetun virkamiehen on päätettävä yhteydenpitorajoituksen poistamisesta, jos rajoituksen edellytyksiä ei enää ole.

RVLE katsoo, että pykälän 3 momentissa tarkoitettu yhteydenpidon rajoittamisen poistaminen voitaisiin ilmaista lyhyemmin esimerkiksi seuraavasti: *Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on poistettava tässä luvussa tarkoitettu rajoitus, kun rajoituksen edellytyksiä ei enää ole.*

Espoon käräjäoikeus kannattaa säännöstä.

Tuomariliitto pitää ehdotettua säännöstä tarpeellisena täydennyksenä.

4.2.27 PKL 4 luku 5 § Erillinen käsittely tuomioistuimessa

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Yhteydenpitorajoituksen kohteena oleva tutkintavanki voi saattaa pelkästään yhteydenpidon rajoittamista koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, jolloin soveltuvin osin noudatetaan 3 luvun 15 §:n säännöksiä vangitsemisasian uudelleen käsittelystä. Tuomioistuimen on poistettava yhteydenpitorajoitus siltä osin kuin edellytyksiä ei enää ole.

Jos yhteydenpidon rajoittamista koskevaa esitystä käsitellään vangitsemisesta erillisenä, noudatetaan soveltuvin osin, mitä 3 luvun 4 §:ssä, 5 §:n 1 momentissa sekä 6 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään vangitsemisasian käsittelystä.

RVLEn mukaan ehdotettu yhteydenpidon rajoittamisen erillinen käsittely, kuten monet muut mietinnössä ehdotetut uudet menettelysäännökset, lisäksi pidättämiseen oikeutettujen virkamiehille kuuluvia velvoitteita, jolloin heidän työpanoksensa suuntautuisi itse tutkinnanjohtamisesta erilaisiin tuomioistuinkäsittelyihin. Jatkovalmistelussa tulisi tarkoin harkita tällaisen sääntelyn lisäämistä.

4.2.28 PKL 4 luku 6 § Muutoksenhaku (yhteydenpidon rajoittamisessa)

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuimen antamasta yhteydenpidon rajoittamista koskevasta päätöksestä saa rajoituksen kohteena oleva tutkintavanki kannella, kuten vangitsemispäätöksestä saa 3 luvun 19 §:n nojalla kannella.

VKSV:n mukaan myös pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulisi voida kannella tuomioistuimen ratkaisusta, jolla tuomioistuin on osittain tai kokonaan poistanut yhteydenpitoa koskevan rajoituksen tai osittain tai kokonaan hylännyt pidättämiseen oikeutetun virkamiehen asiaa koskevan vaatimuksen.

4.2.29 PKL 5 luku 1 § Matkustuskiellon edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan määrätä pidättämisen tai vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän

- 1) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa;
- 2) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; tai
- 3) jatkaa rikollista toimintaa.

Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei saa määrätä matkustuskieltoon.

RVLEn mukaan tavoitetta matkustuskiellon käyttöalan lisäämisessä voidaan yleisesti ottaen pitää kannatettavana, mutta kuitenkin epärealistisena nimenomaan kolluusiovaaran osalta.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto huomauttaa, ettei matkustuskielto sovellu pidättämisen tai vangitsemisen sijaan lievemmäksi pakkokeinoksi tilanteissa, joissa on olemassa vaikeuttamisvaara. **Kanta-Hämeen poliisilaitos** pitää tätä myös epäkohtana. Tällaisella säännöksellä ei pystytä estämään hävittämistä ja turmelemista, koska henkilö on viranomaiskontrollin ulkopuolella.

Suomen Asianajajaliitto pitää hyvänä pyrkimystä laajentaa matkustuskiellon käyttömahdollisuutta vaihtoehtona vangitsemiselle.

4.2.30 PKL 5 luku 2 § Matkustuskiellon sisältö

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Matkustuskieltopäätöksessä voidaan kieltöön määrätty velvoittaa toimimaan seuraavalla tavalla:

- 1) hän ei saa poistua päätöksessä mainitulta paikkakunnalta tai alueelta;
- 2) hän ei saa oleskella tai liikkua tietyllä päätöksessä mainitulla alueella;
- 3) hänen on oltava tiettyinä aikoina tavattavissa asunnossaan tai työpaikallaan;
- 4) hänen on ilmoitauduttava tiettyinä aikoina poliisille;
- 5) hänen on oleskeltava laitoksessa tai sairaalassa, jossa hän ennestään on tai johon hänet otetaan;
- 6) hän ei saa ottaa yhteyttä 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun henkilöön; tai
- 7) hänen on luovutettava passinsa poliisille.

Matkustuskieltopäätöksessä voidaan kuitenkin antaa lupa poistua siinä määrättyltä paikkakunnalta tai alueelta työssäkäyntiä varten tai muusta siihen rinnastettavasta syystä.

RVLEn mukaan ensimmäisen momentin 7 kohdan mukaan yhtenä matkustamiskiellon toteuttamistapana olisi passin luovuttaminen poliisin haltuun. Kirjoittamalla säännökset edellä esille tuodulla tavalla viranomaisneutraalisti mahdollistettaisiin passin luovuttaminen myös Rajavartiolaitoksen haltuun sen suorittaman esitutkinnan osalta.

4.2.31 PKL 5 luku 4 § Matkustuskiellosta päättävä viranomainen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkinnan aikana matkustuskieltoa koskevasta asiasta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ennen päätöksen tekemistä siitä on ilmoitettava viralliselle syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen matkustuskiellosta. Kun asia esitutkinnan päätyttyä on siirretty syyttäjälle, matkustuskieltoa koskevasta asiasta päättää syyttäjä. Tässä momentissa säädetty on voimassa myös tuomioistuimen hylättyä ennen syytteen nostamista matkustuskieltoon määrätyn vaatimuksen matkustuskiellon kumoamisesta.

Syytteen nostamisen jälkeen matkustuskieltoa koskevasta asiasta päättää tuomioistuin. Tuomioistuin saa tällöin määrätä syytetyn matkustuskieltoon vain syyttäjän vaatimuksesta.

Vangitsemisvaatimusta sekä vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään tuomioistuin saa 1 §:ssä säädettyä edellytyksin määrätä epäillyn vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Tällöin tuomioistuin päättää tätä matkustuskieltoa koskevasta asiasta myös ennen syytteen nostamista. Vangitsemispäätöksestä tehdyn kantelun johdosta määrättyä matkustuskieltoa koskevasta asiasta päättää kuitenkin vangitsemispäätöksen tehnyt tuomioistuin.

OKa:n mukaan 3 momentin säännöksen sanamuodosta ei suoraan ilmene, voiko pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää matkustuskiellosta, kun tuomioistuin on hylännyt vangitsemisvaatimuksen lausumatta mitään matkustuskiellosta. Säännösesityksen perusteluissa on säännöksen mainitunkaltainen tulkinnanvaraisuus todettu, mutta sitä ei näkemykseni mukaan ole säännöksestä poistettu.

RVLE katsoo, että yksityiskohtaisissa perusteluissa voitaisiin täsmentää sitä, voiko pidättämiseen oikeutettu virkamies määrätä rikoksesta epäillyn matkustuskieltoon, kun häntä koskeva vangitsemisvaatimus on hylätty tai vangittu muutoin vapautetaan – esimerkiksi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen aloitteesta.

4.2.32 PKL 5 luku 5 § Päätös matkustuskiellosta

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Päätöksestä, jolla matkustuskielto on määrätty, on käytävä ilmi

- 1) rikos, jonka vuoksi kielto on määrätty;
- 2) kiellon peruste;
- 3) kiellon sisältö;
- 4) seuraamukset kiellon rikkomisesta;
- 5) kiellon voimassaoloaika; ja
- 6) oikeus saattaa matkustuskiellon voimassa pitäminen tuomioistuimen tutkittavaksi.

Päätöksestä on annettava kieltoon määrätylle jäljennös. Jos matkustuskieltoon määrätty ei ole ollut läsnä päätöstä annettaessa, jäljennös voidaan toimittaa hänelle postitse hänen ilmoittamallaan osoitteella.

RVLEn mukaan 2 momentin mukaan päätös matkustuskiellosta voitaisiin toimittaa kieltoon määrätylle myös postitse hänen ilmoittamallaan osoitteella. Tässä kohdassa käytetyn ilmauksen tulisi olla yhdenmukainen mietinnössä muutoin käytettyyn, jolloin tieto voitaisiin lisäksi toimittaa muutoin esitutkintaviranomaisen tiedossa olevaan osoitteeseen.

Tuomariliitto ehdottaa, että säännökseen (2 mom.) lisättäisiin, että virka-ajan ulkopuolella päivystysistunnossa määrätystä matkustuskiellosta voidaan päätös lähettää myös postitse. Matkustuskieltomahdollisuus saattaa tulla vangitsemisasiassa esille yllättäen ja päivystysistunnoista suuri osa käsitellään käräjäoikeuden ulkopuolella, jossa tuomarilla ei ole käytettävissään kirjoitus- ja tulostusmahdollisuutta. Päätöksen joutuisi kirjoittamaan käsin.

4.2.33 PKL 5 luku 6 § Poikkeuslupa

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa tärkeästä syystä myöntää matkustuskieltoon määrätylle luvan yksittäistapauksessa vähäiseen poikkeamiseen matkustuskieltopäätöksessä määrätystä velvoitteesta.

Matkustuskieltoon määrätty voi saattaa poikkeusluvan myöntämistä koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos pidättämiseen oikeutettu virkamies kieltäytyy myöntämästä lupaa

RVLE katsoo, että 2 momentista luopumista voitaisiin harkita jatkovalmistelun yhteydessä. Muutoksenhakumahdollisuus vaikuttaa ylimitoitetulta. Se lisäisi myös perusteettomasti esitutkintaviranomaisen työmäärää ja po. asioiden käsittelyä tuomioistuimessa.

Espoon käräjäoikeus pitää poikkeuslupaa kannatettavana. Erityismääräykset "tärkeästä syystä" ja "vähäiseen poikkeamiseen" ovat kuitenkin turhia.

Tuomariliiton mukaan lakiehdotuksessa esitetty poikkeuslupamenettely on kannatettava. Liitto pitää kuitenkin tarpeettomana pykälään otettuja erityismääräyksiä "tärkeästä syystä" ja "vähäiseen poikkeamiseen". Poikkeusten vaikutuksesta asian tutkintaan ja oikeudenkäynnin onnistumiseen on paras tieto tutkinnanjohtajalla tai syyttäjällä. Poikkeusten myöntämisestä tulisi kuitenkin tehdä ilmoitus matkustuskiellon määränneelle tuomioistuimelle.

4.2.34 PKL 5 luku 7 § Matkustuskiellon muuttaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Matkustuskiellon päätöstä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeästä syystä muuttaa.

Helsingin käräjäoikeus ehdottaa täsmennettäväksi, että matkustuskiellon lieventämisestä voisi päättää poikkeuslupaa vastaavasti pidättämiseen oikeutettu virkamies myös sellaisissa tilanteissa, joissa matkustuskiellon on määrännyt käräjäoikeus (vangitsemisen sijasta).

Vantaan käräjäoikeus ja Espoon käräjäoikeus ehdottaa, että matkustuskiellon lieventämisen voisi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies myös silloin kuin matkustuskiellon on määrännyt tuomioistuin.

Tuomariliitto ehdottaa, että matkustuskiellon lieventämisen voisi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies myös silloin kuin matkustuskiellon on määrännyt tuomioistuin.

4.2.35 PKL 5 luku 8 § Matkustuskiellon kumoaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole.

Matkustuskielto on kumottava, jollei syytettyä nosteta 60 päivän kuluessa kiellon määräämisestä. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaika. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa.

Matkustuskieltoon määrättyllä on jo ennen syytteen nostamista oikeus saattaa kysymys pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräämän matkustuskiellon voimassa pitämisestä tuomioistuimen tutkittavaksi. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Tuomioistuimen on kumottava kielto kokonaan tai osittain, jos se varattuaan asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tilaisuuden tulla kuulluksi katsoo, ettei

matkustuskiellon pitämiseen sellaisenaan voimassa ole edellytyksiä. Matkustuskieltoasian uudelleen käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 15 §:n 1 momenttia.

Ehdotetussa pykälässä, kuten nykyisinkään, ei ole ehdotettu säädettäväksi määräaika sille, kuin pitkään matkustuskieltoa voidaan jatkaa. Ottaen huomioon, ettei vangitsemisasiassakaan ole säädetty muodollista enimmäispituutta syytteen nostamisen määräajalle **Helsingin käräjäoikeus** katsoo, ettei matkustuskiellon osalta liene ehdotuksen tarkoitus, ettei matkustuskieltoa voisi jatkaa kerralla enempää kuin 60 päivällä.

Espoon käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että vangitsemisen osalta, joka on yksilön vapautta laajemmin rajoittava toimenpide kuin matkustuskielto, ei ole asetettu enimmäispituutta syytteen nostamisen määräajalle.

Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että vangitsemisen osalta, joka on yksilön vapautta laajemmin rajoittava toimenpide kuin matkustuskielto, ei ole asetettu enimmäispituutta syytteen nostamisen määräajalle. **Tuomariliiton** näkemyksen mukaan ei ole esitetty perusteita sille, että menettely tältä osin voisi vangitsemisen ja matkustuskiellon osalta olla erilainen.

4.2.36 PKL 6 luku 1 § Vakuustakavarikon edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Omaisuuksia saadaan määrätä vakuustakavarikkoon sakon, rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen tai hyvityksen taikka valtiolle menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen turvaamiseksi. Edellytyksenä vakuustakavarikon määräämiselle on, että omaisuus kuuluu henkilölle, jota on syytä epäillä rikoksesta tai joka voidaan rikoksen johdosta tuomita korvaamaan vahinko tai maksamaan hyvitystä taikka menettämään valtiolle rahamäärä, ja on olemassa vaara, että mainittu henkilö pyrkii välttämään sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai rahamäärän maksamista kätkemällä tai hävittämällä omaisuuttaan, pakenemalla tai muulla näihin rinnastettavalla tavalla. Vakuustakavarikkoon saadaan omaisuutta panna enintään määrä, jonka voidaan olettaa vastaavan tuomittavaa sakkoa, vahingonkorvausta, hyvitystä tai menettämisseuraamusta.

Oikeushenkilön omaisuutta voidaan panna vakuustakavarikkoon myös, jos on syytä epäillä, että oikeushenkilön puolesta pyritään omaisuuden kätkemisellä tai hävittämällä taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla välttämään yhteisönsakon maksamista. Oikeushenkilön osalta soveltuvin osin noudatetaan tämän luvun säännöksiä rikoksesta epäillyn omaisuuden kohdistuvasta vakuustakavarikosta.

Helsingin käräjäoikeus esittää harkittavaksi, että vakuustakavarikon kohdistaminen oikeushenkilön omaisuuden säänneltyihin yksityiskohtaisemmin.

Oikeuskäytännössä esiintyy ajoittain kysymyksiä siitä, voidaanko turvaamistoimi korvausvelvollisuuden tai menettämisseuraamuksen turvaamiseksi kohdistaa epäillyn ohella oikeushenkilöön vai voidaanko oikeushenkilöön kohdistaa turvaamistoimi vain yhteisönsakon varalta. Toisaalta talousrikosten yhteydessä esiintyy käytännössä tilanteita, jossa varoja on oikeushenkilön tilillä, mutta oikeushenkilö on perustettu pelkästään rikoksen tekemistä varten ja oikeushenkilön olemassaolo lakkaa jo esitutkinnan aikana,

jolloin oikeushenkilöön kohdistuvalla erillisellä vakuustakavarikolla on lähinnä ulosoton samastamisen väliaikaisesti korvaava merkitys eikä pääkäsitelyssä enää esitetä (lakaneeseen) oikeushenkilöön kohdistuvia vaatimuksia.

Keski-Suomen poliisilaitoksen mukaan turvaamistoimihakemuksen jälkeen ilmaantuviin ulosottooperusteisiin tulisi suhtautua nykytilaa kriittisemmin. Perusteiltaan asianmukaisiin ulosottooperusteisiin saattaisi olla tarpeellista harkita jonkinlaista etusijajärjestystä, joko aikaprioriteettiä tai ulosottooperusteen laatuun perustuen (esim. yksityisoikeudellinen/julkisoikeudellinen). PKL:n uudistuksessa tulisi huomioida myös mahdollisten väärinkäytösten torjuntanäkökulma.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa ehdotusta nykyisen lain mukaisen kahden rikosprosessuaalisen turvaamistoimen erottelusta luopumisesta.

4.2.37 PKL 6 luku 3 § Väliaikainen vakuustakavarikko

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä väliaikaisen vakuustakavarikon, jos asia ei siedä viivytystä ja jos 1 §:ssä säädetyt edellytykset ovat ilmeisesti olemassa. Kohteena oleva omaisuus saadaan ennen väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanoa ottaa mainitun virkamiehen päätöksellä poliisiin haltuun, jos se on tarpeen täytäntöönpanon turvaamiseksi.

Väliaikainen vakuustakavarikko lakkaa olemasta voimassa, jos vaatimusta vakuustakavarikon määräämisestä ei tehdä tuomioistuimelle viikon kuluessa väliaikaismääräyksen antamisesta. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on tehtävä ilmoitus ulosottokaaren 4 luvun 33 §:ssä tarkoitettuun rekisteriin väliaikaisen vakuustakavarikon lakkaamisesta olemassa voimassa ja kumoamisesta sekä päätöksestä, jolla tuomioistuin on hylännyt vaatimuksen väliaikaisen vakuustakavarikon kohteena olevan omaisuuden panemisesta vakuustakavarikkoon.

Väliaikaisesta vakuustakavarikosta on ilman aiheetonta viivytystä laadittava pöytäkirja, jossa riittävästi mainitaan vakuustakavarikon tarkoitus, selostetaan siihen johtanut menettely ja yksilöidään kohteena oleva omaisuus. Jäljennös pöytäkirjasta on viivytyksettä toimitettava sille, jonka luona omaisuus on otettu haltuun. Tarvittaessa jäljennös on toimitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee.

Jos 1 momentissa tarkoitettu virallisen syyttäjän päätös on lähetetty toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa (540/2005) tarkoitettuna jäädyttämispäätöksenä, toimenpide lakkaa olemasta voimassa kuitenkin vasta, jos vaatimusta vakuustakavarikosta ei ole tehty tuomioistuimelle viikon kuluessa siitä, kun syyttäjä on saanut tiedon väliaikaistoimenpiteen täytäntöönpanosta. Voimassaolon lakkaamisesta syyttäjän on välittömästi ilmoitettava sille toisen jäsenvaltion viranomaiselle, jolle väliaikaistoimi on lähetetty täytäntöön pantavaksi.

VKSV:n mukaan säännöksessä tai ainakin sen perusteluissa olisi syytä mainita mahdollisuus tehdä väliaikaisen vakuustakavarikon päätös myös arvomääräisenä. Tällä hetkellä oikeustila on tältä osin epäselvä, mutta käytännön tarpeet tällaisiin ratkaisuihin ovat ilmeiset. Yhtenäistä käytäntöä on vaikea saavuttaa ilman lainsäädännön täsmentämistä.

RVLEn mukaan pykälä tulisi kirjoittaa koskemaan kaikkia esitutkintaviranomaisia.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa ehdotusta pöytäkirjan laatimisesta. Pöytäkirjan toimittamisen osalta liitto kiinnittää huomiota asianosaisten oikeusturvan edellytyksensä olevaan riittävään tiedonsaantiin. Liitto ehdottaa, että ehdotetun pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n 3 momentti muutetaan kuulumaan seuraavasti: *"Väliaikaisesta vakuustakavarikosta on ilman aiheutonta viivytystä laadittava pöytäkirja, jossa riittävästi mainitaan vakuustakavarikon tarkoitus, selostetaan siihen johtanut menettely ja yksilöidään kohteena oleva omaisuus. Jäljennös pöytäkirjasta on viivytyksessä toimitettava sille, jonka sakon, rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen tai hyvityksen taikka valtiolle menetettäväksi tuomittavan rahanmäärän maksamisen turvaamiseksi väliaikainen vakuustakavarikko on määrätty ja myös sille, jonka luona omaisuus on otettu haltuun. Tarvittaessa jäljennös on toimitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee."*

4.2.38 PKL 6 luku 4 § Toimenpiteen kumoaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on kumottava ennen tuomioistuinkäsittelyä väliaikainen vakuustakavarikko ja tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko, kun sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen vakuudeksi asetetaan riittävä vakuus tai kun muuten ei enää ole syytä pitää turvaamistoimea voimassa. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on tehtävä esitys tuomioistuimelle vakuustakavarikon kumoamisesta, jos sen edellytyksiä ei enää ole.

Tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko myös, jollei syytettä nosteta neljän kuukauden kuluessa vakuustakavarikkoa koskevan määräyksen antamisesta. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään neljällä kuukaudella kerrallaan. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyn yhteydessä. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa toimikunnan ehdotusta siitä, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on tehtävä esitys tuomioistuimelle vakuustakavarikon kumoamisesta, jos sen edellytyksiä ei enää ole.

Tuomariliitto ehdottaa, että kohdehenkilön kuulemisen toteuttamisesta säädettäisiin tarkemmin (2 mom.). Käytäntö on vaihdellut eri tuomioistuimissa. Säännöksessä tulisi selkeästi ilmaista riittääkö esim. kirjeen lähettäminen väestörekisterissä tai poliisin tiedossa olevaan osoitteeseen vai vaaditaanko todisteellista tiedoksiantoa. Edelleen olisi harkittava, miten menetellään, jos tiedoksianto ei jostain syystä onnistu. Tiedoksiannon merkitys korostuu, koska ehdotuksessa on menettelylle säädetty hyvinkin lyhyitä määräaikoja.

Tuomariliitto kiinnittää vielä huomiota siihen, että vakuustakavarikon kohdistaminen oikeushenkilön omaisuuteen on herättänyt lainsoveltajissa kysymyksiä ja sen osalta kaivattaisiin yksityiskohtaisempaa sääntelyä.

4.2.39 PKL 6 luku 5 § Vakuustakavarikon uudelleen käsittely

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Sen vaatimuksesta, jota asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko vakuustakavarikko pidettävä voimassa. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Vakuustakavarikkoa ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä.

Asian uudelleen käsittelyn yhteydessä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

VKSV:n mukaan säännöksessä mainittu vakuustakavarikon uudelleen käsittelyn yhden kuukauden mittainen enimmäismääräaika on käytännön syistä hyvin ongelmallinen. Vakavan talousrikoksen esitutkinta ja syyteharkinta kestävät keskimäärin yli puolitoista vuotta. Uuden säännöksen mukaan olisi mahdollista, että tutkinnanjohtaja ja syyttäjä kävisivät ennen vakavan talousrikoksen syytteen nostamista kymmeniä kertoja pakkokeinoistunnossa vakuustakavarikkoa uudistamassa. Säännös on myös ymmärrettävissä siten, että huolimatta syytteen nostamisesta vakuustakavarikkoasian saisi kerran kuukaudessa käsiteltäväksi aina asian pääkäsittelyyn asti. Omaisuuden perusoikeussuoja ei edellytä tällaista mahdollisuutta eikä muutokselle ole esitetty riittäviä perusteita. Tämän kaltaista säännöstä ei tule säätää vaan vakuustakavarikon pysyvyys tulee ratkaista esitetyn lain 4 §:n ja 7 §:n mukaisesti.

Suomen Asianajajaliitto tuo esille vakuustakavarikon pitkäkestoisuuden muodostavan oikeusturvavajeen asian jatkoselvitystä varten.

4.2.40 PKL 6 luku 7 § Vakuustakavarikosta päättäminen pääasiaa ratkaistaessa

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kun tuomioistuin tuomitsee sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai menettämisseuraamuksen, jonka maksamisen vakuudeksi vakuustakavarikko on määrätty, tuomioistuimen on päätettävä, onko vakuustakavarikko pidettävä voimassa, kunnes sakko, vahingonkorvaus, hyvitys tai menetetyksi tuomittu rahamäärä on maksettu, sen perimiseksi on toimitettu ulosmittaus tai asiasta toisin määrätään.

Jos tuomioistuin 1 momentin nojalla päättää, että vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi määrätty vakuustakavarikko on pidettävä voimassa, se voi asettaa päätöksen täytäntöönpanokelpoiseksi tulemisesta laskettavan määräajan, jonka kuluessa täytäntöönpanoa on haettava uhalla, että vakuustakavarikko lakkaa olemasta voimassa.

Tuomioistuin saa syytteen taikka vahingonkorvausta, hyvitystä tai menettämisseuraamusta koskevan vaatimuksen hylätessään määrätä vakuustakavarikon pidettäväksi voimassa, kunnes ratkaisu tulee lainvoimaiseksi.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto huomauttaa, että perusteluissa ei ole pohdittu sitä, olisiko ollut perusteltua säätää 3 momentti ehdottomaan muotoon siten, että vakuustakavarikko pysyy aina voimassa momentissa mainittujen vaatimusten

hylkäämisestä huolimatta, kunnes hylkäämispäätös saa lainvoiman. Em. koskee myös luvun 9 §:ää.

4.2.41 PKL 6 luku 9 § Muutoksenhaku

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Vakuustakavarikkoa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa erikseen. Valitus ei estä omaisuuden panemista vakuustakavarikkoon, ellei valitusta käsittelevä tuomioistuin toisin määrää. Kumotessaan vakuustakavarikon tai väliaikaisen vakuustakavarikon tuomioistuin saa määrätä vakuustakavarikon pidettäväksi voimassa, kunnes ratkaisu tulee lainvoimaiseksi.

Helsingin hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että kiireellisyyttä ei ole nimenomaisesti todettu PKL 6:9:n, 7:22:n ja 8:12:n valitusten kohdalla toisin kuin esimerkiksi PKL 3:19:n, 5:12:n, 3:14:n, yhteydenpidon rajoittamista (PKL 4 luku) koskevien säännösten, erityistä kotietsintää (PKL 8:17) sekä salaista tiedonhankintaa koskevan lupa-asian päätöksen (PKL 10:41 ja 58) kohdalla.

4.2.42 PKL 6 luku 10 § Toimenpiteen täytäntöönpano (Vakuustakavarikko)

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanosta on soveltuvin osin voimassa, mitä ulosottokaaren 8 luvussa säädetään turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanosta. Mainitun luvun 2 §:ssä tarkoitettua vakuutta ei tarvitse kuitenkaan asettaa siitä vahingosta, joka vakuustakavarikosta tai väliaikaisesta vakuustakavarikosta saattaa aiheutua vastaajalle, ellei tuomioistuin erityisestä syystä velvoita asianomistajaa asettamaan vakuutta määrätessään vakuustakavarikon tälle tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi.

Tuomioistuin voi vakuustakavarikon määrätessään samalla antaa tarkempia määräyksiä sen täytäntöönpanosta.

Itä-Suomen syyttäjänvirasto yhtyy asianajajien eriävässä mielipiteessään (s. 17–21) perustelemaan kantaan siitä, että vakuustakavarikossa oleva omaisuus pitäisi asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen hyväksi suojata eräiden julkisten maksujen ulosotolta, ja sitä koskevan **kolmannen momentin lisäämiseen**.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa ehdotusta tuomioistuimelle annettavasta toimivallasta antaa tarvittaessa määräyksiä vakuustakavarikon täytäntöönpanosta, mikä puute on oikeuskäytännössä aiheuttanut ongelmia. Liitto korostaa, että tuomioistuimen tulee ennen tarkoitettuja määräyksiä antaessaan varata tilaisuus tulla kuulluksi niille, joita toimenpide koskee.

Liitto ehdottaa 10 §:ään asianajajien eriävässä mielipiteessä esitettyä kolmatta momenttia ja 11 §:n muuttamista kuulumaan siinä esitetysti

4.2.43 PKL 6 luku 11 § Vahingonkorvausvastuu ja kulujen korvaaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Vakuustakavarikosta ja väliaikaisesta vakuustakavarikosta aiheutuneen vahingon ja asiassa aiheutuneiden kulujen korvaamisessa noudatetaan soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 11 §:ää.

Tuomariliitto kannattaa säännöstä.

4.2.44 PKL 7 luku 1 § Takavarikoimisen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esine, omaisuus tai asiakirja voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että

- 1) sitä voidaan käyttää todisteena rikosasiassa;
- 2) se on rikoksella joltakulta viety; tai
- 3) se tuomitaan menetetyksi.

Mitä 1 momentin 1 ja 2 kohdassa säädetään, koskee myös tietoa, joka on teknisessä laitteessa tai muussa vastaavassa tietojärjestelmässä taikka sen tallennusalustalla (*data*). Tässä luvussa asiakirjasta säädettyä sovelletaan myös datan muodossa olevaan asiakirjaan.

Tässä luvussa esineestä säädettyä sovelletaan myös aineeseen. Esineestä voidaan irrottaa osa takavarikoitavaksi todisteena käyttämistä varten, jos tutkintatoimenpidettä ei voida muuten suorittaa ilman suuria vaikeuksia.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että esityksessä ehdotettu erottelu takavarikoimiseen ja jäljentämiseen ja menettelyjen osittainen erottaminen on tarkoituksenmukainen, vähentää epäselvyytilanteita ja varmistaa, että myös jäljentämisen varalta on oikeusturvakeino.

Espoon käräjäoikeus ehdottaa, että kohdehenkilön kuulemisen toteuttamisesta säädetään tarkemmin. Nykytilanteessa käytäntö on vaihdellut eri tuomioistuimissa. Säännöksessä tulisi selkeästi ilmaista riittääkö esimerkiksi kirjeen lähettäminen väestörekisterissä tai poliisin tiedossa olevaan osoitteeseen vai vaaditaanko todisteellista tiedoksiantoa. Sama koskee vakuustakavarikkoa (6 luku).

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto kokee takavarikkosäännöksissä asiakirjan jäljentämisen mahdollisuuden hyvänä.

Oikeustoimittajat ry huomauttaa, että nykyisessä laissa olevia säännöksiä olisi tarpeellista täydentää niin, ettei lähdesuojan takaavia säännöksiä voida kiertää takavarikkoa ja etsintää koskevilla säännöksillä

4.2.45 PKL 7 luku 2 § Asiakirjan jäljentäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Asiakirjan takavarikoiminen 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti todisteena käytettäväksi on korvattava sen jäljentämisellä, jos jäljennös on riittävä todistelun luotettavuuden kannalta.

Asiakirja on jäljennettävä ilman aiheutonta viivytystä sen haltuunottamisen jälkeen. Jäljentämisen jälkeen asiakirja on viivymättä palautettava sille, jolta se on otettu haltuun.

Jos asiakirjaa ei voida viivytyksettä jäljentää asiakirjan tai asiakirja-aineiston laadun tai laajuuden vuoksi, asiakirja on takavarikoitava.

RVLEn mukaan perustelut tulisi muotoilla yleisesti koskemaan kaikkia esitutkintaviranomaisia. Asiakirjan jäljentämiseksi ei saisi asettaa liian tiukkoja aikarajoja. Toisen momentin sanamuodossa tai vaihtoehtoisesti perusteluissa voitaisiin täsmentää sitä, ettei kaikkia asiakirjoja voida palauttaa sille, jolta se on otettu haltuun. Tämä tulee kysymykseen esimerkiksi väärennettyjen asiakirjojen osalta.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa toimikunnan esitykseen sisältyvää uutta takavarikon lajia, asiakirjan jäljentämistä, koska asiakirjojen jäljentämisestä asiakirjojen takavarikoinnin sijaan on muodostunut käytäntö, jota ei lainsäädännössä ollut aiemmin riittävästi huomioitu.

4.2.46 PKL 7 luku 3 § Läheisiin henkilöihin sekä vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Rikoksesta epäillyn tai häneen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:ssä tarkoitettussa suhteessa olevan henkilön hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää todisteena käytettäväksi asiakirjaa, joka sisältää epäillyn ja sanotun henkilön taikka mainitussa suhteessa epäiltyyn olevien henkilöiden välisen viestin.

Asiakirjaa ei saa takavarikoida tai jäljentää todisteena käytettäväksi, jos sen voidaan olettaa sisältävän sellaista, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö ei saa todistaa oikeudenkäynnissä tai mainitun luvun 24 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu henkilö saa kieltäytyä kertomasta, ja asiakirja on edellä tarkoitettun henkilön tai sen hallussa, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus tai -oikeus on säädetty.

Asiakirja saadaan kuitenkin 2 momentin estämättä takavarikoida tai jäljentää, jos henkilö voidaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 3 momentin nojalla velvoittaa todistamaan tai 24 §:n 4 momentin nojalla velvoittaa vastaamaan kysymykseen.

Asiakirja saadaan 1 tai 2 momentin estämättä pitää takavarikoituna tai jäljennettynä, jos sen irrottaminen muusta takavarikon kohteesta ei ole mahdollista.

RVLE katsoo, että relatiivisen takavarikkokiellon muuttaminen absoluuttiseksi tältä osin vaikeuttaisi huomattavasti tehokasta rikostorjuntaa, joten voimassa olevan oikeuden mukaista asiantilaa ei tulisi muuttaa.

Jatkovalmistelussa voitaisiin perusteluissa selventää sitä, voidaanko takavarikko kohdistaa esimerkiksi virkamiehen virkahuoneesta etsinnällä löytyneisiin asiakirjoihin, jos ne sisältävät muutoin salassa pidettävää tietoa.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa voitaisiin myös käsitellä kuuntelu- ja katselukieltojen yhteydessä esille tulevaa tilannetta siitä, voidaanko takavarikkokiellosta huolimatta tietoa käyttää syyttömyyden puolesta puhuvana todisteena.

SUPO katsoo, että olevan rikoksen, josta säädetty ankarin vankeusrangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, selvittämisenintressi tulisi katsoa lähisukulaisten välistä luottamuksellista viestintää tärkeämmäksi. Sama koskee myös **PKL 10 luvun 50 §:ssä** esitettyä telekuuntelua, teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskevaa kuuntelu- ja katselukieltoa. Näistä tulisi säätää voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

Suomen Asianajajaliitto esittää pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n 4 momenttia kuulumaan seuraavasti: *"Asiakirja saadaan 1 tai 2 momentin estämättä pitää takavarikoituna tai jäljennettynä, jos sen irrottaminen muusta takavarikon kohteesta ei ole mahdollista. Tällaista asiakirjaa tai sen jäljennöstä ei saa käyttää todisteena esitutkinnassa tai takavarikon perusteena olevan rikosasian oikeudenkäynnissä."*

4.2.47 PKL 7 luku 4 § Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Teleoperaattorin hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää asiakirjaa tai dataa, joka sisältää 10 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tunnistamistietoja tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tukiasematietoja.

Poikkeuksesta 1 momentissa tarkoitettuun takavarikoimiskielltoon säädetään 10 luvun 4 §:n 1 momentissa.

OKa huomauttaa, ettei lakiesityksessä ole teleoperaattorin määritelmää eikä kyseistä käsitettä ole käytetty muualla lainsäädännössä. Toimikunta on mahdollisesti tarkoittanut viestintämarkkina-alaissa määriteltyä teleyritystä.

RVLE kiinnittää huomiota siihen, ettei mietinnöstä ilmene miksi ehdotettu takavarikkoa koskeva rajoitus on tahdottu ulottaa koskemaan vain teleoperaattoreita. Vastaavanlaiseen tilanteeseen voidaan joutua myös yhteisötilaajien osalta. Rikostorjunnan tehokkuuden kannalta ehdotettu 4 § voitaisiin poistaa ja jättää kysymys pelkästään datan takavarikkoa ja muuta takavarikkoa koskevan sääntelyn varaan.

4.2.48 PKL 7 luku 9 § Ilmoitus haltuunottamisesta

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esineen, omaisuuden tai asiakirjan haltuunottamisesta takavarikoimista tai jäljentämistä varten on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona haltuunottaminen on tapahtunut, jos hän ei ole ollut paikalla sen tapahtuessa. Tarvittaessa haltuunottamisesta on ilmoitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee. Siitä on ilmoitettava myös kirjeen, paketin tai muun vastaavan lähetyksen vastaanottajalle ja lähettäjälle, jos heidän osoitteensa on tiedossa.

Ilmoituksen tekemistä voidaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä siirtää enintään viikko haltuunottamisesta lukien, jos tärkeä tutkinnallinen syy sitä vaatii. Sen jälkeen tuomioistuimien saa mainitun virkamiehen pyynnöstä päättää ilmoituksen siirtämisestä enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan. Ilmoitus on kuitenkin tehtävä viipymättä esitutkinnan päätyttyä. Määräajan pidentämistä koskeva pyyntö on tehtävä tuomioistuimelle viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa.

RVLEn näkemyksen mukaan säännöksen sanamuoto perustuu sille ajatukselle, että haltuunotto tai takavarikkokin tapahtuisi aina varsinaisen pakkokeinon kohteena olevan henkilön luona. Mikäli takavarikko suoritetaan esimerkiksi pankissa ja se kohdistuisi tallelokeroon, varsinainen pakkokeinon kohteena oleva henkilö ei ole välttämättä

paikalla eikä toimenpidettä ole tehty myöskään hänen luonaan. Pykälää voisi jatkovalmistelussa tältä osin tarkentaa.

Pykälän 2 momentin aikaraja on kannatettava, mutta se tulisi ulottaa koskemaan myös takavarikosta ilmoittamista. On tavanomaista, että esine tms. takavarikoidaan heti konkreettisella haltuunottohetkellä.

Suomen Asianajajaliitto esittää PKL 7 luvun 9 §:n 1 momentin sanamuodoksi seuraavaa: *"Esineen, omaisuuden tai asiakirjan haltuunottamisesta takavarikoimista tai jäljentämistä varten on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona haltuunottaminen on tapahtunut, sekä esineen, omaisuuden tai asiakirjan todennäköiselle omistajalle, jos tämä on haltuunoton suorittaneen viranomaisen tiedossa. Jos nämä ovat paikalla haltuunoton tapahtuessa, ei erillistä ilmoitusta tarvitse tehdä. Tarvittaessa haltuunottamisesta on ilmoitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee. Siitä on ilmoitettava myös kirjeen, paketin tai muun vastaavan lähetyksen vastaanottajalle ja lähettäjälle, jos heidän osoitteensa on tiedossa."*

4.2.49 PKL 7 luku 12 § Pöytäkirja

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esineen, omaisuuden tai asiakirjan takavarikoimisesta ja asiakirjan jäljentämisestä on ilman aiheutonta viivytystä laadittava pöytäkirja. Siinä on riittävästi mainittava takavarikoimisen tai jäljentämisen tarkoitus, selostettava takavarikoimiseen tai jäljentämiseen johtanut menettely, yksilöitävä takavarikon kohde tai jäljennetty asiakirja sekä ilmoitettava oikeudesta saattaa takavarikko tai jäljentäminen tuomioistuimen tutkittavaksi.

Jäljennös pöytäkirjasta on viivytyksettä toimitettava sille, jonka luona kysymyksessä oleva esine, omaisuus tai asiakirja on otettu haltuun. Tarvittaessa jäljennös on toimitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee. Pöytäkirjan jäljennöstä ei toimiteta sinä aikana, jona ilmoitus haltuunottamisesta on siirretty 9 §:n 2 momentin nojalla.

RVLE huomauttaa, että 1 momentin kaltainen ilmoittaminen vaikuttaa tarpeettomalta. Joka tapauksessa oikeuksista ja velvollisuuksista ilmoittamisen tulisi olla yhdenmukaisesti järjestetty kaikkien sellaisten menetelmien osalta, joissa on muutoksenhakumahdollisuus.

Suomen Asianajajaliitto esittää PKL 12 §:n 2 momentin sanamuodoksi seuraavaa: *"Jäljennös pöytäkirjasta on viivytyksettä toimitettava sille, jonka luona esine, omaisuus tai asiakirja on otettu haltuun, sekä esineen, omaisuuden tai asiakirjan todennäköiselle omistajalle, jos tämä on takavarikon tai jäljentämisen tehneen viranomaisen tiedossa. Tarvittaessa jäljennös on toimitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee. Pöytäkirjan jäljennöstä ei toimiteta sinä aikana, jona ilmoitus haltuunotosta on siirretty 9 §:n 2 momentin nojalla."*

4.2.50 PKL 7 luku 13 § Takavarikon kohteen säilyttäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Takavarikon toimittajan on otettava takavarikon kohteena oleva esine, omaisuus tai asiakirja haltuunsa tai pantava se varmaan säilöön.

Takavarikon kohde voidaan jättää haltijalleen, jollei se vaaranna takavarikon tarkoitusta. Haltijaa on tällöin kiellettävä luovuttamasta, hukkaamasta tai hävittämästä kohdetta. Kohde on myös tarvittaessa merkittävä siten, että se selvästi havaitaan takavarikoiduksi. Haltijaa voidaan kieltää käyttämästä kohdetta.

Takavarikon kohde on säilytettävä sellaisenaan ja sitä on hoidettava huolellisesti. Kihlakunnan poliisilaitoksen päällikkö tai poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkö voi määrätä kohteen myytäväksi, jos se on helposti pilaantuva, pian häviävä, arvoltaan nopeasti aleneva tai erittäin kallishoitoinen. Todistelutarkoitukseen takavarikoidulle kohteelle saadaan tehdä kokeita, jos se on tarpeen rikoksen selvittämiseksi.

OKa huomauttaa 3 momentissa käytetystä termistä "kihlakunnan poliisilaitoksen". Tämän tulisi olla "poliisilaitoksen".

VKSV huomauttaa, että takavarikoitavien kohteiden lisääntyminen luo paineita kohteiden asianmukaiselle säilyttämiselle. Kohteen myymiseen liittyvää toimivaltasäännöstä tulee muuttaa siten, että syyttäjä on myös toimivaltainen määräämään kohteen myytäväksi. Silloin, kun on kyse syyttäjän syyteharkintavaiheesta tai myöhemmin tekemästä takavarikosta, on ongelmallista, että esimerkiksi nopeasti pilaantuvan tai arvoltaan nopeasti alenevan omaisuuden myyntimääräys haetaan poliisipäälliköltä.

RVLEN ja Tullihallituksen mukaan 1 momentissa käytettyä takavarikon käsitettä voitaisiin tarkentaa yksityiskohtaisissa perusteluissa. 3 momentin sanamuodossa tulisi huomioida sekä RVL että tulliviranomainen. Vaihtoehtoisesti pykälä voitaisiin kirjoittaa tässäkin tapauksessa viranomaisneutraalilla tavalla.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto huomauttaa, että 3 momentista on poistettu voimassaolevassa laissa oleva sana "heti", joka viittaa välittömästi esineen haltuunoton/takavarikoinnin jälkeiseen aikaan. Sanamuoto antaisi ainoastaan momentissa säädetyille virkamiehille oikeuden tehdä momentissa mainittu päätös periaatteessa milloin tahansa. Säännöksen sanamuotoa ja sisältöä tulisi harkita muutettavaksi ainakin siten, että asian siirryttyä syyteharkintaan päätöksen tekisi syyttäjä tai syyttäjää olisi ainakin kuultava ennen päätöksen tekemistä. Vaihtoehtoisesti sana "heti" olisi säilytettävä sanamuodossa, jolloin ehdotettu toimivalta kytkeytyisi selkeästi vain takavarikoinnin alkuhetkiin.

4.2.51 PKL 7 luku 14 § Takavarikon kumoaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Takavarikko on kumottava niin pian kuin se ei ole enää tarpeen.

Takavarikko on kumottava myös, jos syytettyä sen perusteena olevasta rikoksesta ei nosteta neljässä kuukaudessa esineen, omaisuuden tai asiakirjan takavarikoimisesta. Tuomioistuimien pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä pidetään määrääntään neljäksi kuukaudeksi kerrallaan, jos takavarikoimisen edellytykset ovat edelleen olemassa eikä takavarikon voimassapitäminen takavarikoimisen peruste ja takavarikosta aiheutuva haitta huomioon ottaen ole

kohtuutonta. Kysymyksessä olevan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi määräaika voidaan pidentää enintään vuodeksi kerrallaan tai päättää, että takavarikko on voimassa toistaiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu pyyntö on esitettävä viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

RVLEN ja Pirkanmaan syyttäjävirston mukaan 2 momentissa mainittujen pidentämisperusteiden lisäksi perusteena voisi olla takavarikon kohde (omaisuuden laatu). Kysymys voi olla esim. väärennetyistä asiakirjasta tai lapsipornografiasta eli esineestä, jota ei voitaisi luovuttaa henkilölle takaisin.

Itä-Suomen syyttäjävirsto neljän kuukauden määräajan voisi kenenkään omaisuuden suojan tai oikeusturvan merkittävästä vaarantumatta pidentää *kuuteen kuukauteen*. Käytännössä nykyinen 4 kk on monesti osoittautunut perusteettoman lyhyeksi ja johtaa mm. turhaa työtä teettävään jatkoaikojen hakemiseen. Samoista käytännön syistä tuomioistuimen (2. virkkeen) jatkamismahdollisuus tulisi pidentää *kuuteen kuukauteen*.

Pirkanmaan syyttäjävirsto pitää määräajan pidentämismahdollisuutta yli 4 kk:n ajalle kannatettavana.

Suomen asianajajaliitto kannattaa muutosta, jonka mukaan syytteen nostamiselle tulee tarvittaessa hakea lisäaika viikkoa ennen alkuperäisen määräajan päättymistä ja että asia on myös ratkaistava alkuperäisen määräajan kuluessa.

Tuomariliitto viittaa PKL 6 luvun 4 §:n alla lausumaansa.

4.2.52 PKL 7 luku 15 § Takavarikon tai jäljentämisen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Esitutkinta- ja pakkokeinoitoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Sen vaatimuksesta, jota asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko takavarikko pidettävä voimassa tai onko asiakirjan jäljennös säilytettävä käytettäväksi todisteena. Voimassa pitämisen tai säilyttämisen edellytyksenä on, että takavarikoimisen tai jäljentämisen edellytykset ovat edelleen olemassa. Lisäksi takavarikon voimassa pitäminen ei takavarikoimisen peruste ja takavarikosta aiheuttava haittaa huomioon ottaen saa olla kohtuutonta. Tuomioistuin voi vaatimuksesta myös päättää, että asiakirja on takavarikossa pitämisen asemesta jäljennettävä.

Ennen syytteen käsittelemisen alkamista tehty 1 momentissa tarkoitettu vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Sen käsittelemisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä 3 luvun 1 ja 3 §:ssä sekä 15 §:n 1 momentissa säädetään. Sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

Helsingin hovioikeuden mukaan mietinnössä ei ole lainkaan perusteltu, minkä vuoksi lainkohdan 2 momentin viittaus **PKL 3 luvun 15 §:n 1 momenttiin** eli myös siihen, että vangitsemisasiä voidaan ottaa toistuvasti uudelleen käsiteltäväksi, on tarpeellinen myös takavarikon kohdalla ja mitä tällä uudistuksella tavoitellaan.

Suomen asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä ei ole asetettu määräaika, jonka kuluessa haltuun otettu esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa koskeva päätös takavarikoimisesta, jäljentämisestä tai esineen palauttamisesta on tehtävä. Tämä jättää periaatteellisen mahdollisuuden tilanteeseen, jossa esine, omaisuus tai asiakirja on viranomaisen hallussa ilman, että sitä olisi takavarikoitu tai viranomainen tekisi sen jäljentämistä koskevan päätöksen. Liitto esittää 15 §:ään lisättäväksi uutta kolmatta momenttia, joka kuuluisi seuraavasti: *"Edellä 1 momentissa tarkoitettulla tavalla voidaan saattaa tuomioistuimen päätettäväksi esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen siihen oikeutetulle, mikäli esine, omaisuus tai asiakirja on otettu esitutkintaviranomaisen haltuun, mutta päätöstä sen takavarikoimisesta, jäljentämisestä tai palauttamisesta siihen oikeutetulle ei ole tehty. Mikäli esine, omaisuus tai asiakirja tällaisen asian vireilletulon jälkeen takavarikoidaan tai jäljennetään tämän luvun säännösten perusteella, tulee asiaa jatkaa tuomioistuimessa 1 momentin mukaisena asiana, jollei vaatimuksen tekijä peruuta vaatimustaan."*

4.2.53 PKL 7 luku 18 § Esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisen lykkääminen

Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kumotessaan takavarikon tai määrätessään, että takavarikkoa ei ole enää pidettävä voimassa, tuomioistuin saa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä, että takavarikoitua esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa ei palauteta siihen oikeutetulle ennen tuomioistuimen samalla asettaman määräajan kulumista tai tuomioistuimen ratkaisun tulemista lainvoimaiseksi.

KRP:n mukaan palauttamisen lykkääminen liittyisi tilanteisiin, joissa takavarikon tarve olisi poistumassa, mutta takavarikon kohdetta olisi tarpeen pitää vielä lyhyt aika poliisin hallussa. Selkeämpää olisi mahdollistaa se, että tuomioistuin voi määrätä takavarikon jatkamisesta. Vastaavan määräyksen antaminen tulisi olla mahdollista tilanteissa, joissa takavarikon suhteen syytteen nostamisen määräaika on mennyt umpeen, mutta omaisuus on edelleen poliisin hallussa. Vastaavasti tulisi menetellä sellaisen omaisuuden suhteen, jota muu kuin viranomainen ei voi pitää luvallisesti hallussaan (esimerkiksi huumausaineet, ampuma-aseet, räjähteet ym.).

Pirkanmaan syyttäjänviraston mukaan säännös näyttäisi johtavan siihen, että on aina varmuuden vuoksi esitettävä lykkäämistä koskeva vaatimus. Kun kyse on vain hyvin lyhyestä ajanjaksosta, joka nimenomaan on tarkoitettu muutoksenhaun ja samalla takavarikon tarpeellisuuden harkitsemiseen, toivottavaa olisi, että määräys olisi vaatimuksesta riippumaton.

4.2.54 PKL 7 luku 23 § Takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen

Esitutkinta- ja pakkokeino toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos syyteasian käsittelyn yhteydessä useat vaativat takavarikoitua palautettavaa esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa itselleen, tuomioistuimen on määrättävä, että riita paremmasta oikeudesta käsitellään erikseen riita-asia in oikeudenkäynnistä säädettyssä järjestyksessä. Tuomioistuimen on samalla määrättävä, minkä ajan kuluessa kanne on nostettava. Tuomioistuin voi kuitenkin tutkia parempaa oikeutta koskevan kysymyksen syyteasian käsittelyn yhteydessä, jollei tutkiminen viivytä asian käsittelyä.

Jos syytetä ei nosteta ja jos useat vaativat takavarikoitua palautettavaa esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa itselleen, pidättämiseen oikeutettu virkamies voi asettaa 1 momentissa tarkoitetun määräajan kanteen nostamista varten. Omaisuus on tuomioistuimen tai pidättämiseen oikeutetun virkamiehen asetettua määräajan pidettävä poliisin hallussa. Jollei kannetta sanotussa ajassa nosteta, omaisuuden suhteen saadaan menetellä 3 momentissa säädetyllä tavalla.

Jos takavarikoitu esine, omaisuus tai asiakirja on takavarikon kumoamisen jälkeen palautettava omistajalleen tai muulle henkilölle, jolla on siihen oikeus, eikä tämä nouda takavarikon kohdetta kolmen kuukauden kuluessa poliisin ilmoituksesta, esineen, omaisuuden tai asiakirjan omistusoikeus siirtyy valtiolle tai kohteen ollessa löytötavara esineen löytäjälle löytötavaralaissa (778/1988) säädetyllä tavalla.

Jos palautettavan esineen, omaisuuden tai asiakirjan omistaja tai muu henkilö, jolla on siihen oikeus, ei ole poliisin tiedossa, poliisin on selvitettävä kysymystä mahdollisuuksien mukaan. Tarvittaessa on käytettävä julkista kuulutusta. Jos kukaan ei vaadi takavarikon kohdetta itselleen kuuden kuukauden kuluessa kuuluttamisesta, esine siirtyy valtiolle tai kohteen ollessa löytötavara esineen löytäjälle löytötavaralaissa säädetyllä tavalla. Kuuluttamisesta voidaan tarkemmin säätää sisäasiainministeriön asetuksella.

RVLEn mukaan pykälän sanamuoto tulisi kirjoittaa neutraalisti siten, että se koskisi kaikkia esitutkintaviranomaisia. Lisäksi jatkovalmistelussa olisi huomioitava eduskunnan käsiteltävänä oleva hallituksen esitys HE 219/2008 vp, jossa ehdotetaan Rajavartiolaitokselle oikeutta voimassa olevan pakkokeinolain 4 luvun 7 §:n mukaiseen takavarikoidun esineen palauttamiseen.

Kun takavarikon kohteen osalta omistusoikeus on riidanalainen, voidaan pykälän mukaan asettaa määräaika omaisuuden pitämiseksi poliisin hallussa kanteen nostamiseen saakka. **KRP** katsoo, että epäselväksi jää, miten menetellään määräaikojen ja omaisuuden suhteen tilanteessa, jossa kanne on nostettu määräajassa. Määräajan suhteen pykäläehdotus edellyttää täsmennystä.

4.2.55 PKL 7 luku 24 § Takavarikon sijasta suoritettava toimenpide

Esitutkinta- ja pakkokeino toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Vähäarvoinen esine tai esine, jonka hallussapito on rangaistavaa, voidaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä takavarikoimisen sijasta hävittää, ottaa valtion käyttöön tai myydä (*takavarikoimisen sijasta suoritettava toimenpide*), jos esine ilmeisesti tuomittaisiin valtiolle menetetyksi eikä sitä tarvita oikeudenkäynnissä todisteena.

Virallinen syyttäjä voi määrätä 1 momentissa tarkoitettuun esineeseen kohdistuvan takavarikon sijasta suoritettavan toimenpiteen, jos hän on tehnyt oikeudenkäynnistä rikosasioissa

annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla syyttämättäjättämispäätöksen ja jos esine ilmeisesti tuomittaisiin valtiolle menetetyksi.

Takavarikoimisen sijasta suoritettava toimenpide on tehtävä todistettavasti ja siitä on viipymättä ilmoitettava sille, jolta tai jonka luona esine on otettu haltuun, jos hän ei ole ollut paikalla toimenpidettä suoritettaessa.

Takavarikoimisen sijasta suoritettavaan toimenpiteeseen ja asianosaisen oikeuteen saada korvausta sovelletaan soveltuvin osin sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 4 luvun säännöksiä. Toimenpiteestä on laadittava pöytäkirja tai tehtävä merkintä muuhun asiakirjaan.

VKSV katsoo, että säännöksen ensimmäisen momentin perusteluissa olisi aiheellista mainita lain 3 luvun 10 §:n mukaisesta esitutkinnan rajoittamisesta sekä mahdollisuudesta sen yhteydessä päättää takavarikoimisen sijasta suoritettavista toimenpiteistä.

RVLE kiinnittää huomiota eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen HE 219/2008 vp, jossa ehdotetaan Rajavartiolaitokselle po. oikeutta.

KRP pitää säännöstä hyvänä.

Takavarikoimisen sijasta suoritettava toimenpide ROL 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla syyttämättä jätetty voi saman luvun 10 § mukaan saattaa syyllisyyskysymyksen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Mikäli tuomioistuin arvioi syyllisyyskysymyksen toisin kuin syyttäjä, saattaa myös peruste menettämisseuraamukselle jäädä puuttumaan. Tämän vuoksi **Keski-Suomen syyttäjänviraston** mukaan olisi harkittava 2 momentin täydentämistä siten, että syyttäjän päätös 1 momentin mukaisesta toimenpiteestä saataisiin panna täytäntöön vasta kun ROL 1 luvun 10 §:ssä säädetty määräaika 30 päivää päätöksen tiedoksi saannista on kulunut.

Pirkanmaan syyttäjänvirasto pitää syyttäjälle esitettyjä toimivaltuuksia takavarikoidun esineen suhteen kannatettavina.

Varsinais-Suomen poliisilaitos pitää pykälää selkeyttävänä vähäarvoiseen esineeseen kohdistuvien toimenpidemahdollisuuksien osalta.

Suomen Asianajajaliitto esittää, että ennen pakkokeinolain 7 luvun 24 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimenpidettä tulee kuulla epäiltyä tai sitä henkilöä kenen hallusta esine on takavarikoitu. Kuulemisella varmistetaan asianosaisen oikeusturva siinä tapauksessa, että tämä haluaa käyttää esinettä todisteena myöhemmässä oikeudenkäynnissä.

4.2.56 PKL 8 luku Etsintää koskevat säännökset

4.2.56.1 Yleistä

RVLEN mukaan lakiteknisesti loogisempi ratkaisu olisi sijoittaa etsintää koskeva luku ennen takavarikkoa ja mahdollisesti myös vakuustakavarikkoa koskevaa lukua.

Esineellisessä kotietsinnässä rikoksen selvittäminen vaikeutuu merkittävästi tai tulee jopa mahdottomaksi tilanteissa, jossa esim. salaisen tiedonhankinnan perusteella voidaan epäillä laittoman aineen, esineen tai omaisuuden tai arvokkaan anastetun omaisuuden olevan tietyssä päivänä esimerkiksi varastohallissa ja lähtevän samana päivänä maasta pois kuljetettavaksi.

Mikäli esitutkintaviranomainen tekee salaisen tiedonhankinnan (esimerkiksi telekuuntelu) perusteella saatujen tietojen pohjalta kotietsinnän, mutta se osoittautuu tuloksettomaksi sen vuoksi, että esine, aine tai omaisuus ei ole vielä saapunut kyseiseen varastoon, on etsinnästä kuitenkin viivymättä ilmoitettava. Tämä aiheuttaa käytännössä sen, että kuljetus toimitetaan muuta reittiä, josta ei välttämättä enää saada tietoa.

Lisäksi varsin ehdoton läsnäolovelvollisuus aiheuttaa saman vaaran rikostorjunnan tehokkuuden kannalta tarkasteltuna.

Kotietsintä (ja takavarikko) tulisi edellä esitetyn perusteella olla mahdollista siten, ettei tilan tai paikan haltijalle ei tarvitsisi kaikissa tilanteissa varata mahdollisuutta olla läsnä toimenpiteitä suoritettaessa. Lisäksi ilmoituksen viivästyttäminen kotietsinnästä (ja takavarikosta) tulisi olla mahdollista. Kysymys olisi siten salaisesta pakkokeinosta, jonka edellytykset voisivat olla tiukat.

Pääesikunnan mukaan kotietsinnän, paikanetsinnän ja laite-etsinnän uusia käsitteitä pidetään nykytilaa selkiyttävänä.

Espoon käräjäoikeus pitää tarpeellisena harkita sitä, olisiko jokin muu oikeusturvakeino riittävä nyt ehdotetun etsintäasiamiehen asemesta.

KRP katsoo, että luottamuksellisen viestinnän suojan osalta on varsin epäloogista katsoa kirje ja televerkossa välitettävä viesti toimivaltuuksien kannalta kahdeksi täysin eriarvoiseksi asiaksi. Viranomaisilla ei ole riittäviä toimivaltuuksia rikosten selvittämiseen. Puutteena on se, että viranomaisen toimivaltuuksia tietoverkossa on pyritty sääntelemään televerkkoon laaditulla normistolla. Tietoverkossa perus- ja ihmisoikeuksien korostamis-tavoitteessa on onnistuttu huomattavan hyvin rikoksenteelijän osalta, mutta huonosti rikoksen asianomistajan oikeusturvan kannalta.

SUPO kannattaa poliisin edustajien eriävää mielipidettä, jossa esitetään kotietsintää koskevien säännösluonnosten täydentämisen läsnäolovelvoitteista poikkeamisella ja etsinnästä ilmoittamisen viivästyttämisellä silloin, kun läsnäolo vaarantaisi rikoksen selvittämistä. Vastaavanlainen etsintä tulisi olla mahdollista vähintäänkin törkeän rikoksen paljastamiseksi tai ennalta estämiseksi.

Rovaniemen käräjäoikeuden mukaan on perusteltua, että kotietsinnästä, etsintäasiamiehen määräämisestä ja sinetöidyn aineiston tutkimisesta ja hyödyntämisestä päättäminen on ehdotetussa PKL:ssa katsottu tuomioistuimen tehtäväksi.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto katsoo, että kotietsinnästä päättäminen tulee säilyttää jatkossakin poliisilla.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos katsoo, että kotietsintää, takavarikointia ja jäljentämistä koskevat säännösehdotukset tulisivat aiheuttamaan niin tutkinnallisia kuin resurssiongelmiaakin (levytila, pakkokeinojen käsittely kärjäoikeuksissa jne.). Poliisin ja etenkin päällystön aika kuluisi entistä enemmän tuomioistuimissa hakiessa useita erilaisia pakkokeinopäätöksiä. Muutokset aiheuttaisivat todennäköisesti lisäkustannuksia myös erilaisten järjestelmien ja välineiden osalta.

Kanta-Hämeen poliisilaitoksen mukaan 8 luvun säännöksiin tulisi lisätä mm. kotietsinnästä ilmoittamisen viivästyttäminen, jotta mahdollistettaisiin etsintä, jossa epäillyn läsnäolo saattaisi vaarantaa rikoksen selvittämisen.

Kotietsintää koskevat säännökset suosivat tiettyjen ammattikuntien erityissuojaa. Ne tulee poistaa tarpeettomina.

Pohjois-Karjalan poliisilaitoksen näkemyksen mukaan vastaavanlainen säännös viivästyttämisestä, kuin PKL 7 luvun 9 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, tulisi olla kirjattuna myös kotietsinnän osalta.

Optulan mukaan kotietsintöjen tilastointia olisi kehitettävä.

Oikeustoimittajat ry:n osalta viitataan PKL 6 luvun 1 §:n alla mainittuun.

Viestinnän keskusliitto kannattaa toimikunnan tavoittelemaa lähdesuojan vahvistamista etsintää, takavarikkoa ja jäljentämistä koskevissa PKL:n säännöksissä. Jää kuitenkin epäselväksi, miten ehdotettu uusi etsintäasiamiehen tehtävä voisi käytännössä parantaa nykyistä tilannetta. Lähdesuojan on etsintää ja takavarikkoa koskevissa säännöksissäkin toteuduttava objektiivisena ja ehdottomana.

4.2.56.2 PKL 8 luku 1 § Määritelmät

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tämän luvun mukaisia paikkaan kohdistuvia etsintöjä ovat yleinen kotietsintä, erityinen kotietsintä ja paikanetsintä.

Yleisellä kotietsinnällä tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa tilassa tai paikassa toimitettavaa etsintää.

Erityisellä kotietsinnällä tarkoitetaan sellaista etsintää, jossa erityisesti etsinnän kohteena oleva tila huomioon ottaen etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö ei saa todistaa oikeudenkäynnissä tai josta mainitun luvun 24 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu henkilö saa kieltäytyä kertomasta.

Paikanetsinnällä tarkoitetaan etsintää, joka toimitetaan muussa kuin 2 tai 3 momentissa tarkoitetussa tilassa taikka muussa paikassa, vaikka siihen ei ole yleistä pääsyä taikka yleinen

pääsy siihen on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana, tai jonka kohteena on kulkuneuvo.

EAOA:n mukaan käytettyihin nimityksiin, ehdotettu "erityinen kotietsintä" tarkoittaessaan myös esimerkiksi asianajotoimistoa voi olla jossain määrin harhaanjohtava. Tulisi pohtia, olisiko syytä nimetä tässä tarkoitettu etsintä muutoin, niin että nimessä ei ilmenisi sanaa "koti".

Jatkovalmistelussa tulee kiinnittää kuitenkin huomiota, että vakituiseen asumiseen tarkoitettu koti on ehdotuksen perusteella lievemmin suojattu kuin esimerkiksi asianajotoimisto. Samoin perustelujen mukaan asianajajan asunto saattaa saada muiden asuntoa suurempaa suojaa. Kuten todettua, edellä olevalle on perusteet, mutta yksityiselämän suojaan kuuluvan vakituiseen asumiseen käytetyn asunnon kotirauhan eräitä muita kohteita vähäisempi suoja tuntuu jossain määrin vieraalta.

RVLE katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi mahdollisesti tarkistaa käytettyjä käsitteitä. Tilan ja paikan käsitteet näyttäisivät eroavan ehdotetussa 10 luvussa käytetyistä käsitteistä, mikä johtuu sinällään tukeutumisesta rikoslain 24 luvun 11 §:ään. Lisäksi pykälän 2 momenttia voitaisiin luottavuuden parantamiseksi selkeyttää seuraavasti: *Yleisellä kotietsinnällä tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettussa kotirauhan suojaamassa tilassa tai paikassa toimitettavaa etsintää.*

KRP kiinnittää huomiota siihen, että määritelmäsäännöksestä on jäänyt puuttumaan kotietsinnän määritelmä. Ilman kotietsinnän määritelmää säännöksestä saa sen käsityksen, että poliisimies ei voisi kulkea esimerkiksi täysin julkisessa ja yleisölle avoimessa tilassa vaan, että tämä jo sinänsä olisi paikanetsintää, vaikka poliisimies ei kyseisessä tilanteessa tekisi muuta kuin katselisi, mitä yleisissä tiloissa näkee. Sanalla "etsintä" ei kuitenkaan tarkoitettane tämäntyyppistä toimintaa vaan enemmänkin aktiivista etsimistä esimerkiksi avaamalla kaapin ovi. Tämä jo siksi, että ensiksi mainitussa tilanteessa tuskin loukattaneen epäillyn tai muidenkaan paikalla olijoiden perus- tai ihmisoikeuksia tai muutoinkaan heidän oikeushyviään. Etsintää koskeva sääntely kaipaisi tältä osin selkeyttämistä.

KRP:n mukaan tulisi myös mahdollistaa ns. valmisteleva kotietsintä siten, että epäilty tai esimerkiksi tilan haltija ei tulisi tästä tietämään toimenpidettä toteutettaessa. Tämänkaltaiselle toimivaltuudelle olisi tarve esim. tilanteessa, missä on odotettavissa jonkin laittoman aineen, esimerkiksi huumausaineen saapuminen tiettyyn tilaan, mutta sen saapumisaika on vielä epäselvä.

KRP katsoo, että erityisen kotietsinnän yhteydessä on jätetty käytännössä huomioimatta datamuotoisen tietoteknisen aineiston ominaispiirteet, vaikka melko harvan yrityksen tai julkishallinnon organisaation asiakirjahallinto toimii enää paperimuodossa.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa ehdotusta, että nykyinen kotietsintä jaetaan kolmeksi uudeksi pakkokeinoksi.

Optulan mukaan termi *yleinen kotietsintä* ei ilmaise selvästi, mitä sillä tarkoitetaan.

4.2.56.3 PKL 8 luku 2 § Kotietsinnän edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Yleinen tai erityinen kotietsintä saadaan toimittaa rikoksesta epäillyn hallinnassa olevassa tilassa tai muussa paikassa, jos

- 1) on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai jos selvittävänä ovat yhteisöosakon tuomitsemiseen liittyvät seikat; ja
- 2) etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä
 - a) 7 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto;
 - b) 7 luvun 2 §:n nojalla jäljennettävä asiakirja;
 - c) vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus; tai
 - d) tutkittava seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Tilassa tai muussa paikassa, joka ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa, saadaan kotietsintä toimittaa vain, jos rikos on tehty siellä tai epäilty on otettu siellä kiinni taikka jos muuten voidaan erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai tutkittava seikka.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos katsoo, että *voidaan olettaa löytyvän* -kynnys, jota voimassa olevassa laissa ei ole, on tarpeeton.

Demlan mukaan jatkovalmistelussa olisi ratkaistava, miten kotietsinnän kohteeksi joutunut henkilö voi saattaa päätöksen jälkikäteisen arvioinnin kohteeksi.

4.2.56.4 PKL 8 luku 3 § Yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Yleinen kotietsintä saadaan toimittaa

- 1) kuulusteluun noudettavan;
- 2) kiinni otettavan, pidätettävän tai vangittavan;
- 3) tuomioistuimeen tuotavan tai sinne rikosasian vastaajaksi haastettavan; tai
- 4) henkilönkatsastukseen toimitettavan

löytämiseksi hänen hallinnassaan olevassa tilassa tai muussa paikassa.

Muualla kuin etsittävän henkilön hallinnassa olevassa tilassa tai muussa paikassa saadaan yleinen kotietsintä toimittaa vain, jos etsittävän henkilön voidaan erittäin pätevin perustein olettaa olevan siellä.

RVLEn mukaan etsintä tulisi sallia myös henkilöntarkastukseen toimittamiseksi. Esim. henkilön vaatuksesta otetut näytteet eivät sinänsä täytä henkilönkatsastuksen tunnusmerkkejä, joten pelkästään tarkastukseen tavoittamiseksi ei etsintää voitaisi tehdä. Lisäksi perusteluissa tulisi selkeästi tuoda esille se, että henkilön löytämiseksi toimitettava etsintä voidaan toimittaa myös paikassa joka muutoin voisi olla erityisen kotietsinnän kohde. Pykälän 2 momentissa on epäselväksi koettu ilmaisu ”muualla kuin etsittävän henkilön hallinnassa olevassa tilassa tai muussa paikassa...”.

KRP katsoo, että yleisen kotietsinnän edellytyksiin tulisi lisätä esitutkintatoimenpiteen kohteena olevan henkilön etsintä. Kysymys voi olla sakon tai kutsun tiedoksi antamisesta, rangaistuksen täytäntöönpanoon toimittamisesta, rikoshyödyn jäljittämisestä tai poisottamisesta, virka-avun toimittamisesta esimerkiksi ulosottoselvitykseen noutamisesta, henkilön tunnistamisesta tai muusta sellaisesta esitutkintatoimenpiteestä.

Pirkanmaan syyttäjänvirasto kannattaa säännöstä.

4.2.56.5 PKL 8 luku 5 § Läsnäolo kotietsinnässä

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kotietsintää toimitettaessa tulee paikalla olla etsinnän toimittajan nimeämä todistaja, jollei se merkittävästi viivytä toimitusta.

Sille, jonka luona kotietsintä toimitetaan, tai hänen poissa ollessaan jollekin paikassa asuvalle, työskentelevälle tai muuten luvallisesti oleskelevalle on varattava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla ja kutsua siihen todistaja. Tilaisuutta ei tarvitse varata, jos se merkittävästi viivyttäisi toimitusta. Jollei kukaan mainituista henkilöistä eikä heidän kutsumansa todistaja ole ollut toimituksessa läsnä, kotietsinnästä sekä oikeudesta saada pyynnöstä etsintäpäätöksen ja pöytäkirjan jäljennös on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona etsintä on toimitettu.

Etsinnän toimittaja saa käyttää kotietsinnässä apunaan asianomistajaa, hänen asiamiestään, asiantuntijaa tai muuta henkilöä, joka voi antaa etsinnän tarkoituksen saavuttamiseksi välttämättömiä tietoja. Etsinnän toimittajan on kuitenkin valvottava, ettei kyseinen henkilö saa salassa pidettävistä ja muista seikoista enempää tietoa kuin on välttämätöntä.

Erityistä kotietsintää ei saa toimittaa ilman etsintäasiamiehen läsnäoloa.

EAOA:n mukaan laillisuusvalvonnassa on havaittu, että poliisi on vedonnut rikostutkinnallisiin syihin ja todisteiden hävittämisvaaran ehkäisemiseen, kun kotietsinnän kohteelle ei ole annettu tilaisuutta olla läsnä kotietsinnässä. Siksi perusteluissa tulisi tarkemmin pohtia mainittujen rikostutkinnallisten syiden vaikutuksia tilaisuuden varaamiseen, ja onko esimerkiksi perusteltu oletus todisteiden hävittämisestä sellainen syy, joka voidaan ottaa huomioon tilaisuuden varaamista arvioitaessa. Ylipäättään olisi toivottavaa, että pohdittaisiin erikseen, onko tarvetta joissain tapauksissa ennalta ilmoittamattomalle kotietsinnälle. Myös *henkilöllisen kotietsinnän* tarkoitus saattaa käsitykseni mukaan joissain tapauksissa vaarantua, mikäli etsintää ei ole mahdollista tehdä ns. yllätysesintänä.

RVLEn mukaan etsinnästä ilmoittamista ja pöytäkirjan toimittamista koskevasta oikeudesta ilmoittamisesta voitaisiin viivyttaa rikostutkinnallisista syistä, kuten ehdotetussa pakkokeinolain 7 luvun 9 §:ssä. EIT:n ratkaisujen perusteella etsintäasiamiehen kaltainen järjestely lienee välttämätön, mutta tästä huolimatta järjestely vaikuttaa vieraalta.

KRP katsoo, ettei kotietsintää voida viivyttaa todistajan puuttuessa. Merkittävä viivytys lienee liian tarpeettoman korkea edellytys. Säännösehdotuksen toteutuessa poliisin tulisi ilmeisesti odottaa todistajaa tuntikausia.

Helsingin käräjäoikeus esittää vielä pohdittavaksi, täyttääkö etsintäasiamiehen käyttö ne oikeusturvavoitteet, joiden vuoksi etsintäasiamiestä pidetään tarpeellisenä vai voitaisiinko asia jättää sen varaan, että tilan tai muun kohteen haltijalla olisi PKL 8 luvun 5 §:n 2 momentin mukaisesti mahdollisuus itse valvoa etsinnän toimittamista. Harkinnassa on otettava huomioon, että etsintää ohjaisivat tuomioistuimen lupamääräykset ja että etsintäänkin liittyisi jälkikäteinen valvonta. Tältä osin käräjäoikeus viittaa lisäksi jäljempänä telepakkokeinojen julkista asiamiestä koskevaan lausumaan.

4.2.56.6 PKL 8 luku 6 § Menettely kotietsinnässä

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kotietsintää aloitettaessa on paikalla olevalle 5 §:n 2 momentissa tarkoitettulle henkilölle kerrottava etsinnän tarkoitus ja annettava etsintäpäätöksen jäljennös. Jos kirjallista etsintäpäätöstä ei vielä ole, henkilölle on ilmoitettava oikeudesta saada pyynnöstä päätöksen jäljennös.

Kotietsinnässä on noudatettava etsintäpäätöksen määräyksiä. Etsintä on toimitettava niin, että siitä ei aiheudu haittaa tai vahinkoa enempää kuin on välttämätöntä. Etsinnän kohteena oleva tila saadaan tarvittaessa avata voimakeinoja käyttäen. Etsinnän päätyttyä on avattu tila suljettava sopivalla tavalla.

Kotietsinnän toimittamispaikalla oleva henkilö saadaan poistaa paikalta, jos poistaminen on välttämätöntä sen vuoksi, että hän käyttäytymisellään haittaa etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen.

Kotietsintää ei saa ilman erityistä syytä toimittaa kello 22:n ja 7:n välisenä aikana.

RVLE huomauttaa, että yksityiskohtaiset perustelut on kirjoitettu poliisikeskeisesti, vaikka säännöksen sanamuoto on neutraali kaikkia esitutkintaviranomaisia kohtaan. Lisäksi vaikuttaa turhalta, että vähimmän haitan periaatteesta säädettäisiin vielä erikseen tässä.

KRP:n mukaan epäselvää pykälän perusteella on se, edellyttääkö säännös kirjallisen etsintäpäätöksen tekemistä pyydettyä jälkikäteen.

4.2.56.7 PKL 8 luku 7 § Etsintäasiamies

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Erityistä kotietsintää varten on määrättävä etsintäasiamies huolehtimaan siitä, että takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto pitää lisäystä etsintäasiamiehestä turhana. Kotietsintöjen toteuttaminen mietinnössä esitetyillä menettelyillä on raskasta ja aikaa vievää eikä paranna osallisten oikeusturvaa.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos katsoo, että etsintäasiamiehen käyttö lisäisi salassapito-ongelmia ja läsnäolo voisi johtaa jääviysongelmiin ja lisätä pakkokeinojen käyttöä.

Varsinais-Suomen poliisilaitos katsoo, että etsintäasiamies on käytännössä tarpeeton lisäys. Esitetty käytäntö on lisäksi omiaan hidastamaan pakkokeinojen käyttöä, lisäämään prosessin kustannuksia eikä välttämättä paranna osallisten oikeusturvaa mitenkään.

Suomen Asianajajaliitto pitää ehdotusta etsintäasiamiehen määräämisestä erityistä kotietsintää varten kannatettavana.

Oikeustoimittajat ry:n mielestä toimikunnan ehdotus etsintäasiamiehestä tosiasiaa madaltaa kynnystä lähdesuojan murtamiseen etsinnän tai takavarikon kautta ja siten heikentää lähdesuojaa olennaisesti.

Julkisen sanan neuvosto vastustaa komitean ehdotusta etsintäasiamiehen perustamisesta. Ehdotus etsintäasiamiehestä madaltaisi kynnystä tehdä kotietsintä toimituksiin.

4.2.57 PKL 8 luku 9 § Etsintäasiamiehen kelpoisuusvaatimukset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Etsintäasiamieheksi on määrättävä suostumuksensa perusteella asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut muu henkilö, joka käytännön kokemuksensa perusteella on etsinnän kohde huomioon ottaen sopiva toimimaan etsintäasiamiehenä kysymyksessä olevassa tapauksessa. Etsintäasiamieheksi ei saa määrätä sitä, joka on epäiltynä, syytteessä tai tuomittu rikoksesta, joka on omiaan vähentämään hänen luotettavuuttaan etsintäasiamiehen tehtävässä.

Etsintäasiamiehen yksittäistapauksen liittyvien kelpoisuusvaatimusten osalta noudatetaan soveltuvin osin, mitä esitutkintalain 11 luvun 3 §:ssä säädetään avustajan kelpoisuusvaatimuksista.

Etsintäasiamies ei saa ilman hänet määränneen viranomaisen lupaa asettaa toista sijaansa. Hänelle annettu määräys voidaan pätevästä syystä peruuttaa.

Suomen Asianajajaliitto hyväksyy ehdotuksen muun kuin asianajajan tai julkisen oikeusavustajan määräämisestä etsintäasiamieheksi silloin, kun asiassa edellytetään etsinnän kohde huomioiden muuta kuin oikeudellista asiantuntemusta; esimerkiksi tietoteknistä asiantuntemusta tietyn teknisen laitteen toimintoihin liittyvissä kysymyksissä. Oikeudellisen asiantuntemuksen tulee kuitenkin korostua etsintäasiamiehen kelpoisuusvaatimuksissa. Liitto ehdottaa, että pykälän sanamuotoa muutettaisiin seuraavansisältöiseksi: *"Etsintäasiamieheksi on määrättävä suostumuksensa perusteella asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai muun kuin oikeustieteellisen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö, joka käytännön kokemuksensa perusteella on etsinnän kohde huomioon ottaen sopiva toimimaan etsintäasiamiehenä kysymyksessä olevassa tapauksessa. (...)"*

4.2.57.1 PKL 8 luku 9 § Etsintäasiamiehen velvollisuudet

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Etsintäasiamiehen tehtävänä on huolellisesti valvoa sitä, että takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon. Etsintäasiamiehen on oltava läsnä erityistä kotietsintää toimitettaessa ja seurattava etsintätoimenpiteiden suorittamista.

Etsintäasiamiehen tehtävää hoitava tai hoitanut taikka siihen pyydetty ei saa oikeudettomasti paljastaa seikkaa, jonka hän on saanut tietoonsa tehtävää hoitaessaan tai siihen pyydettyessä.

Etsintäasiamiehen tehtävänä on estää 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun aineistoon kohdistuva jäljentäminen. **KRP** katsoo, että erityistä kotietsintää koskeva sääntely on tällöin ristiriidassa 7 luvun 3 §:n (Läheisiin henkilöihin sekä vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot) kanssa. Ehdotettu 9 § on nyt muotoiltu siten, että etsintäasiamies voi vaatia yksittäisestä kohteesta otetun tietoteknisen aineiston sinetöintiä kokonaan, jos kohdejärjestelmässä epäillään olleen yksikin 1 §:n 3 momentin tarkoittama asiakirja.

Jos kokonainen (yksittäisestä levyjärjestelmästä otettu) tietotekninen aineisto sinetöidään, samassa aineistossa olevat nopeasti löydettävissä olevat muut tiedot – esimerkiksi verkkorikoksen tunnistamistiedot – pysyvät koko ajan saman sinetöinnin alaisia, vaikka ne eivät millään tavoin sisällä OK 17 luvun 23 tai 24 §:ssä tarkoitettua aineistoa.

4.2.57.2 PKL 8 luku 11 § Etsintäasiamiehen käsityksen huomioonottaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Etsinnän toimittajan on otettava asianmukaisesti huomioon etsintäasiamiehen käsitys tiedon soveltuvuudesta takavarikon tai asiakirjan jäljentämisen kohteeksi. Jos etsinnän yhteydessä takavarikoidaan, jäljennetään tai muuten otetaan haltuun aineistoa, jonka takavarikoimista, jäljentämistä tai haltuunottamista etsintäasiamies on vastustanut, mainittua aineistoa ei saa enemmälti tutkia ja se on sinetöitävä. Kiistanalainen aineisto on rajattava tavalla, joka on tarkoituksenmukainen tuomioistuinkäsittelyn kannalta ja riittävä vaitiolovelvollisuuden tai -oikeuden toteutumisen kannalta.

RVLEn ehdotettuun 12 §:ään liittyen tilanteessa on ongelmallista se, ettei pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi tällöin lainkaan argumentoida sen puolesta, että aineisto ei olisi takavarikkokiellon alaista, jos tämä ei siihen pääse perehtymään (ks. myös 13 §).

KRP katsoo, että säännökset ovat jossain määrin ristiriitaisia keskenään sikäli, että 11 §:n mukaan etsintäasiamiehen käsitys esimerkiksi asiakirjan luoteesta on otettava asianmukaisesti huomioon. Kuitenkin 13 §:n mukaan erityisessä kotietsinnässä löydettyä yksityistä asiakirjaa saa tarkastella vain etsintäasiamies, jolloin etsintäasiamiehen asema poikkeaaakin huomattavasti siitä mitä 11 §:ssä on säädetty. 13 §:n perusteella etsintäasiamies tekee itse asiassa esitutkintaviranomaiselle kuuluvaa tutkinta- ja määrittelytyötä, jolloin etsintäasiamiehen asema esimerkiksi virkavastuun kannalta tulisi määritellä selkeämmin.

4.2.57.3 PKL 8 luku 12 § Sinetöidyn aineiston tuomioistuinkäsittely

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on viipymättä ja viimeistään kolmen päivän kuluttua sinetöimisestä saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi kysymys 11 §:ssä tarkoitetun sinetöidyn aineiston tutkimisesta ja hyödyntämisestä. Asia saatetaan tuomioistuimessa vireille kirjallisella hakemuksella, jossa asia on selostettava riittävällä tarkkuudella ja johon on sinetöidyn aineiston lisäksi liitettävä 18 §:ssä tarkoitettu pöytäkirja.

Sinetöityä aineistoa koskevasta asiasta päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Ennen syytteen nostamista etsinnästä saa päättää myös se käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä etsinnän kohteena ollut paikka sijaitsee. Asiaa käsitellessään käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

Tuomioistuimen on otettava sinetöityä aineistoa koskeva asia käsiteltäväksi viimeistään seitsemän päivän kuluttua asian saapumisesta tuomioistuimeen. Tuomioistuimen on varattava etsintäasiamiehelle ja sille, jota asia muuten koskee, tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

Tuomioistuimen on päätettävä siitä, voidaanko aineisto tai sen osa takavarikoida tai jäljentää. Sinetöityä aineistoa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa erikseen. Jos tuomioistuimen päätöksestä valitetaan, valituksen kohteena oleva aineisto on pidettävänä sinetöitynä, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

RVLEn mukaan rikostorjunnan tehokkuuden toteutumisen kannalta sääntelyä (3 mom.) voitaisiin täydentää ilmauksella ”viipymättä ja viimeistään neljän päivän kuluessa.” Lisäksi tuomioistuimen myöntäessä luvan hyödyntämiseen, voitaisiin siitä pahimmassa tapauksessa shikaaninomaisesti viivyttää valittamalla kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

KRP kiinnittää huomiota siihen, että mietinnössä ei ole otettu lainkaan kantaa mikä taho aineiston esikäsittelyn tekee, vaikka jo data-aineiston oikeusvarman käsittelyvalmiuden ylläpito edellyttää kohtalaisia resursseja.

Tietoteknisen aineiston erityisluonne tulisi ottaa huomioon siten, että 7. ja 8. luvun välinen ristiriita poistetaan. Jos voidaan todennäköisin syin olettaa, että data-aineisto sisältää 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitetun asiakirjan lisäksi muuta materiaalia, jolla on tutkinnan kannalta merkitystä, tuomioistuimen tulisi voida nopeasti määrätä aineisto takavarikoitavaksi 7 luvun 1-3 § edellytyksin. Sisältötarkastelu (12 §) voitaisiin sen jälkeen keskittää vain todella 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin yksittäisiin asiakirjoihin.

4.2.57.4 PKL 8 luku 15 § Paikkaan kohdistuvasta etsinnästä päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Erityisestä kotietsinnästä ja etsintäasiamiehen määräämisestä päättää tuomioistuin.

Jos yleisessä kotietsinnässä tai paikanetsinnässä ilmenee, että etsintä kohdistuu 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon, tai jos erityinen kotietsintä on välttämätöntä toimittaa kiireellisesti, pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää erityisen kotietsinnän toimittamisesta ja etsintäasiamiehen määräämisestä.

Poliisimies saa ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän henkilön löytämiseksi tai sellaisen esineen takavarikoimiseksi, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verekseltään. Poliisimies voi ilman pidättämiseen

oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa yleisen kotietsinnän ja paikanetsinnän myös silloin, kun etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä.

RVLE katsoo, että pykälä voitaisiin sijoittaa myös luvun alkupuolelle. Pykälän 2 momentin osalta itse pykälän sanamuodosta tulisi selkeästi ilmetä esitutkintaviranomaisen mahdollisuus turvata todistusaineisto, vaikka kysymyksessä olisikin erityinen kotietsintä.

Suomen Asianajajaliitto vastustaa toimikunnan ehdotusta siitä, että pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää jatkossakin asuntoihin kohdistuvasta kotietsinnästä. Esim. tuoreessa ratkaisussa *Varga v. Romania* (1.4.2008) todettiin, että ilman tuomioistuimen määräystä ja yksin syyttäjän harkinnalla toimitettu kotietsintä muodosti valittajien kodin suojan vakavan loukkauksen. Ottaen huomioon EIT:n ratkaisukäytäntö ja kodin suojan korostunut asema, ei ehdotusta voida sellaisenaan pitää hyväksyttävänä. Liitto viittaa asianajajien jättämässä eriävissä mielipiteessä esiin tuotuihin perusteluihin ja yhtyy eriävissä mielipiteessä esitettyyn kannanottoon, jonka mukaan asuntoihin kohdistuva kotietsintä tulisi säätää syyttäjän päätöstä edellyttäväksi.

4.2.58 PKL 8 luku 16 § Kotietsintäpäätös

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kotietsintäpäätöksessä on mahdollisuuksien mukaan ja riittävällä tarkkuudella yksilöitävä 1) etsinnän kohteena olevat tilat;

2) ne seikat, joiden perusteella etsinnän edellytysten katsotaan olevan olemassa;

3) se, mitä etsinnällä pyritään löytämään; ja

4) mahdolliset erityiset etsinnän rajoitukset.

Asian kiireellisyyden sitä edellyttäessä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös saadaan kirjata etsinnän toimittamisen jälkeen.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa toimikunnan ehdotusta, jonka mukaan kotietsinnästä tehdään päätös aikaisemman määräyksen sijaan, mutta ei voi hyväksyä asiaa siltä osin kuin päätökseen ei ole muutoksenhakumahdollisuutta. Kotietsinnän lainmukaisuus tulee voida saattaa tuomioistuimen arvioitavaksi jälki-käteen silloinkin kun etsintään ei liity takavarikkoa. Tältä osin liitto viittaa asianajajien eriävissä mielipiteessä (s. 4) esiin tuotuihin näkökohtiin. Muutoksenhakua koskeva säännös tulee sisällyttää PKL:iin.

4.2.58.1 PKL 8 luku 17 § Erityistä etsintää koskeva tuomioistuinkäsittely

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Erityisestä kotietsinnästä päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Ennen syytteen nostamista etsinnästä saa päättää myös se käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä etsinnän kohteena oleva paikka sijaitsee. Asiaa käsittelevä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

Erityistä kotietsintää koskevan vaatimuksen esittää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Vaatimus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnä ollessa. Käsitteily voidaan myös toteuttaa käyttäen

videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Asia ratkaistaan kuulematta henkilöä, jonka luona erityinen kotietsintä toimitettaisiin.

Erityistä kotietsintää koskevaan tuomioistuimen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa ilman määräaikaa kannella päätöksestä. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä.

Lakimiesliitto pitää kannatettavana, että erityisestä kotietsinnästä päättää tuomioistuin. Voisi myös olla ajateltavissa, että kotirauhan suojan korostamiseksi myös kiireellisissä tapauksissa päätöksen erityisestä kotietsinnästä tekisi kärjäoikeus.

Tuomariliitto pitää tarkoituksenmukaisena ja perusteltuna, että erityisestä etsinnästä päättää tuomioistuin.

4.2.58.2 PKL 8 luku 18 § Pöytäkirja

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Etsinnän toimittajan on ilman aiheetonta viivytystä laadittava kotietsinnästä pöytäkirja, jossa selostetaan etsintämenettely riittävällä tarkkuudella. Pöytäkirjaan on kirjattava tai liitettävä etsintäasiamiehen lausumat tarpeellisessa laajuudessa.

Pöytäkirjasta on pyynnöstä annettava jäljennös etsintäasiamiehelle ja sille, jonka luona etsintä on toimitettu. Tarvittaessa jäljennös on toimitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee.

RVLEn mukaan 2 momentin toimitusvelvollisuutta muulle henkilölle, jota asia koskee, tulisi vielä arvioida.

4.2.58.3 PKL 8 luku 19 § Laite-etsinnän määritelmä

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Laite-etsinnällä tarkoitetaan tietokoneen, telepäätelaitteen tai muun vastaavan teknisen laitteen tai tietojärjestelmän tietosisältöön kohdistettavaa etsintää.

Telekuuntelun, televalvonnan ja teknisen tarkkailun käyttämisestä säädetään 10 luvussa.

EAOA katsoo, että pykälään tulisi asian korostamiseksi ja tärkeyden johdosta siirtää perusteluista lausuma siitä, että laite-etsintä kohdistuu laitteen tietosisältöön laitteen haltuunottohetkellä ja sen jälkeen tulevaan tietoon tulisi soveltaa telepakkokeinoja koskevia säännöksiä.

TSV toteaa, että vaikka säännös viittaa mihin tahansa tekniseen laitteeseen ei varsinaisesti ole kysymys laitteen etsinnästä vaan siinä olevan tiedon etsimisestä takavarikoimista tai asiakirjan jäljentämistä varten. Näin ollen on kysymys takavarikointia valmistelevalta toimelta. Kun takavarikko voidaan kohdistaa tietojärjestelmään tallennettuun tietoon, tulee tietysti esille kysymys siitä, miten tällainen tiedonhankinta on suhteessa poliisin tiedonsaantisäännöksiin esim. rekisterinpitäjän kieltäytymistapauksessa.

TSV ei ole täysin vakuuttunut koko laite-etsinnän käsitteestä, kun tietojärjestelmistä pyritään hankkimaan ja löytämään tietoja sähköisessä muodossa ottaen huomioon miten kompleksisia ja siten ulkopuolisesta käsittelystä helposti vikaantuvia nämä järjestelmät voivat olla.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto huomauttaa laite-etsinnän osalta (19–28 §:t), että epäselvä tilanne syntyy sähköpostien ja muiden yhteystietojen osalta silloin, kun rikoksesta epäillyn hallusta tai muutoin takavarikoidaan tai jäljennetään todisteena käytettäväksi tietokone, puhelin tai jokin muu mediaväline, joka sisältää digitaalista todistusaineistoa sekä epäillyn tai jonkin kolmannen henkilön sähköposteja, puhelutietoja ja niiden yhteystietoja.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa toimikunnan ehdotusta. Liitto ehdottaa 19 §:n 1 momentin sanamuotoon selvyuden vuoksi lisättäväksi seuraavaa muutosta: "*Laite-etsinnällä tarkoitetaan tietokoneen, telepäätelaitteen tai muun vastaavan teknisen laitteen tai tietojärjestelmän haltuunottohetken tietosisältöön kohdistettavaa etsintää.*"

4.2.58.4 PKL 8 luku 22 § Tietojärjestelmän haltijan tietojenantovelvollisuus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tietojärjestelmän haltija, ylläpitäjä tai muu henkilö on velvollinen antamaan esitutkintaviranomaiselle tämän pyynnöstä laite-etsinnän toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot. Pyyntöä on pyydyttävässä annettava kirjallinen todistus sille, jolle pyyntö on esitetty.

Jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja, häntä voidaan kuulustella tuomioistuimessa esitutkintalain 7 luvun 9 §:ssä säädettyllä tavalla.

Tämän pykälän 1 momentissa säädetty ei koske rikoksesta epäiltyä eikä 7 luvun 3 §:n 1 momentissa tai 2 momentissa tarkoitettua henkilöä, joka on oikeutettu tai velvollinen kieltäytymään todistamasta.

TSV:n mukaan se, että laite-etsinnän nimissä voitaisiin velvoittaa kuka tahansa "... muu henkilö" antamaan poliisille tietojärjestelmään henkilökohtaiset käyttäjätunnuksen ja salasanan on **TSV:n** mielestä rekisterinpitäjän määräysvallan ja vastuun kannalta ongelmallista. Henkilötietolain mukaan rekisterinpitäjällä on määräysvalta tietojärjestelmästä ja vastuu sen suojaamisesta ulkopuolista käyttöä vastaan. Tästä syystä tulisi laite-etsinnän nimissä tehtävä tiedonhaku aina tapahtua rekisterinpitäjän myötävaikutuksella eikä yksittäisten käyttäjien käyttäjätunnuksia käyttäen.

Laite-etsintä voisi tulla kyseeseen tietojärjestelmään kohdistuvana, jos tiedonsaantisäännösten edellyttämää tietopyynnön yksilöintiä ei kyetä tekemään. Toissijaisesti säädettäisiin rekisterinpitäjän avustamisvelvollisuudesta, koska rekisterinpitäjä tuntee tietojärjestelmän ja sen mitä ja mihin tietoja on tallennettu. Vasta kolmantena vaihtoehtona olisi rajoittamattoman pääsy- ja käyttöoikeuden antamisesta poliisille.

KRP katsoo, että nykyisestä pakkokeinolaista periytyvä avustamisvelvollisuuspykälän (4:4 a) sanamuoto ei vastaa tapaa, jolla (laite)etsintä olisi järkevintä toteuttaa

palvelunympäristössä. Erityisesti suuret tuotantojärjestelmät eroavat toteutustavaltaan toisistaan ja niillä voi olla tiukat palvelutasovaatimukset. Siksi palvelinjärjestelmissä toteutetussa ja *sivullisen todistajan* avustamassa laite-etsinnässä vähiten haittaa tai haitan riskiä aiheuttava toteutustapa ei ole salasanojen luovuttaminen poliisille vaan se, että järjestelmän hyvin tunteva ylläpitäjä avustaisi tarvittaessa myös itse toimenpiteen suorittamisessa. Tällöin avustavan ylläpitäjän suorite ei olisi laite-etsinnän toteuttamiseksi antama tieto, vaan jokin rajattu poliisin pyynnöstä ja poliisin valvonnassa toteutettu toimenpide, kuten käyttäjän kotihakemiston kopiointi poliisin levyille.

4.2.58.5 PKL 8 luku 23 § Datan säilyttämismääräys

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos ennen laite-etsinnän toimittamista on syytä olettaa, että data, jolla voi olla merkitystä tutkittavana olevan rikoksen selvittämiseksi, häviää tai sitä muutetaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies voi antaa datan säilyttämismääräyksen. Sillä määrätään dataa hallussaan tai määräysvallassaan pitävää, ei kuitenkaan rikoksesta epäiltyä, säilyttämään se muuttumattomana. Määräys voi koskea myös dataa, jonka voidaan olettaa tulevan laitteeseen tai tietojärjestelmään määräyksen antamista seuraavan kuukauden aikana. Määräyksestä on pyynnöstä annettava kirjallinen todistus, jossa yksilöidään määräyksen kohteena oleva data.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös tietojärjestelmän välityksellä siirrettyyn viestiin liittyvää tietoa viestin alkuperästä, määränpäätstä, reitistä ja koosta sekä viestinnän ajankohdasta, kestosta, laadusta ja muista vastaavista seikoista (*liikennetieto*).

Esitutkintaviranomaisella ei ole 1 momentissa tarkoitetun säilyttämismääräyksen nojalla oikeutta saada tietoonsa viestin, liikennetiedon tai muun tallennetun tiedon sisältöä. Jos 2 momentissa tarkoitetun viestin välittämiseen on osallistunut useampi palveluntarjoaja, esitutkintaviranomaisella on oikeus saada tietoonsa palveluntarjoajien tunnistamiseksi tarvittavat liikennetiedot.

RVLEn mukaan datan säilyttämismääräys voitaisiin ulottaa koskemaan myös tulevaa dataa. Päätös voitaisiin antaa kuitenkin vain kuukaudeksi. Luvun 24 §:n mukaan päätös voitaisiin antaa kuitenkin kolmeksi kuukaudeksi ja se voitaisiin myös uudistaa. Jatkovalmistelussa tulisi harkita yhteneväää sääntelyä.

KRP:n mukaan pykälässä on implisiittisesti rajattu datan säilyttämismääräys koskemaan laite-etsinnän kohteena olevaa aineistoa.

Verkkoliikenteen tunnistamistiedot hankitaan lähtökohtaisesti joko televalvonnalla tai sananvapausslain 17 §:n perusteella tunnistamistietoja hallussaan pitävältä organisaatiolta, ei siis laite-etsinnällä. Niinpä pykälässä tulisi huomioida datan säilyttämismääräyksen perusteena myös muut tiedonhankinnan menettelyt kuin laite-etsintä.

Ilmaisun *ennen laite-etsinnän toimittamista* voisi muuttaa esimerkiksi muotoon *ennen laite-etsinnän toimittamista tai viestinnän tunnistamistietojen hankkimista*.

4.2.58.6 PKL 8 luku 26 § Laite-etsinnän toimittaminen etäetsintänä

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Rikostutkinnallisten tarkoituksenmukaisuussyiden tai asian kiireellisyyden sitä edellyttäessä laite-etsintä saadaan toimittaa etäetsintänä, jossa laite-etsintä toimitetaan käyttämättä etsinnän kohteena olevan henkilön luona tai hallussa olevaa laitetta.

TSV katsoo, että etäetsinnän käsite nostaa esille ns. virtuaalisen kotirauhan eli missä määrin tarkoitetaan salaa tapahtuvaa kotitietokoneen seuranta. Rikoslain 24 luvun salakatselu ja -kuuntelu eivät näyttäisi soveltuvan tällaiseen salassa tapahtuvaan tiedonhankintaan. Tietoverkkorikoksien yksi yleistyvä tekotapa alkaa olla nimenomaan erilaisten sähköisten palvelujen käyttäjätunnuksien ja salasanojen kerääminen ns. spyware tai keylocker -tyyppisillä ohjelmilla. Tällaisesta pakkokeinosta, josta Saksassa on keskusteltu, ei tässä ilmeisesti ole kysymys, koska etäetsinnällä tarkoitetaan sitä, ettei etsinnän kohteena olevan henkilön luona tai hallussa olevaa laitetta käytetä.

4.2.58.7 PKL 8 luku 28 § Laite-etsinnästä päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Laite-etsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies noudattaen soveltuvin osin 16 §:ssä säädettyä. Jos kysymys on 1 §:n 3 momentissa tarkoitetuista tiedoista, soveltuvin osin noudatetaan erityistä kotietsintää koskevia 15 §:n 1 ja 2 momenttia ja 17 §:ää.

RVLEn mukaan tulisi harkita, voitaisiinko kyseinen pykälä sijoittaa luontevammin 19 §:n määritelmäsäännöksen jälkeen.

4.2.58.8 PKL 8 luku 29 § Henkilöön kohdistuvan etsinnän lajit

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Henkilöön kohdistuva etsintä voi olla

- 1) *henkilöntarkastus* sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa; tai
- 2) *henkilönkatsastus*, joka käsittää katsastettavan kehon tarkastamisen, verinäytteen tai muun näytteen ottamisen taikka muun kehoon kohdistuvan tutkimuksen.

RVLEn mukaan ko. sääntely estäisi erityisesti 32 §:n kanssa sovellettuna rajatarkastusten toimittamisen, joita on voitava tehdä ilman rikosepäilyä. Jos ehdotettua säännöstä päädytään esittämään, on Rajavartiolaitosta koskevaan lainsäädäntöön otettava oma erillinen henkilöntarkastuspykälä, joka mahdollistaisi henkilön riisuttamisen.

Jatkovalmistelussa tulisi harkita sitä, että henkilönkatsastukseksi katsottaisiin kehoon kohdistuvat tutkimukset ja sellaiset tarkastukset, joissa tutkitaan itse kehoon koskematta esimerkiksi genitaalialueita tai pyydetään tutkittavaa käymään kyykyssä jne. Mikäli ainoastaan henkilön vaatetus riisuttaisiin ja vaatteet tutkittaisiin alusvaatteita myöden esimerkiksi mainittujen asiakirjojen löytämiseksi sekä näköhavainnoin tarkasteltaisiin tarkastettavan keho (jotta voitaisiin varmistua siitä, ettei asiakirjoja ole iholle teipattuna), tulisi tällaista toimenpidettä pitää pelkästään henkilöntarkastuksena.

Optulan mukaan henkilöntarkastus ja -katsastus ovat osoittautuneet vaikeasti ymmärrettäviksi termeiksi, etenkin sen takia, että katsastus-sanaa käytetään tässä

yhteydessä yleiskielestä poikkeavalla tavalla. Käsitteistön selventäminen esim. siten, että henkilönkatsastuksesta käytettäisiin termiä, joka ilmaisisi sen viittaavan kehon tarkastamiseen, selkiyttäisi tilannetta.

4.2.58.9 PKL 8 luku 30 § Henkilöntarkastuksen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Sille, jota on syytä epäillä

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta;
- 2) lievistä pahoinpitelystä;
- 3) näpistyksestä, lievästä kavalluksesta, lievästä luvottomasta käytöstä, lievästä moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta, murtovälineen hallussapidosta, lievästä alkoholirikoksesta;
- 4) lievästä vahingonteosta;
- 5) lievästä petoksesta

saadaan tehdä henkilöntarkastus esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai tutkittavan seikan löytämiseksi 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetyn edellytyksin.

Muu kuin rikoksesta epäilty saadaan tarkastaa vain, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että tarkastuksessa löytyy 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai tutkittava seikka.

RVLEn mukaan olisi selkeintä välttää viittauksia ja kirjoittaa tähän pykälään auki 1 momentin viittaus.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohdon ja Varsinais-Suomen poliisilaitoksen mukaan pykälään tulee lisätä lievä väärennös, jota esitettiin edellä kiinniottoperusteisiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota hallituksen esitykseen alkoholirikoksia koskevien säännösten uudistamisesta HE 84/2008 vp, jossa on muutettu alkoholijuomien hallussapitoa ja lievää alkoholirikosta koskevaa tarkastusta ja kotietsintää koskevia säännöksiä alkoholilain 60 § sekä 60 a – 60 c §:ssä sekä pakkokeinolain 5 luvun 10 §:ssä (*Henkilöntarkastuksen edellytykset*). STM pitää tärkeänä, että ratkaisut siirretään esitutkinta- ja pakkokeinolain uudistuksessa uuteenkin lainsäädäntöön.

4.2.58.10 PKL 8 luku 32 § Henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Henkilöön kohdistuvasta etsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Poliisimies saa kuitenkin ilman hänen päätöstään toimittaa etsinnän, jonka tarkoituksena on sellaisen esineen takavarikoiminen, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verekseltään, jos etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä tai jos kysymys on 9 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilönkatsastuksesta. Muuten etsinnästä on soveltuvin osin voimassa, mitä 6, 13 ja 18 §:ssä säädetään.

Jos henkilöön kohdistuva etsintä on perusteellinen, se on toimitettava sitä varten varatussa erillisessä tilassa. Milloin etsinnän toimittaa muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö, saapuvilla on mahdollisuuksien mukaan oltava etsinnästä päättäneen virkamiehen nimeämä todistaja.

Lääketieteellistä asiantuntemusta vaativan tutkimuksen saa suorittaa vain terveydenhuollon ammattihenkilö.

Henkilönkatsastusta ei saa toimittaa tutkittavan kanssa eri sukupuolta oleva muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö. Sama koskee henkilöntarkastusta, jossa tarkastettavan kehoa kosketaan käsin tai hänen ruumiilliseen koskemattomuuteensa puututaan muulla vastaavalla tavalla. Eri sukupuolta oleva muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö saa kuitenkin toimittaa henkilönkatsastuksen, joka käsittää ainoastaan sylkinäytteen ottamisen DNA-tunnisteen määrittämiseksi. Henkilönkatsastuksessa ei verinäytteen ottamista, sylkinäytteen ottamista ja kliinistä humalatilatutkimusta lukuun ottamatta saa olla saapuvilla muita eri sukupuolta olevia.

Henkilönkatsastuksesta ei saa aiheutua tutkittavalle mainittavaa terveydellistä haittaa.

EAOA:n mukaan 2 momentissa tarkoitettu ”perusteellinen etsintä”, joka on toimitettava sitä varten varatussa erillisessä tilassa, olisi selvyiden vuoksi määriteltävä laissa. Jää jossain määrin epäselväksi, millainen on ”perusteellinen etsintä” ja millainen ”ei-perusteellinen etsintä”.

OKa:n mukaan mainitusta sääntelystä seuraa, että tarkkuusalkometrimittausta, jota työryhmän mietinnössä mainituin tavoin (s. 445) pidetään henkilönkatsastuksena, ei saa toimittaa tutkittavan kanssa eri sukupuolta oleva muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö eikä mittaustilanteessa saa olla saapuvilla muita eri sukupuolta olevia. Sääntelyä voitaneen pitää epätarkoituksenmukaisena.

RVLE katsoo, että yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi selventää sukupuolisääntelyn soveltuminen sellaiseen tilanteeseen, jossa henkilön vaateista tutkitaan käsin. Sitä ei tulkittane kehon koskemiseksi tai muuhun vastaavaan ruumiilliseen koskemattomuuteen puuttumiseksi. Vaatetuksen tutkimisen tulisi olla mahdollista myös eri sukupuolta olevan toimittamana.

4.2.58.11 PKL 8 luku 33 § Viittaussäännös

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tämän luvun säännösten lisäksi on noudatettava, mitä etsinnästä erikseen laissa säädetään.

RVLEn näkemyksen mukaan pykälä ja sen perustelut vaikuttavat turhalta. Jatkovalmistelussa tulisi pystyä esim. perusteluissa tuomaan esille, mitkä lait lisäksi tulisivat sovellettavaksi.

4.2.59 PKL 9 luku 1 § Tutkimuspaikan tai -kohteen eristäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Rikoksen selvittämisen turvaamiseksi saadaan

- 1) sulkea rakennus tai huone; taikka
- 2) kieltää pääsy tietylle alueelle, pääsy tietyn tutkittavana olevan kohteen lähelle, esineen siirtäminen tai muu vastaava toimenpide.

Tutkimuspaikan ja -kohteen eristämisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä 7 luvussa säädetään takavarikosta.

Suomen asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että rakennuksen tai huoneen sulkemiselle ei ole asetettu määräaika. Sulkeminen voi koskea asuntoja, esim. kokonaista kerrostaloa. Viittaus takavarikkoon tarkoittanee, että määräys on voimassa jopa neljä kuukautta kerrallaan. Tarkoittaako viittaussäännös myös sitä, että henkilö, joka ei esimerkiksi pääse vuokra-asuntoonsa voi saattaa sulkemisen jatkamisen tuomioistuimen ratkaistavaksi?

Liitto ehdottaa, että rakennuksen tai huoneen sulkemiselle asetettaisiin lyhyt määräaika, siltä osin kun määräys ulottuu kotirauhan ydinalueelle, eli esim. estää asumisen kotona. Määräaika olisi tuomioistuimen jatkettavissa.

4.2.59.1 PKL 9 luku 3 § Henkilötuntemerkkien ottaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillystä tunnistamista, rikoksen selvittämistä ja rikoksentehtäjien rekisteröintiä varten sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala- ja ääninäytteen, valokuvan sekä tuntemerkkitiedot (*henkilötuntemerkit*).

Painavista rikostutkinnallista syistä poliisimies saa ottaa tunnistamista ja rikoksen selvittämistä varten henkilötuntemerkit myös muusta kuin rikoksesta epäillystä, jos asia koskee rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuja henkilötuntemerkkejä ei saa käyttää muun kuin tutkittavan rikoksen selvittämiseksi. Niitä ei myöskään saa säilyttää tai rekisteröidä muuta tarkoitusta varten.

EAOA kiinnittää huomiota siihen, että joissain tapauksissa on käynyt ilmi, että poliisi on ottanut rikoksesta epäillystä ns. hajunäytteen. Tulisiko mainittuun lainkohtaan ottaa maininta myös hajunäytteestä?

RVLEn mukaan, jotta ehdotettu sääntely ohjaisi käytännön toimintaa toivotulla tavalla, voitaisiin perusteluissa tuoda esille esimerkkitalanteita, mitkä voisivat olla mainittuja painavia rikostutkinnallisia syitä.

KRP:n mukaan tulisi säätää siitä, voidaanko alle 15-vuotiaasta ottaa henkilötuntemerkkejä tai muita näytteitä esimerkiksi tunnistamista varten. Kysymys siitä, voidaanko henkilötuntemerkkejä tai DNA-tunnistetta ottaa kohdehenkilön suostumuksella, on jäänyt avoimeksi.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohdon ja Kanta-Hämeen poliisilaitoksen mukaan säännökseen olisi välttämätöntä saada lisäys siitä, että henkilötuntemerkit voi ottaa poliisimiehen määräyksestä joku muu poliisihallinnon virkamies (esimerkiksi vartija ja tutkimusavustaja).

4.2.60 PKL 10 luku Salaiset pakkokeinot ja muu tiedonhankinta

4.2.60.1 Yleistä

RVLEn mukaan tulisi harkita sitä, voitaisiinko salaisesta tiedonhankinnasta säätää erillisessä laissa, jonka valmisteluvastuu kuuluisi luontevimmin sisäasiainministeriölle. Keinojen käytön sääntelyn jakaminen toisaalta rikoksen selvittämiseen (PKL) sekä toisaalta rikoksen estämiseen ja paljastamiseen on operatiivista tutkintatyötä tekevien kannalta hankala.

Jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota vielä PKL:n ja PolL:n erilaiseen rakenteeseen päätöksentekoa koskevien pykälien osalta. Tällöin voitaisiin vielä kertaalleen arvioida, voidaanko salaista tiedonhankintaa säännellä tekniikkaneutraalimmin ja yleisemmin ottaen kuitenkin huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sekä perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytäntö.

RVLE ja **Tullihallitus** ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että pykälät on kirjoitettu koskemaan monin osin ainoastaan poliisia. Terminologiassa pitäisi pyrkiä (esitutkinta-) viranomaisneutraalisuuteen.

KRP painottaa rikosten asianomistajien perus- ja ihmisoikeuksien teknologiasidonnaisuutta. Mietinnössä esitetty PKL:n telepakkokeinojen sääntelymekanismi johtaa tilanteeseen, jossa eri asianomistajien oikeusturva on täysin riippuvainen siitä, missä ympäristössä rikos on toteutettu tai mitä teknistä menettelyä käyttäen viranomainen on sattunut saamaan tiedon rikoksesta.

Myös rikoksista epäiltyjen viestinnän suojan teknologiasidonnaisuuteen tulisi kiinnittää huomiota. Epäillyn viestintään kohdistuva rikosten selvittämiseksi laadittu viestinnän suojan rajoitus on mietinnössä säädetty täysin teknologiariippuvaiseksi:

Postiliikenteen osalta: 1) Epäillyn lähettämään tai vastaanottamaan viestiin voidaan kohdistaa PKL:n 7 luvun 5 § Lähetyksen takavarikoiminen ja jäljentäminen sekä PKL 7:6 Lähetyksen pysäyttäminen takavarikoimista tai jäljentämistä varten, kun tutkitaan rikosta, josta on säädetty vähintään *vuosi vankeutta*. 2) Pakkokeinoista päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Sähköpostiliikenteen osalta: 1) Tuntemattoman epäillyn lähettämään tai vastaanottamaan viestiin voidaan kohdistaa telekuuntelua (PKL 10:3) epäiltäessä telekuuntelun kohdetta jostakin (varsin *vakavasta*) rikoksesta, joka kuuluu laissa *erikseen lueteltuihin rikosnimikkeisiin*. 2) Pelkkien viestinnän tunnistamistietojen ("mistä lähdeosoitteesta lähetettiin, mihin kohdeosoitteeseen ja koska") hankkiminen edellyttää televalvontalupaa (PKL 10:6) eli eräin poikkeuksin rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään *neljä vuotta vankeutta*. 3) Pakkokeinosta päättää tuomioistuin.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että valeoston, peitetoiminnan ja tietolähteen ohjatun käytön osalta laissa on päätöksentekovalta tarkoin rajattu poliisiorganisaatiossa aivan ylimmälle tasolle. Jälkikäteisvalvonta on erityisen tehokkaasti säännelty moniportaiseksi niin, että näiden pakkokeinojen käytöstä on tehtävä valvontaviranomaisille yksityiskohtaisesti selkoa. Lupamenettely käräjäoikeudessa ei saa muodostua pelkäksi muodollisuudeksi, jossa tuomioistuimella ei ole tosiasiallista harkintavaltaa. Lupamenettely voi johtaa turvallisuusriskien kasvamiseen, vaikka

käräjäoikeudella on mahdollisuus järjestää näiden asioiden käsittely niin, että turvallisuusriskien kasvu on mahdollisimman pieni.

Oulun käräjäoikeus toteaa, että perusteluissa on sivulla 452 kirjoitettu, että telekuuntelua ja -valvontaa voitaisiin kohdistaa myös epäiltyyn, joka on nimeltään tuntematon. Lain perusteluissa ei voida laajentaa "rikoksesta epäillyn" merkitystä siten, että telepakkokeinoluovassa ei edellytettäisikään epäillyn nimeä, vaan rikoksesta epäilty voitaisiin yksilöidä perustelujen mainitsemalla tavalla telesoitteella tai telepäätelaitteella. Kysymys lienee silloin tiedustelutyypisistä toiminnasta, johon telepakkokeinoja ei voida käyttää, kuten toisaalla perusteluissa sivulla 460 onkin todettu. On kiinnitettävä huomiota myös jälkikäteiskontrolliin, joka jäisi sellaisen tuntemattoman epäillyn osalta käyttämättä, jonka nimi ei tule lainkaan poliisin tietoon.

Systematiikan kannalta olisi selkeintä, että ne epäkonventionaaliset pakkokeinot, jotka on tarkoitettu yksinomaan Helsingin käräjäoikeuden ratkaistavaksi, olisivat pakkokeinolaissa omana lukunaan.

Rovaniemen käräjäoikeus katsoo, että uusien salaisten pakkokeinojen osalta tarve ja sisältö on syytä vielä perusteellisesti arvioida. On myös perusteltua, että joidenkin menetelmien osalta käsittely on keskitetty Helsingin käräjäoikeudelle.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto katsoo, että salaiset pakkokeinot ja tiedonhankintatoimivaltuudet erotettaisiin omiksi kokonaisuuksikseen. Tässä yhteydessä tulisi harkita luopumista käsitteestä *salainen pakkokeino* ja korvata se esim. käsitteellä *salainen tiedonhankintakeino*.

Itä-Suomen poliisin lääninjohtoon mukaan erityisesti tulisi selvittää salaisten pakkokeinojen tosiasiallisen käyttöalan supistumisen vaikutus järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan.

Länsi-Suomen poliisin lääninjohtoon mukaan salaisista pakkokeinoista ja tiedonhankinnasta ilmoittamiseen liittyy niin paljon eriasteisia riskejä, ettei sitä voida pitää esitetystä muodostaan hyväksyttävänä.

Kanta-Hämeen poliisilaitoksen mukaan erityisten edellytysten ja uusien lisäedellytysten yhtäaikaisen soveltamisen vaatimus ei tule selkeyttämään lain soveltamista.

Pohjois-Karjalan poliisilaitos katsoo, että yksittäin tarkasteltuna salaisen tiedon hankinnan edellytykset eivät sinänsä vaikuttaisi perusteettoman ankarilta, mutta niiden soveltaminen yhdessä voi merkitä käytännössä jopa pakkokeinon käytön mahdottomuutta. Poliisilaitos viittaa Sisäasiainministeriön poliisiosaston eriävissä mielipiteessä esittämiin näkemyksiin ja yhtyy niihin kaikilta osiltaan.

Varsinais-Suomen poliisilaitos pitää vaatimusta ennakoitiin pakkokeinojen tuloksellisuuden suhteen (*erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi/välttämättömä rikoksen selvittämiseksi*) lähinnä ylimitoitetulta. Säännökset eivät ole aikaisempaan verrattuna helpompilukuisia tai ymmärrettäviä. Tämä korostuu pakkokeinolain ja poliisilain tiedonsaantiasioita koskevien säädösten kohdalla.

Tullivirkamiesliitto huomauttaa, että mietinnöstä ei käy ilmi miksi tulliviranomaisen toimittaman esitutinnan yhteydessä käytössä olevien menetelmien ja pakkokeinojen valikoiman tulisi olla suppeampi kuin vastaavassa poliisin suorittamassa esitutkinnassa. yhtenäinen pakkokeinonormisto tukisi esitutkintaviranomaisten välistä PTR-yhteistyötä.

Optula kiinnittää huomiota siihen, että mietinnössä ei ehdoteta muutoksia telepakkokeinojen oikeusturvajärjestelmään. Esim. käräjäoikeuksien lupapäätösten perusteluissa olisi kehittämisen varaa. Tärkeä oikeusturvan tae on velvollisuus ilmoittaa telepakkokeinojen käytöstä sen kohteelle jälkikäteen.

Toisin kuin nykyisin, tekniseen tarkkailuun ei enää tarvittaisi tuomioistuimen lupaa, jos se kohdistuisi esim. toimistoihin, virastoihin tai autoihin. Samalla poliisiyksikön sisällä toimivaltaisuutta alennettaisiin eli teknisestä kuuntelusta päättäisi pidättämiseen oikeutettu virkamies, ei enää poliisiyksikön päällikkö. **Optula** pitää tätä ongelmallisena.

Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 5 luvussa olevat pakkokeinot, kuten verkkoviestin tunnistamistietojen luovuttamista koskevat säännökset tulisi sisällyttää PKL 10 lukuun televalvonnan sääntelyn yhteyteen.

Tekijänoikeuslain 60 a § sisältää määräyksiä teleliittymän yhteystietojen luovuttamisesta. Säännös tulisi siirtää uuteen pakkokeinolakiin televalvonnan sääntelyn yhteyteen.

Säännösten kokoamisella yhteen lakiin varmistetaan kaikkien menettelyjen edellytysten ja käsittelyn yhtenäisyys.

4.2.60.2 PKL 10 luku 1 § Määritelmä

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tässä luvussa tarkoitettuja pakkokeinoja ja muuta tiedonhankintaa voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Salaisia pakkokeinoja ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, tukiasematietojen hankkiminen ja tekninen tarkkailu (*tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu*). Muuta salaista tiedonhankintaa ovat tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, peitetoiminta, valeosto, tietolähdetoiminta ja valvottu läpilasku. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi säädetään poliisilaissa (/).

Mitä tässä luvussa säädetään esitutkintaviranomaisen tai esitutkintavirkamiehen oikeudesta käyttää pakkokeinoja ja muuta salaista tiedonhankintaa, koskee peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta poliisin lisäksi rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään.

VM ei hyväksy tapaa, jolla mietinnössä on enemmittä perusteluitta rajattu tietolähdetoiminta tulliviranomaisen toimivalla ulkopuolelle. **VM:n, Tullihallituksen ja Tullivirkamiesliiton** mukaan on tullilaitoksen nykyäänkin käyttämä menetelmä ja ollut käytössä vuosikymmeniä. Tehokkaan rikostorjunnan kannalta tämä tulee selvittää vielä salaisten tiedonhankintakeinojen tarve ja edellytykset muiden esitutkintaviranomaisten (kuin poliisin) toiminnassa.

EAOA:n näkemyksen mukaan rajavartioviranomaisten osalta ehdotus ei vaikuta yhtenevältä ehdotetun rajavartiolain 41 §:n 2 momentin kanssa, mutta asia tulee tarkastettua, mikäli HE 219/2008 vp aiheuttaa lain muutoksen. Ehdotus ei ole tulliviranomaisten osalta yhtenevä voimassa olevan tullilain 43 §:n 2 momentin kanssa, jonka muuttaminen lienee tarpeen, mikäli ehdotettu 10 luvun 1 §:n 2 momentti tulee voimaan. Poliisirikosten tutkinnanjohtajana toimiessaan virallinen syyttäjä ei ole esitutkintaviranomainen. Käytännön tutkintatoimenpiteet näissä tapauksissa yleensä tosin suorittaa poliisimies, mutta olisi mahdollisten tulkintaongelmien välttämiseksi perusteltua pohtia sitä, olisiko tässä yhteydessä syytä säätää siitä, miten syyttäjän johtamassa esitutkinnassa 10 luvussa tarkoitettuja pakkokeinoja saadaan käyttää.

RVLEn mukaan 1 momentissa salaiset pakkokeinot ja muu salainen tiedonhankinta -erottelu vaikuttaisi turhalta, koska siihen perustuvia oikeusvaikutuksia ei ehdoteta. Pykälän 2 momentissa lähtökohtaisesti peitelty tiedonhankinta, peitetoiminta, valeosto ja tietolähteen ohjattu käyttö on rajoitettu vain poliisin käyttöön. Peitellyn tiedonhankinnan osalta tulisi harkita sitä, että keino olisi myös Rajavartiolaitoksen käytössä.

KRP:n mukaan pykälässä mainitaan tiettyjä keinoja, joiden katsotaan olevan ”muuta salaista tiedonhankintaa”. Epäselväksi jää millä perusteilla kyseinen määritelmäjaottelu on tehty ja onko se ylipäätään tarpeellinen.

Tullivirkamiesliitto pitää työryhmän esitystä pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n osalta työryhmän asettamispäätöksen tavoitteiden vastaisena. Esityksessä todetut tulliviranomaisen esitutkinnan keinojen rajoitukset eivät tue rikostorjunnan tehokkuusvaatimuksia.

4.2.60.3 PKL 10 luku 2 § Salaisen tiedonhankinnan erityiset edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Peitetoiminnan, valeoston ja asuntokuuntelun käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi.

Salainen tiedonhankinta on lopetettava ennen luvassa tai päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

OKa; pakkokeinojen käyttöedellytykset on hajautettu luvun 2 §:n 1 momentissa oleviin siinä mainituille pakkokeinoille yhteisiin ”erityisiin edellytyksiin” ja kunkin pakkokeinon osalta erikseen säädettyihin edellytyksiin. Perustelujen mukaan momentissa säädetään kaikille salaisille pakkokeinoille ja muulle salaiselle tiedonhankinnalle yhteisistä erityisistä edellytyksistä. Tämä ei kuitenkaan näyttäisi pitävän paikkaansa, sillä säännöksessä ei mainita kaikkia salaisia pakkokeinoja. Toimikunta on pitänyt tarpeellisenä muistuttaa lupaa peitetoimintaan sääntelevässä 30 §:ssä ja lupaa ”valeoston toteuttamiseen” sääntelevässä 34 §:ssä mainituista luvista keskitetysti päättävää Helsingin käräjäoikeutta 2 §:n 1 momentissa säädettyjen edellytysten olemassaolosta. Vastaavaa ”lukuohjetta” ei syystä tai toisesta ole kuitenkaan pidetty tarpeellisenä asuntokuuntelusta päättävälle tuomioistuimille.

Mainitussa 2 §:n 1 momentissa säädettyjen pakkokeinon käyttöedellytysten osalta jokseenkin kysymyksenalaisena sitä, miten tuomioistuin käytännössä pystyy vakuuttamaan siitä, että peitetoiminnan, valeoston tai asuntokuuntelun käyttäminen on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi.

RVLEn mukaan tässä kohtaa tulisi kiinnittää huomiota toimikunnan poliisin jäsenten eriävään mielipiteeseen. Erittäin tärkeän merkityksen yhdistäminen välttämättömyyteen eräiden tiedonhankintamenetelmien osalta tarkoittanee käytännössä mahdottomuutta niiden käyttöön. Salaisen tiedonhankinnan erityiset edellytykset tulisi muodostaa harvalukuisiksi ja selkeiksi sekä mahdollisiin muihin lisäedellytyksiin tulisi suhtautua jatkovalmistelussa erittäin kriittisesti

Tullihallitus huomauttaa, että ehdotettu säännös tässä muodossa saattaisi tarkoittaa erittäin tärkeäksi osoittautuneen tiedonhankintamenetelmän käytön, tietolähdetoiminnan poistumista tullin tutkimien vakavien rikosten torjunnassa. Ongelmana on myös uusi tullilaki, johon tullaan sisällyttämään säännökset tietolähdetoiminnasta ja tietolähteen ohjatusa käytöstä. Laki tulee mahdollisesti voimaan ennen nyt valmisteltavaa pakkokeinolakia. Toiseksi, jos tietolähteen ohjattu käyttö rajataan tullirikostorjunnan keinovalikoiman ulkopuolelle, vaarana on tietolähteiden käyttö muutoin kuin kontrolloidusti.

KRP:n mukaan päällekkäisten, osittain samansisältöisten ja jossain määrin tulkinnanvaraisten edellytysmäärittelyiden käyttämisestä tulisi välttää. Varsinkin ns. välttämättömyyden vaatimus jo sinänsä sisältyy tiedonhankintakeinojen käyttöön ja jo 1 luvussa mainittuihin yleisiin periaatteisiin, jolloin sen toistaminen toimivaltuuksia koskevissa yksittäisissä säännöksissä ei tuo tavoiteltua lisäarvoa.

Suomen Asianajajaliiton mukaan on välttämätöntä, että salaisista pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta luodaan mahdollisimman tarkkarajaiset säännökset, jolloin kiusaus oikeusturvan kannalta epäilyttävien tutkintakeinojen käyttämiseen voidaan rajata mahdollisimman vähäiseksi. Kaikilta osiltaan ehdotettu uusi lainsäädäntö ei ole kuitenkaan onnistunutta saatikka vallitsevan oikeusjärjestyksemme periaatteita noudattavaa.

4.2.60.4 PKL 10 luku 3 § Telekuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Telekuuntelulla tarkoitetaan viestintämarkkinalaissa (393/2003) tarkoitettua yleisen viestintäverkon tai siihen liitetyn viestintäverkon kautta teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka niistä lähetetyn viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä salaa viestin sisällön ja siihen liittyvien 6 §:ssä tarkoitettujen tunnistamistietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksesta epäillyn hallussa olevan tai hänen muuten oletettavasti käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen telekuunteluun, kun häntä on syytä epäillä

- 1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta;
- 2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta;
- 3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta;
- 4) törkeästä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä;
- 5) törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;
- 6) taposta, murhasta, surmasta;
- 7) törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta;
- 8) törkeästä ryöstöstä, törkeästä kiristyksestä;
- 9) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta, törkeästä rahanpesusta;
- 10) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta, kaappauksesta;
- 11) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2–7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisesta;
- 12) törkeästä vahingonteosta;
- 13) törkeästä kiskonnasta;
- 14) törkeästä rahanväärennyksestä;
- 15) törkeästä ympäristön turmelemisesta; taikka
- 16) törkeästä huumausainerikoksesta.

Lupa telekuunteluun voidaan antaa myös, kun on syytä epäillä jotakuta törkeästä parituksesta, jossa on tavoiteltu erityisen suurta hyötyä ja rikos on tehty erityisen suunnitelmallisesti tai jota tarkoitetaan rikoslain 20 luvun 9 a §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdassa.

Lupa telekuunteluun voidaan antaa myös, kun jotakuta on syytä epäillä liike- ja ammattitoimintaan liittyvästä

- 1) törkeästä lahjuksen antamisesta;
- 2) törkeästä kavalluksesta;
- 3) törkeästä veropetoksesta, törkeästä avustuspetoksesta;
- 4) törkeästä väärennyksestä;
- 5) törkeästä petoksesta;
- 6) törkeästä velallisen epärehellisyydestä, törkeästä velallisen petoksesta;

- 7) törkeästä lahjuksen ottamisesta, törkeästä virka-aseman väärinkäyttämisestä;
- 8) törkeästä säännöstelyrikoksesta; taikka
- 9) törkeästä sisäpiirintiedon väärinkäytöstä tai törkeästä kurssin vääristämisestä.

Lisäksi 4 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on edellytyksenä, että on syytä epäillä, että rikoksella on tavoiteltu erityisen suurta hyötyä ja se on tehty erityisen suunnitelmallisesti.

LVM pitää erityisen tärkeänä, että pakkokeinolain muutoksen yhteydessä tässä pykälässä ja **10 luvun 4 §:ssä** (*Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta*) oleva sääntely rinnastettaisiin sähköisen viestinnän tietosuojalain 2 §:n 11 kohdan tarkoittama yhteisötilaaja⁴. Myös datan takavarikointia koskevaan säännökseen (**PKL 7 luku 4 §**) tulisi lisätä yhteisötilaaja. Sama selkeyttämisen tarve koskee laite-etsintää koskevan **8 luvun 19 §:n** (*Laite-etsinnän määritelmä*) ja **22 §:n** (*Tietojärjestelmän haltijan tietojenantovelvollisuus*) ja 10 luvun välillä.

RVLE katsoo, että selkeyden vuoksi voitaisiin käyttää ainoastaan teleosoitteen tai verkko-osoitteen käsitettä. 2 momentin perusterikosluetteloon ehdotetaan lisättäväksi myös törkeä laittoman maahantulon järjestäminen (HE 219/2008). Perusterikosluettelon ulkopuolelle jää myös useita törkeitä rikoksia, joiden selvittämisessä telekuuntelu voisi olla välttämätön.⁵

Esitöissä (s. 450, 2. kokonainen kappale) telekuuntelun kohteena oleva osoite on rajattu vain tunnisteisiin, jotka voidaan yhdistää tiettyyn tilaajaan tai käyttäjään. **KRP:n** mukaan tällainen suljettuihin televerkkoihin suunniteltu konstruktio ei kaikilta osin toimi avoimessa tietoverkossa.

KRP huomauttaa, että viittauksilla tietosuojalakiin ei ole välttämättä otettu huomioon sääntelykohteiden eroja. Tietosuojalaki sääntelee asiakkaan/käyttäjän ja palveluntarjoajan välistä suhdetta, pakkokeinolaki julkisen vallan käyttöä.

⁴ Tässä laissa tarkoitetaan: 11) *yhteisötilaajalla* viestintäpalvelun tai lisäarvopalvelun tilaajana olevaa yritystä tai yhteisöä, joka käsittelee viestintäverkossaan käyttäjien luottamuksellisia viestejä, tunnistamistietoja tai paikkatietoja.

⁵ 1) luvattomassa tiedustelutoiminnassa, jossa säädetty ankarin rangaistus on kuusi vuotta vankeutta, 2) törkeässä perättömässä lausumassa tuomioistuimessa (ankarin rangaistus niin ikään kuusi vuotta vankeutta), 3) törkeässä todistusaineiston vääristelemisessä (kuusi vuotta vankeutta), 4) lahjuksen antamisessa kansanedustajalle (neljä vuotta vankeutta), 5) väkivaltaisen mellakan johtaminen (neljä vuotta vankeutta), 6) törkeä laittoman maahantulon järjestäminen (kuusi vuotta vankeutta), 7) raiskaus (kuusi vuotta vankeutta), 8) törkeä raiskaus (kymmenen vuotta vankeutta), 9) seksuaalinen hyväksikäyttö (neljä vuotta vankeutta), 10) lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (neljä vuotta vankeutta), 11) lapsen surma (neljä vuotta vankeutta), 12) törkeä pahoinpitely (kymmenen vuotta vankeutta), 13) törkeä varkaus (neljä vuotta vankeutta), 14) törkeä moottorikulkuneuvon käyttöönottovarkaus (neljä vuotta vankeutta), 15) ryöstö (kuusi vuotta vankeutta), 16) törkeä yleisvaaran tuottamus (neljä vuotta vankeutta), 17) rahanväärennys (neljä vuotta vankeutta), 18) törkeä maksuvälinepetos (neljä vuotta vankeutta), 19) törkeä tietoliikenteen häirintä (neljä vuotta vankeutta), 20) törkeä tietojärjestelmän häirintä (neljä vuotta vankeutta), 21) lahjuksen ottaminen kansanedustajana (neljä vuotta vankeutta), 22) törkeä ampumaserikos (neljä vuotta vankeutta), 23) törkeä dopingrikos (neljä vuotta vankeutta), 24) useita sotilasrikoksia, joissa ankarin rangaistus on neljä vuotta vankeutta ja 25) törkeä huumausainerikoksen edistäminen (kuusi vuotta vankeutta).

SUPOn mukaan tulisi pohtia, voitaisiinko pakkokeinolakia kirjoittaa tekniikkaneutraalimmin. Sääntelyn tulisi koskea viestin sisältöä riippumatta siitä missä välineessä ja missä muodossa se siellä kulkee.

Vantaan käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että telekuuntelun edellytysten kohdalla luetteloista on poistettu rikosten yritykset mainitsematta tämän poistamisen tarkoituksista edes yksityiskohtaisissa perusteluissa. Nyt arvattavaksi jää, mitä tällä muutoksella on tavoiteltu. Pidättämisen edellytyksissä ei ole mainittu yrityksiä, mutta edellytykset ovat koskeneet sekä yrityksiä että rikokseen osallisuuksia. Nykyisin telekuuntelun osalta yritysten kohdalla on vielä erillisiä lisärajoituksia. On tärkeää, että tällaisen perusasian kohdalla lainsäätäjän tahto ilmenee yksiselitteisesti.

Espoon käräjäoikeus toteaa, että rikosten yritykset on jätetty luettelosta pois. 3 momentissa on lisäedellytykset kohdan 5-7 osalta. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pitäisi ilmeisesti olla kohdat 4-6.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohdon ja Varsinais-Suomen poliisilaitoksen mukaan telekuuntelulistaan tulisi lisätä törkeä varkaus.

Keski-Suomen poliisilaitoksen mukaan törkeä pahoinpitely tulisi sisällyttää telekuuntelurikoksiin.

Tuomariliitto toteaa, että rikosten yritykset on jätetty luettelosta pois. 3 momentissa on lisäedellytykset kohdan 5-7 osalta. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pitäisi ilmeisesti olla kohdat 4-6.

4.2.60.5 PKL 10 luku 4 § Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos on todennäköistä, että 3 §:ssä tarkoitettua viestiä ja siihen liittyviä tunnistamistietoja ei ole enää saatavissa telekuuntelulla, esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa 7 luvun 4 §:ssä säädetystä kiellosta huolimatta lupa takavarikoida ne tämän luvun 3 §:ssä säädettyillä edellytyksillä sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 2 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettujen teleyrityksen hallusta.

Jos tekninen tarkkailu kohdistetaan viestin sisällön selvittämiseksi telepäätelaitteeseen välittömästi yhteydessä olevaan viestin lähettämiseen ja vastaanottamiseen soveltuvaan henkilökohtaiseen tekniseen laitteeseen tai tällaisen laitteen ja telepäätelaitteen väliseen yhteyteen, esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa tekniseen tarkkailuun vain, jos 3 §:ssä säädetty edellytykset täyttyvät.

OKa kiinnittää huomiota siihen, että säännöksessä viitataan sähköisen viestinnän tietosuojalain 2 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuun teleyritykseen. Kun viimeksi mainitussa säännöksessä puolestaan viitataan viestintämarkkinalain määritelmiin, saattaisi pakkokeinolaissa olla selkeämpää viitata suoraan viestintämarkkinalakiin. Ehdotetussa **PoL 5 luvun 6 §:ssä** olevassa vastaavassa säännöksessä ei syystä tai toisesta määritelmäviittausta ole lainkaan. Kun pykälän perustelujen mukaan se vastaisi

pakkokeinolain vastaavaa pykälää, ei tarkoituksena ilmeisesti ole ollut, että säännöksessä tarkoitettaisiin jotakin muitakin kuin nimenomaan sähköisen viestinnän tietosuojalain 2 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuja teleyrityksiä.

PKL 10 luvun 4 §:n mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa 7 luvun 4 §:ssä säädetystä takavarikointi- ja jäljentämiskiellosta huolimatta lupa takavarikoida viesti ja siihen liittyvät tunnistamistiedot. Tällä tarkoitettaneen sitä, etteivät ne jää teleyrityksen haltuun, kun taas ehdotetussa PolL 5 luvun 6 §:n vastaavassa sääntelyssä säädetään poliisille annettavasta luvasta tietojen hankkimiseen. Mainitun PKL ehdotetun säännöksen perusteluista ei ilmene, miksi poliisille ei voida myöntää lupaa lievempänä keinona pidettävään tietojen jäljentämiseen. Lienee ajateltavissa, että tunnistamistietojen poistaminen teleyrityksen hallusta voisi vaarantaa kysymyksessä olevaa viestintää koskevan laskutuksen ja siten paljastaa pakkokeinon kohteelle salaiseksi tarkoitettun pakkokeinon käytön.

TSV:n mukaan säännöksen osalta tulisi selventää mikä on tämän tietohankintamahdollisuuden suhde teleyrityksen ns. data retention -sääntelyn perusteella ylläpidettäviin tietoihin, joista on tarkemmin säädetty sähköisen viestinnän tietosuojalain 14 a-c §:ssä (343/2008). Säännökset koskevat teletunnistetietojen säilyttämistä viranomaistarpeita varten, mutta edellyttävät toimiakseen selkeän tiedonsaantiperusteen, joka tulisi tässä yhteydessä tehdä selväksi.

Itse säännöksen sisältö viittaa ehdotuksen 7 luvun 4 §:n takavarikkokielloon ja siitä poikkeamiseen 3 §:n telekuunteluedellytyksillä, jos telekuuntelulla ei olisi enää saatavissa viestinsisältöä ja siihen liittyviä tunnistetietoja.

TSV ehdottaa erillisen säännöksen valmistelua ensinnäkin lausunnossaan mainitsemistaan erottelusyistä ja tällöin säännös voitaisiin sijoittaa takavarikkolukuun telepakkokeinoista erillisenä säännöksenä. Kun kyse ei ole rikoksen törkeyteen liittyvä yleinen intressi vaan yksityisten intressien (yksityisyyden suoja ja omaisuudensuoja) oikeudenvastaisesta loukkauksesta ja jos se tehdään käyttämällä hyväksi luottamuksellisen viestinnän perusoikeutta, tulisi mahdollinen perusoikeuksien väärinkäyttö kyetä selvittämään niin oikeushyvän haltijan kuin epäillyn kannalta. Otsikkona voisi olla luottamuksellisen viestinnän väärinkäytön selvittäminen.

RVLE tämän pykälän osalta viittaa 7 luvun 2 §:n alla mainitsemaansa kommenttiin. Lisäksi pykälän 2 momentin osalta teknistä tarkkailua koskeva poikkeus tulisi poistaa. Sääntely johtaisi tekniikan kehittyessä erittäin vaikeisiin tulkintatilanteisiin. Sääntelyä helpottaisi, jos harkittavaksi otetaan esim. pakkokeino, joka koskisi viestinnän sisällön selvittämistä riippumatta siitä hankitaanko tieto teknisen tarkkailun avulla vai telepakkokeinoilla.

Pääesikunta katsoo, että tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta tulisi olla pääesikunnan tutkintaosaston käytössä.

KRP katsoo, että 4 pykälän 2 momentin sekä osittain 5 §:n sijoittelua tulisi pohtia uudelleen. Koska kyse on teknisestä tarkkailusta, on pykälän sijoittaminen

”telekuuntelun sijasta” säätävän pykälän alle epäloogista siihen nähden, että teknisestä tarkkailusta säädetään muutoin toisessa kohdin. Tämä ei ole omiaan selkeyttämään säännösten soveltamista. Sähköpostin käsitteleminen näin eriarvoisesti verrattuna perinteiseen postiin ei ole perusteltua.

SUPOn mukaan haasteita toimivaltuuden käytölle voi aiheutua pykälän lukuisista viittauksista. Pakkokeinon käyttöä on mahdollisesti arvioitava lisäksi telekuuntelua, teknistä kuuntelua tai teknistä katselua sekä laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamista tai poisottamista koskevien pykälien perusteella. Myös laitteen tekniset rakenteet voivat vaikuttaa pakkokeinon soveltamisedellytyksiin

4.2.60.6 PKL 10 luku 5 § Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuin päättää telekuuntelusta ja 4 §:ssä tarkoitetusta tietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta.

Lupa voidaan antaa kerrallaan enintään kuukaudeksi. Edellä 4 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tietojen hankkimisessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä takavarikosta ja asiakirjan jäljentämisestä säädetään, ottaen huomioon kuitenkin toimenpiteen salaisen luonteen.

Telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty;
- 3) tosiseikat, joihin häneen kohdistuva rikosepäily ja telekuuntelun erityiset edellytykset perustuvat;
- 4) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte; sekä
- 6) telekuuntelun ja muun vastaavan tietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

RVLE katsoo, että tulisi harkita vielä sitä, voitaisiinko telekuuntelu käynnistää esitutkintaviranomaisen kiirepäätöksellä. Tuomioistuinkontrolli pystyttäisiin järjestämään takautuvasti.

Mietinnössä käytetyt luettelot, kuten 3 momentissa, vaikuttavat tarpeettoman yksityiskohtaisilta. Käytännön toiminnan kannalta hankaluutta erityisesti rikoksen estämisen ja paljastamisen osalta on vaikea ilmaista niitä konkreettisia tosiseikkoja, joiden perusteella voitaisiin olettaa rikoksen tapahtuvan tai epäillä jonkun syyllistyvän rikokseen, mikä koskee ehdotusta PoL:n tiedonhankintasäännöksistä.

4.2.60.7 PKL 10 luku 6 § Televalvonta ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Televalvonnalla tarkoitetaan tunnistamistietojen hankkimista salaa viestistä, joka on lähetetty 3 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista tai niiden käytön tilapäistä estämistä. Tunnistamistiedolla tarkoitetaan sähköisen viestinnän tietosuojalain 2 §:n 8 kohdassa tarkoitettua tilaajaan tai käyttäjään yhdistettävissä olevaa

viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksesta epäillyn hallussa olevan tai oletettavasti muuten käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan, kun häntä on syytä epäillä

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta rikoksesta, joka on tehty teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen;
- 3) parituksesta;
- 4) oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta;
- 5) laittomasta uhkauksesta;
- 6) perättömästä vaarailmoituksesta;
- 7) huumausainerikoksesta; taikka
- 8) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta.

Televalvonnan edellytyksenä on, että sillä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Edellä 2 momentin 5-7 kohdassa tarkoitettujen rikosten osalta edellytyksenä on, että rikos epäillään tehdyksi teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen.

Verkkoviestin tunnistamistietojen luovuttamisesta säädetään sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 17 §:ssä.

EAOA:n mukaan 2 momentissa olisi oikeampaa käyttää ilmaisun "häntä" sijaan ilmaisua "tätä".

RVLE huomauttaa, että pykälän 2 momentissa on ilmeinen virhe. Toisen lauseen tulisi ilmeisesti kuulua seuraavasti: "Edellä 2 momentin 5 ja 6 kohdassa tarkoitettujen rikosten osalta edellytyksenä on, että rikos epäillään tehdyksi teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen.

Televalvonnan edellytysten osalta on huomattava, että nykyinen perusterikosluettelo ei palvele juurikaan tietoverkkorikosten torjuntaa.

Pääesikunnan mukaan televalvonta on tiedonhankintamenetelmänä erittäin käyttökelpoinen. Vakoilurikosta valmistelevien ulkomaisten tiedustelupalveluiden henkilöstön kontaktiverkoston paljastamisessa teletunnistetiedot olisivat erittäin käyttökelpoisia. Suostumukseen perustuva televalvonta on myös toimivaltuus, joka olisi edellä esitetyillä perusteilla erittäin käyttökelpoinen pääesikunnan tutkintaosaston tehtävien hoitamiseksi.

Televalvontapykälät voimassaolevassa PKL:ssa (5a:3) ja PolL:ssa (3:31c) mahdollistavat epäillyn hallussa olevan tai käyttämän liittymän tai laitteen sulkemisen määräajaksi. **KRP** huomauttaa, ettei mietinnön pakkokeinolain televalvonta enää käytännössä mahdollista osoitteen sulkemista määräajaksi.

KRP:n mukaan viittaussäädöksen ilmaisu "Verkkoviestin tunnistamistietojen hankkimiseksi" ei anna selkeää kuvaa pakkokeinon luonteesta, jos verkkoviestin käsitettä ei avata. Sananvapauslaki ulottuu ainoastaan julkisiksi tarkoitettujen ja julkisille keskustelupalstoille lähetettyjen verkkoviestien tunnistamistietojen hankkimisen. Se ei koske muita verkossa välitettäviä viestejä. Sananvapauslaissa ei myöskään ole kyse salaisesta pakkokeinosta.

Säännöksen 3 momentissa todetaan, että 2 momentin 5-7 kohdassa tarkoitettujen rikosten osalta televalvonnan edellytyksenä on, että rikos epäillään tehdyksi telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen. Säännöksessä on ilmeisesti virheellinen viittaus 5 - 7 kohtiin vaan se pitäisi olla kohtiin 4 - 6.

Virheellisen termistön lisäksi telepakkokeinoihin on jäänyt vanhahtava ilmaisu normiin, joka on verkkorikostorjunnassa varsin tärkeä. Eräs televalvonnan (PKL 10:6) edellytyksistä kuuluu: *automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta rikoksesta, joka on tehty telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen*. Sanaa ”automaattinen” ei enää juurikaan käytetä tässä kontekstissa.

Säätely ei myöskään ole tasapainossa; Tuomioistuimen päätettäväksi (10:6) on jätetty televalvonta tutkittaessa rikoksia, joiden tutkinta on aikakriittisempää ja joilla aiheutettu vahinko voi olla paljon suurempi kuin monissa suostumusperusteisen televalvonnan (10:7) mahdollistavissa kriteereissä.

Vantaan käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että televalvonnan edellytysten kohdalla luetteloista on poistettu rikosten yritykset mainitsematta tämän poistamisen tarkoituksista edes yksityiskohtaisissa perusteluissa. Nyt arvattavaksi jää, mitä tällä muutoksella on tavoiteltu. Pidättämisen edellytyksissähän ei ole mainittu yrityksiä, mutta edellytykset ovat koskeneet sekä yrityksiä että rikokseen osallisuuksia.

Tuomariliitto toteaa, että rikosten yritykset on jätetty luettelosta pois.

4.2.60.8 PKL 10 luku 7 § Televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä:

- 1) rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 2) rikosta, jonka johdosta teleosoite tai telepäätelaitte on oikeudettomasti toisen hallussa;
- 3) lähestymiskiellon rikkomista;
- 4) rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tarkoitettua ilkivaltaa;
- 5) rikoslain 24 luvun 1 §:n 2 kohdassa tarkoitettua kotirauhan rikkomista; taikka
- 6) perätöntä vaarailmoitusta.

Televalvonnan edellytyksenä on, että sillä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Edellä 1 momentin 3-6 kohdassa tarkoitettujen rikosten osalta edellytyksenä on, että rikos epäillään tehdyksi telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen.

Jos esitutkinta koskee rikosta, jonka johdosta joku on saanut surmansa, televalvonta ei edellytä surmansa saaneen oikeudenomistajien suostumusta.

LVM kannattaa uutta lisäystä, jossa tietosuojalain 36 §:n mukainen tietojensaanti siirretty ko. lakiin. **LVM** toteaa, että kokonaisuudistuksen yhteydessä tietosuojalakiin tehtäisiin vastaavasti ko. kohtaan poistomuutos ja samalla myös päivitetäisiin lakiviittaukset, kuten esimerkiksi tietosuojalain 14 a §:n viittaus PKL 5 a luvun 3 §:n 1 momenttiin.

KRP katsoo, että kansainvälisissä lapsikaappaustilanteissa ongelmaksi voi muodostua, kuka voi antaa suostumuksen lapsen puolesta, jos lapsi on kaapattuna ulkomailla. Säännöksen perusteluissa olisi syytä mainita nimenomaisesti, että rikoksen kohteena olevan lapsen puolesta suostumuksen voi antaa myös tämän huoltaja tai huoltajaan rinnastettava henkilö.

Yleensäkin tulisi pohtia mahdollisuutta suorittaa rikoksen *asianomistajan* hallussa olevaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen televalvontaa ilman hänen suostumustaan, jos kyseinen rikoksen asianomistaja on viranomaisten tavoittamattomissa ja rikoksesta johtuvista syistä selvästi avun tarpeessa.

Lainuudistuksen yhteydessä voitaisiin arvioida myös tarvetta säädellä telesoitteen tai telepäätelaitteen *telekuuntelusta* haltijan suostumuksella tai haltijan pyynnöstä. Tällainen saattaisi olla tarpeellista esimerkiksi uhkailu- ja kiristystapausten tutkinnassa.

Televalvontaa voidaan PKL 10 luvun 7 §:n nojalla kohdistaa todistajan telesoitteeseen vain todistajan nimenomaisella suostumuksella. Televalvontaa ei tällöin voida kohdistaa todistajan käyttämään telesoitteeseen todistajan henkilöllisyyden selvittämiseksi. Toimivaltavaje on tullut esille tietoverkon keskustelupalstoilla julkistettujen koulu-uhkauksien yhteydessä. Viranomaisella on ollut tarve selvittää reaali maailmassa kuulemastaan koulu-uhkauksesta kertovan nimimerkin taustalla oleva henkilö, jotta todistajalta olisi voinut hankkia lisätietoja. Televalvonta tulisi siis voida kohdistaa myös tuntemattoman todistajan käyttämään osoitteeseen silloin, kun televalvonnan muut edellytykset täyttyvät.

Helsingin käräjäoikeus ehdottaa harkittavaksi, että liittymän haltijan suostumuksella tapahtuva televalvonta olisi mahdollista ehdotettu lievempiekin rikosten selvittämiseksi ja joka tapauksessa epäillyn eduksi.

Suostumusperusteisen televalvonnan mahdollisuuden laajentaminen olisi johdonmukaista myös suhteessa sähköisen viestinnän tietosuojalain 36 §:ssä säädettyyn poliisin tiedonsaantioikeuteen.

Suomen Asianajajaliitto pitää ehdotettua suostumusperusteista televalvontaa lähtökohtaisesti kannatettavana. On kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, että uudistettavassa ETL:ssä tarkoitettu loppulausunto (ETL 10:1) ei lainkohdan sanamuodon mukaisesti mahdollista asianosaisen tekemää pyyntöä itseensä kohdistuvaan televalvontaan. On mahdollista, että esim. rikoksesta epäilty haluaa todistaa syyttömyyttään juuri omilla televalvontatiedoillaan, jolloin epäillyllä tulee olla yhtäläiset edellytykset omaa puolustustaan koskevan näytön hankintaan kuin syyttäjällä on häntä vastaan puhuvan näytön hankintaan. Jatkovalmistelussa tulee selvittää rikosasiaan osallisen mahdollisuus myös itse saada televalvontatietonsa tutkittavaksi.

Liitto ehdottaa, että suostumusta ei tarvittaisi myöskään asianomistajan teletietojen saamiseen, jos tuomioistuin katsoo, että asianomistaja on todennäköisesti häneen kohdistetun rikoksen johdosta kykenemätön antamaan suostumusta ja on oletettavaa, että asianomistaja antaisi suostumuksen, mikäli häntä voitaisiin kuulla.

4.2.60.9 PKL 10 luku 8 § Televalvonta epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksesta epäillyn tavoittamiseksi kohdistaa televalvontaa hänen hallussaan olevaan tai oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun häntä on syytä epäillä 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettusta rikoksesta ja on syytä epäillä, että hän pakoilee tai muuten karttaa esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä. Lisäksi esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa televalvontaan vähintään vuoden vankeusrangaistukseen tuomitun tavoittamiseksi, jos on syytä epäillä, että hän pakoilee tai muuten karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa.

RVLE pitää säännöstä hyvänä ja ehdottaa lisäksi, että jatkovalmistelussa voitaisiin harkita esimerkiksi peiteltyä tiedonhankinnan, tarkkailun ja teknisen tarkkailunkin mahdollistamista tätä tarkoitusta varten. Erityisesti tulisi huomioida se, että etsintäkuulutettujen etsinnässä toimenpiteitä tulisi voida kohdistaa myös tavoitettavien läheisiin, jotta etsittävät henkilöt voidaan löytää.

KRP:n mukaan esitetty mahdollisuus televalvontaan on kannatettava, mutta sen teho on riittämätön, koska tuomioistuinta tai rangaistuksen täytäntöönpanoa pakoilevat henkilöt eivät yleensä käytä omissa nimissään olevia puhelinliittymiä, joiden numero voitaisiin selvittää. Jotta pakoilevan henkilön puhelinnumero voitaisiin selvittää, pitäisi käytännössä hänen lähipiirinsä käytössä olevaan puhelinliittymään kohdistaa televalvontaa. Lakiesitystä olisi tältä osin täydennettävä. KRP ehdottaa, että valmistelussa huomioitaisiin KRP:n Etsi-hankkeen loppuraportti ” *Etsintäkuulutettujen, erityisesti kansainvälisesti etsintäkuulutettujen, etsintää koskeva raportti*”.

Suomen Asianajajaliitto ei kannata näin laajalle menevää televalvonnan käytön lisäämistä (lupa televalvontaan vähintään vuoden vankeusrangaistukseen tuomitun tavoittamiseksi, jos on syytä epäillä, että hän pakoilee tai muuten karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa). Televalvonnassa on kuitenkin kysymys epäkonventionaalisesta tutkintakeinosta, jota tällä uudistuksella ollaan siirtämässä rangaistuksen täytäntöönpanon turvaamiseen.

4.2.60.10 PKL 10 luku 9 § Televalvonnasta päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuimien päättää 6 §:ssä, 7 §:n 3 momentissa ja 8 §:ssä tarkoitettua televalvonnasta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää televalvonnasta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimien ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 12 tunnin kuluessa pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitettua televalvonnasta.

Lupa voidaan antaa kerrallaan enintään kuukaudeksi ja se voidaan myöntää koskemaan myös päätöstä edeltänyttä tiettyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

Televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;

- 2) rikoksesta epäilty;
- 3) tosiseikat, joihin häneen kohdistuva rikosepäily perustuu;
- 4) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte; sekä
- 6) televalvonnan rajoitukset ja ehdot.

KRP katsoo, että säännöksessä lienee tarpeen säätää myös siitä, kuinka kauan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päättämä televalvontalupa on voimassa. Aikarajan lyhentäminen 12 tuntiin on aivan tarpeetonta ja aiheuttaa paljon käytännön ongelmia. Esimerkiksi käräjätuomarien tavoittaminen keskellä yötä ei välttämättä ole kohtuullista.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohdon mukaan telepakkokeinojen, tukiasematiedon hankkimisen sekä teknisen tarkkailun vaatimuksissa ja päätöksissä vaadittu termi ”tosiseikat” olisi muutettava termiksi seikat tai perustelut ja termi ”kellonajan tarkkuudella” on turha lisäys, koska sillä ei ole mitään käytännöllistä lisäarvoa.

4.2.60.11 PKL 10 luku 10 § Tukiasematietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista telepäätelaitteista ja teleosoitteista.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa tukiasematietojen hankkimiseen rikoksen oletettuna tapahtuma-aikana oletetun tekopaikan läheisyydessä sijaitsevasta tukiasemasta, kun on syytä epäillä 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua rikosta. Erityisestä syystä lupa voidaan myöntää koskemaan muutakin rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellistä aikaa tai paikkaa.

RVLEn mukaan pykälän 1 momenttia voitaisiin jatkovalmistelussa muuttaa siten, että myös niin sanottu etenevä tukiasematietojen hankkiminen olisi mahdollista. momentti voisi kuulua seuraavasti: *Tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuvista tai kirjautuneista [telepäätelaitteista ja] teleosoitteista.*

Tullihallitus yhtyy vanhemman oikeusasiamiehen sihteerin Juha Haapamäen eriävään mielipiteeseen koskien tukiasematietojen rajaamista menneisyyteen. On ilmeistä, että myös rikosten selvittämisessä saattaa esiintyä tilanteita, joissa tukiasematietojen hankintaan tulisi saada tulevaisuuteen kohdistuva lupa.

4.2.60.12 PKL 10 luku 11 § Tukiasematietojen hankkimisesta päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuimien päätetään tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 12 tunnin kuluessa pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Lupa annetaan tietyksi päätöksentekohetkeä edeltäväksi ajanjaksoksi.

Tukiasematietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikosepäilyn perusteena olevat tosiseikat;
- 3) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 4) tukiasema, jota päätös koskee;
- 5) tosiseikat, joiden perusteella tukiaseman alueen on syytä olettaa olevan rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellinen; sekä
- 6) tukiasematietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

Helsingin käräjäoikeus yhtyy vanhemman oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäen eriävään mielipiteeseen siltä osin kuin hän katsoo, ettei tukiasematietojen rajaamista ei tulisi esitutkinnassakaan rajata vain menneisyyteen.

4.2.60.13 PKL 10 luku 12 § Tarkkailu ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistuvaa, muuta kuin satunnaista, aistinvaraista tai tietoverkossa tapahtuvaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa.

Tarkkailussa saadaan käyttää välittömien aistihavaintojen tukena kiikaria tai muuta vastaavaa sisäasiainministeriön asetuksella säädettyä teknistä laitetta sekä ottaa yksittäisiä kuvia.

Esitutkintavirkamies saa tarkkailla asumiseen käytettävän rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettun kotirauhan suojaaman tilan ulkopuolella olevaa tai tietoverkossa toimivaa henkilöä, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä rikoksesta. Muuta kuin rikoksesta epäiltyä ei saa tarkkailla jatkuvasti tai toistuvasti.

Teknisellä laitteella tai kuvaamalla toteutettavaa tarkkailua ei saa kohdistaa rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan piiriin.

RVLE ehdottaa 1 momentin uudelleen muotoilua: *Tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa ja muuten kuin satunnaisesti kohdistuvaa, aistinvaraista tai tietoverkoissa tapahtuvaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa.*

RVLEn ja **Tullihallituksen** mukaan 2 momentti tiukentaisi nykyistä tilaa siinä, ettei tarkkailussa voitaisi käyttää videokameraa tai muita teknisiä laitteita kuten valonvahvistinta. Videointi ja muiden apuvälineiden käyttö tulisi sallia valokuvaamisen ohella. **Tullihallitus** katsoo myös, että sääntely lupamenettelyineen vaikuttaa varsin jäykältä ja on ristiriidassa toimikunnan tehtävänannossa mainitun rikostorjunnan tehokkuusvaatimuksen kanssa.

RVLEn mukaan jatkovalmistelussa selkeämpää olisi suojata asumisen ydinaluetta eli vakituiseen asumiseen käytettävää asuntoa. Sääntelyn rakentaminen RL 24:11:n varaan on siten erittäin ongelmallista. Lisäksi tuloksellisuusodotus voitaisiin poistaa turhana. Myös satunnaisuuden, jatkuvuuden ja toistuvuuden suhde tulisi määritellä.

Tullihallitus katsoo, että tiedonhankintamenetelmien käytön päätöksentekotason nostamisesta saatavat hyödyt tulee selvittää tarkasti ennen pakkokeinolain säätämistä teknisestä tarkkailusta päättämisen osalta mietinnössä esitetyn mukaiseksi.

KRP:n mukaan säännöksen sanamuodosta saattaa saada sen harhaanjohtavan käsityksen, että määrittelyllä ”muuta kuin” viitattaisiin sekä satunnaiseen mutta myös aistinvaraiseen ja tietoverkossa tapahtuvaan havaintojen tekemiseen. Säännöstä olisi ehkä syytä täsmentää tältä osin. Samoin säännöksen 3 momentissa oleva määrittely ”jatkuva tai toistuva” tulisi korvata selkeämmällä määrittelyllä. Mainitut käsitteet aiheuttavat lain soveltajalle useasti tulkintaongelmia.

Pykälän 4 momentissa mainitaan vielä, että teknisellä *laitteella tai kuvaamalla toteutettavaa tarkkailua* ei saa kohdistaa rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan piiriin. Selkeämpää olisi todeta, että kyse on nimenomaisesti 2 momentissa tarkoitetuista tilanteista eikä mainita teknisellä laitteella toteutettavasta tarkkailusta ikään kuin se muodostaisi oman toimivaltuuden. Lisäksi vaikuttaa jossain määrin perusteettomalta, että 4 momentissa mainittua toimintaa ei saisi kohdistaa rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan piiriin. Tarkoituksenmukaisempaa olisi, jo toiminnan lyhytkestoisuudestakin johtuen, että ainoastaan vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan ei saisi kohdistaa kyseistä toimintaa.

Toimikunnan ehdotukseen ei sisälly mainintaa siitä, kuka päättää tarkkailusta. Selkeyden vuoksi asiaa koskeva säännös voitaisiin sisällyttää lainsäädäntöön.

Etsintäkuulutettujen tavoittamiseksi tarkkailu olisi syytä sallia myös esimerkiksi tuomitun henkilön tavoittamiseksi.

SUPO katsoo, että mietinnön mukainen tarkkailun määritelmä ja sen edellytykset pakkokeinolain 10 luvun 12 pykälässä kaventaisivat tarkkailun käyttöä nykyisestä ja näin vaikeutettaisiin rikosten selvittämistä sekä niiden paljastamista ja ennalta estämistä. *Satunnaisuus* käsitteenä rajaa **SUPOn** näkemyksen mukaan tarpeellista tiedonhankintaa rikostorjunnan ulkopuolelle. **SUPO** ei kannata videokameran käytön kieltämistä tarkkailussa. Valonvahvistin ja lämpökamera tulisi rinnastaa tarkkailussa kiikariin.

SUPOn näkemyksen mukaan esitettyjä muutostarpeita tarkkailua koskevan lainsäädäntöön ei ole ja katsoo, että voimassa olevan lainsäädännön muuttamiseksi tulisi olla painavat perustelut.

Etelä-Suomen poliisin läänijohdon mukaan merkittävä muutos olisi, ellei tarkkailun yhteydessä voida ottaa muita kuin ”yksittäisiä kuvia”. Merkittävä heikennys olisi myös lämpökameran ja valonvahvistimen käyttökielto. Keski-Suomen poliisilaitos katsoo, että nykyisen sääntelyn tiukentamiselle ei ole yleisesti tiedossa olevaa aihetta.

4.2.60.14 PKL 10 luku 13 § Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa hetkellisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa poliisimiehen tehtävän salaamiseksi käytetään harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

RVLEn mukaan kyseessä olevan toimivaltuuden osalta tulisi vielä perusteellisesti määritellä peiteltyyn tiedonhankinnan raja tarkkailuun ja toisaalta peitetoimintaan. ”Hetkellisyyden” käsite on epämääräinen. Kahden vuoden vankeusrangaistus on liian korkea, joten voitaisiin harkita, että menetelmää voitaisiin käyttää silloin, kun ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Päaesikunnan mukaan säännöksen perusteluista ei ilmene, miksi toimenpide on rajattu vain poliisin käyttöön. Tätä lähtökohtaa on pidettävä virheellisenä. Peitelty tiedonhankinta olisi tiedonhankintamenetelmänä erittäin käyttökelpoinen pääesikunnan tutkintaosaston työssä.

KRP katsoo, että perusteluissa kuvattujen esimerkkien perusteella on epäselvää kuinka laajaksi säännöksen soveltamisala on tarkoitettu.

Säätelypuutteena on se, ettei peiteltyssä tiedonhankinnassa voida käyttää väärää rekisterimerkintöjä tai asiakirjoja. Säännös näyttäisi olevan ristiriidassa ehdotetun PKL 10:45 § kanssa.

SUPO katsoo, että PKL 10 luvun 45 §:n mukaisesti peiteltyssä tiedonhankinnassa tulisi voida hyödyntää myös väärää rekisterimerkintöjä; käyttää esimerkiksi ajoneuvoa, johon on hankittu väärät rekisterikilvet salaisen tiedonhankinnan suojaamiseksi.

4.2.60.15 PKL 10 luku 14 § Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää peitellystä tiedonhankinnasta.

Päätös peitellystä tiedonhankinnasta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava

- 1) toimenpide ja sen tavoite riittävästi yksilöitynä;
- 2) peitelty tiedonhankinnan toteuttava poliisiyksikkö ja siitä vastaava poliisimies;
- 3) epäilty rikos;
- 4) peitelty tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö;
- 5) tosiseikat, joihin rikosepäily perustuu;
- 6) toimenpiteen suunniteltu toteuttamisajankohta; sekä
- 7) peitelty tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

RVLEn mukaan päätöksentekotasoa voitaneen laskea valeoston tasosta, koska menetelmällä ei puututtaisi kenenkään perus- tai ihmisoikeuksiin kovinkaan merkittävästi. Vaihtoehtoisesti voitaisiin harkita sitä, että tarkkailun soveltamisalaa laajennettaisiin koskemaan myös peiteltyssä tiedonhankinnassa tarkoitettut toimenpiteet.

4.2.60.16 PKL 10 luku 15 § Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan rikoksesta epäillyn sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä salaa teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka epäillyn toiminnan selvittämiseksi.

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa teknistä kuuntelua asumiseen käytettävän rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaaman tilan ulkopuolella olevaan rikoksesta epäiltyyn ja viranomaisten tiloissa olevaan rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen rikoksesta epäiltyyn. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai paikkaan, jossa epäillyn voidaan todennäköisesti olettaa oleskelevan tai käyvän ja jossa kuuntelulla voidaan perustellusti olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja.

Teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että kuuntelun kohteena olevaa henkilöä on syytä epäillä

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta,
- 2) huumausainerikoksesta tai

terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta.

RVLEn näkemyksen mukaan erilaisiin paikkoihin ja tiloihin kohdistettavan teknisen kuuntelun osalta vaatimus todennäköisestä oleskelusta tai käymisestä vaikuttaa tarpeettoman tiukalta. Kyseistä tiedonhankintamenetelmää koskevat jo erityiset edellytykset ja varsin tiukka perusterikosluettelo. Tuloksellisuusodotus on turha.

KRP katsoo, ettei pykälän ja 18 §:n tallentamisen edellytys ole yhdenmukainen. Perusteluissa on todettu, että muutkin kuin rikoksesta epäilty tulevat tietyissä tilanteissa ikään kuin pakkokeinon kohteiksi. Tämä on kannatettavaa. Säädösteksti on kuitenkin suppeampi pykälän perustelutekstiin verrattuna. Säännöksen sanamuotoa tulisi tarkistaa.

Toimikunnan esityksessä hotellihuone kuuluisi 10 luvun 16 pykälän mukaisen asuntokuuntelun piiriin. **SUPOn** mielestä riittäviä perusteluja nykyisen lainsäädännön kiristämiseksi ei ole esitetty. **SUPO** katsoo, että aikaisemman sääntelyn mukainen tekninen kuuntelu-oikeus tulee säilyttää, kun on kyse tilapäisestä majoittumisesta hotellihuoneeseen.

4.2.60.17 PKL 10 luku 16 § Asuntokuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintaviranomaiselle voidaan myöntää lupa kohdistaa teknistä kuuntelua asumiseen käytettävään rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan, jossa rikoksesta epäilty todennäköisesti oleskelee (*asuntokuuntelu*). Edellytyksenä on lisäksi, että häntä on syytä epäillä

- 1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta;
- 2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta;
- 3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta;
- 4) törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;
- 5) taposta, murhasta, surmasta;
- 6) törkeästä ihmiskaupasta;
- 7) törkeästä ryöstöstä;

- 8) törkeästä tuhoystyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta, kaappauksesta;
- 9) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2–7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetusta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisesta; taikka törkeästä huumausainerikoksesta.

RVLE katsoo, että asuntokuuntelun ala laajenisi. Asiantila tulisi säilyttää voimassa olevan oikeuden mukaisena. Asuntokuuntelun kohteena tulisi siis olla vakituiseen asumiseen käytettävä tila.

Perusterikosluetteloon tulisi lisätä törkeä laittoman maahantulon järjestäminen. Käytännössä ihmiskaupan selvittämiseen (törkeä ihmiskauppa on mainittu perusterikosluettelossa) ei päästä suoraan vaan laittoman maahantulon järjestämisen kautta, jos silloinkaan. Jotta ihmiskaupparikoksia pystyttäisiin ylipäänsä selvittämään, tulisi perusterikosluetteloa tältä osin täydentää.

KRP katsoo, että asuntokuuntelun ala laajenee, mikä lienee rikoslain ja pakkokeinolain systematiikan näkökulmasta perusteltua.

SUPO katsoo, että asuntokuuntelu tulisi olla mahdollista lisäksi vähintäänkin törkeän rikoksen paljastamiseksi tai ennalta estämiseksi.

4.2.60.18 PKL 10 luku 17 § Teknisestä kuuntelusta päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuimien päättää asuntokuuntelusta ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen epäillyn teknisestä kuuntelusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta teknisestä kuuntelusta.

Lupa tai päätös voidaan antaa kerrallaan enintään kuukaudeksi.

Teknistä kuuntelua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty;
- 3) tosiseikat, joihin häneen kohdistuva rikosepäily ja teknisen kuuntelun erityiset edellytykset perustuvat;
- 4) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) tila tai paikka, johon kuuntelu kohdistuu;
- 6) tosiseikat, joiden perusteella rikoksesta epäillyn voidaan olettaa todennäköisesti käyvän tai oleskelevän tässä paikassa tai tilassa; sekä
- 7) teknisen kuuntelun rajoitukset ja ehdot.

RVLE katsoo, että 16 §:n ja käytetyn ilmauksen (asumiseen käytettävä rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettu kotirauhan suojaama tila) johdosta yhä useammasta teknisestä kuuntelusta päättäminen siirtyisi tuomioistuimeen. Tältäkin osin voimassa olevan oikeuden mukainen asiantila tulisi säilyttää. Rajavartiolaitoksella ei ole tiedossaan sellaista epäkohtaa, jonka perusteella muutos tulisi tehdä.

KRP:n mukaan uudistus on tarpeellinen.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohdon osalta viitataan 9 §:n alla mainittuun.

4.2.60.19 PKL 10 luku 18 § Tekninen katselu ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Teknisellä katselulla tarkoitetaan rikoksesta epäillyn, tilan tai paikan muuta kuin 12 §:ssä tarkoitettua tarkkailua tai tallentamista salaa kameralla, tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla.

Teknistä katselua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa teknistä katselua vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevaan rikoksesta epäiltyyn ja viranomaisen tiloissa olevaan rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen rikoksesta epäiltyyn. Katselu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai paikkaan, jossa epäillyn voidaan todennäköisesti olettaa oleskelevan tai käyvän ja jossa katselulla voidaan perustellusti olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja.

Asumiseen käytettävän rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaaman tilan ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen epäillyn teknisen katselun edellytyksenä on, että häntä on syytä epäillä 15 §:n 3 momentissa tarkoitetusta rikoksesta. Muun teknisen katselun edellytyksenä on, että epäiltyä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

RVLE katsoo, että pykälän 2 momentin mukaan otettaisiin käyttöön jälleen uusi käsite. Teknistä katselua saataisiin kohdistaa muuhun kuin vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Tarkkailussa ja teknisessä tarkkailussa käytettävät käsitteet ja tästä seuraavat sallitun ja kielletyn toiminnan rajat tulisi arvioida perusteellisesti jatkovalmistelun yhteydessä. Vaatimus todennäköisestä oleskelusta tai käymisestä tilaan tai paikkaan kohdistettavassa teknisessä katselussa vaikuttaa tarpeettoman tiukalta.

KRP:n mukaan pykälissä (18–19 §:t) on epä johdonmukaisuutta ns. asuntokatselun osalta.

4.2.60.20 PKL 10 luku 19 § Teknisestä katselusta päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuimien päättää teknisestä katselusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta, kun katselu kohdistuu asumiseen käytettävään rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen epäiltyyn.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta teknisestä katselusta.

Lupa tai päätös voidaan antaa kerrallaan enintään kuukaudeksi.

Teknistä katselua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty;
- 3) tosiseikat, joihin häneen kohdistuva rikosepäily ja teknisen katselun erityiset edellytykset perustuvat;
- 4) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

- 5) tila tai paikka, johon katselu kohdistuu;
- 6) tosiseikat, joiden perusteella rikoksesta epäillyn voidaan olettaa todennäköisesti käyvän tai oleskelevän tässä paikassa tai tilassa; sekä
- 7) teknisen katselun rajoitukset ja ehdot.

RVLE huomauttaa, että käytetyn ilmauksen (asumiseen käytettävä rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettu kotirauhan suojaama tila) johdosta yhä useampi teknistä katselua koskeva asia tulisi päätettäväksi tuomioistuimessa.

KRP:n mukaan pykälissä (18–19 §:t) on epä johdonmukaisuutta ns. asuntokatselun osalta.

4.2.60.21 PKL 10 luku 20 § Tekninen seuranta ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seuranta salaa siihen erikseen sijoitettavalla radiolähettimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla sekä siinä jo olemassa olevan lähettimen, laitteen, menetelmän tai ohjelmiston hyödyntämistä tähän tarkoitukseen.

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa rikoksen kohteena olevaan tai rikoksesta epäillyn oletettavasti hallussa olevaan tai käyttämään esineeseen, aineeseen tai omaisuuteen teknistä seuranta, kun häntä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Jos teknisen seurannan tarkoituksena on seurata rikoksesta epäillyn liikkumista sijoittamalla seurantalaitte hänen käyttämänsä esineeseen (*henkilön tekninen seuranta*), saadaan toimenpide suorittaa vain, jos häntä on syytä epäillä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettusta rikoksesta.

RVLE huomauttaa, että mietinnön perusteluista ei ilmene, että tarkoitus olisi tiukentaa esineiden, aineiden tai omaisuuden teknisen seurannan edellytyksiä. Jatkovalmistelussa tulisi selkeyttää 3 momenttia siten, että kysymyksessä on esimerkiksi henkilön vaatetukseen tai muuhun *henkilökohtaiseen* esineeseen sijoitettava seurantalaitte. Tekninen seuranta rinnastuisi siten televalvontaan kuuluvan sijaintitiedon hankkimiseen. Kysymys siis olisi tosiasiallisesti varsinaisesta henkilön teknisestä seurannasta. Ilman mainittua selvennystä ei voida vetää rajaa esimerkiksi kulkuneuvon seuranta (joka siis olisi 3 momentin mukaan henkilön käyttämä esine) 1 momentin mukaisista tilanteista.

KRP:n mukaan sääntelyn kiristäminen on perusteeton. Ehdotettu säännös on osin ristiriitainen esimerkiksi 17 §:ssä ehdotetun päätösvaltaa koskevan toimintamallin kanssa. KRP kritisoi toimikunnan näkemystä tuomioistuimen päätöksen tarpeellisuudesta.

Pykälän 2 momentin säännöksessä tulisi huomioida lisäksi myös tilanne, jossa rikoksentekeväline on jonkin muun kuin epäillyn hallussa.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohdon mukaan teknisen seurannan osalta muutos heikentäisi olennaisella tavalla sen käyttöä. Seuranta edellyttäisi tuomioistuimen lupaa

ja edellytykset sulkisi pois muun muassa varkausrikokset. Esitetty määräaika 12 tuntia olisi käytännössä mahdoton toteuttaa.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos katsoo, että päällystöön kuuluvan tutkinnanjohtajan tulisi edelleen voida tehdä päätös pikaisista pakkokeinotarpeista kuten esimerkiksi teknisen seurantalaitteen käyttämisestä.

4.2.60.22 PKL 10 luku 22 § Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Teknisellä laitetarkkailulla tarkoitetaan tietokoneen tai muun vastaavan teknisen laitteen taikka sen ohjelmiston toiminnan tai yksilöintitietojen muuta kuin yksinomaan aistinvaraista tarkkailua, tallentamista tai muuta käsittelyä salaa rikoksen selvittämiseksi merkityksellisen seikan tutkimiseksi.

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa teknistä laitetarkkailua rikoksesta epäillyn todennäköisesti käyttämään 1 momentissa tarkoitettuun tietokoneeseen tai tekniseen laitteeseen taikka sen ohjelmiston toimintaan, kun häntä on syytä epäillä 15 §:n 3 momentissa tarkoitettua rikoksesta.

Esitutkintaviranomainen saa hankkia 1 momentissa tarkoitettua laitteen tai ohjelmiston taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietoja teknisellä laitetarkkailulla, jos on syytä epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Esitutkintaviranomainen saa hankkia 3 momentissa tarkoitettuja tietoja televerkosta ainoastaan sellaisella teknisellä laitteella, jota voidaan käyttää yksinomaan teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöimiseen. Viestintävirasto tarkastaa teknisen laitteen tässä momentissa tarkoitettua vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

EAOA:n mukaan ehdotus teknisestä laitetarkkailusta on tarkoitettu kohdistumaan ainoastaan laitteen tai sen ohjelmiston toimintaan, laitteen tai sen ohjelmiston yksilöintitietojen hankkimiseen sekä tiedon hankkimiseen viestiin liittymättömästä signaalointi- tai ohjausliikenteestä. Toimivaltuutta ei saisi käyttää viestin sisällön selvittämiseen. Tällaisena ehdotettu lainkohta voi olla omiaan aiheuttamaan hankaluuksia; em. tietojen erottaminen viestin sisällöstä voi olla hankalaa tai käytännössä mahdotonta. Toimivaltuuden käyttö voi olla myös omiaan saamaan aikaan epäilyksiä siitä, että myös viestin sisällöstä on saatu selvyys.

RVLEn mukaan tekninen laitetarkkailu vaikuttaa nykyisessä muodossaan epäselvältä. Pykälällä lienee tavoiteltu sellaista tilannetta, jossa tekninen tarkkailu on kohdistettu esimerkiksi kannettavaan laitteeseen, jota epäilty käyttää ulkotiloissa. Epäillyn siirtyessä sisätiloihin, olisi kysymys esimerkiksi asuntokuuntelusta. Usein tällaista olosuhteiden muutosta ei ole esitutkintaviranomaisen edes mahdollista havaita.

3 momenttiin on sijoitettu ns. IMSI-sieppausta koskeva sääntely. Tämä tiukentaisi menetelmän voimassa olevia poliisilain edellytyksiä. Tulisi arvioida sitä, onko tarvetta tai perusteita tiukentamiseen.

KRP:n mukaan pykälä on sisällöltään sekava. Säännöksen soveltamisalan lienee tarkoitettu kattavan myös ns. näppäimistön kuuntelun. Tämä toimenpide on voimassa

olevan lain nojalla katsottu tekniseksi kuunteluksi. Säännöstä olisi tältä osin syytä selkeyttää.

Mietinnössä tulisi selkeästi perustella myös sitä, miksi teknisestä laitetarkkailusta päättää tuomioistuin sellaisessa tilanteessa, missä tekninen laite sijaitsee asunnossa.

SUPOn mukaan pykälä tulisi kirjoittaa tekniikkaneutraalimmin ja selkeämmäksi.

4.2.60.23 PKL 10 luku 23 § Teknisestä laitetarkkailusta päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuin päättää teknisestä laitetarkkailusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää muusta kuin asumiseen käytettävässä rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa kotirauhan suojaamassa tilassa tapahtuvasta teknisestä laitetarkkailusta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 12 tunnin kuluessa pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitusta teknisestä laitetarkkailusta.

Lupa tai päätös voidaan antaa kerrallaan enintään kuukaudeksi.

Teknistä laitetarkkailua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava

- 1) epäilty rikos ja sen teko-aika;
- 2) rikoksesta epäilty;
- 3) tosiseikat, joihin häneen kohdistuva rikosepäily ja teknisen laitetarkkailun erityiset edellytykset perustuvat;
- 4) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva tekninen laite tai ohjelmisto; sekä
- 6) teknisen laitetarkkailun rajoitukset ja ehdot.

RVLE viittaa 22 §:n alla mainitsemaansa. Jos ei voida varmistua siitä, missä kannettava laite kulloinkin on, ei päätöksentekomenettelyä koskevaa pykälää tuomioistuimelle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle kuuluvista asioista voida vaikeudetta soveltaa. Päätöksenteko tuomioistuimessa vaikuttaisi joka tapauksessa liioitellulta.

SUPOn mukaan kestäviä perusteluja lainsäädännön tiukentamiselle ei ole esitetty.

4.2.60.24 PKL 10 luku 25 Peitetoiminta ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Peitetoiminnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön taikka tämän toimintaan kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa soluttautumalla, jossa tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja.

Poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos häntä on syytä epäillä 3 §:ssä tai rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka rikoslain 21 luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen selvittämisen erityisen vaikeuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

Poliisi saa kohdistaa epäiltyyn peitetoimintaa tietoverkossa, jos häntä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos.

Peitetoiminta asunnossa on sallittua vain, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

RVLEn mukaan peitetoiminnan käyttöalaa kavennettaisiin huomattavasti, eikä mietinnön perusteluista ole löydettävissä tähän syytä. Sen sijaan voisi kuvitella, että peitetoimintaa voisi käyttää laiveamminkin esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, jossa on tietoa siitä, että vakava rikos (esimerkiksi henkirikos) tullaan tekemään, mutta rikoksen kohde, tekijä, tekopaikka tai aika ei ole tiedossa.

Päaesikunta huomauttaa, että säännösten perusteluista ei ilmene syytä, miksi mainittu toimenpide on rajattu vain poliisin käyttöön. Tätä lähtökohtaa on pidettävä virheellisenä. Tämä moderni menetelmä olisi hyvin käyttökelpoinen myös puolustusvoimien käytössä.

KRP:n mukaan 2 momentissa mainitunlaisten lisäedellytysten (*...rikoksen selvittämisen erityisen vaikeuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.*) asettaminen vaikuttaa keinotekoiselta. Pykälän 3 momentin osalta mietinnössä on jäänyt käsittelemättä tilanne, missä rikollinen toiminta tapahtuu pääosin tietoverkossa, mutta edellyttää reaali maailmassa tapahtuvaa tapaamista.

Tietoverkoissa tapahtuvan peitetoiminnan kohdalla perusteluissa olisi kuitenkin hyvä mainita toimenpiteeseen liittyvästä kansainvälisestä viranomaisyhteistyöstä. On epäselvää, miten peitetoimintaa voidaan kansallisin toimin kohdistaa henkilöön, joka toimii vieraasta valtiosta käsin. Samoin on epäselvää se, missä vaiheessa poliisin on tehtävä toiselle valtiolle oikeusapupyyntö tilanteessa, jossa osa tietoverkossa toimivista tahoista toimii toisesta valtiosta käsin.

Lahden käräjäoikeus pitää hyvänä, että peitetoiminnasta säädetään myös PKL:ssa. Järkevää on, että päätöksenteko keskitetään yhdelle tuomioistuimelle.

4.2.60.25 PKL 10 luku 26 § Rikoksentekokielto

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloittaa rikoksen tekemiseen.

Jos peitetoimintaa suorittava poliisimies tekee liikenne rikkomuksen, järjestysrikkomuksen tai muun niihin rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, on hän rangaistusvastuusta vapaa, jos teko on ollut tarpeen peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

VKSV kiinnittää huomiota terminologiaan. Vastuuvapaus on kirjattu muotoon "rangaistusvastuusta vapaa". Rikoslain yleisen osan terminologian mukaan tämä tarkoittaa anteeksiantoperustetta. VKSV:n mukaan olisi syytä vielä harkita, tulisiko sääntely perustaa toimivaltasäännökseen ja kolmijakoon oikeudenvastaisuuden

poissulkevat oikeuttamisperusteet, syyllisyyden poistavat anteeksiantoperusteet ja rangaistavat toimivallan ylitykset.

Poliisin rikoksentekekieltoa koskeva ehdotus vaikuttaa kompromissilta, joka antaisi niin rajoitetut toimivaltuudet, ettei niillä ole juurikaan merkitystä.

Pykälän perusteluissa todetaan, että anteeksiantoperusteen selvittämiseksi jokainen peitepoliisin tekemä rikkomustapaus tutkittaisiin ja että rangaistusvastuusta vapautuminen olisi siten varsin rajoitettua. Millaisessa esitutkinnassa tai muussa menettelyssä peitepoliisin rikkomukset tutkittaisiin tai miten ne arvioitaisiin ja ratkaistaisiin. Jos rikoksenteke-oikeudesta säädetään, tulee samalla perusteluissa käsitellä rikkomuksiin liittyvää ilmitulomekaniikkaa, niiden tutkimista sekä niihin liittyviä lainkäyttöllisiä ratkaisuja sekä julkisuuskysymyksiä.

Oikeusministeriön työryhmämietinnössä 2005:5 esitettiin peitepoliisin rikoksenteke-oikeuden rajaamista in concreto sakolla rangaistaviin tekoihin. Tämä lienee realistisempi lähtökohta kuin toimikunnan ehdotus.

KRP katsoo, että 1 momentin itsestäänselvyys tulee poistaa. Toimivaltuuksia koskevissa säädöksissä tulisi pitäytyä säättämään niistä keinoista, jotka esitutkintaviranomaisille ovat mahdollisia. Samoin käytetty anteeksiantoperustekonstruktiio olisi erikoinen tapa säätää poliisin toimivaltuuksista.

Perusteluiden (s. 484) säännösviittauksessa lienee virhe. Tarkoituksena on varmaankin ollut viitata 1 momentissa (mutta ei sen 1 kohdassa) tarkoitettuun rikokseen eli rikokseen, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka yksi tai useampi 11 luvun 10 §:ssä (kiihottaminen kansanryhmää vastaan) tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettu rikos (oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen). Tulee huomata, että voimassaolevassa rikoslaissa on tältä virheellinen säännösviittaus, kun RL 17:1a §:ssä on viitattu RL 11 luvun 8 §:ään, vaikka oikea viittaus olisi 10 §:ään.

SUPOn mukaan yksityiskohtainen sääntely helpottaa peitehenkilön paljastamista ja vaarantaa näin hänen turvallisuuttaan. Lisäksi tulisi arvioida onko tarpeen ottaa lakiin informatiivinen maininta ”eikä aloitetta rikokseen”, jolla viitattaneen yllytykseen.

Lahden käräjäoikeus pitää säännöstä ongelmallisena, koska säännös se ainakin teoriassa antaa mahdollisuuden rikollisjoukolle testata peitepoliisiksi epäilemänsä henkilön toimintarajoja (rikesakko).

Suomen Asianajajaliitto katsoo, että ehdotettuun PKL 10 luvun 26 §:ään ja vastaavaan PoL 5 luvun 27 §:ään sisältyy uudistus, jota liitto ei voi kannattaa. Mainituissa lainkohdissa ollaan sisällyttämässä poliisitoiminnan yleisiin periaatteisiin elementtiä (rajoitettua rangaistusvastuusta vapautumista), joka ei lähtökohtaisesti kuulu Suomen oikeusjärjestelmään. Asianajajien eriävissä mielipiteessä on tuotu seikkaperäisesti esille ne riskitekijät, joita ”rajoitettu rangaistusvastuusta vapautumisperuste” tulee tuomaan niin yksittäiselle peitetoimintaan osallistuvalla poliisilla kuin lainsäädäntöön kirjoitetuille poliisitoiminnan periaatteillekin. Peitetoimintaan osallistuvan poliisin rikoksentekekielto tulee olla ehdoton.

4.2.60.26 PKL 10 luku 27 § Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos peitetoimintaa suorittava poliisimies osallistuessaan rikoslain 17 luvun 1 a §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkii peitetoiminnan suorittamiseksi toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, hän on rangaistusvastuusta vapaa, jos erittäin pätevin perustein on voitu olettaa, että

- 1) toimenpide tehdään ilman myötävaikutustaankin,
- 2) poliisimiehen toiminta ei tule aiheuttamaan vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle, vapaudelle tai omaisuudelle ja
- 3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua 39 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

EAOA pitää poliisin oikeutta tehdä rikoksia periaatteellisesti vakavana kysymyksenä. Erityisesti ehdotettu 27 § on kokonaisuutena ongelmallinen ainakin osin niillä perusteilla, jotka ilmenevät komitean asianajajajäsenten eriävästä mielipiteestä. Pykälä on ehdotuksessa muotoiltu varsin avoimeksi. Toisaalta poliisimiehen ryhtyminen pykälässä kuvattuun menettelyyn voi olla omiaan johtamaan tilanteeseen, joka johtaa lainkohdassa kuvattua vakavamman rikoksen tekemiseen ja josta tilanteesta poliisimiehen ei ole mahdollista irrottautua. Perusteluissa olisi ollut toivottavaa arvioida rangaistusvastuuvapautta laajemmin rikoslain yleisten oppien kannalta.

Miten on tarkoitus tutkia peitemiehen tekemät mahdolliset rikokset (joko em. lainkohtien mukaan "sallitut" tai sellaiset, joiden tekemiseen ei ole oikeutta) ottaen huomioon toiminnan paljastumisen mahdolliset vaarat peitemiehen hengelle ja terveydelle? Kuinka vastuuvapaus peitemiehen osalta on tarkoitus toteuttaa varmistaen, ettei hän paljastu, jos samalla muut ryhmään kuuluvat joutuvat rangaistusvastuuseen?

Peitetoimintaa suorittava poliisimies voi joissain tapauksissa joutua tilanteeseen, jossa hän on tekemisissä rikoksesta epäiltyyn sellaisessa suhteessa olevaan henkilöön, jota koskevat oikeudenkäymiskaaren todistamiskieltoa tai todistajan kieltäytymisoikeutta koskevat säännökset. Mielestäni tulisi pohtia, onko lakiin otettava säännös siitä, että peitetoimintaa ei saa käyttää näiden todistamista koskevien säännösten kiertämiseen.

VKSV katsoo, että mikäli edellytyksenä on lainsäädännössä harvinainen erittäin pätevin perustein tehty oletus, syntyyneen arvostuksen- ja tulkinnanvaraisia rajatapauksia usein. Arviointia vaikeuttaa edelleen se, että järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuvalla peitepoliisilla ei välttämättä ole reaaliaikaisia, selkeitä ja oikeita alkutietoja arviointinsa pohjaksi.

RVLEn mukaan ehdotus peitehenkilön osallistumisesta järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta vaikuttaa varsin tiukalta. Perustellumpaa olisi ensinnäkin

todeta rikosoikeudellisesta vastuusta vapautuminen tunnusmerkistötasolla. Nyt jouduttaisiin suorittamaan esitutkinta, mikä voi vaarantaa peitehenkilön tai muun henkilön turvallisuutta. Lisäksi jatkovalmistelussa voitaisiin arvioida sitä, onko ehdotus tiukkuudessaan liian yksityiskohtainen, mikä mahdollistaisi peitehenkilön testaamisen ja johtaisi edelleen vaaratilanteisiin.

KRP kiinnittää huomiota siihen, että mietinnössä on jäänyt perustelematta se, miksi rikolliseen toimintaan osallistuminen katsottaisiin mahdolliseksi ainoastaan 1 momentissa mainituissa tapauksissa, eikä muissa vakavan rikollisuuden selvittämiseksi tehtävässä peitetöiminnassa. Momentissa määritelty *erittäin pätevin perustein* on jäänyt määrittelemättä perusteluissa. Lisäksi edellytys siitä, että peitepoliisin toiminnasta ei saa aiheutua vahinkoa kenenkään omaisuudelle vaikuttaisi liian jyrkältä.

KRP:n mukaan säännöksessä ja sen perusteluissa olisi parempi välttää ilmaisua *avustaminen* ja puhua johdonmukaisesti *ryhmän toimintaan osallistumisesta*. Ehdotettujen 26 ja 27 §:n muodostama kokonaisuus jää kaikkiaan erittäin epäselväksi. Voiko esim. säännöksen mukainen vastuuvapaus kattaa myös poliisimiehen sellaisen toiminnan, jossa ei olekaan kyse enää RL 17 luvun 1 a §:n mukaisesta rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta, vaan jo avunantona rangaistavasta varsinaisesta osallisuudesta.

Valvottua läpilaskua koskevan 27 §:n 2 momentin ilmaisu osallistumisesta ”valvotun läpilaskun kohteena olevaan *toimitukseen*” on epäselvä ja epätarkka.

KRP kannattaa eriävässä mielipiteessä (Vuori, Lardot) ehdotettua lainsäädännön eriyttämistä sellaisten toimenpiteiden osalta, joiden soveltamisala käytännössä rajautuu järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan.

EU:n järjestäytyneen rikollisuuden vastainen puitepäätöksen (2008/841/YOS) voimaansaattamisen yhteydessä tulee tarkastella rikollisryhmän kansallisia määritelmiä uudelleen ja vähentää niiden määrää.

4.2.60.27 PKL 10 luku 30 § Lupa peitetöimintaan

Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Peitetöiminnasta päättäneen poliisimiehen on saatettava peitetöiminnan aloittaminen yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetöimintaa lukuun ottamatta tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos 2 §:n 1 momentissa ja 25 §:n 2 momentissa säädetyt edellytykset ovat olemassa, tuomioistuin voi antaa luvan peitetöiminnan aloittamiseen.

RVLEn ja KRP:n mukaan peitetöimintaa koskevan päätöksenteon alistamiselle tuomioistuimeen ei riittävänä perusteena voida pitää sitä, että eräissä muissa valtioissa näin on säädetty tai koska telekuuntelustakin päättää tuomioistuin. **KRP ja SUPU** ehdottaa, ettei nykyistä päätöksentekomenettelyä muutettaisi. Tältä osin **KRP ja SUPU** viittaa mietintöön sisältyvään eriävään mielipiteeseen (hallitusneuvos Tomi Vuori, poliisiylitarkastaja Robin Lardot).

Mietinnössä jää epäselväksi se, onko tarkoitettu, että tuomioistuin päättää myös lain 27 §:n mukaisesta toiminnasta eli että sen jo sinänsä katsotaan kuuluvan peitetöiminnan aloittamiseen. Tästä tulisi säätää selkeästi lain tasolla.

SUPO tuo esiin, että mietinnössä ei ole esitetty riittäviä perusteluja sille, miksi päätösprosessiin kytetään tuomioistuin. Tuomioistuin olisi lupaa arvioidessaan poliisilta saadun tiedon varassa. Se, mitä lisäarvoa alistus tuo, ei täysin avaudu. Tällaisen salaisen, luonteeltaan taktisen poliisimiehen työturvallisuuteen vaikuttavan toimivaltuuden käytöstä tulisi voida päättää poliisihallinnon sisällä.

Helsingin hovioikeus katsoo, että mietinnössä esitetyn perusteella kerrottujen lupa-asioiden saattaminen juuri tuomioistuimen ratkaistavaksi ei liene ainoa vaihtoehto, kun arvioitavana on kysymys siitä, ovatko perusoikeuden rajoittamiseen liittyvät oikeusturvajärjestelyt riittäviä. On selvää, että peitetoiminnan ja valeoston lain mukaisen menettelyn korostaminen ja niiden laillisuuden turvaaminen on ensiarvoisen tärkeitä. Kyseisten pakkokeinojen käyttöä koskevan lupa-asian päätöksenteon saattaminen tuomioistuimelle ei kuitenkaan voine tosiasiassa taata tätä laillisuutta ottaen huomioon, että lupapäätös ei käytännössä voine olla kovin yksilöity ja tarkkarajainen. Koska perusoikeusjärjestelmän kannalta sääntelyn tarkkarajaisuus ja pakkokeinon käytön perusteena olevat syyt sinällään hyväksyttävästi mahdollistavat laissa säännellyn, ehdotetun mukaisen puuttumisen perusoikeuteen, voidaan kysyä, mitkä ovat ne perusteet, jotka edellyttävät kyseisten lupa-asioiden siirtämistä tuomioistuimen ratkaistaviksi.

Tuomio- ja toimeenpanovallan erillisyyden vaatimus edellyttää, että tuomioistuinten käsiteltäväksi ei saa tulla poliisin ja muiden esitutkintaviranomaisten operatiiviseen toimintaan kuuluvia ratkaisuja.

Vantaan kärjäoikeuden mukaan tuomioistuimessa annettava peitetoimintalupa -menettely tuntuu suomalaisen oikeusjärjestelmään nähden vieraalta ja soveltuisi paremmin tutkintatuomari -järjestelmään.

Länsi-Suomen poliisin lääninjohdon mukaan peitetoimintaan liittyvää muutosesitystä tuomioistuimen ottamisesta mukaan prosessiin ei voida pitää siihen sisältyvien turvallisuusriskien johdosta tarkoituksenmukaisena.

Lakimiesliitto katsoo, että kyseessä on uudenlaisen tutkintakeinon käyttäminen, joka ei suoraan kohdistu epäillyn perusoikeuksiin. Tästä johtuen voisi ajatella, että luvan kyseisten keinojen käyttämiseen voisi myöntää syyttäjä, joka edustaa eri organisaatiota kuin tuomioistuin.

Lakimiesliitto kyseenalaistaa ehdotettua. Jäisikö tuomioistuimelle luvan myöntäjänä tosiasiassa kumileimasimen rooli eli pystyttäisiinkö tällä järjestelyllä todellisuudessa välttämään mahdollisia väärinkäytöksiä? Vaarantuuko tutkinnan salassapito, koska lupa-asioita käsittelevät tuomioistuimissa useat henkilöt kansliahenkilökunnasta alkaen?

Tuomariliiton näkemyksen mukaan lupamenettelyyn liittyy ongelmia. Menettelyä käytetään vain törkeimmissä rikoksissa, joissa rikollisjärjestöt ovat mukana. Tieto

pakkokeinosta saattaa levitä, vaikka se tuomioistuimessa yritettäisiin pitää mahdollisimman suppean henkilökunnan käsissä. Rikollisjärjestöjen olisi tällaisissa oloissa varsin helppo saada tieto siitä, ketkä henkilöt käräjäoikeudessa näitä asioita käsittelevät, mikä saattaa olla turvallisuusriski käräjäoikeuden henkilökunnalle sekä peiteoperaatioon osallistuville henkilöille. **Tuomariliitto** ei pidä tuomioistuimen rooliin hyvin sopivana, että tuomioistuin myöntäisi tällaisen luvan rikoksen tekemiseen. **Tuomariliiton** näkemyksen mukaan pohdittavaksi voitaisiin ottaa myös se, olisiko syyttäjälaitos, esim. VKSV oikeampi taho luvan myöntämiseen. Asiassa tulisi lisäksi pohtia ovatko nykyiseen jälkikäteiseen kontrolliin liittyvät ongelmat todella poistettavissa etukäteen pyydetyn luvan johdosta.

4.2.60.28 PKL 10 luku 32 § Valeosto ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Valeostolla tarkoitetaan poliisin tekemää esineen, aineen, omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena on saada viranomaisen haltuun tai löytää todiste rikosasiassa, rikoksella saatu hyöty taikka esine, aine tai omaisuus, joka on rikoksella joltakulta viety tai jonka tuomioistuin voi julistaa menetetyksi taikka jonka avulla voidaan muuten saada selvitystä rikosasiassa. Muun kuin näyte-erän ostaminen edellyttää kuitenkin, että ostaminen on välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi.

Valeosto saadaan tehdä, jos on syytä epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta taikka varkautta tai kätkemisrikosta ja on todennäköistä, että sillä saavutetaan jokin 1 momentissa mainittu tavoite. Valeoston toteuttaja saa tehdä vain sellaista tiedonhankintaa, joka on välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi. Valeosto on toteutettava siten, ettei se saa kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi.

Valeosto asunnossa on sallittua vain, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

RVLEN mukaan vaatimus siitä, ettei valeosto se saa sen kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, vaikuttaa varsin tiukalta ja käytännössä voinee estää kokonaan valeostojen tekemisen.

Pääesikunta huomauttaa, että säännösten perusteluista ei ilmene syytä, miksi mainittu toimenpide on rajattu vain poliisin käyttöön. Tätä lähtökohtaa on pidettävä virheellisenä. Puolustusvoimilta anastetaan jatkuvasti sellaista omaisuutta, että jo rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai anastetun omaisuuden takaisin saamiseksi valeosto on ehdottoman käyttökelpoinen menetelmä. Tarve toiminnalle korostuu erityisesti esim. internetin välityksellä tapahtuvassa puolustusvoimilta anastettujen aseiden, ampumatarvikkeiden ja muun, usein erittäin kalliin erityismateriaalin myynti- ja ostotoiminnassa.

KRP toteaa 1 momentin osalta, että on varsin vaikea nähdä miksi näyte-erän osto toteutettaisiin ilman, että se on välttämätöntä.

Tulisi pohtia, miten tulee suhtautua yksinomaan tietoverkoissa tehtävään valeostoon; tulisiko sille antaa erityinen asema edellytysten ja päätöksenteon suhteen, aivan kuten peitetoiminnan osaltakin on tehty.

Suomen asianajajaliitto on suhtautunut kaiken aikaa hyvin kriittisesti poliisin epäkonventionaalisten tutkintakeinojen lisäämiseen. Epäkonventionaalisia tutkintakeinoja käytettäessä joudutaan tilanteeseen, jossa tavalla tai toisella houkutellaan mukaan rikokseen henkilöä tai henkilöitä. Tällaisista tapauksista on kokemusta EIT:n ratkaisukäytäntöä myöten. Vrt. Teixeira de Castro v. Portugal ja V. v. Finland. Liitto esittää, että pakkokeinolain jatkovalmistelussa kiinnitetään erityinen huomio siihen, että valeostoa koskevassa lainsäädännössä huomioidaan em. oikeusturvaongelmat.

Lakimiesliiton osalta viitataan 30 §:n alla lausuttuun.

4.2.60.29 PKL 10 luku 34 § Lupa valeoston toteuttamiseen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Valeostosta päättäneen poliisimiehen on saatettava päätöksensä tuomioistuimen käsiteltäväksi lukuun ottamatta yksinomaan yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta tehtävää valeostoa. Jos 2 §:n 1 momentissa ja 32 §:n 2 momentissa mainitut edellytykset ovat olemassa, tuomioistuin voi antaa luvan valeoston toteuttamiseen.

RVLEn mukaan ehdotettu lupamenettely vaikuttaa tarpeettoman tiukalta.

4.2.60.30 PKL 10 luku 36 § Poliisimiehen turvaaminen peitetoiminnassa ja valeostossa

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää, että peitetoimintaa tai valeostoa toteuttava poliisimies varustetaan kuuntelun tai katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita poliisimiehen turvaamiseen. Jos niitä kuitenkin tarvitaan poliisimieheen kohdistetun väkivallan tai hänen käyttämiensä voimakeinojen selvittämiseen, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa.

OKa kiinnittää huomiota siihen, että säännöksen sanamuodosta huolimatta toimikunta lienee tarkoittanut säädettäväksi mahdolliseksi varustaa virkamies myös laitteella, joka mahdollistaa sekä kuuntelun että katselun.

RVLEn ehdottaa, että säännöksessä tarkoitettu turvakuuntelu- ja/tai -katselu voitaisiin tallentaa myös muussa tarkoituksessa, kuten oikeusturvasyistä laajemminkin. Jos asiasta päätetään säätää jatkovalmistelussa, tulisi arvioida voidaanko jokin tila tai paikka varustaa "turvalaitteella" tai kohdistaa toimenpide tilaan tai paikkaan. Tallenteiden osalta tulisi myös ratkaista asianosaisjulkisuus ja sen rajoittaminen yksiselitteisesti.

KRP katsoo, että tallenteet tulisi säilyttää esim. lainvoimaiseen tuomioon asti, koska väitteitä poliisin toiminnasta saatetaan esittää koko asian käsittelemisen ajan.

SUPO katsoo, että oman keskustelun nauhoittamismahdollisuus tulisi olla jo oikeusturvasyistä absoluuttinen. Jatkovalmistelussa tulisi käydä perusteellinen keskustelu siitä, onko asiasta tarpeellista säätää tällä tavoin.

4.2.60.31 PKL 10 luku 37 § Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellisesta, rikoksen selvittämiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista poliisin tai muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (*tietolähde*).

Poliisi saa pyytää tähän tarkoitukseen hyväksytyä, henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*).

Tietolähteen ohjatussa käytössä tietoja ei saa hankkia tai pyytää hankittavaksi sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä tai joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Ennen tietolähteen ohjattua käyttöä tietolähteelle on tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta. Tietolähteen turvallisuudesta on huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen.

Tietolähdettä koskevien tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin ja palkkion maksamisesta säädetään poliisilaissa (/).

VM:n osalta viitataan 10 luvun 1 §:n alla mainittuun.

RVLEn mukaan jako aktiiviseen ja passiiviseen tietolähdetoimintaan selkeyttäisi voimassa olevan oikeuden mukaista asiantilaa. **RVL:n** rikostorjunnassa ainoastaan passiivinen tietolähdetoiminta on arvioitu tarpeelliseksi.

Pääesikunta huomauttaa, että säännösten perusteluista ei ilmene syytä, miksi mainittu toimenpide on rajattu vain poliisin käyttöön. Pääesikunnan tutkintaosaston toiminnassa (maanpetos- ja vakoilurikosten paljastaminen ja estäminen) voidaan tietolähdetoiminnalla olettaa saatavan erittäin tärkeää tietoa tiedustelua harjoittavien värväyskohteista sekä tiedustelua harjoittavan suunnitteilla olevista laittomista toimista.

Pykälän 3 momentin mukaan ”tietolähteen ohjatussa käytössä tietoja ei saa *hankkia* tai pyytää hankittavaksi...” **KRP:n** mukaan kursii-villa merkitty kohta koskee enemmänkin tietolähteen omaa toimintaa, jota koskee **RL:n** rikoksen tunnusmerkistöjä ja osallisuusoppeja koskevat säännökset. Siten ko. kohta voitaneen poistaa ehdotuksesta tarpeettomana.

”Tietolähteen turvallisuudesta on huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen”. Kyseisellä lainkohdalla **KRP:n** mukaan tarkoitettaneen ainoastaan ns. ohjatun tietolähteen käyttöä. Perusteluissa tulisi selkeämmin määritellä myös valtion vastuun laajuutta mm. turvallisuudesta huolehtimisen osalta.

SUPO pitää aikaisempaa määritelmää parempana, jossa tietolähteenä voi toimia poliisihallinnon ulkopuolinen henkilö. Tietolähteen käytöstä ilmoittaminen voi johtaa varmuudella tietolähteen henkilöllisyyden paljastumiseen. Säännöksen 2 kuukauden aikamäärä tuntuu lyhyeltä. **SUPOn** toimialueella aika voisi olla vähintään 6 kuukautta.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto katsoo, että ehdotetut muutokset tietolähteen ohjattua käytöstä ja toimenpiteen ilmoittamisesta epäillylle tulisivat lopettamaan kyseisen tehokkaaksi todetun toiminnan. On olemassa vaara, että toimintaan tulee ”harmaata” aluetta. Ilmoittamisvelvoitetta ei tule laajentaa.

4.2.60.32 PKL 10 luku 38 Tietolähteen ohjattua käytöstä päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää tietolähteen ohjattua käytöstä.

Tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva päätös voidaan antaa kerrallaan enintään kahdeksi kuukaudeksi.

Päätös tietolähteen ohjattua käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) tiedonhankinnan toteuttava poliisiyksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava poliisimies;
- 3) tunnistetiedot tietolähteestä;
- 4) epäilty rikos;
- 5) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 6) päätöksen voimassaoloaika; sekä
- 7) tietolähteen ohjatun käytön rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Tietolähteen ohjatun käytön lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

KRP katsoo, että ehdotus on täysin epälooginen peite- ja valeostotoiminnan suorittamisen kanssa sikäli, että viimeksi mainittujen osalta mahdollisten päätöksentekijöiden lukumäärä poliisihallinnossa on vähäisempi (keskitetty päätöksentekoko) kuin tietolähteen ohjattua käytössä. On epäjohdonmukaista katsoa, että virkavastuulla toimivan poliisimiehen suorittama peitetoiminta edellyttää useita päätöksentekotasoja, mutta monesti itsekin rikollisen tietolähteen, siviilihenkilön käyttäminen nähdään tätä ”lievemmäksi” keinoksi.

Kahta kuukautta (2 mom.) voidaan pitää liian lyhyenä toiminnan pitkäjänteisyyteen verrattuna. Säännöksistä ei suoraan ilmene, tuleeko päätös saattaa käräjäoikeuden käsiteltäväksi

4.2.60.33 PKL 10 luku 39 § Valvottu läpilasku ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintaviranomainen saa olla puuttumatta esineen, aineen tai omaisuuden kuljetukseen tai muuhun toimitukseen tai siirtää tällaista puuttumista, jos tämä on tarpeen tekeillä olevaan rikokseen osallisten henkilöiden tunnistamiseksi taikka tekeillä olevaa rikosta vakavamman rikoksen tai laajemman rikoskokonaisuuden selvittämiseksi (*valvottu läpilasku*).

Esitutkintaviranomainen saa käyttää valvottua läpilaskua, jos on syytä epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Edellytyksenä on lisäksi, että läpilaskua voidaan valvoa ja siihen voidaan tarvittaessa puuttua. Toimenpiteestä ei saa myöskään aiheutua merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Viranomaisyhteistyöstä valvotun läpilaskun toteuttamiseksi säädetään erikseen.

Valvotun läpilaskun osalta **VM ja EAOA** viittaavat vanhemman oikeusasiamiehensihteerin Juha Haapamäen eriävään mielipiteeseen. **VM:n** mukaan toimenpiteen siirtämisen ja valvotun läpilaskun edellytykset olisi erotettava selvästi toisistaan. Valvotun läpilaskun käsite tulisi varata vain kansainväliseen yhteistyöhön kuuluvaksi toimenpiteeksi (ks. PTR-lain 4 § ja HaVM 6/2009 vp). VM:n vero-osastolla valmistellaan tullilakiin lisättäviä säännöksiä kansainvälisen yhteistyön mukaisen valvotun läpilaskun sallimisen edellytyksistä ja päätöksenteosta tullilaitoksessa.

RVL:n katsoo, että RVL:n rikostorjunnan osalta jatkovalmistelussa tulisi harkita myös ihmisten valvottua läpilaskua. Viranomaisten tulisi varmistua siitä, etteivät kuljetuksen kohteena olevat ihmiset joudu vaaraan ja arvioida sitäkin voidaanko läpilaskua lainkaan sallia. Olisi myös perusteltua ottaa tämän pykälän yhteyteen viittaussäännös PTR-lakiin.

KRP:n mukaan ehdotuksessa ei ole riittävästi pohdittu valvotun läpilaskun oikeudellista luonnetta ja suhdetta voimassa olevaan lainsäädäntöön. Säännökseen sisältyvät valvotun läpilaskun käyttämisestä koskevat rajaukset eivät ole onnistuneita, mm. i) käyttöala tekeillä olevan rikoksen osalta rajoittuu rikokseen osallisten henkilöiden tunnistamiseen, ii) tutkittavana olevan rikoksen vähintään neljän vuoden rangaistusmaksimia koskeva vaatimus.

KRP katsoo, että käyttöalan rajaukset vaikuttavat EU:n rikosoikeusapusopimuksen 12 artiklan vastaisilta. **KRP** esittää lisäksi, että sääntely laajennettaisiin koskemaan luvattomien aseiden ja räjähdysaineiden sekä muiden vaarallisten aineiden sekä muuhun kuin lääkinnälliseen käyttöön tarkoitettujen huumaavien aineiden ja luvattomasti maahan tuotujen aineiden ja tarvikkeiden tai eläinten kuljetusten seurantaan.

Jos valvottua läpilaskua koskeva ehdotus hyväksytään, tulee se **Suomen Asianajajaliiton** käsityksen mukaan kohdistaa vain kaikkein vakavimman rikollisuuden tutkintaan ja sen edellytyksenä tulee olla laissa jo ehdotetun lisäksi se, ettei valvotun läpilaskun käyttö saa johtaa siihen, että ketään houkutellessa osallistumaan rikokseen. Oikeudenkäynnin kannalta on oleellista, että valvottu läpilasku kuvataan riittäväällä avoimuudella esitutkintapöytäkirjassa, jossa asianosaiset ja tuomioistuimet voivat arvioida, onko valvotulla läpilaskulla aiheutettu se, että joku on joutunut syytteeseen rikoksesta, jonka poliisi olisi voinut estää puuttumalla kuljetukseen aiemmassa vaiheessa.

Liitto viittaa lisäksi siihen mitä se toteaa PoL 1 §:n ja rikosten ennalta estämisestä.

4.2.60.34 PKL 10 luku 40 § Valvotusta läpilaskusta päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeino toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää valvotusta läpilaskusta. Muiden viranomaisten valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta säädetään erikseen.

Valvottua läpilaskua koskeva päätös voidaan antaa kerrallaan enintään kuukaudeksi.

Valvottua läpilaskua koskevassa päätöksessä on mainittava

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty;
- 3) tosiseikat, joihin häneen kohdistuva rikosepäily perustuu;
- 4) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus;
- 6) päätöksen voimassaoloaika; sekä
- 7) valvotun läpilaskun rajoitukset ja ehdot.

RVLEn mukaan se, että päätös valvotusta läpilaskusta voitaisiin tehdä vain kerrallaan vain kuukaudeksi vaikuttaa tarpeettoman tiukalta.

4.2.60.35 PKL 10 luku 41 § Menettely tuomioistuimessa

Esitutkinta- ja pakkokeino toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Salaista tiedonhankintaa koskevan lupa-asian käsittelemisessä ja ratkaisemisessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä 3 luvun 1, 3, 8 ja 10 §:ssä säädetään vangitsemisasian käsittelystä. Peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä koskevat asiat käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa.

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimus on otettava viipymättä tuomioistuimessa käsiteltäväksi vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnä ollessa. Asia on ratkaistava kiireellisesti. Käsittely voidaan pitää myös käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jos käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään.

Jos tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa rikosepäilyä koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä.

Asia käsitellään kuulematta rikoksesta epäiltyä taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen tilaajaa, käyttäjää tai haltijaa taikka teknisen tarkkailun kohteena olevan esineen, aineen, omaisuuden tai tilan haltijaa, jos se on perusteltua tärkeästä tutkinnallisesta syystä, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen, terveyden tai salassa pidettävien taktisten ja teknisen menetelmien suojaamiseksi. Käsiteltäessä vapautensa menettäneen teknistä kuuntelua tai katselua koskevaa asiaa, on epäiltyä säilyttävän laitoksen edustajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei hän ole jo antanut suostumustaan toimenpiteelle.

Lupa-asiaassa annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätöksestä saa ilman määräaikaa kannella. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Vaatimuksen esittäjä ei saa kuitenkaan kannella peitetoimintaa ja valeostoa koskevasta päätöksestä.

OKa kiinnittää huomiota pykälän toiseen momenttiin ja sen perusteluteksteihin. Pykälän 2 momentissa säädetään sanamuotonsa mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen *vaatimuksen* käsittelystä. Säännöksen perustelutekstin mukaan säännöksellä tarkoitetaan myös peitetoimintalupa-asian käsittelyä, jossa kuitenkin toimikunnan 30 §:ssä käyttämän ilmaisun mukaan peitetoiminnasta päättäneet

poliisimies ainoastaan ”saattaa peitetoiminnan aloittamisen tuomioistuimen käsiteltäväksi”. Mainittua momenttia lienee siten sanamuodostaan huolimatta tarkoitettu sovellettavan myös käsiteltäessä valeostoasiaa, jossa 34 §:n mukaan ”valeostosta päättäneen poliisimiehen on saatettava päätöksensä tuomioistuimen käsiteltäväksi”.

Helsingin kärjäoikeus esittää harkittavaksi, että telepakkokeinoja koskeva asia, jossa epäiltyä ei kuulla, voitaisiin käsitellä videoneuvottelun sijasta kärjäoikeuden harkinnan mukaan pelkkää puhelinyhteyttä käyttäen.

4.2.60.36 PKL 10 luku 42 § Julkinen asiamies

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuimen on määrättävä asuntokuuntelua koskevan vaatimuksen käsittelyyn julkinen asiamies valvomaan rikoksesta epäillyn ja muiden kuuntelun kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja.

Julkinen asiamies on velvollinen hoitamaan tehtävänsä huolellisesti hyvää asianajotapaa noudattaen.

Julkinen asiamies tai siihen tehtävään pyydetty ei saa oikeudettomasti paljastaa seikkaa, josta hän on tehtävänsä vuoksi tai siihen pyydettyään saanut tiedon.

Helsingin kärjäoikeus toteaa, että ns. julkisen asiamiehen käyttö on harvinaista eikä kokemusten vähäisyyden perusteella voida tehdä johtopäätöksiä siitä, mikä käytännön merkitys julkisella asiamiehellä yksittäisessä asiassa on.

Kärjäoikeus kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että salaisten pakkokeinojen edellytykset on laissa tarkasti säännelty, kärjäoikeudet ovat mieltäneet roolinsa pakkokeinon käytön oikeudellisena valvojana ja pakkokeinon käyttöön liittyvä dokumentointivelvollisuus ja jälkikäteisvalvonta.

Oulun kärjäoikeuden katsoo, ellei julkisen asiamiehen käyttämiseen voida mennä, joka tapauksessa on syytä harkita, tulisiko pakkokeinolaissa säätää siitä, että pakkokeinon vaatijan tulee esittää tarpeelliset tiedot pakkokeinoasian ratkaisemiseksi noudattaen objektiviteettiperiaattetta.

Suomen asianajajaliiton mukaan julkisen asiamiehen asemaa on syytä vahvistaa turvaamalla hänelle oikeus muutoksenhakuun.

4.2.60.37 PKL 10 luku 43 § Julkisen asiamiehen kelpoisuusvaatimukset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Julkiseksi asiamieheksi on määrättävä suostumuksensa perusteella asianajaja tai julkinen oikeusavustaja. Julkiseksi asiamieheksi ei saa määrätä sitä, joka on epäiltynä, syytteessä tai tuomittu rikoksesta, joka on omiaan vähentämään hänen luotettavuuttaan julkisen asiamiehen tehtävässä.

Julkinen asiamiehen kelpoisuudesta yksittäistapauksessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä esitutkintalain 11 luvun 3 §:ssä säädetään avustajan kelpoisuusvaatimuksista.

Julkinen asiamies ei saa ilman tuomioistuimen lupaa panna toista sijaansa. Hänelle annettu määräys voidaan pätevistä syistä peruuttaa.

KRP ehdottaa, että syyttäjät tai toimialasta riippuen keskushallinnon virkamiehet ryhtyisivät hoitamaan julkisen asiamiehen tehtävää. Julkisen asiamiehen hankkimiseen liittyvät haitat pakkokeinon käytölle (menetelmä paljastumisen vaara tuomioistuimen hankkiessa kelpoista asiamiestä) poistuisivat tältä osin. Tätä voitaisiin soveltaa ns. etsintäasiamiehen tehtävän osalta.

4.2.60.38 PKL 10 luku 45 § Salaisen tiedonhankinnan suojaaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Esitutkintaviranomainen saa suorittaessaan tässä luvussa tarkoitettuja pakkokeinoja ja toimenpiteitä siirtää puuttumisen muuhun kuin pakkokeinon perusteena olevaan rikokseen, jos puuttumisen siirtämisestä ei aiheudu merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Edellytyksenä on lisäksi, että puuttumisen siirtäminen on välttämätöntä pakkokeinon käytön paljastumisen estämiseksi tai esitutkinnan turvaamiseksi.

Poliisi saa käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan telekuuntelun, televalvonnan, tarkkailun, peiteltyä tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun, peitetöiminnan, valeoston, tietolähdetoiminnan tai valvotun läpilaskun suojaamiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun momentissa tarkoitettuja edellytyksiä ei enää ole.

RVLEN ja Tullihallituksen mukaan 2 momentti tulisi kirjoittaa neutraalisti koskemaan kaikkia esitutkintaviranomaisia. **Tullihallitus** huomauttaa, että pykälässä mainitut pakkokeinot, lukuun ottamatta peitetöimintaa ja valeostoa, ovat myös tullin käyttämiä menetelmiä vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Menetelmien käyttämiseksi tarvitaan tiedonhankinnan suojaamista.

Pääesikunta esittää, että 17.4.2009 järjestetyn kokouspöytäkirjan (nro 65) sisältö sisällytetään pääesikunnan lausunnossa esittämällä tavalla hallituksen esitykseen.

Tullivirkamiesliiton mukaan suojaamistoimien oikeutuksesta ja suojaamistoimien keinovalikoimasta (2 mom.) säädettäessä tulee varmistaa, että suojaamistoimet ovat mahdollisia myös niissä tapauksissa, joissa viranomaisen tai hänen lähipiirinsä turvallisuus sitä edellyttää. Tulliviranomainen tarvitsee suojakseen yhtäläisen keinovalikoiman muiden esitutkintaviranomaisten kanssa.

4.2.60.39 PKL 10 luku 46 § Suojaamisesta päättäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai valtioneuvoston asetuksella säädetyin poliisiyksikön päällikkö päättää 45 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rekisterimerkintöiden tekemisestä sekä asiakirjan valmistamisesta.

Salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää muusta tiedonhankinnan suojaamisesta.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä sekä asiakirjojen valmistamisesta päättäneen viranomaisen on pidettävä luetteloa merkinnöistä ja asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

RVLEn ja Tullihallituksen mukaan pykälä tulisi kirjoittaa neutraalisti koskemaan kaikkia esitutkintaviranomaisia. RVL:n osalta tästä voisi päättää RVLEn oikeudellisen osaston päällikkö tai apulaisosastopäällikkö.

KRP katsoo, ettei voida pitää perusteltuna sitä, että säännöksessä ei tehdä eroa viranomaisen ja yksityisen rekistereiden tai asiakirjojen osalta. Nykysääntelyssä tällä on vaikutusta suojausluokitukseen. Olisi tarkoituksenmukaista porrastaa päätöksentekoa.

SUPOn mukaan pykälän teksti ei vastaa yksityiskohtaisissa perusteluissa esitettyä ja voimassa olevaa sääntelyä, jossa em. taho päättää vain viranomaisen ylläpitämään rekisteriin tehtävästä rekisterinmerkinnän tekemisestä. Uudella PKL:n säännöksellä ei liene tarkoitettu tiukentaa voimassa olevaa sääntelyä. **SUPO** katsoo voimassa olevan sääntelyn mukaisen päätösmenettelyn olevan edelleen käyttökelpoinen.

4.2.60.40 PKL 10 luku 47 § Salaista tiedonhankintaa koskeva ilmaisukielto

Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa tärkeästä tutkinnallisesta syystä kieltää sivullista ilmaisevasta tämän tietoon tulleita seikkoja salaisesta tiedonhankinnasta. Edellytyksenä on lisäksi, että sivullinen on tehtävänsä tai asemansa johdosta avustanut tai häntä on pyydetty avustamaan salaisen tiedonhankinnan toteuttamisessa.

Ilmaisukielto annetaan enintään vuoden määräajaksi. Kielto on annettava saajalleen kirjallisena todisteellisesti tiedoksi. Siinä on yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloaika ja ilmoitettava sen rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta.

Rangaistus ilmaisukiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

KRP:n mukaan tulisi pohtia, onko tarpeen säätää ainoastaan salaista tiedonhankintaa koskevasta ilmaisukiellosta, vai voiko ilmaisukielto olla tarpeen muunkinlaisen toimivaltuuden käytön osalta. Säännöksen sisältö tulisi muotoilla siten, että ilmaisukiellon kohteelle annettavia tietoja voidaan rajata tietojen salaisen luonteen vuoksi. Vuoden enimmäismääräaika on tarpeettoman lyhyt, koska salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö saattaa kestää jopa useita vuosia.

4.2.60.41 PKL 10 luku 48 § Luvan ja päätöksen ehdot

Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Salaista tiedonhankintaa koskevissa luvassa ja päätöksessä on edellä kunkin tiedonhankintakeinon osalta erikseen säädettyjen seikkojen lisäksi nimettävä pidättämiseen oikeutettu virkamies, joka johtaa ja valvoo toimenpiteiden suorittamista, sekä mainittava mahdolliset tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.

RVLE mukaan pykälän maininta siitä, että luvassa tai päätöksessä olisi mainittava mahdolliset rajoitukset ja ehdot, vaikuttaa ylisääntelyltä. Jokaisen tiedonhankintamenetelmän ehdotettuun päätöksentekopykälään on jo sisällytetty maininta rajoituksista ja ehdoista.

4.2.60.42 PKL 10 luku 50 § Kuuntelu- ja katselukiellot

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Telekuuntelua, teknistä kuuntelua ja teknistä katselua ei saa kohdistaa:

- 1) rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:ssä tarkoitettujen lähiomaistensa,
- 2) rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettun oikeudenkäyntiavustajansa,
- 3) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 2 momentissa tarkoitettun papin, sekä
- 4) rikoksen johdosta vapautensa menettäneen epäillyn ja lääkärin, sairaanhoitajan, psykologin tai sosiaalityöntekijän väliseen viestiin.

Telekuuntelua, teknistä kuuntelua ja teknistä katselua ei saa kohdistaa myöskään:

- 1) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettun lääkärin, apteekkarin tai kättilön taikka heidän apulaisensa,
- 2) rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettun muun kuin 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettun oikeudenkäyntiavustajansa, ja
- 3) rikoksesta epäillyn ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettun yleisön saataville toimitettun viestin laatijan tai julkaisijan taikka ohjelmatoimittajan harjoittajan väliseen viestiin, ellei tutkittavana ole rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.

Jos telekuuntelun, teknisen kuuntelun tai teknisen katselun aikana tai muulloin ilmenee, että kysymyksessä on kuuntelu- tai katselukiellon alainen viesti, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitettuja kuuntelu- ja katselukielloja ei kuitenkaan noudateta, jos 1 tai 2 momentissa tarkoitettua henkilöä epäillään samasta tai siihen välittömästi liittyvästä rikoksesta kuin rikoksesta epäiltyä ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, teknisestä kuuntelusta tai teknisestä katselusta.

RVLEn mukaan kuuntelu- ja katselukiellojen alaa ei tulisi laventaa. Säännöksen sanamuodossa voitaisiin huomioida perusteluissa mainitut tilanteet, joissa katselukiello tulisi kysymykseen. Näin ollen katselukiellon kohteena ei olisi esimerkiksi se, että epäilty ja hänen avustajansa tapaavat vaan se, että katselussa saataisiin tieto epäillyn avustajalleen antamasta viestistä. Tällaisina katselukiellot ovat tarkoitukseensa nähden liian laajoja. Toisaalta 2 momentti näyttäisi rajoittavan kuuntelu- ja katselukiellot viestiin, joten tätä rajausta voisi vielä korostaa yksityiskohtaisissa perusteluissa.

3 momentin mukaan kuuntelu- ja katselukielloja ei noudatettaisi samanaikaisen epäilyn tilanteissa. Tässä lienee huomioitava päätöksen sijaan myös tuomioistuimen lupa, koska telekuuntelua ei voida edelleenkään käyttää esitutkintaviranomaisen kiirepäätöksellä. Kuuntelu- ja katselukiellojen osalta tulisi mahdollistaa 56 §:n kaltainen menettely koskemaan sitä tietoa, joka on saatu ennen päätöstä tai luvan myöntämistä. tieto voi olla rikoksesta epäillyn syyllisyyttä tukeva tai syyllisyyttä vastaan puhuva.

KRP viittaa **PKL 7 luvun 3 §:n** yhteydessä mainitsemaansa.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos ei kannata relatiivisen kuuntelukiellon muuttamista absoluuttiseksi, koska tällä suojattaisiin lähinnä vakavaa rikokseen syyllistyvän läheisiä, jotka käytännössä usein, kuten huumausainerikoksissa, ovat rikoskumppaneita.

Keski-Suomen poliisilaitos katsoo, että lähiomaisten absoluuttinen kuuntelukielto tulee lisäämään huomattavasti heti hävitettävien tallenteiden määrää. Käytännön kannalta ongelmallinen asia on tallenteiden ns. ”hetihävittämisvelvollisuus”. Tutkinnassa on kohdattu tilanteita, joissa rikoksesta epäilty on halunnut itse, että hänen ja lähiomaisen välisiä puhelinkeskusteluita otetaan kuulusteluissa käsiteltäväksi koska ne epäillyn mukaan sisältävät sellaista aineistoa joka tukee hänen syyttömyyttään.

Suomen asianajajaliiton mukaan oikeudenkäymiskaaren 17 lukuun ei tule enää viitata, vaan arvioida nyky-yhteiskunnan kannalta keihin läheisiin kiellot ulottuvat.

Optula suhtautuu kriittisesti avustajaa koskevan kuuntelukiellon rajaamiseen esitetyllä tavalla vain toimeksianto hoitavaan asiamieheen ylitörkeissä rikoksissa.

4.2.60.43 PKL 10 luku 51 § Tallenteiden ja asiakirjojen tarkastaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai hänen määräämänsä virkamiehen on ilman aiheetonta viivytystä tarkastettava telekuuntelun, telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen, televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun, teknisen laitetarkkailun, peitetoiminnan, valeoston ja tietolähdetoiminnan käytössä kertyneet tallenteet ja asiakirjat.

KRP huomauttaa, että tiedonhankintakeinoksi on mainittu myös tietolähdetoiminta mutta epäselväksi jää millaisia tallenteita siinä on ajateltu syntyvän ja minkä toimivaltuuden nojalla. Säännös kaipaisi tältä osin selkeyttämistä.

KRP:n mukaan olisi syytä huomioida myös mahdollisuus virkamiehen valvonnassa tapahtuvaan rikostutkinnan kannalta merkityksellisen aineiston automatisoituun tarkastamiseen.

Tämä pykälä ja 52 § (tallenteiden tutkiminen) ovat osittain päällekkäisiä. Selkeämpää olisi, että tässä olisi kerrottu, mitä tarkastamisella tarkoitetaan, huomioon ottaen se, mitä 52 §:ssä on säädetty tutkimisesta.

4.2.60.44 PKL 10 luku 52 § Tallenteiden tutkiminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Telekuuntelun, telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen, televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun ja teknisen laitetarkkailun käytön johdosta muodostunutta tallennetta saa tutkia vain tuomioistuimien, pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tutkittavana olevan rikoksen tutkija. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen

määräyksestä tai tuomioistuimen osoituksen mukaan tallennetta saa tutkia myös asiantuntija tai muu henkilö, jota käytetään apuna rikoksen selvittämisessä.

Suomen Asianajajaliitto ehdottaa, että 52 §:ää tarkennetaan siten, että sen loppuun lisätään seuraava lause: *"Asianosainen saa tutkia tallennetta, jonka hän on saanut tämän tai muun lain nojalla esitutkintaviranomaiselta, pidättämiseen oikeutetulta virkamieheltä tai tuomioistuimelta."*

4.2.60.45 PKL 10 luku 53 § Ylimääräinen tieto

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu.

RVLEN mukaan sääntely vaikuttaa varsin tiukalta. Jatkovalmistelussa tulisi ottaa huomioon toimikunnan poliisijäsenten eriävissä mielipiteessä esitetty kritiikki. Pykälän 1 momentin sanamuotoa tulisi korjata siten, että pakkokeinon sijaan puhuttaisiin pelkästään keinosta, koska momentissa viitataan myös rikoksen estämiseen.

4.2.60.46 PKL 10 luku 54 § Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä ja estämisessä, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoja, jolla tieto on saatu.

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää esitutkinnan suuntaamiseksi muunkin kuin 1 momentissa tarkoitettujen rikosten selvittämisessä ja aina syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

Ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikoksen selvittämisessä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa päättää se viranomainen, jolla on toimivalta päättää siitä pakkokeinosta, jolla tieto on saatu. Muusta ylimääräisen tiedon käyttämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Poliisilain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikoksen selvittämiseen säädetään poliisilain 5 luvun 54 §:ssä.

EAOA toteaa, että ehdotetut **10 luvun 54–57 §:t** muodostavat varsin hankalasti hahmottuvan kokonaisuuden. Asian merkityksellisyyden vuoksi olisi pohdittava, olisiko mahdollista säätää yksityiskohtaisemmin muun muassa päätöksen teosta ylimääräisen tiedon käyttämisessä (4 mom.) ja tiedon käyttämisestä sellaisissa tapauksissa, joissa pakkokeinon käyttäminen on lopetettu ennen päätöksen saattamista tuomioistuinkontrolliin (57 §).

VKSV ei yhdy toimikunnan ehdotukseen, jossa ylimääräisen tiedon käyttämisen edellytykseksi asetettaisiin se, että tieto koskee rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää kysymyksessä olevaa pakkokeinoja. Vakiintuneesta todisteiden vapaan arvioinnin periaatteesta ei ole syytä tehdä näin merkittävää poikkeusta

pakkokeinolainsäädännössä. Ehdotetulla säännöksellä kavennettaisiin vapaan todistelun alaa luomalla selkeä todisteiden hyödyntämiskielto. EIT:n ratkaisukäytännön mukaan edes se, että todisteen sisältämä tieto on hankittu lainvastaisella tavalla, ei välttämättä merkitse sitä, ettei todistetta saisi käyttää oikeudenkäynnissä. Muutokselle ei ole esitetty millään tavoin vakuuttavia perusteluja. Kysymys hyväksyttävästä oikeudenkäyntiaineistosta kuuluu paremmin oikeuskäytännön ratkaistavaksi taikka lainsäädännöllisesti oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain piiriin (ks. KKO 2007:58).

Mikäli ylimääräisen tiedon käytön rajoista kuitenkin säädetään, tulisi ylimääräisen tiedon käyttöraja asettaa kihlakunnansyyttäjä Tea Kangasniemen eriävässä mielipiteessään esittämien tavoin sakkorikosten tasolle. Tällöin käyttörajoitus ei kohdistuisi myöskään asianomistajien oikeuksiin liian ankarana.

Pykälän neljännen momentin säännös on myös hyvin ongelmallinen. Kun kysymyksessä on laillisen menetelmän käytön aikana selvinnyt ylimääräinen tieto, sen käyttämisestä päättämisen tulisi kuulua pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle.

RVLEn mukaan ehdotettuun sääntelymalliin (53–54 §:t) sisältyy ongelma. Harkitaanko ylimääräisen tiedon käytön edellytykset rikoksen estämisen osalta pakkokeinolain vai Poll:n mukaan ja kuinka toimitaan niissä tilanteissa, joissa kyseistä menetelmää ei ole Poll:ssa (esimerkiksi asuntokuuntelu). Vastaavasti asiantilaa on selkeytettävä Poll:n ylimääräisen tiedon käytön osalta.

Lisäksi rikoksen estämisen osalta ristiriitaa näyttäisi olevan 1 ja 2 momentin välillä. Kysymyksiä herää siitä, onko rikoksen estämisen edellytykset todettu tyhjentävästi 1 momentissa vai 2 momentissa vai onko niitä sovellettava yhtä aikaa. Lisäksi 2 momentin rajoitukset vaikuttavat liian tiukoilta. Voidaanko momentin perusteella estää esimerkiksi pahoinpitely, joka tulisi voida tehdä.

Tullihallitus katsoo, että kyseessä oleva säännös tarkoittaa merkittävää poikkeamaa Suomessa omaksutusta prosessioikeudellisesta vapaan todistelun ja todistusharkinnan periaatteesta ja yhtyy kihlakunnansyyttäjä Tea Kangasniemen eriävään mielipiteeseen liittyen ylimääräisen tiedon käyttämistä.

KRP kiinnittää huomiota, että säännöksen perusajatus on täysin vastoin korkeimman oikeuden antamaa ratkaisua, jonka mukaan ylimääräisen tiedon käyttämiselle sinänsä ei ole syytä asettaa rajoitteita lainsäädännössä vaan tiedon käyttämisestä päättää tuomioistuin. Lisäksi vastoin perusoikeusnäkökulmaa vaikuttaisi olevan ehdotus siitä, että ylimääräistä tietoa saa käyttää aina syyttömyyttä tukevana selvityksenä mutta ei syyllisyyttä osoittavana, jonka taasen voidaan katsoa turvaavan asianomistajan eli rikoksen uhrin perustuslaissa suojattuja oikeushyviä. Pykälän ehdotettu sisältö on yhteiskunnallisten intressien ja asianomistajan perusoikeuksien näkökulmasta epäonnistunut. Tältä osin KRP viittaa poliisiosaston eriävään mielipiteeseen. Pykäläehdotuksen 3 momentti on tarpeettoman kankea. Rikosten selvittämistä vastuu on esitutkintaviranomaisella, ei tuomioistuimella.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että hyödyntämiskielto on eriävässä mielipiteessä esitetysti poikkeus vapaan todistelun ja todistusharkinnan periaatteesta ja voi joissain tilanteissa vaikeuttaa aineellisen totuuden selvittämistä. Nykytilassa ei ole sellaisia ongelmia, joiden korjaamiseksi ehdotettu säännös olisi tarpeen. Nyt ehdotetun säännöksen mukaan hyödyntäminen törkeän pahoinpitelyn selvittämiseksi ei tulisi kyseeseen, koska törkeä pahoinpitely ei sisälly telekuuntelun edellytyksenä oleviin rikoksiin (ehdotettu PKL 10:3).

Käräjäoikeus ehdottaa, että ylimääräisen tiedon hyödyntämisestä todisteena rikosasiassa päätettäisiin jatkossakin pääasian yhteydessä korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO:2007:58 ilmenevän ja siinä viitattujen pakkokeinolain 5 a luvun 13 §:n esitöiden (HE 22/1994 vp s. 18-19 ja HE 52/2002 vp s. 27-28) mukaisen eri oikeuksien ja todisteen merkityksen punninnan perusteella.

Vantaan käräjäoikeutta arveluttaa ehdotetun sääntelyn tarpeellisuus.

Espoon käräjäoikeus kyseenalaistaa mietinnössä esitetyn järjestelmän, jossa poliisin mahdollisuudesta käyttää ylimääräistä tietoa päättää tuomioistuimien. Kysymys on lähinnä operatiiviseen poliisitoimintaan kuuluvasta asiasta, jonka ratkaiseminen ei kuulu tuomioistuimelle. Vapaan todistelun ja todistusharkinnan periaatteet sopivat suomalaisen järjestelmään ja riittävänä voidaan pitää tuomioistuimen suorittamaa eri perusoikeuksien ja todisteen välistä punnintaa.

Lahden käräjäoikeus ei pidä ehdotettua säännöstä onnistuneena. Parempana käräjäoikeus pitää nykyistä järjestelmää.

Kuopion käräjäoikeus yhtyy kihlakunnansyyttäjä Tea Kangasniemen ja Sisäasiainministeriön poliisiosaston eriävissä mielipiteissään esittämiin kannanottoihin siitä, ettei ns. ylimääräisen tiedon käyttökieltoa tulisi ainakaan toteuttaa ehdotetun PKL 54 §:n 1 momentin mukaisessa laajuudessa. Ylimääräisen tiedon ehdoton käyttökielto tulisi rajata vain rikoksiin, joiden johdosta epäiltyä ei voitaisi ehdotetun pakkokeinolain 2 luvun 5 ja 11 §:ien perusteella pidättää tai vangita.

Ehdotetun 54 §:n 4 momentin säännöstä siitä, että ylimääräisen tiedon käyttöä koskeva kysymys tulisi jo esitutkinnan aikana saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi, ei voida pitää perusteltuna. Esitutkintavaiheessa päätöksenteon tulisi kuulua pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle.

Rovaniemen käräjäoikeuden mukaan säännöksen sisältöä on syytä vielä perusteellisesti arvioida.

Itä-Suomen syyttäjänvirasto yhtyy kihlakunnansyyttäjä Tea Kangasniemen ja poliisin jäsenten eriävissä mielipiteissään (viimeksi mainitut s. 10–11) tarkemmin perustelevaan kantaan.

Oulun syyttäjänvirasto ja Pirkanmaan syyttäjänvirasto yhtyy kihlakunnansyyttäjä Tea Kangasniemen eriävään mielipiteeseen. Merkillistä on, että hyödynnettävyyttä koskevan kysymyksen ratkaisujankohdtaa ei ole esityksessä määritelty. Säännös vaikuttaa puutteellisesti valmistellulta.

Varsinais-Suomen syyttäjänviraston mukaan ehdotettu säännös tulisi poistaa tai ainakin rajoittaa lieviin rikoksiin. Viraston näkemyksen mukaan ylimääräisen tiedon käyttö ei vaaranna epäillyn oikeusturvaa.

Länsi-Suomen poliisin lääninjohdon mukaan ylimääräisen tiedon käyttöön liittyviä rajoitteita voidaan pitää epäillynkin oikeusturvan kannalta perusteettomina.

Keski-Suomen poliisilaitoksen mukaan ylimääräisen tiedon hyödyntämiskielto luo väistämättä tilanteita, joissa rikos jää hyödyntämiskiellon takia kokonaan selvittämättä. Jos ylimääräisen tiedon käyttäminen ei ole mahdollista muiden rikosten estämiseen, tulisi se mainita poikkeuksena PolL 1 § säädetyistä poliisin tehtävistä. Poliisilaitos ei kannata muutosta.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, ettei aiemmin vallinnutta tilaa ei ole voitu pitää hyväksyttävänä. Periaatteessa jopa lainvastaisesti hankittua tietoa on voitu käyttää säännösten puuttuessa hyödyksi rikoksen selvittämiseksi tai paljastamiseksi. Sama ylimääräisen tiedon hyödyntämiskielto tulee koskea myös kotietsinnällä saatua tietoa. Oikeusavustajat yhtyvät osittain Tea Kangasniemen kritiikkiin siitä, ettei saatua tietoa voisi käyttää törkeää pahoinpitelyä ja törkeää raiskausta ym. koskevan rikoksen paljastamiseen.

Tuomariliitto kyseenalaistaa mietinnössä esitetyn järjestelmän, jossa poliisin mahdollisuudesta käyttää ylimääräistä tietoa päättää tuomioistuin. Liiton näkemyksen mukaan kysymys on tältäkin osin lähinnä operatiiviseen poliisitoimintaan kuuluvasta asiasta, jonka ratkaiseminen ei kuulu tuomioistuimelle. Mikäli jo tässä vaiheessa halutaan luoda menettely, jolla ylimääräisen tiedon käyttämiseen poliisitoiminnassa puututaan, olisi luonnollisempaa vaihtoehtona pidettävä syyttäjälaitosta kuin tuomioistuinta. **Tuomariliiton** kannalta ylimääräisen tiedon käyttäminen liittyy lähinnä rikosasian todisteluun. Tältä osin liitto ei näe nykytilassa ongelmia, jotka vaatisivat korjaamista.

SPJL suhtautuu kielteisesti esitykseen ylimääräisen tiedon käyttörajoituksesta. Esitetty hyödyntämiskielto on vallitsevien oikeusperiaatteiden, oikeuskäytännön ja lainsäädännön vastainen. Esim. PolL 1 ja 9 §:n mukaan poliisin tulee ryhtyä rikostutkintaan saadessaan tiedon rikoksesta. Käyttörajoitus on siten PolL:n vastainen.

Suomen asianajajaliitto hyväksyy toimikunnan ehdotuksen. Liitto pitää jossain määrin ongelmallisena ehdotusta, että ylimääräistä tietoa saisi käyttää minkä tahansa rikoksen

selvittämisessä esitutkinnan suuntaamiseksi, koska tiedon käyttämisen raja esitutkinnan suuntaamisen ja rikoksen selvittämisen välillä on häilyvä.

Kun eräissä eriävissä mielipiteissä on pidetty hyödyntämiskieltoa oikeudenkäyntijärjestelmässämme vieraana elementtinä, **Suomen Asianajaliitto** korostaa, että hyödyntämiskiellot kuuluvat olennaisena osana oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja sen käyttöala on EIT:n ratkaisukäytännön ohjaamana ennemminkin laajenemassa kuin vähenemässä.

Optula pitää positiivisena yksityiskohtana sitä, että toimikunta ehdottaa säännöstä salaisilla pakkokeinoilla hankitun ylimääräisen tiedon käytöstä.

Lakimiesliitto kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ylimääräisen tiedon käytöstä on säädettävä äärimmäisen tarkasti niin, että tulkintakäytännössä ei jouduta ristiriitaan perustuslain tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön kanssa. Eduskuntakäsittelyn yhteydessä eduskunnan perustuslakivaliokunta ottanee kantaa 1 ja 3 momentin väliseen suhteeseen.

4.2.60.47 PKL 10 luku 55 § Salaisella tiedonhankinnalla saadun tiedon säilyttäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Salaisella tiedonhankinnalla saatu tallennettu tieto, joka koskee sitä rikosta, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu, on säilytettävä, kunnes viisi vuotta on kulunut asian lainvoimaisesta ratkaisusta tai sillensä jättämisestä. Tämän jälkeen tieto on viipymättä hävitettävä.

Ylimääräinen tieto on säilytettävä, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Tämän jälkeen ylimääräinen tieto on viipymättä hävitettävä.

Ylimääräinen tieto voidaan tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (761/2003) tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä keinoa, jolla tieto on saatu, taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi. Tietojen poistamisesta on voimassa, mitä siitä erikseen on säädetty.

KRP esittää ihmetyksensä, miksi tallennettua tietoa pitäisi säilyttää viisi vuotta lainvoimaisen tuomion jälkeen. Täysin onnistuneena ei voida pitää sitäkään ehdotusta, että ylimääräistä tietoa voidaan tallettaa ehtojen täytyessä rekisteriin, mutta tätä järjestelmästä löytyvää tietoa ei ilman eri lupaa saa käyttää näyttönä.

4.2.61 PKL 10 luku 57 § Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on 9 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 21 §:n 1 momentissa tai 23 §:n 1 momentissa tarkoitettu kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, rikoksesta epäillyn teknisen seurannan tai teknisen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, pakkokeinon käyttö on lopetettava ja sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin tuomioistuimen luvalla käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa.

RVLEN mukaan pykälän sanamuodossa tai vaihtoehtoisesti perusteluissa tulisi vielä ottaa kantaa siihen tilanteeseen, onko ennen mainittua 12 tunnin määräaikaa lopetetut toimenpiteet saatettava tuomioistuimen (jälki)kontrolliin.

Suomen Asianajajaliitto pitää välttämättömänä, ettei väärillä perusteilla hankittua tietoa saa säilyttää ns. vastaisuuden varalla. Tähän nähden aineiston välitöntä hävittämistä koskeva säännös on perusteltu.

4.2.61.1 PKL 10 luku 58 § Salaisesta tiedonhankinnasta ilmoittaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, peittelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Epäillylle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta päättää, että 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta epäillylle saadaan lykätä enintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Epäiltyyn kohdistetusta peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä on ilmoitettava hänelle ilman aiheetonta viivytystä kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi. Epäillylle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta päättää, että 3 momentissa tarkoitettua ilmoitusta epäillylle saadaan lykätä enintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan tai jättää ilmoitus kokonaan tekemättä, jos se on perusteltua käynnissä jo olevan tai tulevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Edellä 1 tai 3 momentissa tarkoitettua ilmoitusta ei kuitenkaan saa syyteharkinnan tai syytteen tuomioistuinkäsittelyn aikana lykätä tai jättää kokonaan tekemättä, jos ilmoituksen lykkääminen tai tekemättä jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan soveltuvin osin 41 §:n säännöksiä.

EAOA huomioi, että ehdotetun **10 luvun 58 §:ssä** säädetään salaisesta tiedonhankinnasta ilmoittamisesta ja **60 §:ssä** julkisuuden rajoittamisesta eräissä tapauksissa. 58 §:n 4 ja 5 momenttien perusteella voidaan joutua erittäin vaikeisiin intressivertailuihin. Herää kysymys, johtaako mietinnön ehdotus ristiriitaan sen perustuslakivaliokunnan lausunnossaan (PeVL 5/1999) esittämän kanssa, ettei peitetoimintaan tule ryhtyä, jos sitä harjoittavan poliisimiehen terveyttä ei pystytä riittävästi varmistamaan. Mietinnössä ei ole juurikaan pohdittu sitä, miten 4 momentissa tarkoitettu terveyden varmistaminen toteutettaisiin, mikäli joudutaan 5 momentin mukaisesti tekemään ilmoitus salaisesta tiedonhankinnasta oikeudenmukaisen

oikeudenkäynnin turvaamiseksi tilanteessa, jossa terveyden tai hengen vaara on olemassa.

VKSV kiinnittää huomiota 3–5 momenteissa ehdotettuihin ilmoitusvelvoitteisiin. Eduskunnan lakivaliokunta ja hallintovaliokunta ovat mietinnön yleisperusteluissa kerrotulla tavalla aiemmin päätyneet erilaiseen näkemykseen menetelmistä ilmoittamisessa. Jo menetelmän käytöstä kertominen mitä ilmeisimmin aiheuttaa vaaran niin peitepoliisin kuin käytetyn tiedottajan henkilöllisyyden paljastumisesta.

Epäillyn oikeuksia tulisi arvioida oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytysten kautta. Ilmoittamissäännöt tulisi laatia siten, että jos syyttäjä tulee pääkäsittelyn todistelussa käyttämään em. salaisten pakkokeinojen suorittanutta poliisia tai tiedottajaa todistajana tai näiden henkilöiden avulla hankittua muuta näyttöä, menetelmästä tulee ilmoittaa epäillylle.

Jos kyseisiä menetelmiä on käytetty niiden laillisen päätarkoituksen mukaisesti eli esitutkintaa ohjaten ja suunnaten eikä menetelmien käytön tuloksia lainkaan käytetä rikosasian näyttönä, tulisi menetelmien käyttö pääsäännön mukaisesti salata rikoksesta epäillyiltä ja syytetyiltä. Menetelmän käyttö tulisi kuitenkin paljastaa näissäkin tilanteissa, jos salaaminen ilmeisesti loukkaa epäillyn tai asianosaisen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Näennäisen oikeusturvan nimissä ei tule vaarantaa yhteiskunnallisesti arvokasta sekä hyvin vaarallista virkatyötä tekevää poliisimiestä eikä hänen omaisiaan. Vastaavaa suojaa tulee osoittaa myös poliisin tiedottajille.

Mietinnön perusteluissa s. 520 lausuttu argumentointi herättää ihmetystä. Ehdotusta tukevana esimerkkinä tilanne, jossa ilman peitetoiminnan, valeoston tai tietolähteen ohjatun käytön paljastamista syytön tuomittaisiin rangaistukseen. Kun syyttäjä ajaa syytettään virkavastuulla, niin epäselväksi jää, missä tilanteissa valitsisi vaara siitä, että syyttäjä vaatisi tietensä syyttömälle rangaistusta? Sen sijaan lausuma osaltaan osoittaa, että vaitiolo-oikeuden säätäminen syyttäjälle on välttämätöntä.

RVLE katsoo, että ilmoittamisen rajoittamisen osalta voitaisiin jatkovalmistelussa harkita myös salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suojaa. Ilmoittamatta jättäminen tulisi olla mahdollista myös aikaisemmin toteutetun tiedonhankinnan johdosta, koska voihan olla, että ilmoittaminen paljastaisi peitehenkilön aikaisemman operaation. Joka tapauksessa tiedon antaminen ei saisi missään tapauksessa vaarantaa kenenkään henkeä tai terveyttä.

KRP:n mukaan on varsin vaikea nähdä, että ainoastaan kirjallinen ilmoitus katsottaisiin ”päteväksi” tämän päivän teknisten tietoyhteyksien maailmassa. Siten esimerkiksi tekstiviestillä tehty ilmoitus tulisi olla riittävä osoitus ilmoituksen tekemisestä.

Peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähdetoiminnasta ilmoittaminen voi johtaa hyvin vakaviin turvallisuusriskeihin. Ilmoittaminen ei ole tarpeen, koska em. keinojen avulla saatu tieto epäillyn syyttömyydestä johtaa tutkinnan päättämiseen poliisin toimesta.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos katsoo, että PKL:ssa ilmoittaminen salaisista pakkokeinoista on viety pidemmälle kuin PolL:ssa. Koska kyseiset pakkokeinot ovat esitutkintaa ohjaavia ja suuntaavia keinoja, ei niistä tulisi ilmoittaa kohteelle.

Kanta-Hämeen poliisilaitos katsoo, että ehdotetut muutokset ohjatun tietolähteen käytöstä ja toimenpiteen ilmoittamisesta epäillylle tulevat lopettamaan kyseisen tehokkaaksi todetun toiminnan.

Keski-Suomen poliisilaitos katsoo, että ehdotukseen sisällytetty ilmoitusvelvollisuus kirjallisesti postin välityksellä vaikuttaa tarpeettomalta.

Varsinais-Suomen poliisilaitos esittää, että pakkokeinojen ilmoittamisvelvollisuutta ei laajenneta esityksen mukaisesti.

Suomen Asianajajaliitto ehdottaa, että pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ään lisätään uusi 3 momentti, jolloin toimikunnan ehdotuksen mukainen 3 momentti muuttuu 4 momentiksi. Liitto ehdottaa, että uusi 3 momentti kuuluisi seuraavasti: *"Esitutkintapöytäkirjaan tehtävistä merkinnöistä ja pakkokeinojen käytöstä koskevien päätösten toimittamisesta asianosaiselle noudatetaan esitutkintalain 9 luvun 6 §:n säännöksiä."*

4.2.61.2 PKL 10 luku 60 § Julkisuuden rajoittaminen eräissä tapauksissa

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Asianosaisella tai muulla, jonka oikeutta tai velvollisuutta asia koskee, ei ole viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:ssä säädetyistä huolimatta oikeutta saada tietoa tässä luvussa tarkoitettujen pakkokeinon tai muun salaisen tiedonhankinnan käytöstä, ennen kuin 58 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty. Hänellä ei ole myöskään henkilötietolaissa (523/1999) tai henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (761/2003) tarkoitettua rekisteröidyn tarkastusoikeutta.

Kun 58 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty, 1 momentissa tarkoitettujen henkilön oikeutta saada asiakirjoja, tallenteita tai tietoja voidaan rajoittaa, jos tiedon antamatta jättäminen ei loukkaa asianosaisen oikeutta asianmukaisesti puolustautua tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä, ja salassapito on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen, terveyden tai salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suojaamiseksi.

Tieto ääni- tai kuvatallenteesta voidaan antaa luovuttamalla tallenne vain esitutkintaviranomaisen luona kuultavaksi tai nähtäväksi, jos tallenteen sisältö huomioon ottaen on syytä olettaa, että tiedon antaminen muulla tavoin voisi johtaa tallenteessa esiintyvän henkilön yksityisyyden suojan loukkaamiseen.

RVLE kiinnittää huomiota siihen, että onko perusteltua säätää ilmoittamista koskevien rajoitusten käsittely 41 §:n mukaisiin käräjäoikeuksiin ja 60 §:n mukaiset asiat etenisivät puolestaan hallintotuomioistuimiin.

KRP:n mukaan tietojen luovuttamiseen rajoittaminen tulee olla mahdollista 2 momentin tapauksissa myös yksityisyyden suojaamiseksi.

Suomen Asianajajaliitto ehdottaa, että PKL 10 luvun 60 §:n 2 momenttia tarkennetaan seuraavasti ja että PKL 10 luvun 60 §:ään lisätään uusi 3 momentti, jolloin toimikunnan ehdotuksen mukainen 3 momentti muuttuu 4 momentiksi.

2 momentti: *"Kun 58 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty, 1 momentissa tarkoitettun henkilön oikeutta saada asiakirjoja, tallenteita tai tietoja voidaan rajoittaa, jos tiedon antamatta jättäminen ei loukkaa asianosaisen oikeutta asianmukaisesti puolustautua tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä, ja salassapito on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen, terveyden tai salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suojaamiseksi. Kun se esitutkinta on päättynyt, jossa pakkokeinoa tai muuta salaista tiedonhankintaa on käytetty, asianosaisen oikeutta saada asiakirjoja, tallenteita ja tietoja voidaan rajoittaa vain, jos salassapito on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi."*

Uusi 3 momentti: *"Esitutkintapöytäkirjaan tehtävistä merkinnöistä ja pakkokeinojen käytöstä koskevien päätösten toimittamisesta asianosaiselle noudatetaan esitutkintalain 9 luvun 6:n säännöksiä."*

4.2.61.3 PKL 10 luku 62 § Korvaukset teleyrityksille

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus tässä luvussa tarkoitettusta viranomaisten avustamisesta ja tietojen antamisesta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Korvauksen maksamisesta päättää tutkinnan suorittaneen esitutkintaviranomaisen yksikkö.

Päätökseen haetaan valittamalla muutosta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

LVM katsoo, että sekä PKL:n että PolL:n korvauspykälä on päättävän viranomaisen osalta ilmeisen ristiriidassa viestintämarkkinalain korvaussäännösten (97 ja 98 §) kanssa. Viestintämarkkinalain mukaan kustannusten korvaamisesta päättää Viestintävirasto.

4.2.61.4 PKL 10 luku 63 § Salaisen tiedonhankinnan valvonta

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Sisäasiainministeriö, Tullihallitus ja esitutkintaa toimittavien yksiköiden päälliköt valvovat tässä luvussa tarkoitettua tiedonhankintaa.

Sisäasiainministeriö ja Tullihallitus antavat hallinnonaltaan eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomuksen tässä luvussa tarkoitettun telekuuntelun, telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen, televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, teknisen tarkkailun, peitetoiminnan, valeoston, tietolähteen ohjatun käytön, valvotun läpilaskun ja tiedonhankinnan suojaamisen käytöstä ja valvonnasta.

Oikeusasiamiehelle annettavista rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi käytettyä salaista tiedonhankintaa koskevista kertomuksista säädetään poliisilaissa, tullilaissa, rajavartiolaitossa ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa.

EAOA haluaa korostaa että oikeusasiamiehen laillisuusvalvonta ei voi olla kattavaa, vaan ainoastaan täydentää normaaleja salaisen tiedonhankinnan valvontamekanismeja. Kysymys on lähinnä ”valvonnan valvonnasta”.

4.2.61.5 PKL 11 luku Vahingonkorvaussäännökset

VM viittaa lausumaansa kohdassa 2.5 *Vahingonkorvaussäännökset*.

EAOA katsoo, että on lähtökohtaisesti selvää, että rikoksesta epäillyn, jonka osalta ei ole missään rikosprosessin vaiheessa annettu syyttömyysolettamaa kumoavaa ratkaisua, ei tule kärsiä taloudellista vahinkoa. Sen vuoksi tulisi säätää myös epäillyn oikeudenkäyntikulut esimerkiksi mahdollisen avustajan käyttämisestä pakkokeino-oikeudenkäynnissä korvattavaksi rikosasioiden oikeudenkäynnistä annetun lain 9 luvun 1 a §:n tavoin. Samalla tavalla tulisi mielestäni säätää myös tilanteessa, joissa ei ole käytetty pakkokeinoja, mutta epäilty on esitutkinnassa käyttänyt oikeuttaan avustajan käyttämiseen.

RVLEn näkemyksen mukaan tulisi yhteiskunnassa käydä periaatteellinen ja laaja arvokeskustelu viranomaistoiminnassa aiheutettujen vahinkojen korvaamisesta. Sinänsä sääntelyn tarkoitus ja tavoite on oikea, mutta toteuttamistapaa tulisi vielä harkita. Ei myöskään voi olla niin, että vain poliisin tai esitutkintaviranomaisten osalta harkittaisiin tällaista sääntelyä.

KRP:n mukaan mietintöön ei sisälly myöskään hyväksyttäviä perusteita valtion ankaralle vahingonkorvausvastuulle. **KRP** yhtyy tältä osin toimikunnan poliisin edustajien eriävään mielipiteeseen.

Ehdotettujen vahingonkorvaussäännösten mukaan pakkokeinon käytöstä aiheutuva vahinko voisi tulla korvattavaksi ja eräänä korvattavan vahingon laatuina olisi (PKL 11:7) rauhan tai yksityiselämän loukkauksesta aiheutunut kärsimys. Ehdotettu korvausvelvollisuus voi johtaa tulkintaan, jonka mukaan aiheettoman telepakkokeinon kohteena olleelle syntyisi oikeus kärsimyskorvaukseen. **Helsingin käräjäoikeus** ehdottaa vielä harkittavaksi ja täsmennettäväksi, millä edellytyksillä oikeus vahingonkorvaukseen voi syntyä. Tältä osin sääntelyn tulisi olla sopusoinnussa myös sen kanssa, että vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:ssä kärsimys on säädetty korvattavaksi yleensä vain tietyissä tilanteissa ja vakavana pidettävän loukkauksen johdosta.

PKL 11 luvussa säädettäisiin valtion vahingonkorvausvastusta ja sen tarkemmasta sisällöstä. Säännökset rakentuvat tuottamuksesta riippumattomalle vastuulle. **Oulun syyttäjänvirasto** katsoo, että puhtaissa varallisuus- tai kärsimystä koskevissa vahingonkorvausasioissa valtion puhevaltaa käyttää syyttäjät niissä tapauksissa, joissa vaatimus tehdään joko rikosasian käsittelyn yhteydessä tai kanteella muutoin tuomioistuimessa. Tämä lisää syyttäjien tehtäviä ja virasto epäilee myös syyttäjien vahingonkorvausoikeudellista asiantuntemusta.

Länsi-Suomen poliisin lääninjohto ja Oulun poliisin lääninjohto pitää kansalaisten oikeussuojan turvaamista ehdottoman tärkeänä, mutta lain perusteluissa ei ole tuotu esille puutteita, jonka vuoksi nykyinen korvausjärjestelmä tulisi muuttaa tuottamuksesta riippumattomaksi ja koskemaan ainoastaan poliisi- ja esitutkintaviranomaisia.

Pohjois-Karjalan poliisilaitoksen ja Varsinais-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan ehdotuksessa ei ole tullut esille sellaisia seikkoja, jotka tukisivat tuottamuksesta riippumattoman vahingonkorvausvastuun käyttöönottamista ainoastaan poliisi- ja muiden esitutkintaviranomaisten osalta. Nykyinen järjestelmä on hyvä.

Demlan ja Optulan mukaan ehdotus on erittäin kannatettava. **Demlan** tiedossa on useita tapauksia, joissa nykyinen sääntely ei ole mahdollistanut korvauksen saamista vahinkoa kärsineelle. Vahingonkorvaussäännös tulisi kirjoittaa selkeämmäksi, sillä ankaran vahingonkorvausvastuun periaate käy siitä nyt varsin huonosti esille.

SPJL suhtautuu kielteisesti ehdotukseen ulottaa tuottamuksesta riippumattoman vahingonkorvausvastuu poliisin ja muiden esitutkintaviranomaisten toimintaan ottamalla erikseen tätä koskeva sääntely ehdotettavaan pakkokeinolakiin ja ehdotettavaan PolL:iin. SPJL ei näe mitään perusteita sille, että ankara vahingonkorvausvastuu otetaan käyttöön vain tiettyjen viranomaistoimintojen kohdalla.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa tätä peruslähtökohtaa tuottamuksesta riippumattomasta valtion korvausvastuusta. Peruslähtökohta, eli sivullisen oikeus korvaukseen viranomaisen tuottamuksesta riippumatta, tulisi selvästi kirjata lakiin, muuten se jää puutteelliseksi. Siksi liitto esittää PKL 11 luvun 2 §:n 3 momentin kirjoittamista seuraavaan muotoon: *"Muulle kuin rikoksesta epäillylle pakkokeinon käyttämisestä aiheutunut vahinko korvataan viranomaisen tai sen edustajien tuottamuksesta riippumatta. Korvausta voidaan sovittaa tai se voidaan evätä, jos vahinkoa kärsineen puolelta on olennaisesti myötävaikutettu vahingon syntyyn."*

4.2.62 PKL 12 luku 1 § Ilmoitus sotilasviranomaiselle

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Sotilaan kiinniottamisesta, pidättämisestä, vangitsemisesta tai vapaaksi päästämisestä on viipymättä ilmoitettava sen hallintoyksikön päällikölle, jossa asianomainen sotilas palvelee.

RVLEn mukaan suuri osa RVL:n virkamiehistä palvelee sotilasvirassa, mutta RVL ei ole sotilasviranomainen. Pykälän otsikkoa voitaisiin muuttaa esimerkiksi seuraavasti: ”Sotilaita koskevat ilmoitukset”.

5 POLIISILAKI

5.1 Yleistä

LVM viittaa lausumaansa pakkokeinolain 4.1 *Yleistä* alla.

VM:n kannanotto korvaussäännöksiin ks. 2.5 *Vahingonkorvaussäännökset* alla.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto huomauttaa, että toimivaltaiset viranomaiset tulee muuttaa 1.1.2010 tilanteen mukaiseksi.

Kanta-Hämeen poliisilaitoksen mukaan PolL:n muutosesitykset ovat perusteltuja lukuun ottamatta 5 lukua.

Pohjois-Karjalan poliisilaitoksen mukaan ehdotettu sääntely, jossa PKL:n ja PolL:n välillä on osin viittauksia toisiinsa, on epäselvä ja vaikeaselkoinen. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan viittaustekniikasta olisi syytä kokonaan luopua.

5.2 Pykäläkohtaiset kannanotot

5.2.1 PolL 1 luku 1 § Poliisin tehtävät

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen mukaan lukien yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa. Poliisin on lisäksi suoritettava lupahallintoon liittyvät ja muut sille laissa erikseen säädetty tehtävät, annettava jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua ja huolehdittava tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä.

Jos on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai joutuneen onnettomuuden uhriksi, poliisin on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin henkilön löytämiseksi.

Rikosten esitutkinnasta säädetään esitutkintalaissa (/) ja rikosten esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista pakkokeinolaissa (/).

RVLE huomauttaa, että PolL 1 §:n rakenteen muuttaminen vaikuttaa erityisesti henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksesta annetun lain viittaustekniikkaan ja systematiikkaan huomattavasti.

Jatkovalmistelussa voisi harkita pykälän selkeyttämistä siten, että yläkäsitteenä toimisi oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen. Tämä olisi selkeä poliisin päätehtävä, joka puolestaan jakautuisi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen, rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen, selvittämiseen ja syyteharkintaan saattamiseen sekä muihin mahdollisiin tehtäviin, joita pykälässä halutaan korostaa.

Suomen asianajajaliitto katsoo, ettei poliisi voi päättää tietoisesti olla ennalta estämättä rikosta. esim. valvotun läpilaskun kohdalla: poliisi päättää olla takavarikoimatta laitonta omaisuutta saadakseen selville kenelle se on tarkoitettu tai kenelle se kuuluu. Tällöin esine saattaa päätyä ja hyvin usein päätyykin henkilölle, joka siihen mennessä ei vielä ole syyllistynyt ko. esineen tai aineen rangaistavaan hallussapitoon. Liiton mielestä on selvä, ettei poliisi saa päästää humalaista autonkuljettajaa liikenteeseen, vaan rattijuopon ajo tulee estää mikäli mahdollista. Sama koskee muitakin rikoksia, esimerkiksi huumausaineen ostamista ja hallussapitoa.

5.2.2 PoIL 1 luku 2 § Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista.

Suomen asianajajaliiton mukaan asian toteaminen laissa on perusteltua ja tärkeää.

5.2.3 PoIL 1 luku 5 § Tarkoitussidonnaisuuden periaate

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisi saa käyttää toimivaltuutta vain sen säätämistarkoitukseen.

EAOA katsoo, että ehdotetun 5 §:n muotoilu on epäonnistunut ja pykälä jossain määrin vaikeasti ymmärrettävissä. Olisiko parempi ilmaista asia esimerkiksi: *Poliisi saa käyttää toimivaltuuttaan vain säädettyyn tarkoitukseen.*

5.2.4 PoIL 1 luku 8 § Poliisimiehen aseman ilmaiseminen ja poliisimiehen yksilöiminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimiehen on tarvittaessa ilmaistava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle olevansa poliisimies ja pyynnöstä esitettävä virkamerkkinsä, jos ilmaiseminen tai esittäminen on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

Poliisin on huolehdittava siitä, että virkatoimen suorittanut poliisimies on tarvittaessa yksilöitävissä

KRP:n mukaan tulkinnanvaraiseksi jää missä määrin poliisimies voi toimia ilman esittäytymättä poliisiksi esim. kysellessään tietoja rikospaikalla olevilta henkilöiltä. Rajanvedon määrittäminen olisi varsin oleellista jo esim. peitetoimintaa ja tarkkailua koskevien toimivaltuuksien kannalta.

Suomen asianajajaliitto ehdottaa, että säännöksen perusteluissa ja ehkä itse pykälän tekstissäkin tuotaisiin esiin se, että ennen voimakeinojen käyttöä ja kiinniottoa siviilipukuisen poliisimiehen tulee oma-aloitteisesti esittää virkamerkkinsä. Ehdotus: *"Poliisimiehen on tarvittaessa ilmaistava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle*

olevansa poliisimies ja pyynnöstä sekä ennen voimakeinojen käyttöä tai kiinniottoa esitettävä virkamerkkinsä, jos ilmaiseminen tai esittäminen on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta."

5.2.5 PoIL 1 luku 9 § Toimenpiteestä luopuminen ja sen siirtäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisilla on oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun suorittaminen voisi johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen tavoiteltavaan päämäärään nähden.

Poliisin toimenpidettä pyytäneellä henkilöllä, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, on oikeus pyynnöstä saada tieto toimenpiteestä luopumisen perusteesta.

Salaiseen tiedonhankintaan liittyvästä toimenpiteen siirtämisestä säädetään 5 luvun 44 §:n 1 momentissa.

Suomen asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että toimenpiteestä luopuminen voi olla tietyissä tilanteissa jopa poliisimiehen velvollisuus eikä ainoastaan oikeus. Tämä seuraa 3 §:ssä säädetystä velvollisuudesta käyttää vain puolustettavissa olevia keinoja (suhteellisuusperiaate).

5.2.6 PoIL 1 luku 10 § Virkapuku

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimiehen sekä ylivartijan ja vartijan on käytettävä virkatehtävissään virkapukua, jollei virkatehtävän laatu tai luonne muuta edellytä.

Virkapukua voidaan käyttää virkatehtävän ohella virkatehtävään liittyvän matkan aikana ja edustettaessa poliisia. Virkapuvun käytöstä muissa yhteyksissä päättää asianomaisen yksikön päällikkö.

Muu kuin poliisimies ei saa käyttää poliisin virkapukua tai virka-asustetta. Kukaan ei myöskään saa käyttää tällaista pukua tai asustetta erehdyttävästi muistuttavaa asua tai pukinetta sillä tavoin, että se voi saada aikaan vaikutelman käyttäjän asemasta poliisimiehenä. Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske 1 momentissa tarkoitetun ylivartijan tai vartijan taikka täydennyspoliisin oikeutta käyttää säädettyä virkapukua tai virka-asustetta.

Sen estämättä, mitä 3 momentissa on säädetty, asianomaisen poliisilaitoksen päällikkö voi antaa luvan poliisin virkapuvun käyttöön teatteriesityksissä tai muissa vastaavissa tilaisuuksissa.

EAOA:n mukaan olisi syytä pohtia, olisiko säännöstä muutettava enemmän hyväksytyä nykykäytäntöä vastaavaksi, jonka mukaan esimerkiksi rikostutkintaa suorittavat poliisimiehet eivät käsitykseni mukaan missään rikostutkintaan liittyvissä tehtävissään käytä virkapukua. Sopivampi ilmaisu voisi olla esimerkiksi ..., *kun virkatehtävän laatu tai luonne sitä edellyttää.*

5.2.7 PoIL 2 luku 1 § Henkilöllisyyden selvittäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimiehellä on yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa.

Poliisimiehellä on oikeus henkilöllisyyden selvittämiseksi ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa siinä tarkoitetuista seikoista todennäköisesti virheellisen tiedon. Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta.

KRP katsoo, että säätelemättä jää, mitä toimenpiteitä poliisi saa henkilöllisyyden selvittämiseksi tehdä. Tavallisia toimenpiteitä ovat sormenjälkien ottaminen, riisuttaminen tatuointien ja arpien etsimiseksi tuntomerkkietojen vertaamista varten ja rekisterikyselyt. Toimenpiteistä ja toimivaltuuksista tulisi säätää laissa.

5.2.8 PoL 2 luku 4 § Etsintä henkilön kiinniottamiseksi

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kotietsinnästä ja paikanetsinnästä kuulusteluun noudettavan henkilön kiinniottamiseksi säädetään pakkokeinolain 8 luvussa.

Edellä 1 momentissa säädetty koskee myös poliisin muulle viranomaiselle antamaa laissa säädettyä virka-apua henkilön kiinniottamiseksi.

KRP:n mukaan soveltamisalaa tulisi laajentaa koskemaan muitakin välttämättömiä esitutkintatoimenpiteitä. Tältä osin KRP viittaa edellä pakkokeinolain 8 luvun 3 §:n kohdalla esitettyyn.

5.2.9 PoL 2 luku 6 § Sisäänpääsy ja etsintä vaara- ja vahinkotilanteessa

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimiehellä on oikeus päästä asuntoon tai muuhun tilaan taikka muuhun paikkaan tai kulkuneuvoon ja suorittaa siellä tarvittaessa etsintä, jos on syytä epäillä, että

- 1) henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tai huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä;
- 2) joku on jo tapahtuneen rikoksen tai onnettomuuden taikka muun vastaavan syyn vuoksi välittömän avun tarpeessa; tai
- 3) etsinnässä löytyy kuollut henkilö.

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa edellytyksenä on lisäksi, että toimenpide on välttämätön vaaran tai vahingon estämiseksi taikka räjähdysaineiden, aseiden tai muiden vaarallisten aineiden ja esineiden etsimiseksi ja haltuun ottamiseksi.

Muissa kuin kiireellisissä tilanteissa asuntoon pääseminen edellyttää päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräystä.

Ehdotetut 2 luvun 5, 6 ja 10 §:t käsittelevät mm. tilanteita, joissa poliisilla on oikeus päästä kotirauhan suojaamalle alueelle. **EAOA:n** mukaan 6 §:n ilmaisu "asuntoon tai muuhun tilaan taikka muuhun paikkaan..." voi olla omiaan jättämään jossain määrin tulkinnanvaraa sen suhteen, kattaako oikeus kaikki mahdolliset kotirauhan suojaamat alueet. Tilanteen selventämiseksi sekä tulkinnanvaraisuuden vähentämiseksi olisi mielestäni syytä harkita, voitaisiinko em. ilmaisun sijaan käyttää esimerkiksi ilmaisua *kotirauhan tai julkisrauhan suojaamaan paikkaan taikka alueeseen taikka muuhun tilaan...*

5.2.10 PoL 2 luku 9 § Väkijoukon hajottaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimiehellä on oikeus määrätä väkijoukko hajaantumaan tai siirtymään, jos kokoontuminen vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai on esteenä liikenteelle. Sama oikeus poliisimiehellä on, jos väkijoukossa olevat esittämiensä uhkausten tai muun käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti syyllistyisivät henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Jollei hajaantumis- tai siirtymismääräystä noudateta, poliisimiehellä on oikeus hajottaa väkijoukko voimakeinoin sekä ottaa niskoitteleva henkilö kiinni. Poliisin tulee mahdollisuuksien mukaan rajata toimenpiteensä koskemaan niitä henkilöitä, joiden menettelystä väkijoukon hajottamisen tai siirtämisen tarve aiheutuu.

Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tehtävän tarkoitus on saavutettu, kuitenkin viimeistään 12 tunnin kuluttua kiinniottamisesta.

Yleisen kokouksen keskeyttämisestä ja päättämisestä säädetään kokoontumislain 21 §:ssä sekä yleisötalaisuuden estämisestä, keskeyttämisestä ja päättämisestä saman lain 22 §:ssä.

Suomen asianajajaliitto ehdottaa, että poliisin velvollisuutta kohdistaa toimenpiteensä varsinaisiin häiriön aiheuttajiin korostettaisiin. Tilanteissa, joissa rauhallisen mielenosoituksen sekaan on ujutautunut häirikköjä, olisi poliisin tehtävänä turvata rauhallisesti mieltään osoittavien perusoikeutta ilmaisunvapauteen ja kokoontumiseen. Häiriköiden ei tulisi voida – jopa poliisin avustuksella – sabotoida asiallista mielenosoitusta tai muuta kokousta.

5.2.11 PoL 2 luku 10 § Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Poliisimies voi suojella henkilöä tai vartioida paikkaa tällaisen rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi.

Henkilö saadaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa taikka hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä ja aiemman käyttäytymisensä perusteella vastaavassa tilanteessa on todennäköistä, että hän aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä häiriötä tai vaaraa voida muuten poistaa. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen taikka aiheuttaa häiriötä tai vaaraa, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta.

Henkilön poistamisen edellytyksenä on huomattavan häiriön aiheuttaminen. **KRP:n** mukaan tätä edellytystä tulee lieventää. Riittävää olisi esim. jatkuvan tai toistuvan häiriön aiheuttaminen. Suojattavaksi eduksi tuleekin ottaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden lisäksi myös yksityisten etujen suojaaminen. Jokaisella tulee olla oikeus nauttia perusoikeuksistaan kärsimättä toisten oikeudettomasta toiminnasta.

5.2.12 PoL 2 luku 11 § Kulkuneuvon pysäyttäminen ja siirtäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi, siirtää kulkuneuvo tai määrätä se siirrettäväksi, jos se on tarpeen poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi.

Tieliikenteen valvonnasta säädetään tieliikennelaissa (267/1981) ja ilma-aluksen määräämisestä laskeutumaan ilmailulaissa (1242/2005).

KRP katsoo, että siirtäminen tulisi olla mahdollista senkin jälkeen kun varsinainen poliisitehtävä on päättynyt. Kulkuneuvo tulee voida siirtää myös, jos se on tarpeen muiden turvallisuuden varmistamiseksi tai ympäristön suojelun vuoksi. Muusta siirtämisestä säädetään tieliikennelaissa ja romuajoneuvoja koskevassa laissa.

5.2.13 PoIL 2 luku 12 § Turvallisuustarkastus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja muun henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämensä taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Poliisimies voi virkatehtävän suorittamisen yhteydessä tehdä henkilölle tarkastuksen tällaisten esineiden tai aineiden löytämiseksi muussakin tapauksessa, jos se perustellusta syystä on tarpeen poliisimiehen työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi.

Henkilö tai hänen mukanaan olevat tavarat voidaan vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa myös hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.

Poliisimiehellä on tilanteen edellyttämällä tavalla ja laajuudessa oikeus tarkastaa oikeudenkäyntiin sekä erityistä suojelua edellyttävään kokoukseen, yleisötilaisuuteen tai muuhun vastaavaan tilaisuuteen tai tilaisuuden osallistujien majoitustiloihin saapuva tai sieltä poistuva taikka tilaisuuden järjestämispaikan tai majoitustilojen välittömässä läheisyydessä oleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan sellaisia esineitä tai aineita, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa tilaisuuteen osallistuvien tai majoitustiloissa olevien tai muiden henkilöiden turvallisuudelle. Poistuvan henkilön tarkastaminen edellyttää tilaisuudessa tai majoitustiloissa järjestyshäiriönä tai muuten ilmennyttä erityistä syytä.

Edellä 1 ja 3 momentissa tarkoitetut vaaralliset esineet tai aineet on tarvittaessa otettava pois tarkastettavalta. Pois on otettava myös esineet tai aineet, joiden hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun määräyksen nojalla kielletty.

EAOA katsoo, että on jossain määrin tulkinnanvaraista, minkälainen 3 luvun 2 §:n viimeisessä virkkeessä tarkoitettu turvatarkastus on verrattuna 2 luvun 12 §:n turvallisuustarkastukseen. Turvallisuustarkastus saadaan 2 luvun 12 §:n mukaan tehdä sen selvittämiseksi mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämensä taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Määritelmä on avoin sen suhteen, millä tavoin turvallisuustarkastuksen saa tehdä. Ehdotetun 3 luvun 2 §:n perusteella jää täysin avoimeksi, millä tavalla tarkoitettu tarkastus tehdään. Olisi syytä pohtia, onko lakiin syytä ottaa määritelmäsäännökset siitä, mitä tarkoitetut tarkastukset sisältävät ja miten ne tulee suorittaa ja mikäli tarkastukset ovat laajuudeltaan ja menettelyiltään yhtenevät, olisiko syytä käyttää yhteneväisiä ilmaisuja.

RVLEn mukaan vastaavankaltainen sääntely on turvattava myös Rajavartiolaitokselle rajatarkastuksen tai rajojen valvonnan yhteydessä.

Keski-Suomen poliisilaitoksen mukaan säännöksen käyttöalan laajentaminen on kenttätöiminnan näkökulmasta onnistunut.

Perusteluiden mukaan henkilön vihamielinen käyttäytyminen voisi milloin vain oikeuttaa turvallisuustarkastuksen tekemisen. **Suomen asianajajaliiton** mielestä näin ei tule säätää, pykälässä tarkoitettujen perustellun syyn tulee olla jotain muuta kuin henkilön kielteinen suhtautuminen poliisiin. Vihamielinen käyttäytyminen ei myöskään mitenkään tee todennäköiseksi sitä, että henkilöllä on vaarallisia välineitä hallussaan. Perusteluiden mukaan näin olisi.

5.2.14 PoL 2 luku 13 § Vaarallisten esineiden haltuunotto

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tässä tai muussa laissa säädetyn lisäksi poliisimiehellä on oikeus ottaa tilapäisesti poliisin haltuun räjähdysaineet ja muut vaaralliset esineet tai aineet siltä, jonka voidaan perustellusti epäillä ikänsä, päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Poliisin haltuun otetaan myös räjähdysvaarallisista aineista annetun lain (263/1953) tai sen nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti hallussa pidetyt räjähdysaineet, joista niiden hallussapitäjä oma-aloitteisesti ilmoittaa poliisille ja jotka tämä luovuttaa poliisin haltuun.

Koko esineen sijasta saadaan ottaa haltuun sellainen esineeseen kuuluva tai siihen liittyvä osa, jonka poistamisella 1 momentissa tarkoitettua vaaran aiheuttamista voidaan estää.

Omaisuuksien haltuunotosta on laadittava pöytäkirja tai tehtävä vastaava merkintä muuhun asiakirjaan.

Ampuma-aseen, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten haltuunotosta säädetään ampuma-aselaisissa (1/1998).

KRP huomauttaa, että pykälässä ei ole mainintaa haltuunoton kestosta ja menettelystä tilanteissa, jossa henkilö ei nouda palautettavia esineitä tai häntä ei tavoiteta tai hän on tuntematon.

5.2.15 PoL 2 luku 16 § Voimakeinojen käyttö

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.

Poliisimiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain (39/1889) 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa poliisimies toimii virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjelussa käytettyjen voimakeinojen puolustettavuutta on otettava huomioon poliisimielelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Jos voimakeinojen käyttöä ei voida 1 momentin perusteella pitää puolustettavana, tekijä on kuitenkin rangaistusvastuusta vapaa, jos on erittäin painavia perusteita katsoa, ettei tekijältä kohtuudella olisi voinut vaatia muunlaista suhtautumista, kun otetaan huomioon hänen asemansa ja koulutuksensa sekä tehtävän tärkeys ja tilanteen yllätyksellisyys. Vaikka tekijää ei tämän momentin tai rikoslain 4 luvun säännösten nojalla kokonaan vapauteta rangaistusvastuusta, olosuhteet voidaan kuitenkin ottaa huomioon rangaistusvastuuta lieventävinä siten kuin rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 momentin 4 kohdassa sekä 2 ja 4 momentissa säädetään.

Sillä, joka poliisimiehen pyynnöstä tai tämän suostumuksella tilapäisesti avustaa poliisimiestä tilanteessa, jossa on välttämätöntä turvautua sivullisen apuun voimakeinojen käytössä erittäin tärkeän ja kiireellisen poliisin virkatehtävän suorittamisessa, on oikeus poliisimiehen ohjauksessa sellaisten voimakeinojen käyttämiseen, joihin poliisimies toimivaltansa nojalla hänet valtuuttaa.

Poliisilla on oikeus puolustusvoimien avustuksella käyttää sotilaallisia voimakeinoja terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi sen mukaan kuin puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980) säädetään.

VM, Säännökseen ehdotetaan sisällytettäväksi, että poliisi toimisi hätävarjelussa virkavastuulla. Tämä tarkoittaisi sitä, että hätävarjelun lioittelu voisi tulla rangaistavaksi myös virkarikoksena, johon saattaisi liittyä virkamiesoikeudelliset seuraamukset. **VM** katsoo, että tältä osin perusteluissa tulisi selventää kohdan vaikutus virkamiesoikeudellisten seuraamusten mahdolliseen lisääntymiseen.

RVLE huomauttaa, että voimakeinojen käyttöä koskevan sääntelyn muuttaminen heijastuisi myös RVL:n toimintaan. Tältä osin jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää vakavasti huomiota toimikunnan poliisijäsenten kriittisiin näkemyksiin.

Itä-Suomen syyttäjänviraston mukaan säännösehdotuksen toiseen momenttiin sisällytetty maininta (2. virke) ”virkavastuulla toimimisesta” tulisi poistaa. Tähän liittyvät tulkintakysymykset tulisi jättää oikeuskäytännössä ratkaistavaksi, eikä sääntelylle tältä osin ole tarvetta.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto katsoo, ettei hätävarjelutilanne ole poliisin suunniteltua ja johdettua toimintaa. Hätävarjelutilanne on sen luonteinen, että rajanveto virkavastuun ja puolustautumisoikeuden välillä tulisi tuottamaan suuria vaikeuksia soveltamisessa tilanteissa yksittäisen poliisimiehen kohdalla. Poliisilla tulee olla kaikille kansalaisille kuuluva oikeus hätävarjeluun.

Oulun poliisin lääninjohto ei pidä perusteltuna voimakeinojen käyttöä koskevassa 16 §:n 2 momentissa ehdotettua virkavastuun ulottamista hätävarjelutilanteeseen. Poliisimiehen toimiessa hätävarjelutilanteessa poliisimiehen toiminnalle voidaan asettaa perustellusti korkeammat vaatimukset kuin tavalliselle kansalaiselle.

Keski-Suomen poliisilaitoksen mukaan tarpeita lainsäädännön muuttamiseen ei ole. Virkavastuun kytkeminen lainsäädännöllisesti hätävarjelutilanteisiin tulisi aiheuttamaan ongelmallisia rajanvetotilanteita hätävarjelun ja voimakeinojen käytön välillä. Lain säännösten tulisi olla selkeitä ilman tulkintaongelmia.

Pohjois-Karjalan poliisilaitoksen mukaan voimakeinojen käyttöä koskeva säädöspohja on tällä hetkellä tarkoin harkittua ja siinä on otettu huomioon perusoikeuksien lisäksi työturvallisuusasiat ja myös joukko taktisia kysymyksiä. Miksi toimivaa käytäntöä pitäisi muuttaa?

Esitetty maininta virkavastuusta hätävarjelussa aiheuttaisi väistämättä käytännön työtilanteissa ongelmia. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan lähtökohtaisesti poliisimiehellä tulisi olla hätävarjelu-oikeuden osalta samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin kansalaisilla. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan esitettyä muutosta ei pitäisi tuolta osin toteuttaa.

Varsinais-Suomen poliisilaitoksen mukaan virkavastuun korostaminen hätävarjelutilanteessa on tarpeetonta, koska jo perustuslain 118 §:n mukaan virkamies vastaa virkatoimensa lainmukaisuudesta. Poliisilla kuuluisi olla hätävarjelu-oikeuden osalta samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin kansalaisilla.

SPJL suhtautuu erittäin kielteisesti ja kriittisesti esitykseen ulottaa virkavastuu poliisimiesten osalta koskemaan myös toimimista hätävarjelutilanteessa. Esitys tulee katsoa sekä yhdenvertaisuus- periaatteen että virkamiesoikeuden vastaiseksi. Jos virkavastuun voi ulottaa virantoimituksen ulkopuoliseen toimintaan, ulotetaanko virkavastuu tulevaisuudessa mahdollisesti myös poliisin vapaa-ajan toimintaan?

Suomen asianajajaliiton mukaan on hyvä, että hätävarjelu-keinojen käyttö säädetään tapahtuvaksi virkavastuulla, eli hätävarjelun liioittelu on lähtökohtaisesti virkavelvollisuuden vastaista. Sen sijaan hämmäntävältä tuntuu se, että 1 momentissa säädettäisiin ns. julkisoikeudellisesta hätävarjelusta, johon sitten 2 momentissa tulee vielä lisänä jokaiselle kuuluva hätävarjelu.

Kun ehdotusta vertaa RL 4 luvun 6 §:ään jää lukijalle täysin epäselväksi onko nyt ehdotetulle säännökselle loppujen lopuksi mitään tarvetta ainakaan 2 momentin osalta. Sama asia on säädetty RL 4:6,2:ssa.

5.2.16 PoIL 2 luku 18 § Ampuma-aseen käyttö

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Ampuma-asetta voidaan käyttää vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä. Ampuma-asetta voidaan lisäksi käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suoritettaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi. Ampuma-asetta ei saa käyttää väkijoukon hajottamiseksi, ellei ampuma-aseessa käytetä kaasupatruunoita tai muita vastaavia ammuksia niistä erikseen annettujen määräysten mukaisesti.

Ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää päällystöön kuuluva poliisimies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

Varsinais-Suomen poliisilaitos tulkitsee säännöstä siten, että lainsäätäjät haluaa ilmeisesti sanamuodolla: ”toisen hengelle ja terveydelle” sulkea pois poliisin aseenkäytön mahdollisuuden tilanteissa, jossa esim. huumeiden vaikutuksen alainen

henkilö uhkaa ampua itsensä aseella? Lisäksi sanamuoto ”välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle ja terveydelle” jättää varsin avoimeksi sen, että paljonko painoarvoa voidaan antaa konkreettisesti tilanteessa esim. henkilön aikaisemmalle toiminnalle tai käytökselle, mielentilalle jne. vaarallisuusarviota tehtäessä ja poliisin toimintalinjoista päätettäessä. Välitön/vakava vaara muistuttaa läheisesti hätävarjelutilannetta ja tämä pykälän muotoilu voi rajoittaa liikaa poliisin aseenkäyttöä voimankäyttövälineenä.

Päällystön tavoitettavuus ja asianomaisen poliisimiehen tilanneselostuksen teko sekä päällystön vastaukseen käyttämä aika voivat osaltaan lisätä tilanteiden eskaloitumista hätävarjelutilanteeksi.

Suomen asianajajaliitto ehdottaa, että ampuma-aseen käyttö, määriteltäisiin laissa. Määritelmä voi olla se, mitä perusteluissa kerrotaan asetuksen sisällöstä, eli myös aseella uhkaaminen on ampuma-aseen käyttöä. Myös aseella uhkaamisen ja aseella ampumisen edellytykset voisi selkeyden vuoksi eriyttää toisistaan.

5.2.17 PoL 2 luku 19 § Sitominen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Poliisin säilyttämien kiinni otettujen ja tutkintavankien sitomisesta säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 11 luvun 2 §:ssä ja tutkintavankeuslain (768/2005) 13 luvun 2 §:ssä.

KRP:n mukaan käännyttävien ja karkotettavien henkilöiden maasta poistamisen yhteydessä on esiintynyt tilanteita, joissa poistettava on aggressiivinen sekä aiheuttaa huutamalla ja sylkemällä sekä puremalla aiheuttaa vaaraa ja pelkoa sekä epäjärjestyttä kulkuvälineessä. Muiden henkilöiden ja esimerkiksi lentoturvallisuuden vuoksi tulisi olla sallittua laittaa tällaiselle henkilölle huutamista ja sylkemistä estävä side. Vastaavasti tulee voida menetellä, jos henkilö sairastaa tarttuvaa terveydelle vaarallista tautia, joka voi tarttua pisaratartuntana.

Suomen asianajajaliitto ehdottaa, että perusteluihin selvyiden vuoksi kirjataan vielä pykälän sanamuodosta ilmenevä seikka, ettei rauhallisesti käyttäytyvää henkilöä voida sitoa ikään kuin varmuuden vuoksi, ellei ole osoittanut syytä epäillä karkaamisvaaraa. Rutiiniluonteinen sitominen ei tule olla sääntönä kiinniotto- tai kuljetustilanteissa.

5.2.18 PoL 3 luku 1 § Turvatarkastus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisilaitoksissa ja muissa poliisin toimitiloissa voidaan järjestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi.

Turvatarkastuksesta päättää poliisiyksikön päällikkö.

Turvatarkastuksessa voidaan tarkastaa poliisin toimitiloihin saapuvat ja siellä olevat henkilöt sekä heillä mukanaan olevat tavarat. Poliisiyksikön päällikkö päättää, missä laajuudessa turvatarkastus järjestetään.

Turvatarkastuksen voi suorittaa poliisimies taikka muu poliisin palveluksessa oleva tai poliisin hyväksymä tähän tehtävään koulutettu henkilö (*turvatarkastaja*).

Turvatarkastus on suoritettava niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

Suomen Asianajajaliitto esittää, että PoL 3 luvun 1 §:ään otetaan ylimääräinen 6 momentti, jossa määritellään pidätetyn tai vangitun henkilön avustajalle tehtävästä turvatarkastuksesta. Liiton mukaan tunnetulle avustajalle tulee tehdä turvatarkastus ainoastaan, jos on erityisen painavia syitä epäillä, että poliisin toimitiloihin saapuva avustaja voisi olla uhka toimitilojen turvallisuudelle, järjestykselle tai omaisuudelle.

5.2.19 PoL 3 luku 2 § Turvatarkastuksen suorittaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Turvataarkastajalla on oikeus metallinilmiasinta tai muuta sellaista teknistä laitetta käyttäen tarkastaa poliisin toimitiloihin saapuva tai siellä oleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle taikka jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Turvatarkastajalla on oikeus tarkastaa henkilön mukana olevat tavarat myös muulla tavoin. Jos on perusteltua aihetta epäillä, että henkilöllä on mukanaan edellä tarkoitettu esine tai aine, henkilö voidaan tarkastaa esineen tai aineen löytämiseksi.

EAOA:n mukaan ehdotetun 3 luvun 2 §:n perusteella jää täysin avoimeksi, millä tavalla tarkoitettu tarkastus tehdään. Olisi syytä pohtia, onko lakiin syytä ottaa määritelmäsäännökset siitä, mitä tarkoitettujen tarkastukset sisältävät ja miten ne tulee suorittaa ja mikäli tarkastukset ovat laajuudeltaan ja menettelyiltään yhtenevät, olisiko syytä käyttää yhteneväisiä ilmaisuja. (ks. EAOA:n lausuma PoL 2 luku 12 § alla)

5.2.20 PoL 4 luku 1 § Tekninen valvonta ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Teknisellä valvonnalla tarkoitetaan jatkuvaa tai toistuvaa ajoneuvoihin, ajoneuvojen kuljettajiin, jalankulkijoihin tai yleisöön kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista.

Poliisi saa siitä ennalta ilmoitettuaan suorittaa yleisellä paikalla tai yleisellä tiellä teknistä valvontaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, rikosten ennalta estämiseksi, rikoksesta epäillyn tunnistamiseksi sekä erityisten valvontakohteiden vartioimiseksi.

RVLE katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi harkita mahdollisia toimenpiteitä siitä, että eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen niin sanotun ASEM-kantelukokonaisuuden yhteydessä Tietosuojavaltuutettu esitti harkittavaksi ei-jatkuvasta ja/tai ei-toistuvasta teknisestä katselusta säätämistä.

KRP katsoo, että määritelmä ”jatkuva tai toistuva” on epämääräisyydessään aiheuttanut lainsoveltajalle tulkintavaikeuksia. Lisäksi tulisi määrittää onko teknisen valvonnan osalta tarpeen edellyttää, että ääntä tai kuvaa myös tallennetaan vai onko esimerkiksi poliisimiehen teknisellä laitteella suorittama reaaliaikainen tekninen valvonta myös määritelmän mukaista.

5.2.21 PoL 5 luku Salainen tiedonhankinta

5.2.21.1 Yleistä

EAOA katsoo, että käytetty lainsäätämistekniikka on lainsoveltajan (ja käytännön lakikirjan käyttäjän) kannalta erittäin raskas. Olisi syytä pohtia viittausten vähentämistä silläkin uhalla, että se paisuttaa PoL:a. Viittausten vähentämisen edut käytännön lainsoveltajalle ovat kuitenkin niin selvät, että ne pitäisi ottaa huomioon viittaustekniikan käyttöä harkittaessa.

OKa:n mukaan sääntelyn selkeyden ja helppokäyttöisyyden kannalta saattaisi olla perustellumpaa sisällyttää viitattu sääntely lukuun.

VKSV:n mukaan pedagogisista ja käytännön syistä saattaa poliisin edustajien eriävässä mielipiteessä esitetyin tavoin syytä harkita sanotun viittaustekniikan käyttöä.

RVLE korostaa sitä, että ehdotettu 5 luvun viittaustekniikka ei vaikuta riittävän selkeältä operatiivisten toimijoiden kannalta. Tilannetta vaikeuttaa vielä se, että rajavartiolaissa viitataan PoL:iin, josta viittaukset veisivät edelleen pakkokeinolakiin. Viittausketjusta tulisi pitkä ja pahimmassa tapauksessa erittäin tulkinnanvarainen.

Tullihallitus katsoo, että päätöksentekotasoa ehdotetaan nostettavaksi nykyisestä merkittävästi. On jokseenkin ilmeistä, että salaisten pakkokeinojen ja muiden salaisten tiedonhankintamenetelmien käyttöedellytysten tiukentaminen ja päätöksentekotason nostaminen ovat omiaan parantamaan rikoksesta epäillyn tai sen, jonka epäillään ryhtyvän rikokseen taikka valmistelevan rikosta, oikeusturvaa. Erityisesti päätöksentekotason nostaminen aiheuttaa kuitenkin väistämättä paitsi viivettä, myös lisäkustannuksia.

Pääesikunta katsoo, että aivan samoilla perusteilla kuin SUPOn toiminnassa myös pääesikunnan tutkintaosaston toimesta tapahtuvan maanpetos- ja vakoilurikosten paljastamisessa ja estämisessä voidaan telekuuntelulla olettaa saatavan erittäin tärkeää tietoa tiedustelua harjoittavien mahdollisista värvayskohteista ja muista seikoista.

KRP katsoo, että luvun viittausmenetelmä PKL:iin ei ole ratkaisuna onnistunut, mikäli tarkoituksena on ollut selkeyttää lain soveltamista. Viittauksina voitaisiin käyttää PKL:ssa olevia teknisen tarkkailun määritelmiä, muttei edellytysten tai päättämisen sisältöä. Asia tulisi jatkovalmistelussa korjata.

SUPO katsoo, että pakkokeinolakiin liittyvät salaisia pakkokeinoja ja muuta salaista tiedonhankintaa koskevat näkemykset ovat soveltuvin osin otettavissa huomioon esitettyihin PoL 5 luvun muutoksiin nähden.

5.2.21.2 PoL 5 luku 1 § Määritelmät ja suhde pakkokeinolakiin

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tässä luvussa säädetään pakkokeinolain (/) 10 luvussa määritellyn telekuuntelun, tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, tarkkailun, peitetyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (*tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu*), peitetoiminnan, valeoston, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun käyttämisestä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen.

Rikoksen estämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa.

Rikoksen paljastamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain (/) 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty.

Mitä tässä luvussa säädetään poliisin tai poliisimiehen oikeudesta käyttää salaista tiedonhankintaa, koskee telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta lisäksi rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään.

OKa huomauttaa, että perusteluista poiketen säännöstekstiin on valittu sanamuoto ”voidaan olettaa”. Toimikunnan samaa tarkoittavina pitämien ”voidaan olettaa” ja ”on syytä olettaa” -näyttökynnysten ja niitä korkeampana pitämien ”on syytä epäillä” -näyttövaatimuksen johdonmukainen ja perusteltu soveltaminen käytännön poliisityössä asettaa poliisille melkoisia ammattitaidollisia vaatimuksia, kun jo mainittujen sanallisten ilmaisujen vertaamista ilman konkreettista soveltamistilannettakin voitaneen pitää käytännön lainkäyttäjälle varsin haasteellisenä.

RVLEn mukaan paljastamista koskevat tiukat rajoitukset toimivaltuuksien käytössä ovat käytännön operatiivisen toiminnan kannalta ongelmallisia. Esim. jatkuvan rikollisen toiminnan osalta on käytännössä erittäin haasteellista erottaa sitä, mikä on estämistä, paljastamista ja selvittämistä. Jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää vakavasti huomiota toimikunnan poliisijäsenten eriyvään mielipiteeseen.

Peiteltyä tiedonhankintaa koskevien keinojen käyttö tulisi olla mahdollista myös RVL:n estäessä sen tutkittavaksi kuuluvia rikoksia.

Tullihallitus katsoo, että rajanveto ehdotetun PoL 5 luvun 1 §:n 2 ja 3 momenttien mukaisten rikoksen estämisen ja paljastamisen sekä toisaalta ehdotetun PKL:n mukaisen rikoksen selvittämisen välillä on ongelmallinen. Toimikunnan mietinnön perusteella vaikuttaa hieman epäselvältä, minkälaisissa tilanteissa on kyse suunnitteilla olevan rikoksen estämisestä ja milloin on kyse jo tehdyn rikoksen paljastamisesta.

5.2.21.3 PoL 5 luku 2 § Salaisen tiedonhankinnan erityiset edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeino- toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Peitetoiminnan ja valeoston käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

Salainen tiedonhankinta on lopetettava ennen luvassa tai päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

Suomen Asianajajaliiton näkemyksen mukaan on erityisen tärkeää, että salaisen tiedonhankinnan erityiset edellytykset määritellään hyvin tarkasti, jolloin poliisitoiminnassa niiden käyttäminen ohjautuu luonnostaan kaikkein vakavimpien rikosten tutkintaan.

5.2.21.4 PoL 5 luku 3 § Salainen tiedonhankinta rikoksen paljastamiseksi

Esitutkinta- ja pakkokeino- toimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tässä luvussa säädettyjä keinoja saadaan käyttää rikoksen estämisen lisäksi seuraavien rikosten paljastamisessa:

- 1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen;
- 2) sotaan yllyttäminen;
- 3) maanpetos, törkeä maanpetos;
- 4) vakoilu, törkeä vakoilu;
- 5) turvallisuussalaisuuden paljastaminen;
- 6) luvaton tiedustelutoiminta;
- 7) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2–7 kohdassa tai mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehtävä rikos;
- 8) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu;
- 9) terroristiryhmän johtaminen;
- 10) terroristiryhmän toiminnan edistäminen;
- 11) koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten;
- 12) värväys terrorismirikoksen tekemiseen; taikka
- 13) terrorismin rahoittaminen.

Tarkkailua saa kuitenkin aina käyttää rikoksen paljastamisessa.

RVLEn mukaan ehdotettu sääntely vaikuttaa tarpeettoman tiukalta. Rikoksen paljastaminen olisi mahdollista lähinnä SUPOn toiminnassa. Törkeät huumausainerikokset, kuten poliisijäsenten eriävässä mielipiteessä on todettu, sekä myös monet muut törkeät rikokset tulisi olla paljastamismahdollisuuden piirissä.

KRP:n mukaan säännöksen tarvetta ja sisältöä on vaikea ymmärtää. Paljastamisessa kyse on sen selvittämisestä, onko esitutkinnan aloittamiselle perusteita tilanteessa missä jo voidaan olettaa, että rikos on tehty. Täyttä varmuutta rikoksen tekemisestä ei vaadita. Tästä syystä ja ottaen huomioon esitutkinnan aloittamisen kynnyksen tietynlainen mataluus, on perusteetonta sisällyttää lainsäädäntöön yksityiskohtaisia rajoituksia.

Pykälän perusterikoksiin kuuluu lisäksi ainakin henkirikokset, joiden selvittämisintressi on suuri.

Paljastamiskeinot ovat ilmeisesti tarkoitettu vain SUPOLle (mietintö s. 553). KRP:lle selvitettäviin rikoksiin kuuluvat terrorismin rahoittaminen, mutta törkeä rahanpesu ja siihen liittyvät törkeät esirikokset ovat tämän mukaan ulkopuolella näistä keinoista. Toiminta on pääosin paljastavaa tiedustelupainotteista rikostutkintaa, jossa rajanveto terrorismin rahoittamisen, törkeän rahanpesun ja törkeiden esirikosten täytäntöönpanotoimien osalta on vaikeaa. Mainitun 3 §:n luetteloon tulisi sisällyttää myös törkeä rahanpesu, koska terroristit käyttävät varojen siirtelyssä samoja metodeja kuin rahanpesussa.

5.2.21.5 PoIL 5 luku 4 § Salaisen tiedonhankinnan jatkaminen rikoksen selvittämiseksi

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi aloitetun salaisen tiedonhankinnan aikana ilmenee, että on syytä epäillä tiedonhankinnan kohteena oleva rikos tehdyksi, tiedonhankintaa saadaan kuitenkin jatkaa rikoksen selvittämiseksi tämän luvun nojalla annetun luvan tai päätöksen nojalla kolme vuorokautta, enintään kuitenkin luvan tai päätöksen voimassaoloajan.

RVLE huomauttaa, että pykälän osalta haasteellista on se, kun käytettäessä useita tiedonhankintamenetelmiä rikoksen estämiseksi ilmeneekin, että rikos on jo tehty, on pidättämiseen oikeutetun virkamiehen turvattava tiedonhankinnan jatkuminen kolmen vuorokauden kuluessa. Tämä johtaisi käytännön toiminnassa mahdottomuuteen. Sääntelyä tulisi loiventaa.

5.2.21.6 PoIL 5 luku 5 § Telekuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisille voidaan antaa lupa telekuunteluun rikoksen estämiseksi, jos telekuuntelun kohteen lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän

- 1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamiseen;
- 2) sotaan yllyttämiseen;
- 3) maanpetokseen, törkeään maanpetokseen;
- 4) vakoiluun, törkeään vakoiluun;
- 5) turvallisuussalaisuuden paljastamiseen;
- 6) luvattomaan tiedustelutoimintaan;
- 7) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2–7 kohdassa tai mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtävään rikokseen;
- 8) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun;
- 9) terroristiryhmän johtamiseen;
- 10) terroristiryhmän toiminnan edistämiseen;
- 11) koulutuksen antamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten;
- 12) värväykseen terrorismirikoksen tekemiseen; taikka
- 13) terrorismin rahoittamiseen.

Poliisille voidaan lisäksi antaa lupa telekuunteluun, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

KRP:n mukaan kyseisestä rikosluettelosta on täysin jäänyt puuttumaan sellaiset vakavatkin rikokset, joiden osalta yksittäisen henkilön, rikoksen uhrin oikeusaseman turvaaminen edellyttäisi toimenpiteisiin ryhtymistä.

Telekuunteluaineiston hyödyntäminen tallentamisessa. **KRP** ehdottaa lakiin otettavaksi säännöksen, joka antaa poliisille luvan asianomistajan tai todistajan suostumuksella edellyttäen, että joku on välittömässä hengen tai terveyden vaarassa, ilman suostumusta äänityttää asianomistajan tai todistajan puhelut telekuuntelulaitteiston avulla. Teleyritykset tulisi velvoittaa antamaan tarvittavan teknisen avun kytkentöjen suorittamiseksi. Kyseessä ei ole salaisesta pakkokeinosta vaan telekuuntelujärjestelmän käyttämisestä siten, että äänityksessä toteutuu varmuus ja laatu sekä nopea käyttöönotto (kytkentä) ja mahdollisimman monipuolinen hyödynnettävyys todisteena.

Säännöksessä ehdotetaan telekuuntelun laajentamista rikosten ehkäisemisen tarkoituksessa valtiollisiin rikoksiin. Nykyisin telekuuntelu rikoksia ehkäisevässä tarkoituksessa on mahdollista ainoastaan terrorismirikoksissa. Laajennuksella on merkitystä lähinnä SUPOn toiminnan kannalta. On mahdollista, että tällaisissa tapauksissa tuomioistuimet tulevat myöntämään lupia olla ilmoittamatta luvasta jälkikäteen epäillylle. Tästä syystä **Optula** esittää harkittavaksi, tulisiko SUPOn valvontaa kehittää esim. parlamentaarisen ja/tai ulkopuolisen asiantuntijavalvonnan suuntaan.

5.2.21.7 PoL 5 luku 6 § Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos on todennäköistä, että viestiä ja siihen liittyviä tunnistamistietoja ei ole enää saatavissa telekuuntelulla, voidaan poliisille antaa rikoksen estämiseksi lupa tietojen hankkimiseen teleyritykseltä 5 §:ssä säädettyillä edellytyksillä.

Jos tekninen kuuntelu kohdistetaan viestin sisällön selvittämiseksi telepäätelaitteeseen välittömästi yhteydessä olevaan viestin lähettämiseen ja vastaanottamiseen soveltuvaan tekniseen laitteeseen tai tällaisen laitteen ja telepäätelaitteen väliseen yhteyteen, poliisille voidaan antaa rikoksen estämiseksi lupa tekniseen kuunteluun vain, jos 5 §:ssä säädetty edellytykset täyttyvät.

OKa; ehdotettu PoL 5 luvun 6 § vastaa toimikunnan perustelujen mukaan ehdotetun PKL 10 luvun 4 §:n sääntelyä. Sen 2 momentissa on kuitenkin säädetty ainoastaan mahdollisuudesta antaa poliisille lupa siinä säänneltyyn tekniseen kuunteluun, kun vastaavassa PKL 10 luvun 4 §:n 2 momentissa säädetään luvan antamisesta tekniseen tarkkailuun. Eroavaisuuden syytä ei ole mainittu säännöksen perusteluissa (ks. PKL 10 luvun 4 §:n alla mainittu).

5.2.21.8 PoL 5 luku 8 § Televalvonta ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisille voidaan antaa lupa televalvontaan rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän pakkokeinolain

10 luvun 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuun rikokseen ja televalvonnalla voidaan olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja.

Poliisille voidaan lisäksi antaa lupa televalvontaan, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Poliisille voidaan antaa lupa myös lyhytaikaisesti estää telesoitteiden tai telepäätelaitteiden käyttö tietyllä alueella, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

Poliisille voidaan antaa lupa kuolemansyyn selvittämisestä annetussa laissa (458/1973) tarkoitetussa kuolemansyyn selvittämisessä vainajan hallussa olleen telesoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan, jos toimenpiteellä voidaan perustellusti olettaa saatavan kuolemansyyn selvittämisessä tarvittavia tietoja.

Tietojen luovuttamisesta hätäilmoituksia vastaanottaville viranomaisille säädetään sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 35 §:ssä.

KRP:n mukaan kaikkien telesoitteiden käytön tilapäinen estäminen olisi mahdollista PoL 5 luvun 8 §:n televalvonnan perusteella rajatulla alueella henkeen ja terveyteen kohdistuvien uhkien torjumiseksi. Koska pakkokeino koskee suurta joukkoa sivullisia, kriteerin on oltava tiukka. PoL ei kuitenkaan lainkaan mahdollistaisi vain *epäillyn* käyttämän telesoitteen liikennöinnin estämistä suurten aineellisten vahinkojen estämiseksi edes telekuuntelun edellytysten täytyessä. Poliisi ei tällöin voisi estää suurta aineellista vahinkoa aiheuttavan pommin etälaukaisua, vaikka käytetty telesoite olisi tiedossa, jos tila olisi ehditty evakuoimaan.

Helsingin käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen seikkaan, että ehdotetun pykälän mukaan televalvonta ei tulisi kyseeseen tilanteessa, jossa henkilön katoamista tutkitaan, jollei voida epäillä käsillä olevan myös henkeä tai terveyttä uhkaava vaara. Oikeuskäytännössä on eräissä tapauksissa jouduttu harkitsemaan, täytyvätkö televalvonnan edellytykset tällaisessa tapauksessa.

Käräjäoikeus esittää harkittavaksi, että televalvonta sallittaisiin katoamisilmoituksen johdosta tehtävässä tutkinnassa.

5.2.21.9 PoL 5 luku 9 § Televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisilla on oikeus kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen ja televalvonnalla voidaan olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja.

KRP viittaa **PKL 10 luvun 7 §:n** alla lausumaansa.

5.2.21.10 PoL 5 luku 16 § Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Poliisilla on oikeus rikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön ja viranomaisten tiloissa olevaan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen kuunteluun. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan todennäköisesti olettaa oleskelevan tai käyvän ja jossa kuuntelulla voidaan perustellusti olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja.

Teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän pakkokeinolain 10 luvun 15 §:n 3 momentissa tarkoitettuun rikokseen.

Poliisilla on aina oikeus tekniseen kuunteluun, jos se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvallisiksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

RVLE kiinnittää huomiota siihen, että teknisen kuuntelun osalta käytettäisiin erilaista käsitettä (vakituiseen asumiseen käytettävä tila) kuin PKL:n mukaisessa teknisessä kuuntelussa. Sääntely tulee käytännön operatiivista toimintaa tekevien kannalta entistä vaikeammin hallittavaksi. SUPOn toiminnassa sen rikostorjuntaan kuuluvissa rikoksissa myös asuntokuuntelu voisi olla erittäin tarpeellinen menetelmä.

Sääntelyn hallittavuus vaikeutuu entisestään, koska teknisestä kuuntelusta päättämistä koskevassa 17 §:ssä tuomioistuin päättäisi kuitenkin asumiseen käytettävän rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun tilan teknisestä kuuntelusta. Teknisen tarkkailun rajat (myös **17 – 23 §**) ja sääntelyn selkeys tulisi tarkistaa perusteellisesti jatkovalmistelun yhteydessä.

Pykälän sanamuotoa on myös tiukennettu. Voimassa olevan PoL:ssa käytetään ilmaisua ”henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan perustellusti olettaa” ja ehdotuksen sanamuodossa käytetään ilmaisua ”henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella hänen voidaan perustellusti olettaa”. Käytetyt ilmaisut tiukentaisivat tosiasiallisesti teknisen tarkkailun käyttömahdollisuuksia. Jatkovalmistelussa tähän tulisi kiinnittää myös huomiota. Muutokset koskisivat 16 §:n lisäksi **18, 20 ja 22 §:ää**.

KRP:n mukaan säännöstekstiä lukemalla jää epäselväksi onko asuntokuuntelu sallittua.

5.2.21.11 PoL 5 luku 18 § Tekninen katselu ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Teknistä katselua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Poliisilla on oikeus rikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön ja viranomaisen tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen katseluun. Katselu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan todennäköisesti olettaa oleskelevan tai käyvän ja jossa katselulla voidaan perustellusti olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja.

Asumiseen käytettävän rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaaman tilan ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen epäillyn teknisen katselun edellytyksenä on, että henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän pakkokeinolain 10 luvun 15 §:n 3 momentissa tarkoitettuun rikokseen. Muun teknisen katselun

edellytyksenä on, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Poliisilla on aina oikeus tekniseen katseluun, jos se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

KRP:n mukaan teknisen katselun edellytyksiä tulisi lieventää vastamaan nykyistä säätelyä. Peruserikoksen rangaistusasteikon osalta edellytys tulee laskea kuuteen kuukauteen vankeutta ja lisätä tekijän myötävaikutus tällaisen rikoksen tekemiseen (voimassa oleva PolL 3 luku 31 § 3 mom.). Ehdotetun pykälän perusteluista ei ilmene, miksi ehdotetaan vähintään vuoden vankeusrangaistusta ja myötävaikuttaminen rikokseen on poistettu.

5.2.21.12 PolL 5 luku 20 § Tekninen seuranta ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisilla on rikoksen estämiseksi oikeus tekniseen seurantaan, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta tai henkilön teknisen seurannan osalta pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen.

Poliisilla on lisäksi oikeus tekniseen seurantaan, jos se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

KRP esittää teknisen seurannan osalta samoja muutoksia kuin teknisen katselun (5:18) kohdalla. KRP kiinnittää huomiota 2 momenttiin, jonka mukaan ”Poliisilla on lisäksi oikeus tekniseen seurantaan..” Kuitenkin muissa PolL:n rynnäkkötarkkailua koskevissa momenteissa sanamuoto on ”Poliisilla on aina oikeus..”.

5.2.21.13 PolL 5 luku 25 § Vieraan valtion virkamiehen suorittama tarkkailu ja tekninen tarkkailu

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Schengenin yleissopimuksen 40 artiklassa tarkoitettulla Schengenin säännöstöä soveltavan valtion toimivaltaisella virkamiehellä on oikeus jatkaa maansa alueella alkanutta, rikoksen selvittämiseksi tapahtuvaa henkilön tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa Schengenin säännöstössä määrätään. Edellytyksenä on lisäksi, että suomalainen poliisimies tai toimivaltansa rajoissa suomalainen rajavartiomies tai tullimies ei voi välittömästi jatkaa tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella.

Tarkkailussa saa käyttää sellaisia teknisiä välineitä, joiden käyttöön suomalainen poliisimies on oikeutettu teknisestä tarkkailusta annettujen säännösten mukaisesti. Tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta on annettava selvitys sille poliisilaitokselle, jonka alueella on pääasiallisesti toimittu.

KRP:n mukaan säännöksessä on kyse rikoksen selvittämiseksi tapahtuvasta tiedonhankinnasta. Tällaisena siitä tulisi säätää pakkokeinolain puolella, missä on säädetty muustakin rikoksen selvittämiseksi tapahtuvasta tiedonhankinnasta. Yhteistyömuotoa koskeva määräys sijoittuu Schengenin yleissopimuksessa

poliisiyhteistyötä koskevaan jaksoon, mutta aineellisesti siinä on kyse rikoksen selvittämisestä.

Kansalliseen lakiin tarvitaan vieraan valtion virkamiehen suorittamaa tarkkailua ja teknistä tarkkailua koskeva säännös sekä siltä osin kuin on kyse rikoksen estämisestä tai paljastamisesta (PoL) että siltä osin kuin on kyse rikoksen selvittämisestä (PKL).

5.2.21.14 PoL 5 luku 26 § Peitetoiminta ja sen edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisi saa kohdistaa rikoksen estämiseksi henkilöön peitetoimintaa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tai myötävaikuttavan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tai rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka rikoslain 21 luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämisen erityisen vaikeuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

Poliisilla on oikeus kohdistaa rikoksen estämiseksi henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän sellaiseen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos.

Lisäksi soveltuvin osin on noudatettava, mitä pakkokeinolain 10 luvun 25 §:n 4 momentissa säädetään.

KRP viittaa tältä osin PKL 10 luvun 25 §:n yhteydessä lausuttuun.

5.2.21.15 PoL 5 luku 27 § Rikoksentekokielto

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Peitetoimintaa suorittavaa poliisimiestä koskevasta rikoksentekokiellosta sekä rikosten tekemisestä peitetoiminnassa on voimassa, mitä pakkokeinolain 10 luvun 26 §:ssä säädetään.

KRP viittaa PKL 5 luvun 26 §:n alla lausumaansa.

Suomen Asianajajaliitto viittaa tältä osin PKL 10 luvun 26 §:n kohdalla lausuttuun. Peitetoimintaan osallistuvan poliisin rikoksentekokiellon tulee olla ehdoton ja se tulee periaatteen tärkeyden johdosta kirjoittaa auki myös poliisilain vastaavaan lainkohtaan.

5.2.21.16 PoL 5 luku 34 § Lupa valeoston toteuttamiseen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Valeostosta päättäneen poliisimiehen on saatettava päätöksensä tuomioistuimen käsiteltäväksi lukuun ottamatta yksinomaan yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta tehtävää valeostoa. Jos 2 §:n 1 momentissa ja 33 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset ovat olemassa, tuomioistuin voi antaa luvan valeoston toteuttamiseen.

KRP viittaa PKL 10 luvun 30 §:n alla lausumaansa.

5.2.21.17 PoL 5 luku 38 § Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, poliisilain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista poliisiin tai muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (*tietolähde*).

Rikoksen estämiseksi toteutettavassa tietolähteen ohjatussa käytössä on soveltuvin osin noudatettava, mitä pakkokeinolain 10 luvun 37 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

SUPOn mukaan pykälän mukaiselle tietolähteen ohjatulle käytölle asetettujen erityisten edellytysten ”saadaan käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen paljastumiselle tai estämiselle” arviointi voi olla vaikeaa ainakin toiminnan alkuvaiheessa. Lisäksi tietolähteen käytöstä ilmoittaminen voi johtaa varmuudella tietolähteen henkilöllisyyden paljastumiseen. Tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva päätös voidaan antaa enintään kahdeksi kuukaudeksi. Aikamäärä tuntuu lyhyeltä. SUPOn toimialueella aika voisi olla vähintään 6 kuukautta.

5.2.21.18 PoL 5 luku 41–42 § Valvottu läpilasku

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uusiksi pykäliksi:

41 § Valvottu läpilasku ja sen edellytykset

Rikoksen estämiseksi toteutettavassa valvotussa läpilaskussa on soveltuvin osin noudatettava, mitä pakkokeinolain 10 luvun 39 §:n 2 momentissa säädetään.

42 § Valvotusta läpilaskusta päättäminen

Keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu päällystöön kuuluva poliisimies päättää valvotusta läpilaskusta. Muiden viranomaisten valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta säädetään erikseen.

Valvottua läpilaskua koskeva päätös voidaan antaa kerrallaan enintään kuukaudeksi.

Päätöksessä mainittavien tietojen osalta on soveltuvin osin noudatettava, mitä pakkokeinolain 10 luvun 40 §:n 3 momentissa säädetään.

KRP viittaa **PKL 10 luvun 39–40 §:ien** alla lausumaansa. PoL 41 § koskee rikoksen *estämiseksi* toteutettavaa valvottua läpilaskua. Esimerkkinä mietinnössä on esitetty törkeän tuhotyön estäminen. Esimerkki on varsin kaukaa haettu, ottaen huomioon, että valvotun läpilaskun keskeisin käyttöala on tällä hetkellä suuriin rikoskokonaisuuksiin liittyvä rikosten tutkiminen ja paljastaminen. Ilmaisuja rikoksen *estäminen* ja *paljastaminen* on määritelty laissa tavalla, joka saattaa poiketa siitä, miten ne nykyään ymmärretään. Tätä tulisi esityksen perusteluissa tuoda avoimesti esille. Säätelyn käyttöalaa ei tulisi kuitenkaan rajoittaa liikaa. Perusteluissa voitaisiin kuvata, millä tavalla tiedonhankintakeinot ovat jatkossakin käytössä esimerkiksi huumausainerikosten osalta.

5.2.21.19 PoL 5 luku 50 § Kuuntelu- ja katselukiellot

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Kuuntelu- ja katselukiellojen osalta on soveltuvin osin noudatettava, mitä pakkokeinolain 10 luvun 50 §:ssä säädetään.

RVLE huomioi, että voidaanko kuuntelukielloja ylipäänsä asettaa, kun kysymys on rikoksen estämisestä. Sikäli kun teko ei täytä rangaistavaa valmistelua, yritystä tai täytettyä tekoa, ei tietoa ole edes tarpeen tai mahdollista käyttää todisteena, kun rikosta ei tapahdu. Jatkovalmistelussa voitaisiin harkita kuuntelu- ja katselukiellojen ulottuvuutta tältä osin.

5.2.21.20 PoL 5 luku 57 § Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Jos päällystöön kuuluva poliisimies on 10 §:n 2 momentissa, 12 §:n 2 momentissa, 21 §:n 2 momentissa tai 23 §:n 2 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai teknisen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, tiedonhankinnan käyttö on lopetettava ja sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin tuomioistuimen luvalla käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa.

Suomen Asianajajaliitto viittaa tämän lainkohdan osalta PKL 10 luvun 57 §:n alla lausuttuun.

5.2.21.21 PoL 5 luku 58 § Salaisesta tiedonhankinnasta ilmoittaminen

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Telekuuntelusta, televalvonnasta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpikäynnistä on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisesta tiedonhankinnasta on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Kohteelle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Tuomioistuin voi päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta päättää, että 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta tiedonhankinnan kohteelle saadaan lykätä enintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Peitetöinnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 10 luvun 41 §:ssä säädetään.

KRP:n mukaan käytännön ongelmia voi aiheutua siitä, voidaanko ilmoitus antaa kirjallisesti henkilölle, jonka osoite on tuntematon, asuu ulkomailla tai on muuten vaikeasti tavoittavissa. Ilmoitus tulisi voida tehdä tarvittaessa epäillyn ilmoittamaan prosessiosoitteeseen, johon osoitetut viestit katsotaan tulleen saajalleen tiedoksi. Prosessiosoitteeseen voisi olla sähköpostiosoite tai oikeudenkäyntiavustajan toimiston osoite. Pykälää tulisikin täydentää siten, että ilmoitus voidaan tehdä myös muulla tavalla. Ilmoitus katsotaan saapuneen epäillylle kun se on lähetetty hänen ilmoittamaansa prosessiosoitteeseen.

5.2.21.22 PoL 5 luku 60 § Julkisuuden rajoittaminen eräissä tapauksissa

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Asianosaisella tai muulla, jonka oikeutta tai velvollisuutta asia koskee, ei ole viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:ssä säädetystä huolimatta oikeutta saada tietoa tässä luvussa tarkoitetun salaisen tiedonhankinnan käytöstä, ennen kuin 58 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty. Hänellä ei ole myöskään henkilötietolaissa (523/1999) tai henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (761/2003) tarkoitettua rekisteröidyn tarkastusoikeutta.

Kun 58 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty, 1 momentissa tarkoitettun henkilön oikeutta saada asiakirjoja, tallenteita tai tietoja voidaan rajoittaa, jos tiedon antamatta jättäminen ei loukkaa asianosaisen oikeutta asianmukaisesti puolustautua tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä, ja salassapito on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen, terveyden tai salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suojaamiseksi.

Tieto ääni- tai kuvatallenteesta voidaan antaa luovuttamalla tallenne vain viranomaisen luona kuultavaksi tai nähtäväksi, jos tallenteen sisältö huomioon ottaen on syytä olettaa, että tiedon antaminen muulla tavoin voisi johtaa tallenteesta esiintyvän henkilön yksityisyyden suojan loukkaamiseen.

Oikeustoimittajat ry vastustaa ehdotettua muutosta erityisesti äänitallenteiden osalta. Julkisuuslain mukaan asiakirjan yleisöjulkisuuden ratkaisee sen sisältö, ei sen muoto. Pääsääntö on myös se, että jos tieto on julkinen, siitä on myös oikeus saada kopio pyydettyssä muodossa. Ehdotettu PoL:n säännös olisi laajempi kuin julkisuuslain vastaava säännös. Ehdotetun säännöksen perusteella myöskään äänitallenteesta ei aina olisi oikeutta saada kopiota. Sääntelylle ei ole esitetty vakuuttavia perusteluita.

5.2.21.23 PoL 5 luku 62 § Korvaukset teleyritykselle

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus tässä luvussa tarkoitettua viranomaisten avustamisesta ja tietojen antamisesta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Korvauksen maksamisesta päättää toimenpiteen suorittaneen esitutkintaviranomaisen yksikkö.

Päätökseen haetaan valittamalla muutosta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

LVM katsoo, että sekä PKL:n että PoL:n korvauspykälä on päättävän viranomaisen osalta ilmeisen ristiriidassa viestintämarkkinalain korvaussäännösten (97 ja 98 §) kanssa. Viestintämarkkinalain mukaan kustannusten korvaamisesta päättää Viestintävirasto.

5.2.22 PoL 7 luku 1 § Vaitiovelvollisuus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisin henkilöstöön kuuluva virkamies ei saa ilmaista luottamuksellisesti tietoja antaneen taikka valeostajana tai peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi luottamuksellisesti tietoja antaneen tai valeostajana tai peitehenkilönä toimineen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Vaitiovelvollisuus on voimassa myös, jos henkilöllisyyttä koskevan tiedon ilmaiseminen vaarantaisi käynnissä jo olevan tai tulevan tiedonhankinnan.

Muutoin poliisin henkilöstöön kuuluvan virkamiehen vaitiovelvollisuudesta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja muussa laissa sekä tässä luvussa jäljempänä säädetään. Sama vaitiovelvollisuus on sillä, joka on työsuhteessa poliisiin tai joka hänelle myönnettyjen poliisivaltuuksien nojalla tai muulla perusteella suorittaa poliisitehtävää.

Vaitiovelvollisuus on voimassa myös palvelussuhteen poliisissa jo päätyttyä.

VKSV:n mukaan EAOA:n ratkaisu 22.9.2004 dnro 721/4/02 kuvaa hyvin niitä tulkintaongelmia, joita nykyiseen poliisin vaitiolo-oikeutta koskevaan sääntelyyn sisältyy.

5.2.23 PoL 7 luku 2 § Tietojen antaminen vaitiovelvollisuuden estämättä

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisin henkilöstöön kuuluvan tai muun 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun henkilön vaitiovelvollisuus ei estä tiedon antamista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävänsä vuoksi on tarve saada tieto muuten salassa pidettävästä seikasta taikka henkilön luotettavuudesta tai sopivuudesta tehtävään. Tietojen luovuttamisesta turvallisuuden kannalta merkittävään tehtävään pyrkivän tai siinä olevan henkilön luotettavuuden varmistamiseksi säädetään erikseen laissa.

Edellä 1 §:n 2 momentissa säädetty vaitiovelvollisuus ei estä ilmaisemasta sellaisia tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapautteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi taikka valtion turvallisuuden varmistamiseksi.

Yleisistä syyttäjistä annetun lain 11 §:n viittaussäännös kohdistuu PoL 7 luvun 1 ja 3-5 §:iin. **VKSV:n** mukaan asiassa tulisi vielä harkita, pitäisikö syyttäjän poliisirikosten tutkinnanjohtaja-aseman vuoksi viittaukseen sisällyttää myös 7 luvun 2 §.

KRP:n mukaan PoL:n puutteena on pidettävä sitä, että tietojen antaminen yksityiselle yhteisölle ja muille kuin viranomaisille on riittämättömästi säätelemättä. Poliisilla tulisikin olla selkeät säännökset ja toimintamallit siitä, miten salassa pidettävää tietoa voidaan luovuttaa rikosten, onnettomuuksien ja häiriöiden estämiseksi. Tämä on myös sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanon eräitä keskeisiä painopisteitä.

5.2.24 PoL 7 luku 3 § Vaitiolo-oikeus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisin henkilöstöön kuuluva ei ole velvollinen ilmaisemaan hänelle hänen palvelussuhteessaan luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa eikä salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä.

Velvollisuudesta pitää 1 momentissa tarkoitettut tiedot ja menetelmät salassa tietyissä tapauksissa säädetään 1 §:n 1 momentissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 5 kohdassa.

Suomen asianajajaliiton mukaan poliisin vaitiolo-oikeus vaarantaa hyvin herkästi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin. Hämmäntävää on se, että vaitiolo-oikeus koskee salassa pidettäviä tietoja, jolloin kyse kait lähinnä olisi vaitiolo-velvollisuudesta eikä oikeudesta. rangaistuksen määrää koskeva lisäedellytys on poistettava tai sitten syyttäjille on annettava valta ja velvollisuus luopua syytteistä jutuissa, joissa rangaistusmaksimi on alle kuusi vuotta ja poliisi haluaa vedota salassapito-oikeuteensa ja sen vuoksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteuttaminen on kyseenalaista.

Suomen Asianajajaliitto ehdottaa muutoksen PoL 7 luvun 3 §:n 1 momenttiin, joka muutettuna kuuluisi seuraavasti: *"Poliisin henkilöstöön kuuluva ei ole velvollinen ilmaisemaan hänelle palvelussuhteessaan luottamuksellisia tietoja antaneen henkilöllisyyttä eikä salassa pidettäviä tietoja taktisista tai teknisistä menetelmistä."*

5.2.25 PoL 7 luku 4 § Ilmaisovelvollisuus oikeudenkäynnissä

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Tuomioistuin voi määrätä ilmaistavaksi 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitettun tiedon, jos ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä. Edellytyksenä määräämiselle olisi lisäksi, että virallinen syyttäjä ajaa syytettyä rikoksesta, josta saattaa seurata vankeutta kuusi vuotta tai ankarampi rangaistus taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen. Luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön taikka valeostajana tai peitetöinnassa toimineen henkilöllisyyttä ei tällöinkään saa määrätä ilmaistavaksi, jos siitä ilmeisesti aiheutuisi vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

Suomen asianajajaliitto katsoo, että tämän säännöksen käyttämisen edellytys on se, että on ylipäättään tieto siitä, että asiaan liittyy salattua tietoa. Mikäli toimikunnan ehdotusta ETL:n ja PKL:n säännöksistä muutetaan liiton edellä esittämällä tavalla, olisi tieto pakkokeinon tai muun salaisen tiedonhankinnan käytöstä esitutkinnassa ilmaistava asianosaiselle esitutkintapöytäkirjassa, jolloin myös PoL 7 luvun 4 §:n käyttäminen mahdollistuisi.

Liitto ehdottaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiseksi, että rajaus muutetaan neljäksi vuodeksi vankeutta.

5.2.26 PoL 7 luku 5 § Ilmaisovelvollisuus rikosta selvitetäessä

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisin henkilöstöön kuuluva on vaitiolo-velvollisuudestaan tai -oikeudestaan huolimatta kuitenkin velvollinen ilmaisemaan 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitettun sellaisen tiedon, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä esitutkinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi tai

rikoksen selvittämiseksi, kun luottamuksellisesti tietoja antanut on siinä ominaisuudessa taikka valeostaja tai peitehenkilö on siinä tehtävässä mahdollisesti syylistynyt rikokseen.

Jos poliisin henkilöstöön kuuluva kieltäytyy ilmaisemasta 1 momentissa tarkoitettua tietoa, tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä, että tieto on annettava vaatimuksen esittäjälle, jos kieltäytymiselle ei ole laillista perustetta. Tuomioistuin voi määrätä, että tieto luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyydestä on annettava 1 momentissa tarkoitettujen rikoksen asianomistajalle, jos ilmaiseminen on tarpeen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 14 §:ssä tarkoitettujen asianomistajan syyteoikeuden turvaamiseksi.

Jos 2 momentissa tarkoitettu asia koskee valeostoa tai peitetoimintaa, asia käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Muu ilmaisovelvollisuutta koskeva asia käsitellään siinä käräjäoikeudessa, jossa se käy sopivasti päinsä. Tiedon ilmaisemista koskevan pyynnön esittäjän ja ilmaisemisesta kieltäytyneen henkilön on oltava läsnä asiaa käsiteltäessä. Asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

VKSV:n mukaan ehdotettu 5 § rajoittaisi sitä nykylainsäädännön sisältämää ongelmaa, että poliisin henkilöstöön kuuluva on vaitiolo-oikeuden nojalla voinut jättää ilmaisematta myös tiedot tapahtuneeksi epäilystä rikoksesta. Tämän lainkohdan osalta tulisi kuitenkin jatkovalmistelussa ottaa ainakin perusteluissa kantaa itsekriminointisuojaan merkitykseen säännöksen tarkoittamissa tilanteissa. Epäily virkavelvollisuuksien vastaisesta menettelystä saattaa koskea useita salaiseen tiedonhankintaan taikka peitetoimintaan osallistuneita erilaisissa rooleissa.

SUPO katsoo, että 1 momentissa mainittu edellytys ”mahdollisesti syylistynyt rikokseen” on äärimmäisen matala verrattuna niihin perusteisiin, joilla nykyisin voidaan laissa säädetty vaitiolo-velvollisuus tai -oikeus yleensä murtaa.

SUPO esittää, että jatkovalmistelussa tulisi varmistaa, ettei säännöksen nojalla voida velvoittaa ilmaisemaan tiedottajan henkilöllisyyttä esim. täysin shikaanin vaatimuksen perusteella. Voi olla, että esitetyn väitteen tai tehdyn rikosilmoituksen tarkoituksena on ainoastaan tietolähteen henkilöllisyyden paljastaminen ja itse rikosasian selvittäminen on toisarvoinen tai jopa täysin merkityksetön.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos katsoo, että vaitiolo-oikeutta PolL:n nykyisen lain 44 §:ssä ei tule heikentää mietinnössä esitetyllä tavalla, vaan säilyttää se ja perustelut entisellään. Tätä on perusteltu aikanaan hallintovaliokunnan mietinnössä.

5.2.27 PolL 8 luku Vahingonkorvaus ja palkkio

RVLE viittaa edellä PKL 11 luvun yhteydessä esitettyyn. PolL:n osalta ehdotetut säännökset ovat ehkäpä vieläkin ongelmallisempia kuin PKL:n osalta, koska korvausvastuun syntyminen perustuu liian epämääräisesti toimivaltuuksien käyttöön.

KRP pitää säätelymallia epäonnistuneena. Valtion vahingonkorvausvastuu määräytyy vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n mukaisesti. Säännös on toimiva ja turvaa riittävästi vahinkoa kärsineen oikeudet. KRP yhtyy vahingonkorvausvelvollisuuden osalta mietintöön sisältyvään poliisin jäsenten eriävään mielipiteeseen.

Helsingin käräjäoikeus viittaa PKL 11 luvun alla mainitsemaansa.

Oulun syyttäjänvirasto viittaa PKL 11 luvun alla lausumaansa.

Etelä-Suomen poliisin lääninjohto katsoo, ettei ole esitetty kestäviä perusteita, miksi toimiva tuottamusperusteinen korvausvelvollisuus tulisi muuttaa. Tuottamusperusteisuus tulee säilyttää. Lääninjohto kannattaa Kimmo Hakosen esitystä, että korvaukset maksettaisiin hyvitysluonteisina ja keskitetysti esimerkiksi Valtiokonttorin toimesta. Vahingonkorvauskäytäntö tulee tarkastella vahingonkorvauslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Pohjois-Karjalan poliisilaitos, Varsinais-Suomen poliisilaitos ja SPLJ viittaa PKL 11 luvun alla lausumaansa.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa ehdotusta säätää valtiolle ankaraa tuottamuksesta riippumatonta korvausvastuusta pakkokeinojen käytöstä aiheutuneesta vahingosta. Kuten PKL 11 luvun korvaussäännöstenkin kohdalla, myös PoL 8 luvun säännöksistä puuttuu sivullisen osalta maininta korvausperusteesta eli siitä, että sivulliselle aiheutunut vahinko korvataan viranomaisen tuottamuksesta riippumatta. Korvausperusteen lisäämiseksi lakiin liitto esittää PoL 8 luvun 2 §:ään lisättäväksi uutta 3 momenttia, joka kuuluisi seuraavasti: *"Muulle kuin rikoksesta epäillylle aiheutuneen vahingon korvaamisen edellytysten ja vahinkoa kärsineen myötävaikutuksen osalta sovelletaan, mitä pakkokeinolain 11 luvun 2 §:n 3 momentissa säädetään."*

5.2.28 PoL 9 luku 7 § Rangaistussäännökset

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta oikeudettomasti käyttää poliisin tunnuskuva sellaisenaan taikka sovellettuna merkkiin tai kuvalliseen esitykseen taikka poliisin tunnuskuva erehdyttävästi muistuttavaa merkkiä, on tuomittava *poliisin tunnuskuvan oikeudettomasta käytöstä* sakkoon.

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta rikkoo 15 a §:n 3 momentissa säädettyä kieltoa, on tuomittava *poliisin virkapuvun oikeudettomasta käytöstä* sakkoon, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta.

Suomen asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että jo nykyisin säädetty rangaistava kielto käyttää oikeudetta poliisin tunnuskuva on kirjoitettu siten, että tunnusmerkistön voisi täyttää esimerkiksi tunnuskuvan käyttö lehdistössä jonkin artikkelin kuvituksena tai esim. poliisia arvostelevan mielenosoituksen banderollissa. Rangaistavuus tulisi kohdentaa vain tilanteisiin, joissa tunnuskuvan käytöllä aiheutetaan vaara erehtymisestä luulemaan henkilöä poliisiksi tai välinettä (esim. autoa) poliisin käyttämäksi.

5.2.29 PoL 9 luku 9 § Kansainvälinen yhteistoiminta

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisin antamasta oikeus- ja virka-avusta vieraan valtion poliisille ja poliisin siltä saamasta oikeus- ja virka-avusta sekä vieraan valtion poliisimiehen oikeudesta käyttää suomalaisen poliisimiehen toimivaltuuksia on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tai Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa sovitaan.

Sisäasiainministeriö voi asioissa, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan tai muuten vaadi eduskunnan suostumusta, tehdä poliisin toimialaan kuuluvia, tavanomaisina pidettäviä yhteistoimintasopimuksia naapurivaltioiden, Itämeren rantavaltioiden ja Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kanssa.

KRP:n mukaan kansainvälistä virka-apua koskeva sääntely on hajanaista ja paikoin epäselvää. On epäselvää soveltuuko mietinnön perusteluissa mainittu kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettu laki (KvROAL) virka-aputilanteisiin. KvROAL 1 § 2 momentin 6 kohdan mukaan oikeusapuun kuuluu myös *muu rikosasian käsittelyä varten tarvittava oikeusapu, tietojen antaminen lainsäädännöstä ja yhteistoiminta*. Tätä on käytännössä tulkittu siten, että se kattaa myös virka-aputilanteet eli rikoksen esitutkinnan aloittamista edeltävät kansainvälisen yhteistyön tilanteet. Tämä tulkinta on ongelmallinen, koska ei ole tarkoituksenmukaista, että virka-apuasioita koskisivat samat esimerkiksi toimivaltaisiin viranomaisiin, kansainvälisen yhteydenpidon reitteihin, pyynnön kieleen ym. liittyvät vaatimukset, kuin joita KvROAL:n mukaan tulee noudattaa oikeusapupyynnöjen osalta.

Olisi tärkeää, että nyt säädettävän PolL:n avulla kansainvälisen virka-avun sääntelyä selkiytettäisiin. Kansainväliselle virka-apuyhteistyölle tulisi luoda selkeä toimivaltaperuste ja määritellä esim. PolL:n mukaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisen edellytykset tapauksissa, joissa on kyse virka-avun antamisesta vieraalle valtiolle.

6 MUITA HUOMIOITA

6.1 Laki tutkintavankeuslain muuttamisesta

6.1.1 Tutkintavankeuslain 2 luku 1 §:n 3 ja 4 momentti (Tutkintavangin sijoittaminen)

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uusiksi momenteiksi:

Vangitsemisesta päättävä tuomioistuin voi pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitetun pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai virallisen syyttäjän esityksestä päättää, että tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään tutkintavankien säilytystilaan, jos se on välttämätöntä tutkintavangin erillään pitämiseksi tai turvallisuussyistä taikka jos rikoksen selvittäminen sitä erityisestä syystä vaatii. Tutkintavankia ei saa pitää poliisin säilytystilassa neljää viikkoa pidempää aikaa, ellei siihen ole erittäin painavaa syytä.

Jos tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään säilytystilaan, sijoittamista koskeva asia ja sen perusteet on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi yhdessä vangitsemisasian kanssa pakkokeinolain 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä. Tutkintavanki voi saattaa poliisin säilytystilassa säilyttämisen tuomioistuimen uudelleen

käsiteltäväksi myös erikseen, jolloin noudatetaan soveltuvin osin mainitun pykälän 1 ja 3 momentissa säädettyä menettelyä. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän on saatettava asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos tutkintavankia on säilytettävä säilytystilassa yli neljä viikkoa. Myös viimeksi mainitussa tapauksessa noudatetaan soveltuvin osin pakkokeinolain mainittuja säännöksiä.

RISE:n mukaan 2 momenttiin ehdotetut muutokset ovat omiaan parantamaan tuomitun oikeusturvaa. Oletettavasti muutosten myötä tutkintavankilassa säilytettävien tutkintavankien määrä tulee lisääntymään. Tältä osin RISE kiinnittää huomiota tutkintavankiloiden jo tällä hetkellä korkeaan vankimäärään ja vankeinhoidon.

Demla huomauttaa, että kidutuksen vastainen komitea on toistuvasti kiinnittänyt huomiota siihen, että tutkintavankeja ei saa säilyttää poliisivankiloissa. Myöskään alle 18-vuotiaita ei saisi pitää kiinniotettuina, pidätettyinä tai vangittuina poliisivankilassa.

Optulan mukaan tutkintavankeuden kestosta ei ole saatavilla tietoa. Tilastointia tulisi kehittää tältä osin.

Suomen asianajajaliiton mukaan tutkintavankeuslakiin tulee tässä yhteydessä kirjata säännös siitä, että tutkintavangin avustajalla on oikeus pitää yhteyttä päämieheensä puhelimitse, kirjeitse ja tapaamalla. Tällä hetkellä oikeus on vain päämiehellä, joka ei välttämättä ymmärrä yhteydenpidon tärkeyttä, tai psyykkisistä syistä on aloitekyvytön yhteydenpidon järjestämiseksi.

Tuomariliitto esittää harkittavaksi, olisiko selkeämpää, että tuomioistuin määräisi vangin sijoittamisen varsinaiseen tutkintavankilaan takarajasta jo ensimmäisen vangitsemispäätöksen yhteydessä. Vangitulla ja vangitsemispäätöksen tekijällä olisi mahdollisuus tarvittaessa saattaa asia tuomioistuimen uudelleenharkintaan.

6.2 Laki poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta

6.2.1 Poliisin hallinnosta annetun lain 15 b § Eriyiset poliisivaltuudet

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uusiksi momenteiksi:

Sisäasiainministeriö voi antaa koko maassa ja lääninhallitus läänissä nimetyille henkilölle sellaisia tämän lain mukaisia poliisivaltuuksia, joita tämä määrättyssä tehtävässään tarvitsee.

Valtuudet poliisilain mukaisten voimakeinojen käyttämiseen voidaan antaa kuitenkin vain nimetyille virkamiehelle. Lisäksi valtuudet esitutkinnan suorittamiseen voi antaa vain sisäasiainministeriö virkamiehelle valtuuksien antamispäätöksessä mainittavien, hänen omaan hallinnonalaansa liittyvien rikosten tutkintaa varten.

Poliisivaltuuksien antajan on valvottava, että valtuuksia käytetään asianmukaisesti.

Ehdotetussa pakkokeinolain **2 luvun 9 §:ssä** on lueteltu pidättämisen oikeutetut virkamiehet. Ehdotetussa poliisin hallinnosta annetun lain 15 b §:ssä erityisten poliisivaltuuksien antajana on mainittu sisäasiainministeriö ja lääninhallitus. **Oulun poliisin lääninjohdo** kiinnittää huomiota siihen, että poliisin hallintorakenteen

uudistuessa ja poliisihallituksen aloittaessa toimintansa näillä näkymin 1.1.2010 lääni-etuliitteiset virkanimikkeet tulevat poistumaan ja poliisin ylijohdona toimii poliisihallitus. Valtion aluehallintouudistuksessa yleisenä aluehallintoviranomaisena toimii 1.1.2010 alkaen aluehallintovirastot (AVI). Muutoksia koskeva laki poliisin hallinnosta on vahvistettu ja laki aluehallintovirastoista on eduskuntakäsittelyssä. Uudistusten vuoksi ainakin virkanimikkeitä ja virastoja koskevat kirjaukset vaativat tarkistusta asianomaisiin lakiteksteihin.

6.2.2 Poliisin hallinnosta annetun lain 15 h § Sivutoimet

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimies ei saa ottaa vastaan eikä pitää valtion virkamieslain (750/1994) 18 §:n 4 momentissa tarkoitettua sivutointa, ellei siihen hakemuksesta myönnetä lupaa.

VM huomioi, että mietinnöstä ei käy ilmi, onko tarkoituksena muuttaa lakia poliisin sivutoimien osalta (L poliisin hallinnosta 15h §, nyk. PolL 9 d §⁶), ja jos on, niin millä perusteella muutokseen on päädytty.

6.2.3 Poliisin hallinnosta annetun lain 15 f § Poliisimiehen toimiminen avustajana tai asiamiehenä

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uudeksi pykäläksi:

Poliisimies saa toimia rikoksesta epäillyn avustajana tai asiamiehenä vain, jos epäilty on hänen oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 3 momentissa tarkoitettu lähiomaisensa ja tällä ei oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvun 1 §:n mukaan ole oikeutta saada puolustajaa.

Poliisimies ei saa toimia asianomistajan avustajana tai asiamiehenä, jos se voi olla ristiriidassa hänen virkatehtäviensä hoitamisen kanssa.

Suomen asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että lain 15 f ja 15 h §:t näyttäisivät osin koskevan samaa tilannetta. Pitäisikö 15 f § sijoittaa 15 h §:n 2 ja 3 momentiksi. Oikeudenkäyntiavustajana toimiminen lienee yksi tapa harjoittaa sivutointa.

6.3 Laki yleisistä syyttäjäistä

6.3.1 Laki yleisistä syyttäjäistä annetun lain muuttamisesta 11 a § Vaitiolovelvollisuus- ja oikeus

Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan ehdotus uusiksi momenteiksi:

⁶ "Poliisimies ei saa ottaa vastaan eikä pitää valtion virkamieslain (750/1994) 18 §:n 4 momentissa tarkoitettua sivutointa, ellei siihen hakemuksesta myönnetä lupaa.

Poliisimies ei saa hoitaa tehtävää, johon liittyvät oikeudet tai velvollisuudet saattavat joutua ristiriitaan tämän lain mukaisten tehtävien kanssa."

Mitä poliisilain (/) 7 luvun 1 ja 3-5 §:ssä säädetään poliisin henkilöstöön kuuluvan vaihtolovelvollisuudesta ja -oikeudesta, sovelletaan vastaavasti myös syyttäjälaitoksen henkilöstöön kuuluvaan.

VKSV:n mukaan asiassa tulisi vielä harkita, pitäisikö syyttäjän poliisirikosten tutkinnanjohtaja-aseman vuoksi viittaukseen sisällyttää myös 7 luvun 2 §.

Suomen Asianajajaliitto katsoo, että toimikunnan ehdottama poliisin ja syyttäjän vaihtolo-oikeus yhdessä muiden ehdotettujen säännösten kanssa vaarantaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen. Ongelmallista erityisesti oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta on, miten turvataan rikoksesta epäillyn oikeus kuulustella tai kuulustuttaa todistajaa, jos henkilön olemassaolo pidetään häneltä salassa tai esittää todistelua epäillyn rikoksen tapahtumaolosuhteista, jossa muut tapahtumiin osallistuneet henkilöt salataan. (Ks. PeVL 5/1999 ja LaVL 77/2000)

Liitto vastustaa ehdotettua syyttäjän vaihtolovelvollisuutta ja -oikeutta. EIT:n vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on huomioitava ns. *equality of arms* -periaate eli kummallakin oikeudenkäynnin osapuolella on oltava käytössä samat keinot tavoitteeseensa pääsemiseksi.

6.4 Lausunnoista ilmenneiden muiden lakien muutostarpeita

RVLE:n arvion mukaan esitutkinta- pakkokeino- ja poliisilakeihin ehdotetut muutokset edellyttävät mahdollisesti usean RVL:sta koskevan säännöksen muuttamista.

Rajavartiolain (578/2005) osalta olisi tarkistettava ainakin 3 §:n 2 momentti, 5–10 §, 18 §:n 1 momentti, 19 §:n 3 momentti, 21 §:n 1 momentti, 27 §, 28 §:n 1 momentti, 29 §:n 1 momentti, 31 §:n 1 momentti, 32 ja 33 §, 35–37 §, 40 ja 41 §, 45 §:n 1 momentti, 46 ja 48 §, 65–71 § sekä 80 §.

Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) osalta olisi tarkistettava ainakin 16 §:n 2 momentti, 17–20 § ja 21 §:n 2 momentti. Sääntelyä tarkistettaessa on otettava huomioon erityisesti vaihtolovelvollisuuden ja -oikeuden suhde henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain säännöksiin tietojen luovuttamista koskevasta päätöksenteosta.

Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) osalta olisi tarkistettava ainakin 7 §:n 1 ja 3 momentti, 8 §:n 1 ja 3 momentti, 9 §:n 1 ja 3 momentti, 10 §:n 1 ja 3 momentti, 11 §:n 1 momentti, 12 §:n 1 momentti, 17 ja 18 §, 24 §:n 2 momentti, 26 §:n 1 ja 3 momentti, 35 §:n 1 ja 3 momentti, 38 §:n 1 ja 2 momentti sekä 40 §.

Suomen asianajajaliitto katsoo, että oikeudenkäymiskaaren 17 luvulla on kiireellinen uudistustarve. Liitto katsoo, että oikeudenkäynnissä todistamista koskeva lainsäädäntö tulee saattaa pikimmin vastaamaan modernin yhteiskunnan arvoja ja tarpeita.

Liite 1: LIITE LAUSUNNONANTAJISTA

Lausunnon esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietinnöstä antoivat seuraavat 57 tahoja:

Liikenne- ja viestintäministeriö
Puolustusministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Valtiovarainministeriö

Eduskunnan oikeusasiamies
Valtioneuvoston oikeuskansleri
Valtakunnansyyttäjänvirasto
Tietosuojavaltuutetun toimisto
Rajavartiolaitoksen esikunta
Tullihallitus
Puolustusvoimien pääesikunta
Keskusrikospoliisi
Suojelupoliisi
Rikosseuraamusvirasto

Helsingin hovioikeus
Rovaniemen hovioikeus

Helsingin käräjäoikeus
Espoon käräjäoikeus
Kuopion käräjäoikeus
Lahden käräjäoikeus
Vantaan käräjäoikeus
Oulun käräjäoikeus
Rovaniemen käräjäoikeus

Helsingin hallinto-oikeus
Kuopion hallinto-oikeus

Helsingin syyttäjänvirasto
Itä-Suomen syyttäjänvirasto
Keski-Suomen syyttäjänvirasto
Oulun syyttäjänvirasto
Pirkanmaan syyttäjänvirasto
Varsinais-Suomen syyttäjänvirasto

Etelä-Suomen läänin poliisijohto

Itä-Suomen läänin poliisijohto
Länsi-Suomen läänin poliisijohto
Oulun läänin poliisijohto

Itä-Uudenmaan kihlakunnan poliisilaitos
Kanta-Hämeen kihlakunnan poliisilaitos
Keski-Suomen kihlakunnan poliisilaitos
Pohjois-Karjalan kihlakunnan poliisilaitos
Varsinais-Suomen kihlakunnan poliisilaitos

Julkiset Oikeusavustajat ry
Suomen Asianajajaliitto
Suomen tuomariliitto ry
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
Tullivirkamiesliitto ry
Suomen Lakimiesliitto ry
Suomen Syyttäjäyhdistys ry
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Oikeustoimittajat ry
Julkisen sanan neuvosto
Suomen Journalistiliitto ry
Viestinnän Keskusliitto ry

Lausuntoa eivät antaneet:

Korkein oikeus*

Turun hovioikeus
Vaasan hovioikeus

Lappeenrannan kärjäoikeus

Lapin syyttäjänvirasto

Lapin läänin poliisijohto

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos
Lapin kihlakunnan poliisilaitos

Suomen hovioikeustuomarit ry
Poliisi-, ulosotto-, syyttäjä- ja maistraattilakimiesten edunvalvontajärjestö PUSH ry
Poliisilakimiehet ry

Suomen Nimismiesyhdistys ry
Rajavartioliitto ry
Merivartioliitto ry
Tulliliitto ry
Tullin Akavalainen Yhdistys ry
Sotilaslakimiehet ry
Upseeriliitto ry
Päällystöliitto ry
Maanpuolustuksen henkilökuntaliitto MPHL ry
Aliupseeriliitto ry
Julkisten ja Hyvinvointialojen liitto JHL ry

Professori Dan Frände
Professori Antti Jokela
Hallintoneuvos Matti Pellonpää
Professori Veli-Pekka Viljanen
Professori Jyrki Virolainen

Lausunnon ilman pyyntöä antoivat:

Suomen Haastemiehet JHL ry
Sähköisen median päätoimittajayhdistys Sämpy ry
MTV Media
ENPA (European newspaper publishers' association)